LİMİTED ŞİRKETTE ORTAKLIK PAYININ REHNİ

AYÇA ÖGEL

102613004

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
(EKONOMİ HUKUKU)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

PROF. DR. VELİYE YANLI

İSTANBUL
2010

LİMİTED ŞİRKETTE ORTAKLIK PAYININ REHNİ

PLEDGE OVER THE SHARES OF A LIMITED LIABILITY COMPANY

Ayça ÖGEL
102613004

Prof. Dr. Veliye YANLI :

Doç. Dr. Burak ÖZEN :

Yrd. Doç. Dr. Gül OKUTAN NILSSON :

Tezin Onaylandığı Tarih : 27/05/2010

Toplam Sayfa Sayısı : 179

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

1) Limited Şirket
2) Limited Şirket Ortaklık Payı
3) Ortaklık Payının Rehni
4) Hak Rehni
5) Rehnin Sona Ermesi

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

1) Limited Liability Company
2) Share of an LLC
3) Pledge over Share of an LLC
4) Pledge over Rights
5) Termination of the Pledge

ÖZ

Ticaret hayatında yatırımların finansmanı öncelikle kredi ilişkileri ile sağlanmaktadır. Yatırım ile ilgili risk analizinin sonuçlarına göre finansmanın sağlanıp sağlanmayacağı ve sağlanacak ise, koşulları kreditörler tarafından belirlenmektedir. Sağlanan finansmanın geri dönmemesi riskine karşı çeşitli teminatlar tesis edilmesi finansman sürecinin ana unsurlarından birini teşkil etmektedir.

Hukuk sisteminin izin verdiği teminat türlerinden birisi de, limited şirket ortaklık payı üzerinde rehindir. Medeni hukuk ve şirketler hukuku mevzuatında özel olarak düzenlenmeyen bu rehin türü için uygulanacak kuralların tespitinde, limited şirketin diğer ticaret şirketleri arasındaki özel yapısı ve ortaklık payının bir taşınır olarak özellikleri nedeniyle farklı kanunlardaki düzenlemelerin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehnin konusu, ortaklık sıfatından kaynaklanan malvarlıksal haklardır. Mevcut mevzuatta, limited şirket ortaklık payının kıymetli evrak niteliğindeki bir belgeye bağlanmamış olması nedeniyle, rehin, cismani varlığı olan bir eşya üzerinde değil, Medeni Kanun'un 955'inci maddesi uyarınca soyut anlamda bir taşınır olan hak üzerinde kurulmaktadır.

Haklar üzerinde rehin tesisinde o hakkın devrine uygulanan hükümlerin de esas alınmasını âmir MK m. 955'e uygun olarak, ortaklık payının rehninde, limited şirket ortaklık payının devrinde uygulanan TTK m. 520'nin esas alınması gerekmektedir.

Teminattan beklenen faydayı elde etmenin bir koşulu, teminatın geçerli olarak kurulması ise, diğer koşulu da teminatın güvence altına alınan asıl alacakla birlikte varlığını sürdürmesidir. Teminat altına alınan asıl alacağın varlığı boyunca teminatın geçerliliğini koruyabilmesi için söz konusu teminatın hangi hallerde sona erdiğinin bilinmesi ve işlemlerin buna göre yapılandırılması gerekmektedir.

ABSTRACT

The financing of the investments in the commercial world is first of all supplied by way of credit. To grant such credit, the creditors should realise the risk analysis of the said investment, the investor's assets and credibility. In addition to such analysis, they prefer to minimise the risk of non payment via several types of collaterals.

One of the collaterals that the legal system in Turkey envisaged is the pledge over the shares of a limited liability company. Due to the peculiarities of the limited liability company and of the share of a limited liability company as a movable the topic deserves attention.

Given the fact that there are no specific provisions peculiar to the pledge over the shares of a limited liability company, the general provisions for the pledge of rights and share transfer should be taken into account.

The subject of the pledge established over the shares of a limited liability company is asset rights arising out of the shareholder status. Due to the fact that the shares of a limited liability company cannot be represented by negotiable instruments, such pledge is not established over a physical/material good but over a right that is considered an abstract movable by Clause 955 of the Turkish Civil Code.

As Clause 955 of the Turkish Civil Code requires that the creation of pledge over the rights is subject to the rules applicable to the transfer of such rights, the pledge over the shares of a limited liability company is to be created pursuant to Clause 520 of the Turkish Commercial Code that regulates the transfer of such shares.

It is true that the valid establishment of a pledge is the first necessary step to have solid collateral. However, such collateral's permanent validity over the life of the secured receivables is also of crucial importance. Thus we need to study the termination conditions of such pledge to ensure its survival as well as its creation.

İÇİNDEKİLER

Öz-Abstract……...iii
İçindekiler……..……v
Kısaltmalar Cetveli……..…x
Kaynakça……..xii

Giriş 1

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Olarak

I. Limited şirket

A- Giriş.....4
B- Tanımı.....4
C- Limited şirketin özellikleri.....5
1. Ticaret şirketi.....5
2. Şahıs şirketi-Sermaye şirketi özellikleri.....6
a) Şahıs şirketi.....6
b) Sermaye şirketi.....7
D- Limited şirketin tarihi gelişimi.....8
1. Limited şirketin ortaya çıkışı.....8
2. Türk hukukunda limited şirket.....10
a) 1926 tarihli Türk Ticaret Kanunu.....10
b) 1957 tarihli Türk Ticaret Kanunu.....10
aa) Şahıs şirketi özellikleri.....12
bb) Sermaye şirketi özellikleri.....13
c) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı.....14

II. Limited şirkette hisse (Ortaklık payı).....16
A- Tanımı.....16
1. Esas sermaye.....16
2. Esas sermaye payı.....17
3. Ortaklık payı.....19
a) Ortaklık payının temsil ettiği hak.....20
b) Ortaklık payının ihtiva ettiği yükümlülükler.....21
c) Ortaklık payının bütünlüğü.....24
aa) Ortaklık payının bütünlüğü kuralının istisnaları.....24
aaa) Devir için bölme.....24
bbb) Mirasın taksimi.....25
d) Ortaklık payı hakkında pay senedi çıkarılması.....25
aa) Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenleme.....25
bb) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki düzenleme.....28
e) Ortaklık payının devredilebilirliği.....29
4. Öğretide ve Türk Ticaret Kanunu'nda kullanılan terimler.....31

B- Ortaklık Payının Temsil Ettiği Hakkın Hukukî Niteliği.....32
1. Ortaklık ilişkisinin kaynağı.....32
2. Ortaklık sözleşmesinden kaynaklanan ortaklık ilişkisinin hukukî niteliği.....33
C- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Düzenlemesi.....33

İKİNCİ BÖLÜM
Limited Şirket Ortaklık Payı Üzerinde Rehin

I. Rehin....35
A- Genel olarak teminat....35
B- Rehnin tanımı....36
C- Rehnin görevi....38
D- Rehnin konusu bakımından rehnin türleri....39
1.Taşınmaz rehni....39
2.Taşınır rehni....40
a) Taşınır rehninden doğan hakkın hukukî niteliği....41
b) Taşınır rehninin konusu....42
aa)Teslime bağlı taşınır rehni ve hapis hakkı....42
bb)Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin....42
aaa) Hak ve alacakların taşınır mal olma özelliği....44
bbb) Hak ve alacakların aynî hakka konu olması....45
ccc) Hak ve alacakların mutlak hakka konu olması....45
c) Taşınır rehninin kapsamı....46
aa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının kapsamı....46
aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı....46
bbb) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının teminat altına aldığı alacak bakımından kapsamı....50
bb)Alacaklar ve haklar üzerindeki rehin hakkının kapsamı....50
aaa) Alacakların ve hakların üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı....50
bbb) Alacakların ve hakların üzerindeki rehin hakkının teminat altına aldığı alacak bakımından kapsamı....51

E- Taşınır rehni kurumuna hâkim olan ilkeler....51
1. Fer'ilik ilkesi....51
2. Belirlilik (Tahsis, Muayyeniyet) ilkesi....53
3. Tâlîlik ilkesi....54
4. Kamuya açıklık (Aleniyet) ilkesi....54
5. Güvenin korunması (Umumî itimat) ilkesi....56
6. Teminatın bölünmezliği ilkesi....57
7. Öncelik ilkesi....58
8. Nakdî değer ilkesi....59

F- Taşınırlar üzerinde rehin hakkının kurulması....59

II. Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı....60
A- Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının konusu....60
B- Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının hukukî niteliği....62
C- Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının kapsamı....65
1. Rehin hakkının teminatı olduğu alacak bakımından kapsamı....65
a) Temin edilen alacağın teminat kapsamındaki kalemleri....65
aa) Ana alacak....67
bb) Sözleşme faizleri....67
cc) Gecikme (Temerrüt) faizi....68
dd) Takip giderleri....68
ee) Diğer....68
2. Rehin hakkının ortaklık payı bakımından kapsamı....68
a) Rehin hakkının ortaklık payının bahşettiği idarî haklar bakımından kapsamı....69

b)Rehin hakkının ortaklık payının bahşettiği malvarlıksal haklar bakımından kapsamı....71
aa) Kâra katılma hakkı....71
bb)Tasfiye bakiyesine katılma hakkı....72
cc) Sermaye payına ilişkin geri ödemeler....75
dd) Yeni pay alma hakkı....76
ee) Bedelsiz payları edinme hakkı....78

III. Limited şirket ortaklık payı üzerinde rehnin kuruluşu....79
A- Ortaklık payının rehin kabiliyeti....79
1. Ortaklık payının devrinin veya rehninin yasaklanmamış olması....80
a) Kanundan kaynaklanan devir veya rehin yasağı....81
aa) TTK m. 520 f. 3 ile getirilen devir yasağı....81
bb) TTK m. 526 ile getirilen devir ve rehin yasağı....83
b) Şirket sözleşmesinden kaynaklanan devir veya rehin yasağı....84
aa) Ortaklık payının devrinin veya rehninin şirket sözleşmesinde yasaklanması....84
bb) Ortaklık payının devrinin veya rehninin şirket sözleşmesinde ek şartlara tâbi tutulması....85
B- Yazılı rehin sözleşmesi....86
C- Limited şirkete özgü koşullar....86
1. Noter tasdiki....86
2. Ortaklar kurulu kararı ve rehnin şirket pay defterine kaydı....87
a) Ortaklar kurulu kararının ve pay defterine kaydın rehin için de gerekli olduğunu savunan görüş....88
b) Ortaklar kurulu kararının ve pay defterine kaydın rehnin şirkete karşı ileri sürülebilmesi için gerekli olmadığını savunan görüş....90
3. Pay senedi çıkarılmış olmasının rehnin kuruluşuna etkisi....93
IV. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na göre esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı kurulması....94
A- Tasarı'da esas sermaye payının rehni ile ilgili düzenlemeler....94
B- Tasarı'nın eleştirisi....95
V. Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının sona ermesi....98
A- Rehinle temin edilen asıl alacağın sona ermesi....99
1. Genel olarak....99
2. Rehinle temin edilen alacağın sona erme halleri ve rehne etkileri....99
a) İfa....100
b) Zamanaşımı....101
c) İbra....102
d) Takas....103
aa) Takas şartları gerçekleşmeden önce kurulmuş rehin....104
bb) Takas şartları gerçekleştikten sonra ancak takas dermeyan edilmeden önce kurulmuş rehin....104
e) Kusursuz imkânsızlık…….…… 106
f) Rehinle temin edilen alacağın alacaklısının rehin konusuna mâlik olması....106
g) Tecdit (Yenileme ile eski borcun kalkması ve yerine yeni borcun doğması) 107
h) Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi....108
3. Rehinle temin edilen asıl alacağın sona ermesinin etkileri....110
a) İşlemiş faizleri talep hakkının rehin hakkına etkisi....110
b) Rehinle temin edilen alacağın kısmen sona ermesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi....111
B- Borcun nakli....112

C- Rehin hakkı ile ilgili sona erme nedenleri....112
1. Rehnin paraya çevrilmesi....113
2. Rehin konusu hak veya alacağın sona ermesi....113
a) Rehin konusu alacağın ifa edilmesi....113
b) Rehin konusu alacağın zamanaşımına uğraması....115
c) Rehin konusu alacağın ibrası....116
d) Rehin konusu alacağın takası....117
e) Rehin konusu alacağın kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi.... 118
f) Rehin konusu alacağın tecdit nedeniyle sona ermesi....119
g) Rehin konusu alacağın alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi nedeniyle sona ermesi....120
3. Rehin hakkından vazgeçme-feragat....121
4. Rehin akdinin feshi....122
5. Bozucu şartın gerçekleşmesi veya belirlenen sürenin dolması....122
6. Rehin konusunun zilyetliğinin kaybedilmesi....123
D- Limited şirketle ilgili özel durumların ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi....124
1. Limited şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin sona ermesi....124
2. Limited şirket ortağının şirketten çıkmasının ve çıkarılmasının sonuçları....125
a) Ortağın şirketten çıkması....126
b) Ortağın şirketten çıkarılması....127
c) Ortağın şirketten çıkmasının ve çıkarılmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı bakımından sonuçları.... 131
3. Esas sermayenin azaltılması.... 134
a) Azaltılan esas sermaye tutarının ortaklara ödendiği sermaye azaltmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi.... 135
b) Zararın kapatılması için yapılan esas sermaye azaltmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi.... 137
c) Azaltılan sermayenin aynı zamanda artırılmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi....138
4. Esas sermayenin artırılması....139
5. Birleşme ve nev'i değiştirme....141
a) Birleşme....141
aa) Limited şirketin bir başka limited şirket ile birleşmesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi....142
bb) Limited şirketin ortağı olan ticaret şirketinin bir başka ticaret şirketi ile birleşmesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi.... 146
cc) Limited şirketin kendi ortağı olan limited şirketi devralması.... 146
dd) Limited şirketin ortağı olan limited şirket tarafından devralınması....150
ee) Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı bulunan ticaret şirketinin bir başka ticaret şirketi ile birleşmesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi....151
b) Nev'i değiştirme....152
aa) Limited şirketin kendisinin nev'i değiştirmesi....152
bb) Limited şirketin ortağı olan ticaret şirketinin nev'i değiştirmesi....152
cc) Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan şirketin nev'i değiştirmesi....153
6. Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı bulunan ortağın ölümü....153
7. Limited şirketin sona ermesi ve tasfiye süreci....154
8. Limited şirketin ortağı olan tüzel kişinin tasfiyesi....156
E- Rehin hakkının sona erdiğinin limited şirkete bildirilmesi....156
F- Ortaklık payının tasfiye payına dönüşmesi ve

tasfiye payı üzerindeki rehin hakkının sona ermesi....157
1. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın ifa nedeniyle sona ermesi....159
2. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın zamanaşımına uğraması....160
3. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın ibra edilmesi....160
4. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın takas edilmesi....161
5.Tasfiye payından kaynaklanan alacağın kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi.... 162
6. Tasfiye payı sahibi eski ortak ile tasfiye halindeki şirketin birleşmesi (alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle alacağın sona ermesi)....162
7. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın tecdit nedeniyle sona ermesi....162

SONUÇ.... 163
ÖZGEÇMİŞ....179

KISALTMALAR CETVELİ

Art	: Article
A.Ş.	: Anonim Şirket
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	:08/05/1926 tarihli ve 366 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 04/10/1926 tarihinde yürürlüğe giren 818 sayılı Türk Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: Dipnot
EÜHFD	: Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EMK	: 743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi
Eski İBK	:30 Mart 1911 tarihli İsviçre Borçlar Kanunu (Schweizerisches Obligationenrecht vom 30 Marz 1911) (Code des Obligations du 30 Mars 1911)
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: 2, 3 ve 4 Temmuz 1927 tarihli ve 622, 623 ve 624 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK	: 16 Aralık 2005 tarihinde limited şirketler hukuku ile ilgili değişiklikler getiren kanunla değiştirilmiş 30 Mart 1911 tarihli İsviçre Borçlar Kanunu
İİK	:19 Haziran 1932 tarihli ve 2128 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu.
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İTİA	: İktisadi Ticari İlimler Akademisi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Kıs.	: Kısaca
KVK	:21 Haziran 2006 tarihli ve 26205 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu.

MK	:08/12/2001tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
OR	: Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TTK	:09/07/1956 tarihli ve 9353 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
m.	: Madde
No.	: Numara
vd.	: ve devamı

KAYNAKÇA

Kevork **ACEMOĞLU** — Borçlar Kanunu'nun 179. maddesine göre Malvarlığı veya Ticari İşletmenin Devri, İstabul 1971.

Jale **AKİPEK** — Türk Eşya Hukuku Cilt 1, Ankara 1972.

Jale **AKİPEK** — Türk Eşya Hukuku Cilt 2, Ankara 1973.

Jale **AKİPEK** — Türk Eşya Hukuku Cilt 3, Ankara 1974.

Jale **AKİPEK**-Turgut **AKINTÜRK** — Eşya Hukuku, İstanbul 2009.

Tuğrul **ANSAY** — Anonim Şirketler Hukuku Dersleri, Ankara 1970.

Fahrettin **ARAL** — Türk Hukukunda Takas, Ankara 1994.

Kemal **ARAR** — Kara Ticaret Hukuku, Şirketler Hukuku, Ankara 1952.

Sabih **ARKAN** — Ticarî İşletme Hukuku, Ankara 2009.

Esat **ARSEBÜK** — Türk Kanunları Bakımından Borçlar Hukukunun Umumî Esasları, Ankara 1937.

İbrahim **ARSLAN** — Şirketler Hukuku Bilgisi, İstanbul 2010.

Halil **ARSLANLI** — Limited Şirketler Hukukuna Genel Bakış, BATİDER, 1962, C. I, S. 4, s. 433-464 (Kıs: Arslanlı,Genel Bakış).

Halil **ARSLANLI** — Limited Şirketin Teşkilatı, Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, s.709-770, İstanbul 1978 (Kıs: Arslanlı,Teşkilat).

Halil **ARSLANLI** — Türk Ticaret Kanunu'nun Limited Şirketlere Dair 520. Maddesi Hükümleri, BATİDER, 1963, s. 163-201 (Kıs: Arslanlı,TTK m. 520).

Halil **ARSLANLI /** Hayri **DOMANİÇ** — Ticaret Kanunu Şerhi C. III, İstanbul 1989.

Mehmet **AYAN** — Eşya Hukuku, Cilt III, Sınırlı Aynî Haklar, Konya 2000.

Aydın **AYBAY**/Hüseyin **HATEMİ** — Eşya Hukuku, İstanbul 2009

Mehmet **BAHTİYAR** — Ortaklıklar Hukuku, İstanbul 2007.

Nami **BARLAS** — Adî Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul 2008.

İrfan **BAŞTUĞ** — Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974 (Kıs: Baştuğ,Şirket).

Suat **BERTAN** — Aynî Haklar, MK. 618-764. maddelerinin şerhi, C. 1, Ankara 1976.

Necip **BİLGE** — Hukuk Başlangıcı, Ankara 2008.

Erol **CANSEL** — Türk Menkul Rehni Hukuku, C.1, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara 1967.

Erol **CANSEL**/Ali Naim **İNAN** — Aynî Hak Kavramı, Taksimi ve Eşya Hukukunun Konusu, AÜHF, Cilt 21, Sayı 1-4, Ankara 1964.

M.Fadlullah **CERRAHOĞLU** — Limited Ortaklıkta Ortağın Sermaye Borcunda Temerrüdü ve Temerrüdün Sonuçları, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 1976 (Kıs: Cerrahoğlu, Temerrüt).

M.Fadlullah **CERRAHOĞLU** — Türk Ticaret Kanunu'na ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Limited Ortaklıklar Hukuku (Yayımlanmamış DoktoraTezi), İstanbul 1974 (Kıs: Cerrahoğlu, Limited).

Fernand **CHAPPUIS** — Bibliographie raisonnée du nouveau droit suisse de Sàrl, Berne, 6ème édition, 2008, téléchargeable sur www.ofj.admin.ch.

Fernand **CHAPPUIS** — Le Nouveau Droit de la SARL, Bâle-Suisse 2008

H. **CHASSERY** — Le Nantissement des Parts Sociales, Revue Trimestrielle de Droit Commercial et de Droit Economique, 1977.

Barbaros **ÇAĞA** — Limited Şirkette Ortaklık Payının Devri, BATİDER, 1973 C. VII, S. 3 s. 581-603.

Seda İrem **ÇAKIRCA** — Adi Alacakların Rehni, İstanbul 2006.

Orhan Nuri **ÇEVİK** — Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Ankara 2003.

Bülent **DAVRAN** — Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972.

Bülent **DAVRAN** — Teslim Şartlı Menkul Rehni-Sicilli Menkul Rehni, Ticaret ve

	Banka Hukuku Haftası 27 Nisan – 3 Mayıs 1959, BTHAE, Yayın No:15, Ankara 1960. (Kıs: Davran,Menkul Rehni)
Ertan **DEMİRKAPI**	Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Ortaklıkta Payın Devri, İzmir 2008.
Hanife **ÖZTÜRK DİRİKKAN**	Limited Şirket Ortağının Ayrılması ve Ayrılma Payı, Ankara 2005.
İsmail **DOĞANAY**	Limited Şirkette Ortağın Ana Mukavelename ile Koymağı Taahhüt Ettiği Sermaye Borcu Ne Zaman Muaccel Olur? BATİDER Cilt V, Ankara 1969, s.57-67 (Kıs: Doğanay,Muaccel). Sayfa numarası
İsmail **DOĞANAY**	Limited Şirketlerde Ortaklık Payının Bir Başkasına Devredilmesi Koşulları Nelerdir? BATİDER, 1975, C. VIII, s. 83-93 (Kıs: Doğanay,Devir).
İsmail **DOĞANAY**	Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. II Ankara 2004 (Kıs: Doğanay,Şerh).
Hayri **DOMANİÇ**	Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt:1, İstanbul 1988.
Mustafa **DURAL**	Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117), İstanbul 1976.
Ercüment **ERDEM** / Can **GÖKSOY**	Limited Şirkette Payın Rehni, Seyfullah Edis'e Armağan, s.571-623, İzmir 2000.
Fikret **EREN**	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I, Ankara 1989.
Fikret **EREN**	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.III, Ankara 1990.
Fikret **EREN**	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara Ekim 2009.
Mehmet Serkan **ERGÜNE**	Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul 2002.
Gönen **ERİŞ**	Açıklamalı-İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, Dördüncü Basım, Ankara, Seçkin Yayınevi, Cilt: 2, 2007.
Şeref **ERTAŞ**	Eşya Hukuku, Ankara 2008.
Turhan **ESENER** / Kudret **GÜVEN**	Eşya Hukuku, Ankara 2008.
Ali **ESKİOCAK**	Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukukî Durumu, İstanbul 2009.
Diğdem **GÖÇ**	Limited Şirkette Sermaye Payı ve Payın Devri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. Merih Kemâl Omağ, İstanbul 1997-Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
Can **GÖKSOY**	Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara 2001.
Can **GÖKSOY**	General Aspects of Corporations and Limited Companies Under Turkish Law, Mahmut Tevfik Birsel'e Armağan, İzmir 2001. (Kıs: Göksoy,Turkish Law)
Kemal Tahir **GÜRSOY** / Fikret **EREN** / Erol **CANSEL**	Türk Eşya Hukuku, 2. Bası, Ankara 1984.
Hüseyin **HATEMİ**	Eşya Hukuku Meseleleri, İstanbul 1995**.**
Hüseyin **HATEMİ** / Rona **SEROZAN** / Abdülkadir **ARPACI**	Eşya Hukuku, İstanbul 1991.
İlhan **HELVACI**	Türk Medeni Kanunu'na Göre Lex Commissoria Yasağı, İstanbul 1997.
Oğuz **İMREGÜN**	Anonim Ortaklıklar, İstanbul 1989. (İmregün,AO)
Oğuz **İMREGÜN**	Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak), 13. bası, İstanbul 2005.
François **JACOB**	SURETÉS MOBILIÈRES : DU NOUVEAU 161-7 Le nantissement de parts sociales, 07-2007 N°161 Dossier.
Sami KARAHAN	Anonim Şirketlerde Tasfiye, Konya 1998.
Yaşar **KARAYALÇIN**	Anonim Şirkette Çıplak Payın Haczedilmesi ve Paraya Çevrilmesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu,

	XVI, s.149-197, Ankara 1999 .
Yaşar **KARAYALÇIN**	Ticaret Hukuku Dersleri, Şirketler Hukuku A) Giriş-Şahıs Şirketleri, Ankara 1965 (Kıs: Karayalçın,Şirketler Giriş).
Yaşar **KARAYALÇIN**	Ticaret Hukuku Dersleri, Şirketler Hukuku, Ankara 1973 (Kıs: Karayalçın,Şirketler).
İsmail **KAYAR**	Şirketler Hukuku, Ankara 2008.
Abuzer **KENDİGELEN**	Limited Şirket Paylarının Haczi, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1 Kemal Oğuzman'a Armağan, s. 409 vd, İstanbul 2002.
Ahmet M. **KILIÇOĞLU**	Borçlar hukuku Genel Hükümler, Ankara 2009
Şengül **AL KILIÇ**	Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşmesi, İstanbul 2009.
Necip **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**	Miras Hukuku, İstanbul 1987.
Necip **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**/ Hüseyin **HATEMİ** / Rona **SEROZAN** / Abdülkadir **ARPACI**	Borçlar Hukuku Genel Bölüm I. Cilt, İstanbul 2008
Bülent **KÖPRÜLÜ** / Selim **KANETİ**	Sınırlı Aynî Haklar, Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983.
Erden **KUNTALP**	Lex Commissoria Yasağı Kavramı Koşulları ve Uygulama Alanları, İnan Kıraç'a Armağan, s. 151-163, İstanbul 1994 (Kıs: Kuntalp,Lex Commisoria).
Erden **KUNTALP**	Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk, Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan, s. 263-300, İstanbul 1995 (Kıs: Kuntalp,Teminat).
Francis **LEMEUNIER**	Société à Responsabilité Limitée SARL, Paris 2008.
Jacques **MALHERBE**/Yves **DE CORDT**/Philippe **LAMBRECHT**/ Philippe **MALHERBE**	Droit des Sociétés Précis, Droit Communautaire Droit Belge, Bruxelles, Belgique 2009.
Barthélémy **MERCADAL** / M. Philippe **JANIN**	Sociétés Commerciales, Mémento Pratique Francis Lefebvre, Paris 1995 (1996).
Pascal **MONTAVON**	Droit Suisse de la SARL, Lausanne 2008.
Erdoğan **MOROĞLU**	Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, İstanbul 2003.
Halûk NOMER	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009.
Kemâl **OĞUZMAN**/Nami **BARLAS**	Medeni Hukuk Dersleri Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar, İstanbul 2008.
Kemâl **OĞUZMAN** / Turgut **ÖZ**	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1995.
Kemâl **OĞUZMAN** / Özer **SELİÇİ**	Eşya Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1997.
Kemâl **OĞUZMAN** / Özer **SELİÇİ** / Saibe **OKTAY-ÖZDEMİR**	Eşya Hukuku, 11. Baskı, İstanbul 2006.
Hasan Seçkin **OZANOĞLU**	Türk Medeni Kanunu'nun 940. Maddesinin II.Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Haziran-Aralık 2001 Cilt:V, Sayı:1- 2, s. 22-38.
Akar **ÖCAL**	Limited Şirkette Süre, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt I, s. 603-609, İstanbul 2003.
Tufan **ÖĞÜZ**	Motorlu Araçların Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, s. 693-725 İstanbul 2000.
Buket Sayın **ÖNAL**	Limited Şirketlerde Ortakların Sorumluluğu, Ankara 2009.
Turgut **ÖZ**	Limited Ortaklıkta Pay Kavramı ve Payın Devri, İÜHFM, C.LII, S.1-4, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer'e Armağan, 1987, s. 345 vd.
Burak **ÖZEN**	Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 2008.
Fırat **ÖZTAN**	Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997.
Reha **POROY** / Ünal **TEKİNALP** /Ersin **ÇAMOĞLU**	Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul 2009.

Reha **POROY** / Hamdi **YASAMAN**	Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2007.
Hasan **PULAŞLI**	Şirketler Hukuku Temel Esaslar, Karahan Yayınları, Adana 2009.
Georges **RIPERT** / René **ROBLOT**	Traité de Droit Commercial, Tome 1 16e Edition, L.G.D.J. 1996.
Ferit H. **SAYMEN**	Borçlar Hukuku Dersleri, C. 1, Umumî Hükümler, İstanbul 1950.
Ferit H. **SAYMEN** / Halid K. **ELBİR**	Türk Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1963
Rona **SEROZAN**	Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2007.
Lale **SİRMEN**	Alacak Rehni, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1990.
Paul-Henri **STEINAUER**	Les Droits Réels, Berne, 1996.
Fritz von **STEIGER**	Anonim Şirkette Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senetleri Alma Hakkına İlişkin Sorunlar Çeviren: İrfan YAZMAN, BATİDER Haziran 1974, C.VII, Sayı:3, s. 687-697.
Fahiman **TEKİL**	Anonim Şirketler, Şirketler Hukuku İkinci Cilt, İstanbul 1978. (Kıs: Tekil, A.Ş.)
Fahiman **TEKİL**	Şirketler Hukuku, 1. Cilt, Genel Bilgiler-Adi Şirket-Kollektif ve Komandit Şirketler, İstanbul 1976 (Tekil,Genel).
Fahiman **TEKİL**	Şirketler Hukuku, 3. Cilt, Limited Şirketler ve Kooperatifler, İstanbul 1978 (Kıs: Tekil,Limited).
Ünal **TEKİNALP**	Limited Ortaklık, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997 (Kıs: Tekinalp,40. Yıl).
Ünal **TEKİNALP**	Limited Ortaklık Payının Devrinde Tescil Davası, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. XVII, Ankara 2003, s. 3-9, Tartışmalar, s. 15-24 (Kıs: Tekinalp,Tescil).
Selahattin Sulhi **TEKİNAY**	Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar, II/3, İstanbul 1994.
Selahattin Sulhi **TEKİNAY** / Sermet **AKMAN** / Haluk **BURCUOĞLU** / Atilla **ALTOP**	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993.
Ömer **TEOMAN**	Limited Ortaklığın Kendine Ait Tüm Payları Edinmesi (Ortaksız Limited Ortaklık Sorunu), Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim – Cilt I 1971-1982, Makale 9, s. 115-122, İstanbul 2000, (Kıs: Teoman, Ortaksız).
Ömer **TEOMAN**	Limited Ortaklığın Sermaye Borcu Tümü ile Yerine Getirilmemiş Kendi Paylarını Edinmesi, Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim – Cilt I 1971-1982, Makale 10, s. 123-140, İstanbul 2000 (Kıs: Teoman, Ödenmemiş).
Ömer **TEOMAN**	Limited Ortaklığın Sermaye Borcu Tümü ile Yerine Getirilmiş Kendi Paylarını Edinmesi, Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim – Cilt I 1971-1982, Makale 11, s. 140-149, İstanbul 2000 (Kıs: Teoman, Ödenmiş).
Ömer **TEOMAN**	Limited Ortaklığın Edindiği Kendi Paylarından Doğan Hak ve Borçlar ve Edinmenin Diğer Bazı Sonuçları, Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim – Cilt I 1971-1982, Makale 11, s. 150-161, İstanbul 2000 (Kıs: Teoman, Sonuçlar).
Gökçen **TOPUZ**	Hisse Haczi ve Satışı, İstanbul 2009.
Andreas von **TUHR**	Borçlar Hukukunun Umumî Kısmı, C. 1-2, Çev. Cevat Edege, Ankara 1983.
Kenan **TUNÇOMAĞ**	Borçlar Hukuku, C.1 Genel Hükümler, İstanbul 1976.
Hikmet Sami **TÜRK**	KİT'lerin Bölünmesi, Ticaret Hukuk ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XIII, 1996, s. 77 vd (Kıs: Türk,KİT).
Hikmet Sami **TÜRK**	Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Ankara 1986.
Hikmet Sami **TÜRK**	Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinde "Nevilerin Aynı Olması" Koşulu, Ankara 1986 (Türk,Nevi).
Bilge **UMAR**	Borçluya İsnat Olunamayan İmkânsızlık, Adalet Dergisi, s. 963-982, 1961.

Talih **UYAR**	İcra Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi, Manisa 1992.
Güzin **ÜÇIŞIK**	Limited Şirkette Ortağın Ortaklıktan Çıkarılması, Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003.
Mehmet **ÜNAL/Veysel Başpınar**	Şeklî Eşya Hukuku-Giriş Zilyetlik Tapu Sicili, Ankara 2008
Süleyman **ÜNAL**	Tüzel Kişilik Kazanılmadan Önce Limited Şirket Adına Yapılan İşlemler, Yargıtay Dergisi, Ekim 2007, Cilt:33, S. 4.
Veliye **YANLI**	Limited Şirketlerde Payın Şirket Tarafından Edinilmesinde Şekil, Prof.Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, s. 673-693.
Hamdi **YASAMAN**	Anonim Ortaklıkların Birleşmesi, Ankara 1987.
Hamdi **YASAMAN**	Limited Ortaklıkta Kâr Payı Hakkı, Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku ile İlgili Makaleler Mütalaalar Bilirkişi Raporları, İstanbul 2006, s. 231-237. (Kıs: Yasaman, Kâr Payı Hakkı)
Şükrü **YILDIZ**	Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı, İstanbul 1996 (Kıs: Yıldız, Yeni Pay Alma Hakkı)
Şükrü **YILDIZ**	Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku, İstanbul 2007 (Kıs: Yıldız,Tasarı).
Şükrü **YILDIZ**	Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Limited Şirketlere İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Makalelerim 1988-2007, Makale 20, Ankara 2008.
İpek **YÜCER**	Yenileme (Tecdit), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2007, s. 233-259.

SÖZLÜKLER

AYTEMİZ KİTABEVİ	Hukuk İktisat ve Ticaret Lûgatı, Ankara 1963 (Kıs: Hukuk Lûgatı).
Hilmi **ERGÜNEY**	Türk Hukukunda Lügat ve Istılahlar, İstanbul, 1973.

http://www.tbmm.gov.tr
http://www.law-dictionary.org,
http://www.enotes.com/wests-law-encyclopedia
http://www.llc-reporter.com/16.htm
http://www.turkhukukkurumu.org.tr/thl/metin/Z20080627LatTr.pdf

GİRİŞ

Ülke ekonomisinin ve dolayısıyla refah düzeyinin gelişmesinde o ülkedeki yatırım, üretim ve tüketim arasındaki dengenin önemi inkâr edilemez. Girişimci, yatırımcı ve dolayısıyla en büyük tüketici rolünün devletin tekelinden çıkarılıp serbest piyasa kurallarına göre belirlenmesinin tercih edildiği sistemlerde yatırım ve tüketim için gerekli kaynak ancak borç alınarak, daha profesyonel deyimiyle kredi alınarak sağlanabilmektedir. Birbirinin sebebi ve sonucu olan yatırım, üretim ve tüketim süreçlerinin birbirine bağlı ve bağımlı gelişimi açısından bu üç aşamada da finansman gerekmektedir. Finans sektöründe farklı ihtiyaçlara yanıt verebilecek finansman teknikleri geliştirilmiş ve geliştirilmektedir. Yapıları, tarafları, amaçları farklı olan finansman tekniklerinde vazgeçilemeyen ve ikame edilemeyen ortak unsur teminat ihtiyacıdır.

Finansörler, doğal olarak, sağladıkları finansmanın geri ödenebileceğinden emin olmak istemektedir. Finansörler kredi kullandırırken, borçlunun malvarlığının ve yatırım yapılacak işin sağlayacağı kazancın yanı sıra kredinin geri ödenemediği durumda borçlunun diğer alacaklılarına göre kendilerine imtiyaz sağlayacak ek enstrüman arayışına girerler. Teminat olarak adlandırılan bu ek enstrüman sayesinde, alacaklı, borçlusunun diğer alacaklılarına göre belirli bir sınır dâhilinde imtiyaz kazanmış olacaktır. Ayrıca, teminat sayesinde finansman sağlanan tarihle alacağın tahsil edilemez olduğu tarih arasında borçlunun malvarlığında meydana gelen olumsuz değişimden daha az etkilenecektir.

Ticari hayatın getirdiği teminat ihtiyacı sayesinde farklı teminat türleri ortaya çıkmıştır. Borçlunun yanı sıra üçüncü bir kişinin kişisel itibarını ve ekonomik gücünü ortaya koyduğu şahsî teminatların yanında borçlunun veya üçüncü bir kişinin bir malvarlığı değeri üzerinde aynî haklar sağlanması ile kurulan aynî teminatlar da alacakların güvencesini teşkil edebilmektedir.

Borçlunun veya üçüncü bir kişinin taşınır veya taşınmazları üzerinde lehdarına sınırlı bir aynî hak bahşeden rehin hakkı, aynî teminatların en yaygın olarak başvurulan türüdür. Ticari hayatın ihtiyaçlarına cevap verirken kişisel özgürlüklerin özünün de korunabilmesi adına, hangi malvarlığı kalemlerinin aynî teminatlara konu olabileceği kanun koyucu tarafından belirlenmektedir.

Aynî teminatlara konu olabilen malvarlığı kalemlerinden biri de bir gerçek veya tüzel kişinin bir ticaret şirketi bünyesinde sahip olduğu hisse veya ortaklık payıdır.

Çalışmamızın konusu da, bir ticaret şirketi olan limited şirketin ihraç ettiği ortaklık payı üzerinde rehindir.

Örnek işlemler ve mahkeme kararları tarandığında, limited şirket ortaklık payının rehninden çok, anonim şirket payının rehninin tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Limited şirket ortaklık payının kıymetli evrak niteliğinde hisse senetlerine bağlanmıyor oluşu, anılan rehin türünün hak üzerinde rehin olması nedeniyle taşınır rehni olarak tartışmalı konumu ve rehnin paraya çevrilmesinde hangi hükümlerin uygulanması gerektiği hakkında emsal teşkil edecek Yargıtay kararlarının bulunmaması nedeniyle uygulamada nadiren akla geldiği anlaşılmaktadır. Ancak ticaret hayatının ihtiyaçları, bu eğilimi değiştirmek üzeredir. Gerçekten de finansmana ve dolayısıyla bunun güvencesini teşkil edecek teminat türlerine duyulan ihtiyaç, yeni teminat türleri yaratılmasını gerektirdiği kadar, mevcut olduğu halde uygulanmayan teminat türlerini de canlandırmaktadır.

Örneğin, enerji mevzuatında[1] yapılan son değişikliklerden sonra anonim şirketlerin yanı sıra limited şirketlerin de üretim lisansı alabiliyor olması, limited şirket ortaklık payının rehni konusuna ilgiyi artırmıştır. Söz konusu mevzuat kapsamında yapılan yatırımların özellikle proje finansmanı yöntemiyle finanse edilmesi halinde alınması gereken teminat paketinin bir kalemini de finanse edilen yatırım için özel amaçla kurulmuş şirketin ihraç ettiği hisselerin rehni teşkil etmektedir. Mevzuat değişikliğine kadar sadece anonim şirket hissesinin rehni üzerinde duran finans sektörü, mevzuat değişikliğinden sonra limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin tesisine de yönelmiştir.

Limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin konusu, şirketler hukuku, eşya hukuku, borçlar hukuku ve icra ve iflas hukukunun alanına giren pek çok başlık içermektedir. Çalışmamızda özellikle limited şirketler hukuku, eşya hukuku ve borçlar hukuku üzerinde durulmuş, icra ve iflas hukuku boyutu başlı başına ayrı bir çalışma konusu olacak kadar geniş ve konu özelinde pek çok soru taşıdığından bu çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Çalışmamızda İsviçre, Fransa ve Belçika hukuklarındaki konuyla ilgili düzenlemeler de incelenmiştir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Genel Gerekçesi'nde, İsviçre Borçlar Kanunu'nda limited şirketlerle ilgili olarak getirilen yenilikler ve Avrupa Birliği düzenlemelerinin de dikkate alındığının vurgulanması nedeniyle kısmen de olsa, anılan ülke düzenlemelerine çalışmamızda yer

---

[1] 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na dayanılarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından çıkarılan ve 4 Ağustos 2002 tarihli, 24836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği'nin 7'nci maddesine göre, "piyasada faaliyet göstermek üzere lisans başvurusunda bulunacak özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilerin, anonim şirket ya da limited şirket olarak kurulmuş olması zorunludur."

verilmiştir. Öğretide ve uygulamada konuyla bire bir ilgili kaynağın ve içtihadın yok denecek kadar az olması da bu tercihin nedenlerinden birisini teşkil etmektedir.

Çalışmamız, limited şirketin özelliklerinin incelendiği birinci bölüm ve limited şirket ortaklık payı üzerinde rehnin incelendiği ikinci bölüm olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

Genel olarak limited şirketin özelliklerinin incelendiği bir bölümde, ilk olarak limited şirket tanımlanmış, şahıs ve sermaye şirketi özellikleri üzerinde durulmuş ve limited şirketin tarihi gelişimi anlatılmıştır. İlk bölümün ikinci kısmında limited şirkette ortaklık payı ve temsil ettiği hak tanımlanmış ve konuyla ilgili Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda öngörülen düzenlemeler ele alınmıştır.

Limited şirket ortaklık payı üzerinde rehnin incelendiği ikinci bölümde ise, ilk olarak teminat kavramı tanımlanmış, rehin hakkı ve rehin türlerinin yanı sıra rehin kurumuna hâkim olan ilkeler ve taşınırlar üzerinde rehin hakkı kurulması üzerinde durulmuştur. İkinci bölümün limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı konusuna ayrılan ikinci ana başlığı altında ise, söz konusu rehin hakkının konusu, hukukî niteliği ve kapsamı incelenmiştir. Bu bölümdeki üçüncü ana başlık, ortaklık payı üzerinde rehnin kuruluşu ve kuruluş şartlarına ayrılmıştır. İkinci bölümün dördüncü ana başlığı altında Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile getirilen düzenleme incelenmiş ve eleştirilere yer verilmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının sona ermesi incelenmiştir. Bu başlık altında ilk olarak, rehinle temin edilen asıl alacağın sona ermesi halleri, borcun naklinin etkisi, rehin hakkının konusu ile ilgili sona erme halleri ele alınmıştır. Bu bölümleri takiben, şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin sona ermesi, ortağın şirketten çıkması ve çıkarılması, şirket esas sermayesinin azaltılması ve artırılması, birleşme ve nev'i değişikliği, ortaklık payı rehinli ortağın ölümü, limited şirketin sona ermesi ve tasfiye süreci ile ortaklık payı üzerinde rehin kurulmuş olan tüzel kişinin tasfiyesi gibi şirkete özgü hâllerin ortaklık payı üzerindeki rehne etkileri üzerinde durulmuştur.

Son başlık altında ise, ortaklık payının tasfiye payına dönüşmesi ve tasfiye payı üzerindeki rehin hakkının sona ermesi ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Olarak

I. Limited şirket

A- Giriş

İnsanın topluluk halinde yaşama gereksiniminin ticari hayattaki görünümü şirketlerdir. Sermaye, işgücü, deneyim gibi unsurların tek bir kişide aynı anda mevcut olması neredeyse imkânsız olduğundan, bir kişinin üstesinden gelemeyeceği faaliyetlerin kişi toplulukları aracılığı ile gerçekleştirilmesi tercih edilmiştir. Diğer alanlarda toplulukların gelişiminde olduğu gibi, ticari hayatta şirketlerin gelişiminde de belirli aşamalardan geçilmiş, ekonomik ve hukuki alanda farklı işlevlere sahip şirket türleri geliştirilmiştir. Ticari hayatın gerektirdiği yeknesaklık, istikrar ve güven ortamının sağlanabilmesi adına şirketlerin günün değişen ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değişmeye devam edeceği de tabiidir.

Farklı şirket türleri, farklı ihtiyaçlara cevap vermek üzere geliştirilmiş, kimi şirket türleri ticari hayattaki değişimler nedeniyle terk edilirken, kimi şirket türleri de daha çok rağbet görmüştür.

Limited şirkette ortaklık payının rehni konusunun ayrıntılarına geçmeden önce limited şirketin tanımı, tarihi gelişimi, özellikleri ve hukukumuzdaki yeri konularını özetlemek yerinde olacaktır.

B- Tanımı

Limited şirket, gerçek veya tüzel kişiler tarafından bir ticaret unvanı altında iktisadi konularda faaliyet göstermek üzere kurulan, şirket borçlarından sadece şirketin malvarlığı ile sınırlı olarak sorumlu olduğu, ortakların ise sadece şirkete karşı taahhüt ettikleri sermaye payı ile sorumlu olduğu bir ticaret şirketidir.

Ortakların sorumluluğu ile ilgili her ülke mevzuatında farklı düzenlemeler görülse de ana kural, ortakların şirket alacaklılarına karşı sorumluluğunun taahhüt ettikleri esas sermaye payı ile sınırlı olmasıdır.

Ticari hayatta beliren ihtiyaçlara göre Avrupa ülkeleri, Latin Amerika ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 19'uncu yüzyıldan itibaren kabul edilmeye başlayan limited şirket tipinde her ülkenin düzenlemesinde ortak olarak görülen dört temel özellik dikkat çekmektedir. Bu özellikler, (1) Şirketin ticari unvanında "limited" (sınırlı) kelimesinin kullanılması, (2) Şirkete tüzel kişilik verilmesi, (3) Delectus personae[2] ilkesinin benimsenmiş olması, (4) Şirket sözleşmesinde aksi belirtilmiş olmadıkça, ortaklardan birinin ölümü üzerine şirketin feshine izin verilmesidir[3].

C- Limited şirketin özellikleri

1. Ticaret şirketi

Ticaret şirketi, kâr ve kazanç amacı ile bir ticarî işletme işleten tüzel kişi olarak tanımlanmaktadır[4]. Limited şirket de, TTK m. 136'nın açık düzenlemesine göre, bir ticaret şirketidir ve TTK m. 137 uyarınca tüzel kişiliği ve hak ehliyeti ve işletme konusu ile sınırlı olmak üzere[5] fiil ehliyetini haizdir. Tüzel kişiliği ve hak ve fiil ehliyetlerini haiz olması itibariyle, ortaklık malvarlığının sahibidir, aktif ve pasif dava ehliyetine sahiptir, bir ticaret unvanı altında faaliyet gösterir, yerleşim yeri, tâbîyeti ve Türk Medeni Kanunu[6]'nun 48'inci maddesine gereği hak ehliyeti, 49'uncu maddesi gereği de fiil ehliyeti vardır. Limited şirketin fiil ehliyeti, diğer

---

[2] Delectus personae: Mevcut şirket ortaklarının onayı olmaksızın yeni bir ortağın alınamayacağını belirten ilkedir. http://www.law-dictionary.org, http://www.enotes.com/wests-law-encyclopedia

[3] Limited Liability Company Reporter http://www.llc-reporter.com/16.htm.

[4] İsmail Doğanay, Limited Şirkette Ortağın Ana Mukavelename ile Koymağı Taahhüt Ettiği Sermaye Borcu Ne Zaman Muaccel Olur? BATİDER Cilt V, 1969, s. 57-67.

[5] Ultra vires kuralı.

[6] 08/12/2001tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu. Metinde "Medeni Kanun" veya "MK" olarak anılacaktır.

ticaret şirketlerinde olduğu gibi, şirket sözleşmesinde[7] belirtilen işletme konusu ile sınırlıdır.

Ticaret şirketi olması nedeniyle, TTK m. 18'in açık düzenlemesi gereği, tacir sayılırlar. Tacir sıfatını taşımanın doğal bir sonucu olarak, TTK m. 20 kapsamında limited şirket, iflasa tabi olduğu gibi, bir ticaret unvanı seçmeye ve kullanmaya, ticari işletmeyi ticaret siciline kaydettirmeye, ticarî defterler tutmaya ve basiretli tacir olarak hareket etmeye mecburdur. Tacir sıfatını taşımanın bir diğer önemli etkisi de, limited şirketin borçlarının ticarî borç olması karinesidir.

2. Şahıs şirketi - Sermaye şirketi özellikleri

Şirketin düzeni ile yapısında, ortakların şirkete ve üçüncü kişilere karşı hak ve borçlarının belirlenmesinde şahıs unsurunun esas alındığı şirketler, şahıs şirketi; sermaye unsurunun esas alındığı şirketler ise, sermaye şirketi olarak adlandırılmaktadır.

a) Şahıs şirketi

Ortakların kişiliklerinin belirleyici olduğu şahıs şirketlerinde şirketin temeli birbirini tanıyan, birbirinin bilgi, yetenek ve kişiliklerine itimat eden ortaklardır[8]. Ortaklar, şirketin borçlarından birinci derecede veya ikinci derecede sınırsız olarak sorumlu olurlar. Diğer bir deyişle, bir şahıs şirketi olan âdî şirketin alacaklıları, alacakları için doğrudan şirket ortaklarına rücû edebilirken (birinci derecede sorumluluk), bir başka şahıs şirketi olan kolektif şirkette ise, şirket

[7] Doktrinde limited şirket sözleşmesi için, esas sözleşme (Ercüment Erdem/Can Göksoy, Limited Şirkette Payın Rehni, Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir 2000, s.571-623, s. 581; Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul 2009, s. 939-940, No. 1692-1693); limited ortaklık sözleşmesi (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 910, No. 1693); ortaklık sözleşmesi (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 940, No. 1693); ana mukavelename, şirket mukavelesi (Doğanay, Muaccel) ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, "şirket sözleşmesi" terimi benimsenmiştir.

[8] Yaşar Karayalçın, Ticaret Hukuku Dersleri, Şirketler Hukuku A) Giriş-Şahıs Şirketleri, Ankara 1965, s. 58;

alacaklıları önce şirkete başvurup, tahsil edemediği kısım için ortaklara rücû edebilmektedir (ikinci derecede sorumluluk)[9]. Söz konusu sorumluluk sınırsız olduğundan, ortaklar, şirket alacaklılarına karşı, şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermaye nispetinde değil, bütün malvarlıkları ile sorumlu olurlar. Şirketin eylemleri nedeniyle doğrudan ortakların sorumluluğuna gidilebildiğinden, bu şirketlere ilişkin mevzuatta ortakların şirketin idaresi ile birebir ilgilenmelerini hem bir hak hem de bir görev olarak öngören düzenlemeler yapılmaktadır[10]. Bu kapsamda, şirkete yeni ortakların katılmasında, şirketten ortakların ayrılmasında, şirket sözleşmesinin değiştirilmesinde mevcut ortakların oybirliği[11] ile karar alınması, ortaklardan birinin ölümü veya iflası üzerine şirketin sona ermesi[12] gibi kurallarla ortaklar ile şirketin düzeni, işleyişi ve varlığı arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur.

b) Sermaye şirketi

Sermayenin belirleyici unsur olduğu sermaye şirketlerinde ise, ortaklar şirkete veya şirketin alacaklılarına karşı şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermaye kadar sorumludurlar. Ödemeyi taahhüt ettiği sermayeyi tamamen ödeyen ortağın sorumluluğuna, şirketin üçüncü kişilere olan alacaklarının ödenmesi için gidilemez. Ortağın yegâne sorumluluğu şirkete karşıdır ve bu sorumluluk da şirkete ödemeyi taahhüt ettiği sermaye ile sınırlıdır. Hal böyle olunca, şirkete sermaye koyan bütün ortakların şirketin idaresi ile birebir ilgilenmesi gerekmemektedir. Şahıs şirketlerinde görülen ortakların ağır sorumluluğu özelliği nedeniyle yatırımdan kaçınan girişimciler için sermaye şirketleri çok daha elverişli bir seçenektir.

---

[9] Yaşar Karayalçın, Ticaret Hukuku Dersleri, Şirketler Hukuku, Ankara 1973, s. 239.
[10] Karayalçın, Şirketler Giriş, s. 58
[11] Karayalçın, Şirketler Giriş, s. 58; BK m. 532, TTK m. 195-205, BK m. 524 ve TTK m. 168'deki düzenlemeler
[12] Karayalçın, Şirketler Giriş, s. 58; BK m. 532, TTK m. 185.

Ticaret hayatında görülen adi şirket, kolektif şirket ve komandit şirket şahıs şirketi özellikleri taşırken, anonim şirket ve paylı komandit şirket, sermaye şirketi özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

Dünya genelinde, 19. yüzyıldan itibaren, şahıs şirketleri, yukarıda belirttiğimiz özellikleri nedeniyle, daha az tercih edilmeye başlamış ve sermaye şirketlerine ilgi artmıştır. Kanun koyucular, sermaye şirketlerinin, ortaklara tanıdığı serbestînin suiistimal edilmesi tehlikesine karşı mevcut sermaye şirketi türlerinin katı düzenlemelere tabi tutulması yoluna gitmişlerdir. Şahıs şirketlerinden ağır sorumluluk yükü nedeniyle uzak duran girişimciler, bu kez de sermaye şirketlerinin tabi olduğu ağır kurallar nedeniyle bu şirket türüne yönelmekten çekinmeye başlamıştır.

O dönemdeki mevcut sermaye şirketlerine göre daha esnek kurallara tabi olan ve daha az sermaye ile kurulabilen bir şirket türü olarak ticaret hayatına kazandırılan limited şirket, sermaye şirketi özelliklerinin yanı sıra şahıs şirketi özelliklerini de barındırdığından[13], karma şirket olarak adlandırılabilir. Her ülkenin iç düzenlemesinde, yerine göre şahıs şirketi, yerine göre sermaye şirketi özelliklerinin ağır bastığı görülebilmektedir. Kaldı ki kimi ülke düzenlemelerinde, ortaklara şirket sözleşmesini şahıs veya sermaye şirketi özelliklerine ağırlık verilecek şekilde düzenleme imkânı da tanınmaktadır.

D- Limited şirketin tarihi gelişimi

1. Limited şirketin ortaya çıkışı

Şirket ortaklarının şirkete getirdiği sermaye sınırlı olduğu halde, şirketin alacaklılarına karşı tüm malvarlıkları ile sorumlu olmaları, girişimcilerin şahıs

[13] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 898-899, No. 1638-1638a; Halil Arslanlı/Hayri Domaniç, Ticaret Kanunu Şerhi C.III, Istanbul 1989, s. 42; Halil Arslanlı, Türk Ticaret Kanunu'nun Limited Şirketlere Dair 520. maddesi Hükümleri, BATİDER, 1963, s. 165; İsmail Kayar, Şirketler Hukuku, Ankara 2008, s. 207; İbrahim Arslan, Şirketler Hukuku Bilgisi, İstanbul 2010, s. 339.

şirketi nevinden şirketlerden kaçınmaya başlamasına neden olmuştur. Ticari hayatın, kolektif ve komandit şirketler ile kooperatiflerin karşılayamadığı ihtiyaçları doğrultusunda sermaye şirketi kavramı gündeme gelmiştir. Sermaye şirketine duyulan ihtiyaç doğrultusunda yaratılan anonim şirketlerin, özellikle ortaklarının sınırlı sorumluluğu ilkesinin kötüye kullanılması nedeniyle, kanun koyucular tarafından sıkı kurallara tabi tutulması yoluna gidilmiştir. Örneğin Almanya'da 1884 tarihli bir kanunla[14] anonim şirketlerin kuruluşu zorlaştırılmış ve olduğundan da masraflı hale getirilmiştir.

Şahıs şirketlerinin ortaklara getirdiği sınırsız sorumluluk yükü ve anonim şirketlerin tabi olduğu ağır hükümler arasında sıkışıp kalmış girişimcilerin yatırım fikrinden uzaklaşmaması adına yeni bir çözüme gerek duyulmuştur. Almanya'nın sömürgeleri ile olan ticaretinde daha küçük çapta işletmelerin daha hızlı ve etkin çalışabilmesi için özellikle sermaye piyasasına dâhil olma amacı taşımayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin ve aile işletmelerinin ticarete katılmasını kolaylaştıracak ve sınırlı sorumluluk ilkesinden yararlanmasını sağlayacak bir düzenleme yapılması ihtiyacı hâsıl olmuştur[15]. Söz konusu ihtiyacı ciddiye alan Alman kanun koyucusu 20 Ağustos 1892 yılında yürürlüğe giren Alman Limited Şirket Kanunu[16] ile limited şirket adında yeni bir şirket türünü hayata geçirmiştir.

Şahsî ve sınırsız sorumluluk tehlikesine maruz kalmadan ve şirket ortaklarının değişmesinde söz sahibi olma yetkisi ile donatılmış bir şekilde ticarî girişime imkân vermesi limited şirketi yatırımcılar nezdinde cazip kılmıştır.

---

[14] Aktienrechtsnovelle 1884.

[15] Jacques Malherbe/Yves De Cordt/Philippe Lambrecht/Philippe Malherbe, Droit des Sociétés Précis, Droit Communautaire Droit Belge, Bruxelles, Belgique 2009, s. 911, No. 1351; Barbaros Çağa, Limited Şirkette Ortaklık Payının Devri, BATİDER, 1973 C. VII, S. 3 s. 581-603, s.585; Halil Arslanlı, Limited Şirketler Hukukuna Genel Bakış, BATİDER, 1962, C.I, S.4, s.433-464; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu s. 897-898, No. 1635-1637a.

[16] Gesetz über die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (Limited Şirket Kanunu).

Almanya'da ortaya çıkan bu yeni şirket türü, çok geçmeden diğer Avrupa ülkelerinde de benimsenmeye başlamıştır. 1906'da Avusturya'da[17], 1917'de Portekiz, 1922'de Sovyetler Birliği[18], 1925'te Fransa, 1926'da Liechtenstein, 1929'da Macaristan, 1935'te Belçika, 1936'da İsviçre ve İtalya, 1937'de Yugoslavya, 1953'de İspanya, 1955'de Yunanistan'da çıkarılan yasalarla, limited şirket, yeni bir şirket türü olarak bu ülkelerin ticaret hayatına kazandırılmıştır[19].

2. Türk hukukunda limited şirket

a) 1926 tarihli Türk Ticaret Kanunu

1926 tarihli Türk Ticaret Kanunu'nun limited şirkete ilişkin hükümleri, 1925 tarihli Fransız Limited Şirketler Kanunu'ndan iktibas edilmiştir. Kanunun 503-516'ncı maddeleri arasında yer alan bu hükümler ticaret hayatının gereksinimlerini karşılayamadığı için, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu örnek mukavele ile bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır[20].

b) 1957 tarihli Türk Ticaret Kanunu

1926 tarihli Ticaret Kanunu'nun limited şirketler konusundaki yetersiz hükümleri de göz önünde bulundurularak, 1957 tarihinde yürürlüğe giren 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda limited şirketlerle ilgili düzenlemeler değiştirilmiştir. Yapılan değişikliklerde bu defa Eski İsviçre Borçlar Kanunu'nun 772-827'nci maddeleri arasındaki düzenlemeler esas alınmıştır. Anılan düzenlemelerde, limited şirketi, dönemin İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki sisteme göre sermaye şirketine daha çok yaklaştıran bazı değişiklikler yapılmıştır. Kaynak eski İsviçre Borçlar Kanunu'nun anılan düzenlemelerinde limited şirket ortaklarının sorumluluğu,

---

[17] Fahiman Tekil, Şirketler Hukuku, 3. Cilt, Limited Şirketler ve Kooperatifler, İstanbul 1978, s. 5.
[18] Tekil, Limited, s. 5.
[19] Limited Liability Company Reporter http://www.llc-reporter.com/16.htm, Malherbe/De Cordt/Lambrecht/Malherbe, s. 911, No. 1351; Çamoğlu-Cumhuriyet, s. 735-737.
[20] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 897, No. 1637.

taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı değildir. Ortak, diğer ortakların ödemediği sermaye kısmından da sorumludur[21]. Türk Ticaret Kanunu'nda ise, bazı istisnalar dışında[22], ortakların, şirkete karşı kendi taahhüt ettikleri sermaye tutarı kadar sorumlu olması esası kabul edilmiştir.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun mevcut düzenlemesine göre, limited şirket, iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulup, iktisadi konularda faaliyet gösteren, şirket borçlarından sadece şirketin ve malvarlığı ile sınırlı olarak sorumlu olduğu, ortakların ise taahhüt ettikleri esas sermaye payı ile sadece ortaklığa karşı sorumlu olduğu, esas sermayesi muayyen ve bu sermaye ortakların esas sermaye paylarının toplamına eşit olan, tüzel kişiliği haiz bir ticaret şirketidir[23].

---

[21] Arslanlı/Domaniç s. 25'te "*Mesela İsviçre Borçlar Kanunu'na göre, limited şirketin bir şeriki diğer ortakların ödemedikleri sermaye borçlarından da esas sermaye nispetinde mesuldür.*" ifadesine yer verilmiştir. Buradaki "esas sermaye nispetinde mesuliyet" ile ne kastedildiği açık değildir. Ortağın sorumluluğu belirlenirken taahhüt ettiği sermayenin şirket esas sermayesine oranı mı esas alınacaktır, yoksa, sermaye yükümlülüğünü yerine getirmeyen ortağın ödenmemiş sermayesinin esas sermayeye oranı mı kastedilmektedir? Ayrıca ödemeyen ortak dışındaki ortakların sorumluluğunun türü de bu açıklamadan anlaşılamamaktadır. Çağa, s. 585'te her iki konu da açıklığa kavuşturulmaktadır: "*Ortakların sınırlı sorumlulukları ilkesinden hareket edilmekle beraber OR Art. 802 f. 1 ortakların şirket borçlarından tescil edilmiş ana sermaye miktarına kadar müteselsil sorumluluklarını öngörmüştür.*" Aynı sayfada 20'nci dipnotta ise, OR Art. 802 f. 1'in maddesinin tercümesine yer verilmiştir: "*Şirket borçlarından ortaklar kolektif şirketler için geçerli hükümler dairesinde müteselsilen ve fakat tescil edilmiş ana sermaye miktarına kadar sorumludurlar.*"

[22] Ana kuralın istisnasını teşkil eden düzenlememeler şunlardır:

- Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesinde esas sermaye payı borcunu ödemede temerrüde düşen ve bu nedenle şirketten çıkarılan ortağın payı paraya çevrildiği halde paraya çevirmeden elde edilen tutar ile ortağın şirkete karşı borcu kapanmıyor ise, ortağın seleflerinin ikinci derece sorumluluğu öngörülmektedir.
- Türk Ticaret Kanunu'nun 532'inci maddesinin üçüncü fıkrası "*Diğer ortaklar, karşılığı henüz tamamıyla ödenmemiş olan şirket paylarının şirketçe muteber şekilde devir veya rehin alınması halinde, pay karşılığının ödenmemiş olan miktarı nispetinde, müteselsil olarak mesul tutulurlar*."
- 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'unun Limited Şirketlerin Amme Borçları başlıklı 35'inci maddesi *"Limited Şirket ortakları, şirketten tahsil imkânı bulunmayan amme alacağından sermaye hisseleri oranında doğrudan doğruya sorumlu olurlar ve bu Kanun hükümleri gereğince takibe tabi tutulurlar."*

[23] TTK m. 503; Tekil, Limited, s. 5; Yanlı, Limited Şirketlerde Payın Şirket Tarafından Edinilmesinde Şekil, Prof.Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, s.673 vd.

Limited şirket, Türk Ticaret Kanunu sistemindeki ticaret şirketleri arasında şahıs şirketi ile sermaye şirketi özelliklerini bünyesinde barındırması ile dikkat çekmektedir.

aa) Şahıs şirketi özellikleri

Şirket payının devrini özel koşullara tabi kılan ve şirket sözleşmesi ile devrin yasaklanabileceğini veya bu koşulların daha da ağırlaştırılabileceğini hükme bağlayan TTK m. 520, ortaklardan birinin iflası veya payının haczettirilmesi durumunda, şirketin feshinin istenebileceğini hükme bağlayan TTK m. 522, sermaye koyma borcunu zamanında yerine getirmediği için şirketten çıkarılan ortağın seleflerinin ikinci derece sorumluluğunu öngören TTK m. 531, diğer ortakların karşılığı henüz tamamıyla ödenmemiş olan şirket paylarının şirketçe devir veya rehin alınması halinde, pay karşılığının ödenmemiş miktarı nispetinde müteselsil olarak sorumlu olduğunu hükme bağlayan TTK m. 532 f. 3[24], aksi şirket sözleşmesinde kararlaştırılmadığı sürece, kurucu ortakların şirket işlerini hep birlikte müdür sıfatıyla idare edeceğini ve şirketi temsil edeceklerini belirten TTK m. 540[25], ortakların koyduğu sermaye için hisse senedi çıkarılamayacağını hükme bağlayan TTK m. 503 f. 2[26], pay için düzenlenen senetlerin kıymetli evrak niteliğinde olmadığını belirten TTK m. 518 f. 3, ortakların şirketten çıkmalarını veya çıkarılmalarını düzenleyen TTK m. 551, ortaklara rekabet etmeme yükümlülüğü getiren TTK m. 547, idare hak ve görevinin bütün ortaklara ait olmadığı ortak sayısının yirmi veya yirmiden az olduğu limited şirketlerde müdür sıfatını haiz olmayan ortaklarına denetim hakkı tanıyan TTK m. 548 f. 3, şirketin sâfi kazancının yerine getirilen sermaye taahhüdüne göre dağıtılması genel

[24] Hasan Pulaşlı, Şirketler Hukuku Temel Esaslar, Karahan Yayınları, Adana 2009, s. 462.
[25] Limited şirket ortakları için TTK'da sermaye taahhüdünü yerine getirme yükümlülüğünün yanı sıra temsil ve idare hakkı ve yükümlülüğü de öngörülmüştür. Tek borç ilkesinin hâkim olduğu anonim şirketlerde ise, ortağın sermaye taahhüdünü yerine getirme borcu söz konusu olabilmektedir.
[26] Ortaklık payının tedavül kabiliyeti olan bir senede bağlanması şahıs şirketi özelliğini zayıflatır hatta ortadan kaldırırdı.

kuralının şirket sözleşmesi ile değiştirilebileceğini öngören TTK m. 533 f. 1, limited şirketi şahıs şirketine yaklaştırmaktadır.

bb) Sermaye şirketi özellikleri

Limited şirketin sabit ve belirli bir esas sermayesi olması gerektiğini hükme bağlayan TTK m. 507, şirket ortaklarının şirkete karşı sorumluluğunu, koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı tutan TTK m. 503 f. 1 ve TTK m. 532 f. 1, ortağın oy hakkının ve kâr payının, kural olarak, temel katılma payı (esas sermaye payı) ile orantılı olarak hesaplanacağını hükme bağlayan TTK m. 537 f. 1 ve ortakların sermaye koyma borçlarını yerine getirmeleri nispetinde, yıllık bilânçoya göre şirketin elde etmiş olduğu sâfi kârdan pay alacağını hükme bağlayan TTK m. 533 f. 1, ödedikleri esas sermaye payı için ortaklara faiz verilemeyeceğini hükme bağlayan TTK m. 533 f. 2[27], şirket sözleşmesinde aksi öngörülmedikçe, her ortağın oy hakkının, şirkete koyduğu sermaye ile sınırlı olduğunu öngören TTK m. 537 düzenlemeleri, şahıs şirketlerinden farklı olarak şirket sözleşmesinin değiştirilmesi, payın devri, şirketin feshi gibi konularda, kural olarak, oy birliği yerine oy çoğunluğu şartını yeterli bulan ve yalnız kişi sayısını değil kişilerin temsil ettiği sermaye oranını da dikkate alan TTK m. 513, 520 ve 549, limited şirketin sermaye şirketi özelliklerinin tecessüm ettiği maddelerdir.

Şirketin amaç ve konusunu kanunen yasak olan konular veya sigortacılık dışında serbestçe seçilebileceğini öngören[28] TTK m. 503 f. 3 de limited şirketin, kolektif ve komandit şirketten ziyade bir sermaye şirketi olan anonim şirkete yaklaştığı düzenlemelerdendir. Gerçekten de, TTK m. 153'e göre kolektif şirket ve TTK m.

[27] Tekil,Limited, s. 17

[28] TTK m. 503 f. 3'teki düzenlemenin yanı sıra özel kanunlardaki düzenlemelerin de dikkate alınması gerekmektedir. Örneğin, 1 Kasım 2005 tarihli, 25983 (1. Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 7'nci maddesine göre, bankalar ancak anonim şirket olarak kurulabilir.

243'e göre komandit şirket, ancak ticari bir işletmeyi işletmek amacıyla kurulabilmektedir[29].

Yukarıda belirtilen şahıs şirketi özellikleri ile sermaye şirketi özelliklerini bir arada bünyesinde barındıran mevcut Türk limited şirketinin şahıs şirketi ile sermaye şirketi arasında bir yerde bulunduğunu ve bir karma şirket olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır[30].

c) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı[31]

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'na sunulan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 573'üncü maddesinde limited şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulan, esas sermayesi belirli ve esas sermaye paylarının toplamından oluşan bir ticaret şirketi olarak tanımlanmıştır. Tasarı'nın 124'üncü maddesinin ilk fıkrasında limited şirketin bir ticaret şirketi olduğu, 125'inci maddesinin ilk fıkrasında ise, tüzel kişiliği haiz olduğu belirtilmiştir. Tasarı'da da yine mevcut düzenlemelere paralel olarak, ortakların taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır.

Öte yandan Tasarı'da tek kişilik limited şirketin kurulmasına imkân sağlanmıştır. Bir diğer değişiklik de, ortakların şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme ve yan ödeme yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlü olduğunun Tasarı'nın 573'üncü maddesinde açıkça zikredilmesidir.

---

[29] Tekil,Limited, s. 17

[30] Arslanlı/Domaniç, s. 36 vd; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 898-899, No. 1638-1638a; Turgut Öz, Limited Ortaklıkta Pay Kavramı ve Payın Devri, İÜHFM, C.LII, S.1-4, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer'e Armağan, 1987, s. 345 vd, s. 345-346; Çağa, s. 584-588; Çamoğlu, s. 747, s. 755; Doğanay,Muaccel s. 86-88; Hanife Öztürk Dirikkan, Limited Şirket Ortağının Ayrılması ve Ayrılma Payı, Ankara 2005, s. 25-27; Kemal Arar, Kara Ticaret Hukuku, Şirketler Hukuku, Ankara 1952, s. 324-325; Tekil,Limited, s. 23; Karayalçın, Şirketler, s. 344; Güzin Üçışık, Limited Şirkette Ortağın Ortaklıktan Çıkarılması, Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 189.

[31] www.tbmm.gov.tr 'de yer alan bilgilere göre, Tasarı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na 9/11/2005 tarihinde girmiş, Adalet Komisyonu'ndan 11/01/2008 tarihli raporla çıkmış ve 01/02/2008 tarihinde TBMM Genel Kurulu'na sunulmuştur.

Limited şirketlerin tabi olduğu mevcut düzenlemede yer alan bir ortağın sadece bir tane esas sermaye payı olabileceği kuralı[32] Tasarı'da kaldırılmış, bir ortağın birden çok esas sermaye payına sahip olabileceği kabul edilmiştir[33].

Ayrıca, Tasarı'nın 124'üncü maddesinin ikinci fıkrasında[34] limited şirketin bir sermaye şirketi olduğu açıkça belirtilmiştir. Mevcut düzenlemede şahıs şirketi ve sermaye şirketi özelliklerini bünyesinde bir arada barındıran limited şirket için Tasarı'da sermaye şirketi yönünde bir tercih yapıldığı görülmektedir. Nitekim bu durum, Tasarı'nın genel gerekçesinde yer verilen "Değişikliği yönlendiren düşünce, ileriki yıllarda, çeşitli sebeplerle, özellikle asgarî sermayenin yüksekliği sebebiyle girişimcilerin anonim şirket yerine limited şirket kurmaya daha fazla yönelecek olmaları dolayısıyla bu şirketi biraz daha sermaye şirketine yaklaştırılmasıdır. Bu ana amaç nedeniyle Tasarı kaynak İsviçre modelinden birçok noktada ayrılmıştır. Limited şirketin de en az anonim şirket kadar ticaret ve sanayi hayatında işlev sahibi olması ve özellikle son yıllarda yabancı yatırımların bu türü tercih etmeleri de limited şirkete ilişkin hükümlerin geniş çapta değiştirilmesinde rol oynamıştır[35]." ifadesinden de anlaşılmaktadır.

---

[32] Bir ortak bir sermaye payı ilkesi. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903, No. 1643.

[33] Tasarı'nın genel gerekçesinde bu konuyla ilgili olarak "Tasarının önemli yeniliği esas sermaye payında gerçekleşmiştir. İlk olarak "ortağın sermayesi" (6762 sayılı Kanun m. 507 f. 3) ile "sermaye payı" (6762 sayılı Kanun m. 518 f. 1) terimlerinin yarattığı (kaynak İsv. BK'dan gelen) karmaşaya son verilmiştir. Böylece öğretide kullanılan "temel sermaye payı" ve "sermaye payı" terimlerine de artık gerek kalmamıştır. İkinci olarak hiçbir yararı olmayan, aksine güçlüklere yol açan "bir ortak, bir pay" ilkesi terk edilmiş, bir ortağın birden çok payı olabileceği kabul edilmiştir. Üçüncüsü esas sermaye payının nama yazılı senede bağlanmasıdır." açıklamasına yer verilmiştir.

[34] 01/02/2008 tarihinde Adalet Komisyonu raporu ile birlikte TBMM Genel Kurulu'na sunulan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 573'üncü maddenin gerekçesinde "İsviçre Tasarısında yer alan "kişileri amaçlayan sermaye şirketidir" ibaresi hem daraltıcı ve sınırlayıcı görülmüş hem (de) sermaye şirketi nitelendirmesi **125'inci maddenin ikinci fıkrası** hükmünde yapıldığından burada tekrarlanmamıştır." ifadesi yer almaktadır. Ancak burada atıf yapılan maddenin 125 değil 124'üncü madde olması gerekmektedir.

[35] Anılan ifade, herhangi bir değişiklik yapılmadan, TTK Tasarısı'ndan aynen nakledilmiştir.

II. Limited şirkette hisse (Ortaklık payı)

A- Tanımı

Limited şirkette sağlıklı bir hisse (ortaklık payı) tanımı verebilmek için öncelikle esas sermayeyi tanımlamak gerekmektedir.

1. Esas sermaye

Limited şirketi sermaye şirketi kavramına yaklaştıran unsurlardan birisi de belirli bir esas sermayesi olmasıdır. Limited şirket ortaklarının şirketin kuruluş amacını gerçekleştirebilmesi için şirkete koymayı taahhüt ettikleri ve şirket sözleşmesinde yazılı[36] sermaye miktarlarının toplamı, şirketin esas sermayesini teşkil etmektedir. Esas sermaye, gerektiğinde, şirket alacaklılarının alacaklarının teminatını teşkil eder[37]. Şirketin devamı süresince veya şirketin feshi ve tasfiyesi sırasında şirketin borçları ödenmedikçe, koymuş oldukları esas sermaye payı ortaklara iade edilememektedir. Ortaklara kâr dağıtılabilmesi için şirket malvarlığının değerinin, şirket borçları düşüldükten sonra esas sermayeyi aşması gerekmektedir[38]. TTK m. 507'deki düzenlemeye göre, limited şirketin esas sermayesinin en az beş milyar Türk Lirası olarak belirlenmiştir[39]. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ortakların koyacakları sermayenin birbirinden farklı olabileceği, ancak, ortakların

---

[36] Doğanay, Muaccel, s. 58; Erdoğan Moroğlu, Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, İstanbul 2003, s. 1.

[37] Arslanlı/Domaniç, s. 102, Çağa, s. 588, İsmail Doğanay Limited Şirketlerde Ortaklık Payının Bir Başkasına Devredilmesi Koşulları Nelerdir? BATİDER, 1975, C. VIII, s.83-93, s. 88, Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903No. 1642 (bu bölümde "Ortaklık alacaklarının güvencesi olup, LO'nun kredibilitesinin temelidir." cümlesinde yer alan "ortaklık alacakları" ifadesinin "ortaklık alacaklıları" şeklinde düzeltilmesi gerekmektedir).

[38] Arslanlı/Domaniç, madde 503, s. 71, Çağa, s. 588.

[39] 31/01/2004 tarihli, 25363 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun ve bu Kanun'a istinaden çıkarılan 05/05/2007 tarihli ve 26513 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 04/04/2007 tarihli, 2007/11963 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 01/01/2009 tarihinde yürürlüğe giren 1. maddesi gereği, beş milyar Türk Lirası, beş bin Türk Lirası; yirmi beş milyon Türk Lirası ise, yirmi beş Türk Lirası olarak okunmalıdır.

koyacakları sermayenin en az yirmi beş milyon Türk Lirası[40] veya bunun katları olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Maddenin ifadesine göre, "ortağın sermayesi"[41], devir için bölme veya mirasın taksimi halleri dışında bölünemeyen bir bütündür.

2. Esas sermaye payı

Esas sermaye payı, her bir ortağın şirket sermayesine katılımında şirkete getirmeyi taahhüt ettiği nakit veya ayın şeklindeki sermaye miktarının itibarî (nominal) değeridir[42].

Limited şirket esas sermayesinin, ortak sayısına bölünmesi kuralı geçerli olduğundan, ortakların esas sermaye paylarının tutarı birbirinden farklı olabilir[43]. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, TTK m. 507 f. 2' ye göre, her ortağın esas sermaye payı asgarî yirmi beş TL veya bunun katları olmalıdır. Kanunda öngörülen bu asgarî sınıra göre, esas sermaye payının yirmibeş TL'lik en küçük parçası "birim sermaye payı[44]" olarak adlandırılmaktadır. Ancak esas sermaye payının itibarî (nominal) değeri ne olursa olsun, her ortağın ancak bir tane esas sermaye payı bulunmaktadır[45]. Diğer bir deyişle, esas sermaye payı ile sermaye taahhüdünde bulunan ortak arasında sıkı bir bağlılık söz konusudur.

---

[40] Tasarı'nın 580'inci maddesinde ise limited şirketin esas sermayesinin en az yirmibeşbin Türk Lirası olacağı, Tasarı'nın 583'üncü maddesi, birinci fıkrasında ise, esas sermaye paylarının itibarî değerlerinin en az yirmibeş Türk Lirası olacağı belirtilmiştir. Ancak TTK'dan farklı olarak, Tasarı'da şirketin durumunun iyileştirilmesi amacıyla bu yirmibeş Türk Liralık alt sınırın da altına inilebileceği hükme bağlanmıştır.

[41] Bu çalışmada "esas sermaye payı" olarak adlandırılmıştır.

[42] Arslanlı/Domaniç, s. 213; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903, No. 1642; Çağa, s. 588; Veliye Yanlı,Şekil, s. 673-693, s. 675; Öz, s. 346; Diğdem Göç, Limited Şirkette Sermaye Payı ve Payın Devri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. Merih Kemâl Omağ, İstanbul 1997-Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 15.

[43] Fransız Ticaret Kanunu (Code de Commerce) L223-2 maddesinde şirket sermayesinin şirket sözleşmesinde belirleneceği ve şirket sermayesinin birbirine eşit ortaklık paylarına bölündüğü hükme bağlanmıştır. (*Article L223-2 Le montant du capital de la société est fixé par les statuts. Il est divisé en parts sociales égales.*)

[44] İrfan Baştuğ, Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974, s. 191; Erdem/Göksoy, s. 571.

[45] Arslanlı/Domaniç, s. 68 vd; Göç, s. 13-14;

Limited şirketin şahıs şirketi özelliklerinden birisi de "bir ortak, bir esas sermaye payı ilkesi[46]"dir. Bu ilkeye kaynaklık eden TTK'nın 506 ve 507'inci maddeleri ile bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte olan Eski İsviçre Borçlar Kanunu'nun 774'üncü maddesinin ikinci fıkrası[47] birlikte değerlendirildiğinde, bir ortağın esas sermaye payının miktarı ne kadar olursa olsun, sadece bir esas sermaye payına sahip olabildiği anlaşılmaktadır. Nitekim TTK m. 525 f. 2 limited şirkette bir ortağın payını kısmen veya tamamen devralan diğer ortağın önceden koymuş olduğu esas sermaye payı meblağının devraldığı esas sermaye payının miktarı kadar artacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükümden de açıkça anlaşılacağı üzere, devralan ortağın esas sermaye payının tutarı artmakta ancak, esas sermaye payı bir iken iki olmamaktadır. Meblağı ne olursa olsun, ortağın bir tane esas sermaye payı olması kuralı bozulmamaktadır.

"Bir ortak, bir esas sermaye payı ilkesi"nin limited şirketi, anonim şirket ile kıyaslandığında şahıs şirketlerine yaklaştıran bir ilke olduğu görülmektedir. Anonim şirkette esas sermaye, pay sahiplerinden bağımsız "pay sahipliği mevki"lerini ifade eden "pay"lara bölünmüştür ve belirleyici olan, pay sahiplerinin kim olduğu değil, payın kendisidir. TTK m. 276'da âni kuruluş ve tedricî kuruluşta payların kurucular tarafından taahhüt edilmesi şartının

---

[46] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903, No. 1643.

[47] İsviçre Borçlar Kanunu'na 18 Aralık 1936 tarihli kanunla eklenen limited şirket ile ilgili düzenlemelerin 774/2 maddesi ile TTK 506 ve 507'nci maddeleri paralel düzenleme içermektedir. 1936 tarihinde yürürlüğe giren İBK. m. 774/2'de "Her ortağın ancak bir esas sermaye payı olabilir." ("*Un associé ne peut posséder plus d'une part.*") düzenlemesine yer verilmiştir. Aynı kanunun 796 f. 1 f. 2 maddesinde de bir başka ortağın esas sermaye payının bir kısmını veya tamamını devralan ortağın esas sermaye payının devraldığı kısmın nominal değeri kadar artacağı hükme bağlanmıştır. ("*La part d'un associé qui acquiert la totalité ou une fraction de la part d'un autre associé est augmentée de la valeur nominale correspondante.*") 1 Ocak 2008 tarihinde yürürlüğe giren 16 Aralık 2005 tarihli RO 2007 4791 sayılı Kanunla İBK'nın limited şirketler ile ilgili düzenlemelerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda anılan 774/2. madde de 772/2 numaralı maddede "*Chaque associé détient au moins une part sociale du capital.* " (Her ortak en az bir esas sermaye payına sahip olur.) şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile İsviçre limited şirketler hukukunda "Bir ortak, bir sermaye payı ilkesi"nin terk edildiği anlaşılmaktadır. (Bkz. LF du 16 déc. 2005 (Droit de la société à responsabilité limitée; adaptation des droits de la société anonyme, de la société coopérative, du registre du commerce et des raisons de commerce), en vigueur depuis le 1er janv. 2008 (RO **2007** 4791 4838).

getirilmesi de bu özelliğin bir yansımasıdır. Anonim şirkette pay, adeta ortaktan önce var olmaktadır ve ortak ancak payı üstlenmekle ortak sıfatını kazanmaktadır.

Limited şirkette ise, sermaye taahhüdü, ortak sıfatının kazanılması ve payın ortaya çıkması için önkoşuldur[48].

TTK'nın 507'inci maddesinde de açıkça belirtildiği gibi, ortağın getirdiği sermaye miktarı bölünmez bir bütündür ve bir ortak başka bir ortağın esas sermaye payını devralsa veya sermaye artırımı nedeniyle koyduğu sermaye miktarını artırsa dahi, esas sermaye payı yine bir esas sermaye payı olmaya devam edecektir. Diğer bir deyişle, ortakların esas sermaye paylarının nakdî değeri ne olursa olsun her bir ortağın sadece bir tane esas sermaye payı vardır.

Doktrinde, esas sermaye payı terimini karşılamak üzere farklı terimler kullanıldığı görülmektedir.[49]

Bu çalışmada, ortağın şirket sermayesine katılmak için getirdiği nakdî veya aynî değeri nitelendirmek için "esas sermaye payı" terimi kullanılacaktır.

3. Ortaklık payı

TTK'da ortaklık payı için bir tanım yer almamakla birlikte, öğretide, ortaklık payı, ortağın limited şirkete ortak olması ile başlayan ve şirkete karşı, kanundan ve şirket sözleşmesinden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerinin bütünü olarak tanımlanmaktadır[50].

---

[48] Arslanlı/Domaniç, s. 103, s. 214; Ertan Demirkapı, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Ortaklıkta Payın Devri, İzmir 2008, s. 21.

[49] Bkz. aşağıda Birinci Bölüm II. A- 4. "Öğretide ve Türk Ticaret Kanunu'nda Kullanılan Terimler" başlığı altındaki açıklamalar.

[50] Arslanlı/Domaniç, s. 104 ve 214-215; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903, No. 1643; Çağa, s. 589; Erdem/Göksoy, s. 57; Yanlı, s. 675; Öz, s. 348; Demirkapı, s. 18, s. 60 .

Şirket kurulurken sermaye koyma taahhüdünde bulunarak şirket sözleşmesini imzalayanlar, sermaye payının artırılması sırasında kurucu ortakların sermayesinde bir değişiklik olmaksızın artan sermaye için yeni ortak olarak alınanlar ile önceki ortaklardan ortaklık payını devralanlar ortak sıfatını ve dolayısıyla ortaklık payını kazanmış olur[51]. Buradan da anlaşılacağı üzere, ortak sıfatının ve dolayısıyla ortaklık payının kazanılması esas sermaye payının üstlenilmesi ile bire bir bağlantılıdır. Diğer bir deyişle, esas sermaye payını ödemeyi taahhüt edenler veya ödeyenler ortak sıfatını kazanmaktadır.

Miras bırakılabilen ve devredilebilen bir değer olan ortaklık payının cebri icra ile satışı, devri, intikali, haczi ve üzerinde sınırlı aynî haklar tesis edilmesi işlemlerinde işlemin konusu ortak sıfatıdır[52].

a) Ortaklık payının temsil ettiği hak

Ortaklık payı, konularına göre, malvarlıksal haklar ve idarî haklar[53] başlıkları altında toplanabilecek iki grup hakkı içermektedir. Kâr payı hakkı, tasfiye payı, yeni pay hakkı gibi haklar, malvarlıksal haklar başlığına dâhil edilebilir. Oy hakkı, denetleme hakkı, ortaklar genel kurulun toplantılarına katılma hakkı, idare hakkı, ortaklar genel kurulu kararlarına karşı iptal davası açabilme hakkı, çıkma hakkı, başka ortağın çıkarılmasını isteme hakkı, haklı nedenle ortaklıktan çıkma hakkı, haklı sebeple şirketin feshini isteme hakkı, müdürler aleyhine sorumluluk davası açma hakkı[54], ortaklar genel kurulunu toplantıya çağırma hakkı gibi haklar ise, ortaklık payından kaynaklanan idarî haklardır [55].

---

[51] Buket Sayın Önal, Limited Şirketlerde Ortakların Sorumluluğu, Ankara 2009, s. 29.
[52] Demirkapı, s. 20.
[53] Bu haklar, Arslanlı/Domaniç, s. 215'te mâlî haklar ve idare hakları, Çağa, s. 590'da malvarlığı hakları ve kişisel haklar; Doğanay, s. 89'da malî haklar ve şahsî haklar; Erdem/Göksoy, s. 571'de malvarlıksal haklar ve yönetsel haklar; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, No. 1680e'de malvarlıksal haklar, katılma hakları ve koruyucu haklar; Yanlı, s. 675'te kişisel (sosyal) nitelikte haklar ve malî nitelikte haklar olarak adlandırmıştır.
[54] TTK m. 556'nın atfıyla TTK m. 336 vd.
[55] Arslanlı/Domaniç, s. 215; Erdem/Göksoy, s. 571-572; Çağa, s. 590; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, No. 1681-1691c.

b) Ortaklık payının ihtiva ettiği yükümlülükler

Ortaklık payının ihtiva ettiği en temel yükümlülük, TTK m. 528'in emredici nitelikteki düzenlemesine göre, ortağın esas sermaye payını karşılamak üzere koymayı taahhüt ettiği sermaye tutarını, şirket sözleşmesinde aksi öngörülmedikçe, nominal değeri oranında nakit olarak ödeme borcudur. Şirket sözleşmesinde ortakların bakiye esas sermaye payı borçlarını ödeme şeklini, nominal değer oranına tabi tutmayıp, vade veya miktar bakımından farklı olarak öngörmek de mümkündür.

Ortağın bu borcunun şirket tarafından iptali ve ertelenmesi, öte yandan ödenen esas sermaye payının iadesi veya ortağın bu borcundan ibra edilmesi mümkün değildir. Zira anonim şirketlerde olduğu gibi, limited şirkette de, şirket fesholmadıkça[56], şirket esas sermayesinin, şirket alacaklıları lehine şirkete bağlı olması kuralı, kendisini TTK'nun 528'inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterir. TTK m. 528'in ikinci fıkrasına göre, sermayenin azaltılması hali dışında, ortağın esas sermaye payı koyma borcunun ertelenmesi, koyulan esas sermaye payının iadesi[57] veya ortağın bu borcundan ibra edilmesi mümkün değildir ve bu yöndeki tasarruflar bâtıldır. Fesih edilerek tasfiye edilen şirkette, üçüncü kişilere olan borçlar ödendikten veya temin edildikten sonra kalan mevcut, ortaklara veya ayrılan ortaklara iade edilebilmektedir. Aynı şekilde sermayenin azaltılmasında da, üçüncü kişilere olan borçlar ödendikten veya temin edildikten sonra azaltılan sermayeyi aşan aktifler ortaklara veya ayrılan ortağa iade edilebilir ve ayrıca şirket, ancak bu koşullarla henüz ifa edilmemiş sermaye alacaklarından da feragat edebilir.

TTK m. 533'te ortakların koydukları esas sermaye payı için faiz ödenmeyeceği, şirket sözleşmesinde aksine bir hüküm olmadıkça, ortakların koydukları esas sermaye payının karşılığı olarak, bu borcu yerine getirdikleri oranda, yıllık

[56] Arslanlı/Domaniç, s. 372.
[57] Arslanlı/Domaniç, s. 372.

bilânçoya göre, şirketin elde etmiş olduğu sâfî kârdan pay alabileceği hükme bağlanmıştır.

Ortaklık sıfatından kaynaklanan diğer bir yükümlülük ise, TTK m. 540'ın birinci fıkrasına göre, şirket sözleşmesinde ayrıca bir düzenleme olmadığı sürece, şirketin yönetimine ve temsiline katılım yükümlülüğüdür. Müdür sıfatını taşıyan ortaklar için ise, ayrıca TTK m. 547'den kaynaklanan şirketle rekabet etmeme yükümlülüğü mevcuttur.

Ortaklık payı ile esas sermaye payı arasındaki bağlantıyı kuran TTK m. 518 f. 1'deki "Sermaye payı, konulması taahhüt edilen sermayeye göre tayin olunur." düzenlemesinin anlaşılabilmesi için maddenin kaynağını teşkil eden Eski İsviçre Borçlar Kanunu'nun 789'uncu maddesinin[58] ve bu maddenin kaynağını teşkil eden Alman Limited Şirketler Kanunu'nun 14'üncü paragrafının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Eski İBK'nın anılan 789'uncu maddesinde "Her bir ortağın getireceği sermaye miktarı onun ortaklık payını belirler" hükmü getirilirken, Alman Limited Şirketler Kanunu'nun 14'üncü paragrafı "Her ortağın ortaklık payı, kendisi tarafından taahhüt edilen sermaye payının miktarına göre belirlenir" düzenlemesine yer vermiştir[59]. Bu düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, TTK m. 518 f. 1'de yer alan "sermaye payı" ifadesi ile ortağın şirket ilişkisinden kaynaklanan hak ve borçlarının tümünü ifade eden "ortaklık payı", "taahhüt edilen sermaye" ifadesi ile ise, ortağın şirkete getirmeyi taahhüt ettiği "esas sermaye payı" kastedilmektedir[60].

TTK 518 f. 1 kapsamında, ortağın şirkete getirdiği sermaye miktarının nominal tutarı, ortağın şirket ilişkisinden kaynaklanan ortaklık hak ve borçlarının içeriğini ve sınırlarını belirlemektedir[61]. Kanundaki bu düzenleme genel kural olarak getirilmiş olmakla birlikte, bunun emredici nitelikte bir hüküm olmadığı, aksi

[58] Eski İBK m. 789 f. 1 "*L'apport à effectuer par chaque associé détermine sa part sociale*."
[59] Erdem/Göksoy, s. 572; Arslanlı/Domaniç, s. 212-213; Çağa, s. 589.
[60] Erdem/Göksoy, s. 572.
[61] Arslanlı/Domaniç, s. 214.

yönde bir düzenlemenin şirket sözleşmesi ile getirilebileceği öğretide kabul edilmektedir[62].

Esas sermaye payının ortaklık payının sağladığı mâlî haklara etkisi TTK m. 518, m. 533, m. 552 ve m. 516'da düzenlenmiştir. Şirket sözleşmesinde aksine bir düzenleme olmadıkça, TTK m. 533'e göre ortağın kâra katılma oranı ve TTK m. 552'nin göndermesi ile TTK m. 447'ye göre ortağın tasfiye payına katılma oranı, fiilen ödediği sermayeye göre hesaplanmaktadır. TTK m. 516'ya göre ise, şirket sözleşmesinde veya artırma kararında aksine bir düzenleme olmadığı sürece, her ortak taahhüt ettiği sermayesi oranında esas sermayenin artırılmasına katılabilir.

Esas sermaye payının ortaklık payına bağlı mâlî borçlara etkisi ise, TTK m. 528 f. 1'de düzenlenmiştir. Buna göre, şirket sözleşmesinde aksine bir düzenleme olmadıkça, ortakların şirkete karşı sermaye borçlarının sınırını koymayı taahhüt ettikleri sermayenin nominal değeri teşkil etmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ortakların koymayı taahhüt ettikleri esas sermaye payının ödenmesinin tecil edilmesi ve ortakların bu borçlarından ibra edilmesi, esas sermayenin azaltılması hali dışında, mümkün değildir.

Esas sermaye payının ortaklık payına bağlı idare hak ve yükümlülüklerine etkisinin düzenlendiği TTK m. 537'ye göre, şirket sözleşmesinde aksine bir düzenleme olmadıkça, her bir ortağın oy hakkı, koyduğu sermaye miktarına göre hesaplanmaktadır[63]. Buna karşılık, TTK m. 540'da ifadesini bulan "yönetim hakkı", TTK m. 531'de düzenlenen "denetleme hakkı", TTK 536 f. 4'de yer alan

---

[62] Arslanlı/Domaniç, s. 218; Öz, s. 348.

[63] TTK m. 537'nin ortağın oy hakkının ortağın koyduğu sermaye miktarına göre belirleneceği hükmü öğretide farklı şekillerde yorumlanmıştır. Gerçekten de "ortağın koyduğu sermaye miktarı" ifadesinden "ortağın taahhüt ettiği sermaye" mi yoksa "ortağın fiilen ödemiş olduğu sermaye" mi anlaşılmalıdır? Kanun koyucu oy hakkının belirlenmesinde esas sermaye payını değil de ödenmiş olan kısmını esas alıyor olsaydı bunu açıkça belirtirdi. Düzenlemenin "her ortağın rey hakkı, taahhüt ettiği esas sermaye payının miktarına göre hesaplanır" şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Arslanlı da, Limited Şirketin Teşkilatı, Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, s.709-770, İstanbul 1978Arslanlı,Teşkilat" eserinde taahhüt edilen esas sermaye payının tutarının dikkate alınması gerektiği görüşünü savunmaktadır. Aynı şekilde, Arslanlı/Domaniç, s. 106; s. 217; Demirkapı, s. 425.

"genel kurul kararlarına karşı iptal davası açma hakkı" ile TTK m. 551 f. 1'de düzenlenen "haklı nedenle şirketten çıkma veya şirketin feshini isteme hakları"nın tespitinde esas sermaye payının nominal değeri değil, ortak sıfatı esas alınır. Diğer bir deyişle, ortak sıfatı, belirtilen bu idarî hak ve yükümlülüklerin varlığı için yeterlidir[64].

c) Ortaklık payının bütünlüğü

Ortaklık payının, aşağıda belirtilecek istisna halleri dışında, bölünememesi limited şirketin şahıs şirketi özelliklerinden bir diğeridir. Bir bütün olarak kabul edilen ortaklık payının kısmen devredilmesi istenmekte ise, önce bölünmesi gerekmektedir[65].

Ortaklık payının bütünlüğü ilkesinin açık göstergesi TTK m. 518 düzenlemesidir. TTK m. 518 f. 3' de bir ortaklık payı için kıymetli evrak niteliğini taşımayan senetler düzenlenebileceği belirtilmiş ve aynı maddenin dördüncü fıkrasında ortaklık payı hakkında düzenlenecek bu senedin ortaklık payının tamamı için çıkarılması gerektiği hükme bağlanmıştır.

aa) Ortaklık payının bütünlüğü kuralının istisnaları

Ortaklık payının bölünemezliği ilkesinin istisnaları ise, TTK m. 507 f. 3' de "devir için bölme" ve "mirasın taksimi" olarak belirtilmiştir.

aaa) Devir için bölme

Ortaklık payı kısmen devredilecek ise, TTK m. 524'e göre bölünebilecektir. Şirket sözleşmesinde aksine bir hüküm olmaması şartıyla, ortaklık payı, her biri

[64] Erdem/Göksoy, s. 573, dn 12, Arslanlı/Domaniç, s. 217-218.
[65] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Erdem/Göksoy, s. 573, dn 12, Arslanlı/Domaniç, s. 217-218.
[65] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903, No. 1643.

25 TL'den[66] aşağı olmamak üzere ve itibarî değeri üzerinden, daha düşük esas sermaye paylarına bölünebilir. Ancak "bir ortak, bir ortaklık payı ilkesi" gereği, yeni ortaklık paylarının hâlihazırdaki ortaklık payı sahibi ortakta kalması mümkün değildir. Ancak devir için bölünme söz konusu olduğundan, devir olmadıkça, yeni ve bağımsız bir ortaklık payı varlık kazanamayacaktır. Bölünerek devirde de payın devri usulünü düzenleyen TTK m. 520 uygulanacaktır. Dolayısıyla TTK m. 520 f. 4'de payın devrinin ana sözleme ile tamamen yasaklanabileceği veya daha ağır koşullara tabi tutulabileceği düzenlemesi payın kısmen bölünerek devrinde de uygulanabilecektir. TTK m. 524'ün ilk cümlesinin başındaki "Mukavelede aksine hüküm olmadıkça" ifadesi de bu yoruma destek olmaktadır.

bbb) Mirasın taksimi

Ortaklık payı, ilgili ortağın vefatı üzerine, mirasçılarının elbirliği mülkiyetine (iştirak halinde mülkiyet) geçer. Elbirliği hak sahipliğinin müşterek hak sahipliğine dönüşmesi, ortaklık payının bölünmesi veya mirasçıların ortaklık payı üzerindeki paylarını birlikte devretmeleri mümkündür[67]. Mirasçıların miras paylarına göre kendiliğinden bölünür[68].

d) Ortaklık payı hakkında pay senedi çıkarılması

aa) Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenleme

TTK m. 518 ortaklık payı hakkında pay senedi çıkarılmasına cevaz vermekle birlikte, bunun sadece bir teşhis ve ispat aracı olduğu ve kıymetli evrak niteliğini haiz olmadığı belirtilmiştir[69]. Dolayısıyla pay senetlerinin nama, hamile veya

[66] Bkz. TTK m. 507.
[67] Demirkapı, s. 30.
[68] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu s. 903, No. 1643.
[69] Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, s. 171; Çağa, s. 590; Demirkapı, s. 36 vd; Erdem/Göksoy, s. 573-574; Gökçen Topuz, Hisse Haczi ve Satışı, İstanbul 2009, s. 275; Öz, s. 353; Tekil, Limited, s. 6;

emre yazılı senet olarak düzenlenmesi mümkün değildir[70]. Bu düzenlemeye paralel olarak, TTK m. 503'te limited şirkette ortaklar tarafından konulan sermaye için, anonim şirkette olduğu gibi hisse senedi çıkarılamayacağı düzenlemesi getirilmiştir. Öte yandan, TTK m. 518 f. 3' de yer verilen "Pay hakkında tanzim edilecek senetler kıymetli evrak hükmünü haiz olmayıp, sadece ispat vasıtası sayılırlar" ve TTK m. 518 f. 4'de yer verilen "Pay hakkında tanzim edilecek senetlerin sermaye payının tamamına ait olması şarttır" düzenlemeleri birlikte değerlendirildiğinde bir başka terim karışıklığı ile daha karşılaşılmaktadır. 503'üncü maddede ortaklar tarafından getirilen sermaye için senet çıkarılması hali, 518'inci maddede ise, pay hakkında senet çıkarılması halinden bahsedilmektedir. Anılan maddelerde kullanılan "Ortaklar tarafından konulacak sermaye" ve "pay" terimleri ile aynı kavramın kastedildiği anlaşılmaktadır. Bu kavramın esas sermaye payını karşıladığı görüşü[71] olduğu gibi, ortaklık payını karşıladığı görüşü[72] de bulunmaktadır. Bir üçüncü görüş ise, pay senetlerinin esas sermaye payını ve ortaklık payını birlikte temsil etmek üzere çıkarıldığı yönündedir[73].

---

[70] Erdem/Göksoy, s. 574'de pay senetlerinin nama veya hamiline düzenlenmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Baştuğ, s. 194'de ise, limited şirkette pay senetlerinin nama yazılı olduğu görüşü savunulmuştur. Arslanlı/Domaniç, s. 221'de ve Çağa, s. 591'de, pay senetlerinin hamile veya emre düzenlenemeyeceği belirtilmiştir, ancak nama yazılı pay senetlerinin düzenlenip düzenlenemeyeceği hakkında bir görüş belirtilmemiştir. Demirkapı, s. 36-37'de, pay senetlerinin emre ve hamiline kayıtlı olarak düzenlenemeyeceği gibi, kanunun açık ifadesi karşısında, nama yazılı kıymetli evrak olarak da düzenlenemeyeceğini kabul etmektedir. TTK m. 566'da nama yazılı senetler kıymetli evrak niteliğini haiz senetler olarak tanımlandığından ve TTK m. 518 f. 3'de pay senetlerinin kıymetli evrak niteliği olmadığı açıkça belirtildiğinden, pay senetlerinin nama yazılı senet olarak düzenlenmesi mümkün görünmemektedir.

[71] Gönen Eriş, Açıklamalı-İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, Dördüncü Basım, Ankara, Seçkin Yayınevi, Cilt: 2, 2007, s. 1486.

[72] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903, No. 1643; Demirkapı, s. 33; Erdem/Göksoy, s. 573 ve aynı sayfada dn. 15; Çağa, s. 590; Önal, s. 57-60.

[73] Arslanlı/Domaniç, s. 221; Öz, s. 353; Orhan Nuri Çevik, Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Ankara 2003, s. 240. İsviçre Borçlar Kanunu'nda TTK'da mevcut olan ve kaynağını o dönemde yürürlükte olan İsviçre Borçlar Kanunu'ndan alan esas sermaye payı-ortaklık payı ikiliği kaldırılmış olduğundan bu tarzda bir karışıklık söz konusu değildir. İBK'nın 784'üncü maddesinin ilk fıkrasındaki "*Si des parts sociales sont constatées par un titre, celui-ci ne constitue qu'un titre de preuve ou un papier valeur nominatif*." şeklindeki düzenlemede ortaklık payının bir senede bağlanması halinde, bu senedin ispat aracı şeklinde veya nama yazılı olarak düzenleneceği belirtilmektedir. Benzer düzenleme Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 593'üncü maddesinin ikinci fıkrasında da yer almaktadır. Tasarı'nın bu şekilde kanunlaşması durumunda, mevcut kavram kargaşası da sona ermiş olacaktır.

Esasen, anılan düzenlemelerle, ortaklık payının diğer ortakların kontrolü dışında devrini engelleyen ve ortaklık payının devrini sıkı şekil şartına tabi kılan TTK m. 520 düzenlemesi desteklenmiş olmaktadır. Bu çerçevede, kıymetli evrak niteliğinde olmayan pay senedinin devri, ortak sıfatının devri olarak değerlendirilemeyecektir. Aynı şekilde pay senedinin teslimi ile ortaklık payının rehnedilmesi veya haczedilmesi de söz konusu olmayacaktır. Bu özelliğin doğal bir sonucu olarak, pay senedi ile bağlantılı ortaklık payının devri, rehni veya haczi de pay senedi üzerinde işlem yapılmasını gerektirmemektedir. Pay senedinin işlevinin ispat aracı olarak sınırlandırılmasının bir diğer etkisi de pay senedinin iyi niyetle iktisabına hukuki bir sonuç bağlanmamasında kendisini göstermektedir [74].

Ortak sıfatının şirket sözleşmesi, ticaret sicili kayıtları, şirket pay defteri, her takvim yılı başında ticaret siciline verilen ortaklar listesi gibi belgeler ile ispat edilebildiği limited şirketlerde, üstelik de kıymetli evrak niteliği taşımayan pay senetlerinin çıkarılması gereksiz görülebilir. Ancak doktrindeki hâkim görüş, özellikle ortak sayısı çok olan limited şirketlerde, şirket kayıtlarına gitme mecburiyeti olmaksızın ortak sıfatının kanıtlanabilmesinin işlem ekonomisi sağlayacağı yönündedir[75].

Pay senedinin sadece bir ispat aracı olması, şirket sözleşmesinde bazı hakların kullanılabilmesini pay senedini ibraz şartına bağlama imkânını bertaraf etmemektedir.

Her ne kadar ortaklık payının devri için bu pay için düzenlenmiş pay senedinin de devri gerekmese de, TTK m. 520 f. 4'deki düzenlemeden hareketle, şirket sözleşmesinde ortaklık payının devri için böyle bir şart getirilebilir. TTK m. 520 f. 4'e göre şirket sözleşmesinde pay devri tamamen yasaklanabileceği gibi, aynı maddede ortaklık payının devri için öngörülenlerden de daha ağır koşullara bağlanabilir. Şirket sözleşmesinde ortaklık payının devri için TTK m. 520'deki

[74] Demirkapı, s. 35; Arslanlı/Domaniç, s. 221.
[75] Erdem/Göksoy; s. 574, Arslanlı/Domaniç, s. 220; Çağa, s. 590; Demirkapı, s. 36.

koşullara ek olarak, ortaklık payı için çıkarılmış pay senedinin de devralana teslimi, yeni ortağın şirket pay defterine kaydı için pay senedinin ibrazı gibi şartlar öngörülebilir[76]. Türk Medeni Kanunu'nun 955'inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenlemeden hareketle, ortaklık payının rehninde de yazılı rehin sözleşmesi imzalanması, TTK m. 520'deki devir koşullarının yanı sıra, şirket sözleşmesinde getirilen ek koşulların gerçekleştirilmesi gerekeceğinden, şirket sözleşmesinde ortaklık payının devrinde pay senedi ile ilgili getirilen şartlar, ortaklık payının rehninde de geçerli olacaktır.

Yukarıda da değindiğimiz ortaklık payının bütünlüğü kuralının bir yansıması olarak, TTK m. 518 f. 4'de pay senedinin ancak ortaklık payının tümü için düzenlenebileceği hükme bağlanmıştır.

bb) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki düzenleme

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın, hâlihazırda yürürlükte olan İsviçre Borçlar Kanunu'nun 784'üncü maddesinin birinci fıkrası[77] esas alınarak getirilmiş olan 593'üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde "Esas sermaye pay senetleri ispat aracı şeklinde veya nama yazılı olarak düzenlenir." hükmü yer almaktadır. Düzenleme bununla sınırlı kalmamakta, aynı fıkranın ikinci

[76] Demirkapı, s. 38; Arslanlı/Domaniç, s. 221; Erdem/Göksoy, s. 574; Öz, s. 380.

[77] İsviçre Borçlar Kanunu'nun784'üncü maddesinin Fransızca metnine aşağıda yer verilmiştir.

« *Art. 784*

A. Parts sociales

I. Titre

[1] Si des parts sociales sont constatées par un titre, celui-ci ne constitue qu'un titre de preuve ou un papier-valeur nominatif.

[2] Le titre constatant les parts sociales doit contenir les mêmes renvois aux droits et obligations statutaires que l'acte de souscription des parts sociales. »

cümlesinde, şirket sözleşmesinde yer alan ek ödeme ve yan edim yükümlülüklerinin, ağırlaştırılmış veya bütün ortakları kapsayacak biçimde düzenlenmiş rekabet yasağının ve öngörülmüş önerilmeye muhatap olma, önalım, geri alım ve alım haklarının, bu senetlerde açıkça belirtilmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır.

Tasarı'nın anılan 593'üncü maddesi ile ilgili gerekçesinde, ortaklık payının ispat senedi niteliği taşıyan bir senede veya nama yazılı senede bağlanmasının mümkün kılındığı belirtilmektedir. Gerekçeye göre, ortaklık payı nama yazılı senede bağlanmış olsa dahi, Tasarı'nın 595'inci maddesinde yer alan payın devri ile ilgili şekil ve kanuni bağlam kurallarına uyulması gerekmektedir. Ayrıca Tasarı'nın gerekçesinde payın nama yazılı senede bağlanması imkânının limited şirket esas sermaye payını anonim şirket payına dönüştürmeyeceği veya buna yaklaştırmayacağı özellikle belirtilmiştir. Bu imkânın sadece ispatı ve limited şirkete ilişkin hükümler çerçevesinde payın devrinde bazı kolaylıklar sağlamak için getirildiği vurgulanmaktadır. Madde metninde anılan hususların nama yazılı senede yazılmasının zorunlu tutulması da bu senedin şirket sözleşmesine bağlılığının amaçlandığının açık göstergesi olarak kabul edilmiştir. İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'ndan alınan söz konusu hüküm, hâkim İsviçre öğretisinin görüşünü yansıtmakta olup, pay defterinin, ortakla ilgili kısmının ortağın elindeki senede bağlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca nama yazılı senet basit kıymetli evrak kaydını içerdiği için, limited şirketin ortaktan, ortaklığını bu senetle ileri sürmesini isteme hakkı olduğu kabul edilmektedir[78].

e) Ortaklık payının devredilebilirliği

Limited şirketin şahıs şirketi ve sermaye şirketinin farklı niteliklerini bünyesinde taşıma özelliğinin bir sonucu da ortaklık payının devrine ilişkin yasal düzenlemelerdir. Kanun koyucu, ortaklık payının devrinde şahıs şirketlerinde,

[78] Tasarı'nın bu düzenlemesinin eleştirisi için bkz. Demirkapı, s. 40-44.

kural olarak, aranan oybirliği şartını[79],[80] limited şirkette yumuşatmış olmakla birlikte, sermaye şirketi olan anonim şirketteki pay devrine özgü tam serbestîye de cevaz vermemiştir.

TTK m. 520'ye göre, payın devri, şirket sözleşmesinde yasaklanmamış olmak şartıyla, mümkündür. Ancak aynı madde uyarınca, payın devrinin şirkete karşı hüküm ifade etmesi ve hatta devralan ve devreden taraflar arasında geçerli olması bazı şartlara tabi tutulmuştur. Anılan düzenlemeye göre, payın devri, şirkete bildirilmeden ve pay defterine kaydedilmeden şirkete karşı ileri sürülememektedir. Pay defterine kayıtta ise, ortak sayısı ve sermaye ağırlığı olarak ikili bir çoğunluk kuralı getirilmiştir. Buna göre, şirket sözleşmesinde daha ağır koşullar öngörülmemiş ise, ortakların en az dörtte üçünün devre onay vermesi ve onay veren ortakların sahip olduğu sermayenin de şirket sermayesinin dörtte üçünü teşkil etmesi gerekmektedir. Ortaklar genel kurulunun onayı sağlanmadıkça ve devir müdürler tarafından şirket pay defterine, kaydedilmedikçe, ortaklık payını devralan kişi ortak sıfatını kazanamamaktadır[81].

---

[79] Bir şahıs şirketi olan kolektif şirkette pay devrinin ortakların oy birliğini gerektirdiği doktrinde kabul edilmekle birlikte, bunun gerekçesi için iki farklı görüş öne sürülmektedir. Bunlardan ilki, kolektif şirkette payın devrinde oybirliği şartının aranmasının gerekçesi olarak, TTK m. 155/I'de ortakların ad ve soyadlarının şirket mukavelesinde yer alması zorunluluğu nedeniyle pay devrinin mukavele değişikliğini gerektirmesini, TTK m. 168 uyarınca mukavele değişikliğinin de, mukavelede aksi yönde bir düzenleme bulunmuyor ise, ancak oybirliği ile gerçekleşebilmesini gösterirler. (Bkz. ÇAMOĞLU (Poroy/Tekinalp), No. 302, 314, 315; Karayalçın, Şirketler, s. 279; Erdem/Göksoy, s. 575) İkinci görüşün savunucuları ise, kolektif şirkette payın devrinin TTK'da düzenlenmemiş olması nedeniyle, kanunda hüküm bulunmayan hallerde ticaret şirketlerinde BK m. 520-541 hükümlerinin uygulanacağını öngören TTK m. 138'in devreye gireceğini belirtmektedir. Kolektif şirkette pay devri konusunda TTK'da boşluk bulunduğundan, payın devrinde bütün ortakların onayını arayan ve kolektif şirketin niteliğine aykırı olmayan BK m. 532'nin açık düzenlemesi uygulanacaktır. (Bkz. Demirkapı s. 11-12).

[80] Bir diğer şahıs şirketi olan adi komandit ortaklıkta ise, TTK. 254'e göre komanditer ortak şirketteki payını bir başkasına ancak diğer ortakların onayı ile devredebilmektedir. Kolektif şirkette olduğu gibi, burada da payın devrinde oy birliği aranmaktadır. Komandite ortağın payının devri için ayrı bir düzenleme öngörülmemiş olsa da, TTK m. 267'de ortaklıktan çıkma ve çıkarılma için kolektif şirketin konuyla ilgili düzenlemelerine atıf yapılmaktadır. Buradan hareketle, dn. 79'da yapılan açıklamaların komandit ortaklıkta komandite ortağın payının devri için de geçerli olacağı sonucuna varılmaktadır. Komandite ortağın payının devrinde de diğer ortakların oy birliği ile devir işlemine onay vermesi gerekmektedir.

[81] Arslanlı/Domaniç, s. 239-240.

Ancak pay defterine kayıt üzerine, devralan, ortaklık payını bütün hak ve borçları ve üzerindeki takyidatlar ile devralmış olur[82].

Payın devrinin devralan ve devreden arasında hüküm ifade etmesi ise, devir veya devir vaadi sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve imzaların noter tarafından onaylanması şekil şartlarına tabi tutulmuştur.

TTK m. 525'e göre, payın devri hakkındaki hükümler, payın diğer bir ortak tarafından iktisabı halinde de uygulanmalıdır.

4. Öğretide ve Türk Ticaret Kanunu'nda kullanılan terimler

TTK'nın limited şirketlerle ilgili düzenlemelerinde aynı kavram için farklı terimler kullanıldığı gibi aynı terimin farklı kavramları karşılamak üzere kullanıldığı da görülmektedir[83]. Örneğin;
TTK'nın 506, 510, 511, 517, 519, 537'nci maddelerinde yer alan "sermaye miktarı" ifadesi, "esas sermaye payı"nın,
TTK'nın 519'uncu maddesinde yer alan "pay miktarı" ifadesi, yine "esas sermaye payı"nın,
TTK'nın 518'inci maddesinde yer alan "sermaye payı" ifadesi, "ortaklık payı"nın,
TTK'nın 503, 507, 508, 510/son fıkra, 511, 516/son fıkra, 518, 520, 523, 525, 526, 528, 529, 532, 533, 539, 551'inci maddelerinde yer alan "sermaye" ifadesi, "esas sermaye payı"nın,
TTK'nın 518, 519, 551'inci maddelerinde yer alan "pay" ifadesi, "ortaklık payı"nın,
TTK'nın 507'nci maddesinin üzerindeki "Sermaye" başlığı, "esas sermaye"nin karşılığı olarak kullanılmıştır.

---

[82] Arslanlı/Domaniç, s. 240.
[83] Yanlı, s. 673-674; Demirkapı, s. 15.

Terim birliği konusundaki bu eksiklik, öğretide de yansımasını bulmuştur. Esas sermaye payı kavramını karşılamak üzere, "temel katılma payı[84]", "katılma payı[85]" "esas sermaye payı[86]", "sermaye payı-sermaye hissesi- ortağın taahhüt ettiği sermaye miktarı[87]", "sermaye payı[88]" terimlerinin; kullanıldığı görülmektedir. Ortaklık payı kavramını ifade etmek için ise, "pay[89]", "hisse[90]", "ortaklık payı[91]", "sermaye payı[92]", "üyelik payı[93]" terimleri de kullanılmaktadır.

B- Ortaklık payının temsil ettiği hakkın hukukî niteliği

1. Ortaklık ilişkisinin kaynağı

Öğretide kabul edilen görüşe göre, Borçlar Kanunu[94]'nun 520'inci maddesinin birinci fıkrasındaki "Şirket bir akittir ki, onunla iki veya ziyade kimseler, sayilerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam ederler." düzenlemesinde yer alan tanım, madde başlığı olarak görünen adi ortaklık ile sınırlı olmayıp, ortaklık sözleşmesinin genel tanımıdır. Söz konusu tanım, şirket sözleşmesini şirketin ve ortaklık ilişkisinin kaynağı olarak göstermektedir[95]. Limited şirket bünyesindeki ortaklık ilişkisi de, adi ortaklıkta ve diğer şirketlerde olduğu gibi, şirket sözleşmesinden kaynaklanmaktadır.

---

[84] Çağa.
[85] Üçışık, s. 189.
[86] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Topuz, Erdem/Göksoy, Çevik.
[87] Doğanay, Devir.
[88] Göç, s. 12-13
[89] Ünal Tekinalp, Limited Ortaklık, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997; Ünal Tekinalp, Limited Ortaklık Payının Devrinde Tescil Davası, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. XVII, Ankara 2003, s. 3-9, Tartışmalar, s. 15-24, eserinde "ortaklık payı" terimi kullanıldıktan sonra kısaca "pay" terimi kullanılmıştır. Aynı şekilde Doğanay.
[90] Topuz, s. 268'de "ortaklık payı" teriminin yanı sıra "hisse" terimi de kullanılmaktadır.
[91] Öz, s. 348 vd; Çağa, s. 588 vd.
[92] Arslanlı/Domaniç, s. 213.
[93] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 903, No. 1643.
[94] 08/05/1926 tarihli ve 366 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 04/10/1926 tarihinde yürürlüğe giren 818 sayılı Türk Borçlar Kanunu. Metinde, "Borçlar Kanunu" veya "BK" olarak anılacaktır.
[95] Demirkapı, s. 53; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 16, No. 19, s. 26, No. 42; s. 32, No. 55, s. 45, No. 70, s. 156, No .199; Nami Barlas, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul 2008, s. 11 vd; Oğuz İmregün, Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak), 13. bası, İstanbul 2005, s. 154-155.

2. Ortaklık sözleşmesinden kaynaklanan ortaklık ilişkisinin hukukî niteliği

Payın varlığı, ortaklık tüzel kişiliği ile ortaklar arasında bir hukukî ilişki ortaya çıkarmaktadır[96]. Limited şirketin hem şahıs şirketi hem de sermaye şirketi özelliklerini bünyesinde barındırıyor olması nedeniyle, anılan hukukî ilişki, ortakla diğer ortaklar arasında olduğu kadar (şahıs şirketi özelliği), ortakla şirket tüzel kişiliği arasında (sermaye şirketi özelliği) da var olan bir hukukî ilişkidir.

Anılan hukukî ilişkinin kaynağı, yukarıda da belirtildiği gibi, şirket sözleşmesidir. Şirket sözleşmesinin oluşmasıyla ortaklar arasında ve ortaklarla şirket tüzel kişiliği arasında borç doğurucu bir sözleşme kurulmuş olmaktadır. Şirket sözleşmesinin kurulması ile ortaya çıkan çeşitli edim yükümlülükleri ve talep hakları[97], şirket sözleşmesinin borç doğurucu niteliğinin görüntüsüdür. Bu sözleşmenin bir diğer özelliği de, şirketin işleyişini düzenleyen bir organizasyon sözleşmesi olmasıdır[98].

Bu özelliklerden hareketle, ortaklık ilişkisinin ortaklar arasında ve ortaklıkla ortaklar arasında borç doğuran ve şirket sözleşmesinde düzenlenen örgütlenme kurallarına tabi bir ilişki olduğu sonucuna varılabilecektir.

C- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın düzenlemesi

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın getirdiği en önemli yeniliklerden birisi, TTK m. 507 f. 3' deki "ortağın sermayesi" ile TTK m. 518 f. 1'deki "sermaye payı" kavramlarının yarattığı karışıklığa son vermek olmuştur. Tasarı'nın 573'üncü maddesinin birinci fıkrasında, limited şirketin esas sermayesinin belirli olduğu ve bu sermayenin esas sermaye paylarının toplamından oluştuğu hüküm altına alınmış, 583'üncü maddesinde ve limited şirketle ilgili diğer düzenlemelerde "esas sermaye payı" terimi tercih edilmiştir. Tasarı'nın 593'üncü maddesinin

[96] Demirkapı, s. 51-52.
[97] Barlas, s. 45.
[98] Demirkapı, s. 53.

gerekçesinde limited şirkette payın konulan sermayeyi gösteren, bazı hesabi işlemlere temel oluşturan ve diğer paylarla eşit olması zorunlu bulunmayan esas sermaye payı olduğu belirtilmektedir.

Tasarı'ya kaynak olan İsviçre Borçlar Kanunu'nda da, Tasarı'da da payın bütünlüğü ilkesinin terk edildiği görülmektedir. Tasarı'nın 583'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında getirilen yeni düzenlemeyle, ortakların kuruluştan itibaren birden fazla pay edinebilmelerine imkân tanınmıştır. Bu değişiklikle ilgili olarak maddenin gerekçesinde "bir ortak=bir pay" kuralının belirli bir yararının bulunmadığı, aksine, payın kısmî devrinde bölünme gibi güçlüklere yol açtığı vurgulanmıştır.

Tasarı'da payın devri, mevcut düzenlemeye göre kolaylaştırılmıştır. Tasarı'nın 595'inci maddesine göre, devir sözleşmesi mevcut düzenlemeye paralel olarak yazılı şekilde yapılacak ve tarafların imzaları noter tarafından tasdik edilecektir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, şirket sözleşmesinde aksi öngörülmemiş ise, devir işleminin şirket genel kurulu tarafından onaylanması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu onay kararı için mevcut düzenlemeden farklı olarak, bir nisap öngörülmemiştir. Tasarı'nın limited şirkette özel nisap gerektiren önemli kararların sayıldığı 621'inci maddesinde pay devri yer almadığından, bu maddede öngörülen nitelikli karar yeter sayısı pay devrinde uygulanmayacaktır. Pay devri şirket sözleşmesinde bir değişiklik gerektirmediğinden, Tasarı'nın 589'uncu maddesindeki karar nisabı da pay devri ile ilgili genel kurul kararında aranmayacaktır. Buradan hareketle, pay devrinde, Tasarı'nın genel kurulun olağan karar nisabını düzenleyen 620'inci maddesinin uygulanacağı anlaşılmalıdır. Buna göre, pay devrinin genel kurul tarafından onayı için genel kurul toplantısında temsil edilen oyların salt çoğunluğunun olumlu oyu yeterlidir.

İKİNCİ BÖLÜM
Limited Şirket Ortaklık Payı Üzerinde Rehin

I. Rehin

Alacak ilişkisinde alacaklının tatmin edilmesinin güvencesini teşkil eden teminatlardan birisi de rehindir. Rehnin tanımına geçmeden önce, teminat kavramına değinmek yerinde olacaktır.

A- Genel olarak teminat

Borçlunun alacaklıya karşı üstlendiği edimi yerine getirmemesi üzerine alacaklının alacağını borçlunun malvarlığına müracaatla takip etmesi mümkündür. Ancak borçlunun, borç ilişkisinin kurulduğu tarih ile alacaklı tarafından malvarlığına başvurulduğu tarih arasında malvarlığı değerini muhafaza edememesi riski bulunmaktadır. Bu durumda alacaklı, borçlusunun diğer alacaklıları ile aynı sırada yer alacak ve büyük olasılıkla alacağını kısmen veya tamamen tahsil edemeyebilecektir. Bu riske karşı alacaklının kendisini güvenceye alma ihtiyacını karşılayan kurum, teminat kurumudur[99].

Diğer ayırımların yanı sıra, alacaklıya sağladıkları yetkiye göre, teminatları, aynî teminatlar ve şahsî teminatlar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Aynî teminatlarda, alacaklıya, alacağını elde etmesine yönelik olarak, borçluya veya üçüncü bir kişiye ait belirli bir nesne üzerinde aynî bir hak sağlanmakta, rehinli alacaklıya, rehin verenin aracılığı gerekmeksizin, rehne konu nesnenin malvarlıksal değerine başvurma, diğer bir deyişle, bu malvarlığı değerini paraya çevirerek bedelinden alacağını tahsil etme yetkisi tanınmaktadır[100]. Şahsî

[99]Erden Kuntalp, Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk, Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan, s. 263-300, İstanbul 1995, s. 263; Can Göksoy, Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara 2001, s. 57.

[100]Bülent Köprülü/Selim Kaneti, Sınırlı Aynî Haklar, Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983, s. 251; Kuntalp, Teminat; s. 289-290; Lale Sirmen, Alacak Rehni, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1990, s. 5.

teminatlarda ise, borçlu yanında bir üçüncü kişinin de, borçlununkinin yanı sıra, kendi kişisel itibarını ortaya koyarak borçlunun itibarını güçlendirmesi söz konusu olmakta, borcun yerine getirilmemesi halinde, şahsî teminat verenin haczi kabil mallarının tamamına icra organları aracılığı ile başvurulabilmektedir[101].

B- Rehnin tanımı

Rehin hakkı, bir alacak yerine getirilmediği takdirde alacağını öncelikle elde edebilmesi için, rehin hakkı sahibi alacaklıya bir taşınmazı, taşınırı veya hakkı, mâlikin rızası gerekmeksizin, paraya çevirme ve satıştan elde edilen meblağdan alacağını aynı borçlunun diğer alacaklılarından önce alma yetkisini veren mutlak ve sınırlı bir aynî haktır[102].

Mutlak hakkın tanımı gereği, rehin hakkı da herkese karşı ileri sürülebilen ve herkesin riayet etmekle yükümlü olduğu bir haktır. Mutlak hak niteliği nedeniyle, rehin konusu üzerinde rehinden sonra söz konusu olacak tasarruflar rehin hakkını ortadan kaldırmamakta, iflas ve hacizde rehin hakkı sahibinin öncelik hakkı bulunmakta ve rehin hakkı sahibinin üçüncü kişilerin ihlallerine karşı istihkak ve müdahalenin men'i davaları ile rehin hakkını koruma yetkisi bulunmaktadır[103]. Rehin hakkının verdiği öncelik nedeniyle, aynı borçlunun diğer alacaklıları, rehin konusunun paraya çevrilmesinden elde edilen tutar üzerinde hak iddia edemezler.

---

[101]Kuntalp,Teminat, s. 289-290.

[102]Köprülü/Kaneti, s. 6, s. 251; Ferit H. Saymen/Halid K. Elbir, Türk Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1963, s. 623; Rona Serozan, Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2007, s. 334; Selahattin Sulhi Tekinay, Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar, II/3, İstanbul 1994, s. 70; Kemal Oğuzman/Özer Seliçi, Eşya Hukuku, İstanbul 1997, s. 669; Kemal Oğuzman/Nami Barlas, Medeni Hukuk Dersleri Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar, İstanbul 2008, s. 130; Turhan Esener/Kudret Güven, Eşya Hukuku, Ankara 2008, s. 423; Jale Akipek, Türk Eşya Hukuku Cilt 1, Ankara 1972 s. 11; Akipek, Türk Eşya Hukuku Cilt 3, Ankara 1974, s. 162; Göksoy, s. 57-58; Seda İrem Çakırca, Adi Alacakların Rehni, İstanbul 2006, s. 2; Talih Uyar, İcra Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi, Manisa 1992, s. 2. Ayrıca bkz. İİK m. 140 ve m. 206. Rehin veren mâlikin iflasında, rehinli alacaklının alacağını iflas masasına giren rehinli malın satışından elde edilecek tutardan tahsil etme konusunda öncelik hakkı için bkz. İİK m. 185 ve 206.

[103] Saymen/Elbir, s. 14; Sirmen, s. 8

Diğer alacaklılar ancak bu tutardan rehinli alacaklının alacağı karşılandıktan sonra artan bir tutar olması halinde, artan tutardan yararlanabilirler[104].

Sınırlı aynî hak niteliği gereği ise, rehin hakkı, hak sahibine eşya üzerinde doğrudan ancak sınırlı bir hâkimiyet sağlamakta ve rehinli nesneyi rehnin tesisinden sonra iktisap eden yeni mâlikler de dâhil olmak üzere, herkese karşı ileri sürülebilmektedir[105]. Rehin konusu ile rehin hakkı sahibi arasında bir aracı bulunması gerekmemekte, hak sahibi rehin hakkının bahşettiği yetkileri doğrudan kullanabilmektedir[106]. Rehnin amacı teminat altına aldığı alacağın ifa edilmemesi durumunda rehin konusunun paraya çevrilmesi olduğundan, ancak parayla ölçülebilen bir değeri olan[107] ve rehnedilmesi kanunla yasaklanmamış[108] unsurlar rehne konu olabilmektedir[109]-[110].

Mülkiyet hakkı eşya üzerinde tam bir hâkimiyet sağlarken, bir sınırlı aynî hak olan rehin hakkının eşya üzerinde sağladığı hâkimiyet sınırlıdır. Rehin hakkı sadece eşyanın değerine ilişkindir[111] ve sahibine rehin konusu üzerinde tasarruf yetkisi sağlamaz. Buna ek olarak, rehin hakkı, mülkiyetten ve diğer sınırlı aynî haklardan olan irtifak haklarından farklı olarak, kullanma (*usus*) ve semerelerinden yararlanma (*fructus*) yetkilerini de içermez[112]-[113].

---

[104]Uyar, s. 2.
[105] Sirmen, s. 5; Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı, Eşya Hukuku, İstanbul 1991, s. 8-9.
[106] Saymen/Elbir, s. 3-5.
[107] Kemal Tahir Gürsoy/Fikret Eren/Erol Cansel, Türk Eşya hukuku, Ankara 1984, s. 951, s. 1099; Saymen/Elbir, s. 623 vd.; Köprülü/Kaneti, s. 251, 442, 456; Çakırca, s. 30. Ayrıca bkz. MK m. 947 (EMK m. 860/I) ve MK m. 953/I (EMK m. 867/I).
[108] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1099.
[109] Suat Bertan, Aynî Haklar, MK. 618-764. maddelerinin şerhi, C.1, Ankara 1976, s. 12-13'te ise, "a) maddî varlığı bulunanlar (eşya), b) maddî varlığı bulunmayan ancak kanunun aynî hakka konu olabileceğini kabul ettiği haklar, c) MK 686'ncı (mevcut MK'nın 762. maddesi) maddesindeki özel hükme göre tabiat kuvvetleri aynî hakka konu olur" açıklaması ile genel olarak aynî hakkın konusu tanımlanmıştır.
[110] Rehne konu nesne veya hak, teminatlı alacağın borçlusuna ait olabileceği gibi, alacak ilişkisinin tarafı olmayan bir üçüncü kişiye de ait olabilir.
[111] Oğuzman/Seliçi, s. 772-773; Saymen/Elbir, s. 626.
[112] Rehin alan ve rehin veren dilerlerse, rehin alana malı kullanma ve malın semerelerinden yararlanma yetkisi tanınabilir. Bkz. Saymen/Elbir, s. 627.
[113] Oğuzman/Seliçi, s. 772-773; Saymen/Elbir, s. 626.

Medeni Kanun'da taşınırlar üzerinde rehin hakkının bir türü olarak düzenlenmiş olan alacak hakkı veya diğer haklar üzerindeki rehin hakkı ise, ancak bağımsız olarak temlik edilebilen ve para ile değerlendirilmesi mümkün olan alacak hakkı veya diğer haklar üzerinde tesis edilebilir. Bu haklar üzerinde tesis edilen rehin, rehinli alacaklıya, rehne konu hakkı icra yoluyla paraya çevirme ve alacağını bu paradan tahsil etme yetkisi vermektedir.

C- Rehnin görevi

Alacaklının borçlunun ödeme gücü ile yetinmeyip rehin hakkı tesis etmek istemesinin en önemli sebebi rehnin teminat işlevidir. Rehnin teminat işlevi sayesinde, rehinli alacaklı, borçlusunun borcunu ifa etmemesi durumunda, rehinli malvarlığı değerini paraya çevirerek alacağını tahsil edecektir.

Rehnin diğer bir işlevi ise, rehinli alacaklıya öncelik hakkı vermesidir. Alacağını borçludan elde edemeyen alacaklı, genel kurallar çerçevesinde, İcra ve İflas Kanunu'nun[114] öngördüğü haciz yoluyla takip ve iflas yoluyla takip olmak üzere başlıca iki cebri icra yönteminden birisine başvurmak zorundadır. Haciz yoluyla takibe başlayan alacaklının yanı sıra borçlunun diğer alacaklıları da hacze iştirak edebilir veya iflas durumunda diğer alacaklılar da alacaklarını iflas masasına yazdırabilir. Borçlunun takibe konu malvarlığının, takibe taraf olan alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediği durumlarda, bu malvarlığı alacaklılar arasında paylaştırılacağından, alacaklıların bir kısmının alacağını hiç tahsil edememesi bir kısmının ise, kısmen tahsil etmesi ihtimali söz konusu olacaktır.

Rehinli alacaklı ise, borçlusunun adi alacaklılarına göre daha imtiyazlı bir konumdadır. Zira, rehinli alacaklı, rehne konu malvarlığı değerini paraya çevirme ve bu malvarlığı değeri üzerinden alacağını diğer alacaklılara göre öncelikli olarak tahsil edebilme imkânına sahiptir. Diğer alacaklılar, ancak rehinli

[114] 19 Haziran 1932 tarihli ve 2128 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu. Metinde "İcra ve İflas Kanunu" veya "İİK" olarak anılacaktır.

malvarlığı değeri paraya çevrildikten ve rehinli alacaklı alacağını bu paradan tahsil ettikten sonra artan miktar olursa, alacakları için bu miktara başvurabilmektedir. Borçlunun rehin konusu dışında bir malvarlığı olmasa veya alacaklılar borçlunun rehinli mal dışında kalan malvarlığından alacaklarını tahsil edemiyor olsalar dahi, rehinli alacaklının rehin hakkını kullanmasına ve rehinli malvarlığı değerinden alacağını tahsil etmesine engel olamamaktadır. Başka bir deyişle borçlunun alacaklıları, haciz yoluyla veya iflas yoluyla takip başlatmış olsa da, rehinli alacaklının rehin konusu üzerinden alacağını öncelikle alma yetkisi devam eder[115].

D- Rehnin konusu bakımından rehnin türleri

Diğer aynî haklarda olduğu gibi, rehin hakkında da, hakkın herkese karşı ileri sürülebilen mutlak gücü nedeniyle, rehin hakkının konusunu, gözle görülebilir, elle tutulabilir ve/veya duyularla algılanabilir, uzayda yer kaplayan, sınırlandırılabilir, müstakil, üzerinde hâkimiyet kurulabilir, değeri parayla ölçülebilir, maddî ve cismanî varlık olan eşya[116] ile hak ve alacaklar teşkil etmektedir.

1. Taşınmaz rehni

Yeryüzüne sabit olan[117] ve özünde bir değişikliğe uğramadan bir yerden bir yere taşınması mümkün olmayan eşya, taşınmaz olarak kabul edilmektedir[118]. Bu tanıma uygun olarak taşınmaz niteliği taşıyan unsurlar üzerinde, bir alacağa teminat sağlama ve taşınmazın değerini tedavüle çıkarma amaçlarını karşılamak üzere tesis edilebilen taşınmaz rehninin çeşitleri, ipotek (MK m. 881-897/EMK m. 796/811), ipotekli borç senedi (MK 898-902/EMK m. 812-816), irat senedi (MK m. 903-908/EMK m. 817-822) ve ödünç senetleri (taşınmaz karşılık

[115] Uyar, s. 2.
[116] Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 49-50.
[117] Esener/Güven, s. 39.
[118] Oğuzman/Seliçi, s. 7-8; Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 52; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 27; Esener/Güven, s. 39.

gösterilerek ihraç edilen senetler) (MK m. 930-938/EMK m. 844-852) olmak üzere dört ayrı başlık altında toplanmaktadır. Bu taşınmaz rehni türlerinin ortak yanı, alacağın teminatı olarak bir taşınmaz üzerinde rehin tesis edilmesidir[119].

2. Taşınır rehni

MK m. 762 (EMK m. 686)'nin düzenlemesine göre, nitelikleri itibariyle özüne zarar gelmeksizin taşınması, nakledilmesi ve mülkiyete konu edilmesi mümkün olan ve taşınmaz sayılmayan bütün nesneler, hayvanlar ve doğal güçler ile alacak ve diğer haklar taşınır rehninin konusu olarak kabul edilmektedir[120]. Taşınır rehni de belirli bir alacağı teminat altına almak üzere, borçluya veya bir üçüncü kişiye ait ferdîleştirilmiş[121] nesneler ve unsurlar üzerinde tesis edilen rehin türüdür.

Rehnin amacı, teminat altına aldığı alacağın ifa edilmemesi durumunda rehin konusunun paraya çevrilmesi olduğundan, rehne konu eşyanın parayla ölçülebilen bir değeri olmalıdır[122]. Bunun dışında, rehnin konusu taşınırın belirlenebilir, ferdîleştirilebilir, rehnedilmesi kanunla yasaklanmamış[123] olması da gerekmektedir.

Medeni Kanun'un sistematiğinde taşınmaz olmayan nesneler ve hak ve alacaklar üzerinde kurulan rehin Taşınır Rehni üst başlığı altında düzenlenmiştir. MK m. 939 vd (EMK m. 853 vd)'da teslime bağlı taşınır rehni, bu başlık altında MK m. 940 (EMK m. 854)'da hayvan rehni, MK m. 950-953 (EMK m. 864-867) arasında hapis hakkı, MK m. 954-961 (EMK m. 868-875) arasında ise ayrı bir başlık olarak alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin konuları düzenlenmiştir.

---

[119] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 954.
[120] Erol Cansel, Türk Menkul Rehni Hukuku, C.1, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara 1967, s. 56; Mehmet Serkan Ergüne, Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul, 2002, s. 171, doğal güçlerin taşınır rehnine konu olamayacağı konusunda Ergüne s. 171-172, aksi görüşte, Gürsoy/Eren/Cansel, s. 87.
[121] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1093.
[122] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1099.
[123] Cansel, s. 57; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1099.

Medeni Kanun'da taşınır rehnine hâkim olan genel ilkelerin ve düzenlemelerin tespitinde teslime bağlı taşınır rehninin esas alındığı, teslime bağlı taşınır rehninin diğer taşınır rehni türleri için de merkez olarak kabul edildiği dikkat çekmektedir. MK m. 953 (EMK m. 867)'de hapis hakkında, MK m. 954 (EMK m. 868)'de alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehinde, aksine bir hüküm bulunmadıkça, bunların rehni hakkında da teslime bağlı rehin hükümlerinin uygulanacağı açıkça hükme bağlanmıştır[124].

a) Taşınır rehninden doğan hakkın hukukî niteliği

Taşınır rehninden doğan hak, iktisadî değere ilişkin[125], fer'i, mutlak bir aynî haktır. Rehnin iktisadî değere ilişkin olmasının bir sonucu olarak, rehinli alacaklının alacağından daha yüksek bir değere sahip olmasına cevaz vermemek adına, MK m. 949 (EMK m. 863) düzenlemesinde borcun vadesinde ödenmemesi durumunda, rehinli taşınırın mülkiyetinin rehinli alacaklının mülkiyetine geçmesini öngören sözleşme hükümlerinin geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır[126].

---

[124] Cansel, s. 8, s. 17; Ergüne, s. 13; Köprülü/Kaneti, s. 453; Bülent Davran, Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972, s. 77-78. Öğretide ise, teslime bağlı rehin hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, boşluğun taşınmaz rehnine dair hükümlerle doldurulabileceği görüşü hâkimdir. Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s. 454.

[125] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 951; Köprülü/Kaneti, s. 251, 442, 456.

[126] Bu kural, doktrinde *Lex commissoria* (*pacte commissoire / Verfallsvertrag*) yasağı olarak adlandırılmaktadır. Burada rehnin kurulması sırasında veya rehin konusunu paraya çevirme hakkının doğumundan önce, bir diğer deyişle, rehinle temin edilen alacağın muaccel olmasından önce taraflar arasında akdedilen sözleşme kaydının geçersiz olduğunu belirtmek gerekir. Temin edilen alacak muaccel olduktan sonra tarafların aralarında rehin konusunun mülkiyetinin rehinli alacaklıya geçeceğine dair bir sözleşme akdetmesine engel yoktur. Bkz. Saymen/Elbir s. 625; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1110. Ayrıca bkz. İlhan Helvacı, Türk Medeni Kanunu'na Göre Lex Commissoria Yasağı, İstanbul 1997, s. 7-16; Erden Kuntalp, Lex Commissoria Yasağı Kavramı Koşulları ve Uygulama Alanları, İnan Kıraç'a Armağan, s. 151-163, İstanbul 1994.

b) Taşınır rehninin konusu

aa) Teslime bağlı taşınır rehni ve hapis hakkı

Rehin konusu taşınırın[127] dolaysız zilyetliğinin rehin lehdarına veya güvenilir bir üçüncü kişiye geçirilmesi suretiyle kurulan ve hukukî bir işleme dayanan taşınır rehni şekli, teslime bağlı taşınır rehni olarak anılmaktadır[128]. Medeni Kanun'un 939'uncu maddesinin birinci fıkrasındaki açık düzenlemeye göre, bir taşınır üzerinde rehin, kural olarak, zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle, diğer bir deyişle, teslime bağlı taşınır rehni şeklinde kurulabilir.

Taşınır eşya niteliğini taşımakla birlikte kanunda öngörülen şartlarla belirli bir sicile kaydedilmek suretiyle gerçekleştirilen hayvan rehni, gemi ipoteği, ticari işletme rehni, maden cevheri rehni, iş makinelerinin rehni, trafik siciline kayıtlı taşıtların rehni gibi rehinler, teslim gerekmeksizin kurulan, ancak zilyetliğin devri koşulu sicile kayıtla sağlanan rehin türleridir.

Hapis hakkı ise, taşınır eşya üzerinde kanunda belirtilmiş şartların gerçekleşmesiyle doğan kanunî bir aynî haktır. Medeni Kanun'un 950-953'üncü maddeleri (EMK m. 864-867) arasında düzenlenmiş olan bu aynî hak, kanunda belirtilen şartlar vuku bulduğunda, alacaklının, geri vermek üzere zilyetliğinde bulunan borçluya ait taşınır mallar ve kıymetli evrakı iade etmeyerek alacağının teminatı olarak alıkoymasına ve paraya çevirmesine imkân vermektedir.

bb) Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin

Taşınır mülkiyetine göre daha geniş bir kapsamı olan taşınır rehninin[129] bir kalemi de alacaklar ve diğer haklardır[130]. Taşınır mülkiyetinde taşınır mal olarak

[127]Teslime bağlı taşınır rehninin konusu, paraya çevrilebilen, parayla ölçülebilen maddi değeri olan taşınır eşya niteliğinde, cismânî varlığı olan şeylerdir.
[128]Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, Eşya Hukuku, İstanbul 2006, s. 792.
[129] Saymen/Elbir, s. 620, 622; Uyar, s. 20.

tanımlanmayan alacaklar ve diğer haklar, taşınır rehni söz konusu olduğunda, kanun koyucu tarafından ayrı bir başlık altında rehin konusu olarak tanımlanmıştır. Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin[131], borçluya malvarlığındaki eşya niteliğinde olmamakla birlikte iktisadî bir değer taşıyan ve devri ve temliki mümkün değerleri de teminat olarak gösterebilmesini sağlayan bir enstrümandır[132]. Alacak hakkının yanı sıra, sınırlı aynî haklar, ortaklığa bağlı haklar ve fikrî haklar da hak rehninin konusunu teşkil eder[133].

Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin konusu Medeni Kanun'un 954-961'inci maddeleri (EMK m. 868-875) arasında düzenlenmiştir.

Medeni Kanun'un 954'üncü maddesi uyarınca ancak ferdîleştirilmiş[134] ve bağımsız olarak temliki mümkün olan[135] hak ve alacaklar rehne konu olabilmektedir. Rehin konusunun mâlî ve paraya çevrilebilir değerinin olması[136] da hak ve alacakların rehne konu olabilmesinin diğer şartıdır.

Kanunun lafzında "Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin" ifadesinin kullanılmış olmasının tek açıklaması, alacak hakkının öneminin vurgulanmak istenmiş olmasıdır. Zira bilindiği gibi, alacak hakkı da bir hak olduğundan, diğer hakların yanında özellikle anılmasının başka bir anlamı olmadığı düşünülmelidir.

---

[130] Saymen/Elbir, s. 688.
[131] Terimin İsviçre Medeni Kanunu'nda kullanılan Fransızca ve Almanca karşılıkları: *Le droit de gage sur les créances et autres droits / das Pfandrecht an Forderungen und anderen Rechten.*
[132] Paul-Henri Steinauer, Les Droits Réels, Berne, 1996, s. 368, No. 3154.
[133] Serozan, s. 355; Ali Eskiocak, Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu, İstanbul 2009, s. 50. Sınırlı aynî hak olduğu halde, intifa hakkı gibi kişiye bağlı irtifakların devri mümkün olmadığından, MK m. 954/I (EMK m. 868/I) uyarınca, bu hakların üzerinde rehin hakkı tesisi de mümkün olmamaktadır. Bkz. Burak Özen, Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 2008, s. 293.
[134] Sirmen, s. 27.
[135] Diğer bir deyişle, kanun hükmü gereği, hukukî ilişkinin niteliği gereği veya hakkın kaynağı olan anlaşmadaki hükümler gereği devrine, temlikine engel bulunmayan hak ve alacaklar. Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1128.
[136] Sirmen, s. 27; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1128; Köprülü/Kaneti, s. 536; Davran, s. 94; Oğuzman/Seliçi, s. 788; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 815; Çakırca, s. 29-31; Ergüne, s. 37; Eskiocak, s. 50.

Burada alacağın para alacağı olması şart olmayıp, değerinin parayla belirlenebilir olması yeterlidir.

MK m. 954'ün ikinci fıkrasındaki düzenlemeye göre, aksine bir hüküm bulunmadıkça, hak ve alacaklar üzerinde kurulan rehin hakkında da teslime bağlı rehin hükümleri uygulanacaktır[137]. Alacaklı, ancak rehin verenin rehne konu hakkın tasarrufa yetkili mâliki olması halinde rehin hakkını iktisap edebilir[138].

Her ne kadar kanun koyucu tarafından taşınır rehninin konusu, taşınır mülkiyetinin konusuna göre, daha geniş tutulmuş ise de, hak ve alacakların "taşınır mal" niteliği taşımıyor oluşu doktrinde hak ve alacaklar üzerinde kurulan rehin hakkında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tartışmalar, alacaklar ve diğer hakların taşınır mal niteliği taşıyıp taşımadığı, bu kalem üzerinde tesis edilen rehin hakkının lehdarına aynî ve mutlak bir hak tanıyıp tanımadığı konularında yoğunlaşmaktadır.

aaa) Hak ve alacakların taşınır mal olma özelliği

Medeni Kanun'un 762'nci maddesi (EMK m. 686) düzenlemesine göre, taşınır, bir yerden bir yere taşınabilen, nakledilebilen eşyadır[139]. Daha ayrıntılı tanımlamak gerekirse, üzerinde ferdî hâkimiyet sağlanabilecek, iktisadî bir değer taşıyan, özünde ve işlevinde bir değişiklik olmaksızın kendi gücüyle veya dışarıdan müdahale ile bir yerden bir yere taşınabilen ve şahıs dışı cismanî varlığı olan eşya, taşınır maldır[140].

---

[137] Öğretide ise, teslime bağlı rehin hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, boşluğun taşınmaz rehnine dair hükümlerle doldurulabileceği görüşü hâkimdir. Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s. 454.
[138] Saymen/Elbir, s. 689.
[139] Doğal güçlerin taşınır rehnine konu olabileceği konusunda, bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, s. 87. Aksi görüşte, bkz. Ergüne s. 171-172.
[140] Serozan, s. 246; Ergüne, s. 171; Saymen/Elbir, s. 386-389; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 666; Oğuzman/Seliçi, s. 6-7, 548; Esener/Güven, s. 37-39; Necip Bilge, Hukuk Başlangıcı, Ankara 2008, s. 217.

Taşınır mülkiyetinin konusu kapsamına alınmamış olan hak ve alacaklar, Medeni Kanun'un Taşınır Rehni ana başlığı altında 954-961'inci maddeleri arasındaki düzenlemelere göre, taşınır rehninin konularından birisi olarak kabul edilmiştir.

bbb) Hak ve alacakların aynî hakka konu olması

Aynî hak, bir kimsenin bir eşya üzerinde doğrudan doğruya sahip olduğu ve herkese karşı ileri sürebildiği ve buna riayet edilmesini herkesten isteme yetkisini veren (mutlak hak özelliği) hâkimiyettir[141]. Genel kabul, aynî hakların ancak maddi varlığı olan eşya üzerinde kurulabileceği, cisimsel varlığı olmayan hakların üzerindeki rehin hakkının aynî nitelikte olmayacağı yönündedir[142]. Aynî hak kavramı kelime anlamı itibariyle gerçekten de cismanî varlığı olan bir nesne üzerindeki hakkı ifade etmekle birlikte, Medeni Kanun'un Sınırlı Aynî Haklar başlıklı İkinci Kısım'ın Taşınır Rehni başlıklı Üçüncü Bölüm'ün Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin başlıklı İkinci Ayırım'ı altında alacaklar ve diğer hakları da rehin konusu, diğer bir deyişle, sınırlı aynî hak konusu olarak kabul edilmiştir[143]. Kanaatimizce, kanunun açıkça aynî hak olarak kabul ettiği bu rehin hakkı türünün aynî niteliğinde tereddüt etmemek gerekir.

ccc) Hak ve alacakların mutlak hakka konu olması

Mutlak hak, hak sahibine maddî olan veya olmayan bütün mallar üzerinde diğer kişilere karşı en geniş yetkiyi veren, hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen ve herkesin ihlal etmemekle yükümlü olduğu haktır[144]. Aynî haklar, şahsiyet hakkı, velayet hakkı, fikri haklar, ekonomik ve meslekî haklar mutlak hak niteliğindeki haklardandır[145].

---

[141] Oğuzman/Barlas, s. 126; Esener/Güven, s. 42; Bilge Umar, Borçluya İsnat Olunamayan İmkânsızlık, Adalet Dergisi, s. 963-982, 1961, s. 149; Bertan, C.1, s. 27;
[142] Saymen/Elbir, s. 690; Köprü/Kaneti, s. 441.
[143] Konuyla ilgili farklı görüşler için bkz. Sirmen, s. 5-10; Steinauer, s. 369, No. 3154a-3154b.
[144] Bilge, s. 217; Esener, s. 163; Umar, s. 149.
[145] Oğuzman/Barlas, s. 139; Esener/Güven, s. 43; Saymen/Elbir, s. 14.

Mutlak hak niteliğinde olmayan alacak hakkı ve diğer haklar, Medeni Kanun'un düzenlemesinde taşınır mülkiyetine konu olmadıkları halde, taşınır rehnine konu olabilmektedir. Doktrindeki tartışma da tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır[146]. Alacak hakları ve diğer haklar kendi başlarına herkese karşı değil, ancak bu hakkı ihtiva eden hukukî ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilen haklardır. Bununla birlikte, hak üzerinde tesis edilen rehin hakkı, rehin hakkının niteliği gereği, sadece rehin ilişkisinin tarafları arasında değil, hakkın devredileceği üçüncü kişiye karşı da ileri sürülebilecektir. Diğer bir deyişle, rehin hakkı mutlak bir hak olduğu halde, rehin hakkının konusu mutlak nitelikte değildir. Kanaatimizce, bu hal, haklar üzerindeki rehin hakkının mutlak niteliğinde tereddüt yaratacak bir husus değildir. Rehnin konusu üçüncü kişilere karşı ileri sürülemese dahi, gerek Medeni Kanun'un alacakları ve diğer hakları rehne konu olabilecek taşınırlar kapsamında kabul etmesi, gerekse de İcra ve İflas Kanunu'nun 23'üncü maddesinin ikinci fıkrasında alacak ve diğer haklar üzerindeki rehnin taşınır rehni olarak açıkça ifade edilmesi, anılan rehin türünün mutlak hak niteliğini teyit etmektedir.

c) Taşınır rehninin kapsamı

aa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının kapsamı

aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı

MK m. 947 (EMK m. 861)'de taşınır üzerinde tesis edilen rehin, taşınırın bütünleyici parçalarını (mütemmim cüzlerini), aksi kararlaştırılmış olmayan eklentilerini (teferruatını)[147] ve paraya çevirme sırasında bütünleyici parça

[146] Konuyla ilgili farklı görüşler için bkz. Sirmen, s. 5-10; Steinauer, s. 369, No. 3154a-3154b; Köprülü/Kaneti, s.253-254 .
[147] Serozan, s. 348; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1095; Uyar, s. 21.

(mütemmim cüz) niteliğini koruyan tabii semereleri (doğal ürünleri) kapsar[148]. Taşınırın medenî semeresi olarak adlandırılan rehin konusu taşınırın getirdiği gelirlerin rehne dâhil olup olmadığı hakkında kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Aksine bir anlaşma olmadıkça, rehin lehdarı, rehin konusu taşınırı gelir elde etmek için kullanamayacağı gibi, taşınırın getirdiği gelirden de yararlanamayacaktır. Taraflar arasında aksi yönde bir anlaşma olmadıkça, söz konusu medenî semereler, rehin konusu taşınırın mâlikine aittir[149].

Rehin konusu yok olduğunda, bunun yerine geçebilecek sigorta tazminatı, değerler üzerinde rehin hakkının devam edip etmediği, Medeni Kanun'da düzenlenmeyen hususlardan bir diğeridir.

Konu kanunda düzenlenmemiş olmakla birlikte, öğretide, rehin hakkının eşyanın değerine ilişkin[150] bir aynî hak olması nedeniyle, eşyanın değerinin eksilmesi ya da yok olması halinde, söz konusu değerin yerine kaim olan değerlerin de kendiliğinden rehin hakkının kapsamına girdiği sonucuna varılmaktadır[151].

Rehnin üzerinde tesis edildiği taşınır ortadan kalktığında, malvarlığında meydana gelen iktisadî boşluğun başka bir mal veya hak tarafından doldurulabildiği hallerde, taşınırın yerine kaim olan bir değerin varlığından bahsedilir. Yok olan rehin konusu taşınırın yerine mâlikin malvarlığında yeni bir mal, bir miktar nakit veya hak da geçebilir. Mâlikin malvarlığında yok olan ekonomik değer yerine bir başkası geçtiği halde, yok olan değer üzerinde rehin hakkı sahibi olan rehin lehdarının rehin hakkının ortadan kalkmasına katlanması beklenmemelidir. Mâlik ile rehinli alacaklının mal varlıklarındaki değişimin dengelenmesi açısından rehin hakkının eski taşınırın kaim değeri (*surrogatı*) üzerinde devam edeceği kabul edilebilir. Rehnin kaim değer üzerinde devam etmeyeceği kabul edildiği takdirde,

---

[148] Rehin konusunun paraya çevirmeden önce asıldan ayrılmış olan doğal ürünleri teminat kapsamından çıkmış olur ve bunlar mâlike iade edilir. Ancak taraflar arasındaki sözleşmede aksi öngörülebilir. Bkz. Uyar, s. 21; Köprülü/Kaneti, s. 457.
[149] Köprülü/Kaneti, s. 457; Cansel, s. 163.
[150] Saymen/Elbir, s. 623; Sirmen, s. 5; Köprülü/Kaneti, s. 442.
[151] Köprülü/Kaneti, s. 457.

rehin konusu taşınırın mâliki, yok olan taşınırın kaim değerini edinmiş olduğu halde, üzerindeki rehin hakkından kurtulmuş olduğu için, taşınırının yok olması nedeniyle daha kazançlı çıkmış olacaktır[152].

Akıl yürütmeyle varılan sonuç, rehnin rehin konusunun kaim değeri üzerinde de devam etmesi olduğu halde, İsviçre ve Türk hukukunda ilgili kanunlarda rehin hakkının, rehin konusunun kaim değerleri (*surrogat*ları) üzerinde devam edeceğine dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, Medeni Kanun'un 798'inci maddesinin ikinci fıkrasında (EMK m. 728) sigorta ve kamulaştırma gibi durumlarda, intifa hakkının konusu yerine geçen (kaim) değer (*surrogat*) üzerinde devam edeceği düzenlemesi yer almaktadır. Buna göre intifa konusu taşınır ortadan kalktığında, bu taşınırın yerine geçen taşınır veya nakdî karşılık üzerinde intifa hakkı devam edecektir. İntifa hakkı, önce üzerinde kurulu olduğu taşınır üzerinde etkili iken, bu taşınırın yok olması üzerine bu taşınırı yok edene, kamulaştırana veya sigortacıya karşı doğan alacak hakkı üzerinde intifa hakkına dönüşecektir. Söz konusu alacak hakkı üzerindeki intifa hakkı ise, tazminat veya kamulaştırma bedeli ödendiğinde, yok olan taşınırın yerine geçmek üzere verilen taşınır veya nakit para üzerinde intifa hakkına dönüşecektir[153].

Rehin hakkının rehin konusunun kaim değeri üzerinde devam edeceğine dair açık bir kanun düzenlemesi bulunmamakla birlikte, intifa hakkı ile ilgili yukarıda anılan düzenlemenin kıyas yoluyla rehin hakkı için de uygulanabileceği düşünülmektedir[154].

---

[152] Bkz. Mustafa Dural, Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117), İstanbul 1976, s. 183 vd.'da alacak konusu edimin imkânsızlık nedeniyle sona ermesi halinde, alacak hakkının imkânsızlaşan edimin yerine kaim olan değer üzerinde devam ettiği hakkındaki açıklamalar. Umar, s.976-977.

[153] Özen, s. 185.

[154] Rehin hakkının rehin konusunun yerine geçen değerler (rehin konusunun kaim değerleri - *surrogatları*) üzerinde de devam ettiğine ilişkin açıklama için bkz. Erdem/Göksoy, s. 599 ve dn.115. Ayrıca Göksoy, s. 243 ve aynı sayfada dn. 689, 692, s. 325. Taşınmaz rehninde benzer çözüm için Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1012. Ayrıca taşınır rehniyle ilgili düzenlemenin bulunmadığı

Rehin hakkının rehinli taşınırın kaim değerleri üzerinde devam etmesiyle ilgili bir örnek de Ticari İşletme Rehni Kanunu[155]'nun 9'uncu maddesinde yer almaktadır. Buna göre, "ticarî işletmenin anılan kanun uyarınca rehnedilen unsurlarının tamamı veya bir kısmı için tazminat veya sigorta bedeli ödenmesi icabettiği takdirde, rehinli alacaklı, tazminat veya bedel üzerinde de rehin hakkına sahip olmaktadır." Anılan düzenlemede de görüleceği üzere, her ne kadar Medeni Kanun'da rehin hakkının kaim değerlere yayılması hakkında bir hüküm yer almıyor olsa da, kanun koyucu kaim değer kavramını reddetmemektedir.

Rehin hakkının kaim değerlere de sirayet ettiğinin zımnen kabul edildiğine ilişkin bir gösterge de öğretide, üzerinde rehin hakkı veya intifa hakkı kurulmuş alacağın alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi ile sona erdiği durumlarda, sona eren alacak üzerindeki rehin veya intifa hakkının sona ermediğinin savunulmasıdır[156]. Öğretide bu görüş ileri sürülmekle birlikte, rehin konusu alacağın sona ermesinden sonra rehnin hangi değer üzerinde devam ettiği ve şümulü konusunda bir açıklamaya yer verilmemektedir. Oysa, rehin konusu sona erdiği, ortadan kalktığı halde, rehin hakkının devam ettiğinin savunulabilmesi ancak rehin veya intifa hakkının kaim bir değer üzerinde devam ettiğinin kabulü ile mümkün olabilecektir. Ne var ki bu konuda öğretide ve uygulamada bir açıklık bulunmamaktadır.

Kanaatimizce rehin hakkının, yok olan rehin konusunun yerine geçen değerin üzerinde devam etmesi, aynî hakkın niteliği bakımından olduğu kadar, tarafların malvarlıkları arasındaki dengenin korunması açısından da doğru olan çözüm yoludur.

---

konularda taşınmaz rehninin ilgili düzenlemelerinin uygulanabileceği ilkesi de bu taşınır rehninin rehin konusunun kaim değerleri (*surrogatları*) üzerinde de devam edeceği sonucuna ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

[155] 28 Temmuz 1971 tarihli, 13909 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu.

[156] Andreas von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumî Kısmı, C. 1-2, Çev. Cevat Edege, Ankara 1983, s. 662; Esat Arsebük, Türk Kanunları Bakımından Borçlar Hukukunun Umumî Esasları, Ankara 1937, s. 473; Ferit H. Saymen, Borçlar Hukuku Dersleri, C. 1, Umumî Hükümler, İstanbul 1950, s.373; Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1995, s. 419; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. III, Ankara 1990, s.467; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara Ekim 2009, s. 1220; Saymen/Elbir, s. 703.

bbb) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının teminat altına aldığı alacak bakımından kapsamı

MK m. 946 f. 2 (EMK m. 860 f. 2)' deki düzenlemeye göre, rehnin rakamsal değeri, teminatını teşkil ettiği alacağın anapara, tazminat[157], akdî faizler, temerrüt faizleri[158], takip ve yargılama giderlerinin[159] toplamı kadardır. Anılan düzenlemenin emredici nitelikte olmadığı ve tarafların aralarında sözleşme ile rehin hakkının teminat altına aldığı alacağın kapsamını genişletebileceği veya daraltabileceği yönünde doktrinde fikir birliği sağlanmıştır[160]. Rehin konusu paraya çevrildikten ve anılan tutarlar rehinli alacaklıya ödendikten satış tutarından artan olursa, artan kısım, rehin verene iade edilmelidir.

bb) Alacaklar ve haklar üzerindeki rehin hakkının kapsamı

aaa) Alacakların ve hakların üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı

MK m. 959 (EMK m. 873)'un açık düzenlemesine göre, faiz, kâr payı, temettü, kazanç payı, irat gibi dönemsel gelir getiren alacaklar üzerinde tesis edilen rehin, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, anılan ek edimlerden vadesi henüz gelmemiş olanları da kapsar. Söz konusu yan edimler için özel senetler düzenlenmiş olması durumunda, bu senetler üzerinde şekil koşullarına uygun olarak rehin tesis edilmiş olması şartıyla, rehin bu yan edimleri de kapsayabilmektedir.

---

[157] Serozan, s. 348; Köprülü/Kaneti, s. 471.

[158] Rehnin paraya çevrildiği tarihe kadar işlemiş ve ödenmemiş faizler, rehinle temin edilen alacağın kapsamına girmektedir. BK m. 138 f. 2'deki düzenleme gereği, zamanaşımına uğramış faiz alacakları da rehnin teminat şemsiyesinin korumasındadır. (Bkz.Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1106)

[159] Takip ve yargılama giderleri için bkz. HUMK m. 413-426 (Masarif-i Muhakeme); İİK m. 15, m. 95, m. 126 ve m. 138 f. 2.

[160] Köprülü/Kaneti, s. 471; Saymen/Elbir, s. 627; Cansel, s. 156; Oğuzman/Seliçi, s. 766; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 791; Şeref Ertaş, Eşya Hukuku, Ankara, 2008, s. 554;

Alacağın temlikinde temlik edilen alacağa bağlı fer'i hakların da alacak ile birlikte temlik alana geçeceği düzenlemesini getiren BK m. 168 f. 1 kuralı, alacak ve hakların rehninde de kıyasen uygulanmaktadır[161]. Buna göre, alacak üzerindeki rehin hakkı, bu alacağın teminatı olan kefalet ve rehin gibi fer'i hakları da kapsamaktadır[162].

bbb) Alacakların ve hakların üzerindeki rehin hakkının teminat altına aldığı alacak bakımından kapsamı

Alacak ve haklar üzerindeki rehin hakkının hangi alacakların teminatı olabileceği konusunda Medeni Kanun'da özel bir düzenleme yer almadığından, MK m. 954 f. 2 (EMK m. 868 f. 2)'deki atıf dikkate alınacak ve teslime bağlı rehin hükümleri uygulanacaktır[163]. Yukarıda teslime bağlı taşınır rehin hakkının teminat altına aldığı alacak bakımından kapsamı ile ilgili olarak yapılan açıklamalar[164], burada da geçerlidir.

E- Taşınır rehni kurumuna hâkim olan ilkeler

Bu başlık altında münhasıran taşınır rehnine özgü ilkelerin yanı sıra rehin kurumuna hâkim olan genel ilkelere de yer verilecektir.

1. Fer'ilik ilkesi

Taşınır rehni, teminatını teşkil ettiği alacağa bağlı, fer'i bir sınırlı aynî haktır[165]. Rehnin amacı, ilgili olduğu alacağı teminat altına almak olduğundan, varlığı bu alacağın varlığına sıkı sıkıya bağlıdır. Rehin hakkı, temin ettiği alacağa bağlı

[161] Saymen/Elbir, s. 692; Köprülü/Kaneti, s. 457-458; Sirmen, s. 71, Çakırca, s. 45.
[162] Saymen/Elbir, s. 692'de rehin hakkı üzerinde rehin tesis edilmesinin (*subpignus*) ancak rehinle temin edilmiş bir alacak üzerinde rehin hakkı kurulması ile mümkün olduğunu belirtmektedir.
[163] Öğretide ise, teslime bağlı rehin hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, boşluğun taşınmaz rehnine dair hükümlerle doldurulabileceği görüşü hâkimdir. Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s. 454.
[164] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D-2.c) aa) bbb) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının teminat altına aldığı alacak bakımından kapsamı
[165] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1095-1096.

olarak doğar, bu alacak geçerli ise, geçerlilik kazanır ve bu alacağın ifa veya diğer şekillerde sona ermesiyle ortadan kalkar[166]. Bu özellik, Borçlar Kanunu'nun 113'üncü maddesinin birinci fıkrasındaki açık hükümde de kendisini gösterir. Anılan düzenlemede, asıl borcun ödeme veya benzer bir suretle sona ermesi üzerine kefalet ve rehin gibi fer'i hakların da sona ereceği hükme bağlanmıştır.

Ancak alacağın zamanaşımına uğramış olması, taşınır rehnini sona erdirmez. Rehinli alacaklı, alacak zamanaşımına uğramış olsa bile, rehni paraya çevirerek alacağını tahsil edebilir. Taşınmaz rehniyle teminat altına alınan alacaklardan (MK m. 864/EMK m. 779) farklı olarak, BK m. 138'deki düzenlemede de hükme bağlandığı üzere, taşınır rehni, alacak hakkında zamanaşımı işlemesine engel olmaz fakat rehinle temin edilmiş alacak zamanaşımına uğrasa da rehinli alacaklının, hakkını rehinden istifa etme yetkisi korunur. Borçlu, zamanaşımına uğrayan alacaklar ile ilgili olarak, rehin dışında şahsen takip edilirse, zamanaşımı def'ini ileri sürebilecektir[167].

Fer'ilik ilkesi gereği, rehnin alacaktan bağımsız olarak devredilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde rehinle temin edilmiş alacağın temlik edilmesi halinde, BK m. 168 hükmünce, rehin de temlik alan alacaklıya geçer. BK m. 109'un birinci bendinde öngörülen halefiyet halinde de borcu ödeyen üçüncü kişi, alacağa bağlı olarak, taşınır rehnini kazanır[168].

Başkasının borcunun teminatı için üçüncü kişinin rehin vermesi mümkün olduğu halde, fer'ilik ilkesinin doğal bir sonucu olarak, rehin ancak alacaklı lehine tesis edilebilir. Diğer bir deyişle, rehinle temin edilen alacağın alacaklısı olmaksızın rehnin lehdarı olmak mümkün değildir[169].

---

[166] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1095-1096; Cansel, s. 26; Serozan, s. 338.
[167] Oğuzman/Seliçi s. 759-760; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 784.
[168] Oğuzman/Seliçi s. 759-760; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 784.
[169] Serozan, s. 338.

2. Belirlilik (Tahsis, Muayyeniyet) ilkesi

Mutlak bir aynî hak olan ve herkese karşı ileri sürülebilen taşınır rehninin bu özellikleri nedeniyle rehnin konusunun ve teminat altına alınan alacağın belirli olması gerekmektedir. Aksi halde, hangi taşınır üzerinde rehin tesis edildiği veya hangi alacağın rehinle teminat altına alındığı bilinemeyeceğinden, herkese karşı ileri sürülebilmesinin veya mutlak bir hak olmasının günlük hayatta bir anlamı kalmayacaktır. Taşınmaz rehninde MK m. 851 ve 854 (EMK m. 766 ve 769)'de açıkça hükme bağlanmış bu ilke, taşınır rehninde de geçerlidir[170].

Teslim şartlı taşınır rehnininde zilyetliğin geçirilmesi, sicile tescille kurulan rehinde rehne konu taşınırın sicile tescilinde gereken ferdîleştirme işlemi ve hak ve alacak rehninde rehne konu hakkın belirlenmesi zorunluluğu, rehnin konusu ile ilgili belirlilik ilkesinin doğal sonuçlarıdır.

Rehin hakkının hangi alacağın teminatı olduğunun belirli olması, hangi alacak ifa edilmediğinde rehnin paraya çevrileceğinin bilinmesini sağlar. MK m. 946 (EMK m. 860)'ya göre, rehin hakkı, teminat altına alınan asıl alacağın, bu alacakla ilgili sözleşmede belirlenen faizlerin, temerrüt faizlerinin ve rehnin paraya çevrilmesi için yapılması zorunlu takip giderlerinin teminatını teşkil eder. Kanundan kaynaklanan bu kalemlerin, taraflar arasındaki sözleşmede rehnin kapsamında olduğunun ayrıca belirtilmesine gerek yoktur. Ancak taraflar dilerse, sözleşmede bu kapsamı daraltıp genişletebilirler[171]. Teminat altına alınan alacağın değerinin, taşınmaz rehninden farklı olarak, rehnin tesisi anında para olarak belirtilmesi gerekmemektedir[172]. Ancak rehinle temin edilmiş alacağın belirli veya belirlenebilir olması gerekmektedir[173].

---

[170] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1093; Saymen/Elbir, s. 644; Cansel, s. 21.
[171] Köprülü/Kaneti s. 451; Sirmen, s. 69; Çakırca, s. 45.
[172] Köprülü/Kaneti s. 470; Saymen/Elbir, s. 644; Jale Akipek/Turgut Akıntürk, Eşya Hukuku, İstanbul, 2009, s. 839-840.
[173] Köprülü/Kaneti s. 471; Saymen/Elbir, s. 645.

3. Tâlîlik ilkesi

Rehne konu taşınırın ancak temin edilen alacağın ifa edilmemesi halinde paraya çevrilebilmesi, tâlîlik ilkesi gereğidir. MK m. 946'ya göre alacaklı, ayrıca bir ihtara gerek kalmaksızın[174], ödenmeyen alacağının rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ödenmesini isteyebilir. Bu maddenin mefhum-u muhalifinden, rehinle teminat altına alınmış bir alacak henüz muaccel hale gelmemiş (talep edilebilir değil) ise, bu alacağın teminatı olarak tesis edilmiş rehnin paraya çevrilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır[175]. Rehin lehdarı alacaklının öncelikle yalnızca rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapabileceği hükmünü getiren İcra ve İflas Kanunu'nun 45. maddesi de bu ilkenin yansımasını bulduğu bir düzenlemedir.

4. Kamuya Açıklık (Aleniyet) ilkesi

Aynî hakların mutlak ve herkese karşı ileri sürülebilecek haklar olması ve bir kimsenin bir diğerinin aynî hakkına riayetle yükümlü olması nedeniyle, bu hakların varlığının herkes tarafından kolaylıkla görülür ve anlaşılır olması gerektiğini özetleyen ilkedir[176]. Diğer aynî haklarda olduğu gibi, taşınırlar üzerinde kurulmuş rehin de, dışarıya karşı üçüncü kişiler tarafından kolaylıkla anlaşılabilecek şekilde belli ve görünür olmalıdır. Bu ilke ile hem mâlike teminat karşılığında kredi kullandıracak olanlar, hem rehinli alacaklı, hem de rehin hakkına riayet etmesi gereken üçüncü kişilerin korunması ve aydınlatılması amaçlanmaktadır[177].

---

[174] Cansel, s. 27.
[175] von Tuhr, s.881; Cansel, s. 27; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1096; Oğuzman/Seliçi, s. 759; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 784.
[176] Akipek, Cilt 3, s. 112; Oğuzman/Seliçi, s. 21-22; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 784; Mehmet Ünal/Veysel Başpınar, Şeklî Eşya Hukuku (Giriş Zilyetlik Tapu Sicili), Ankara 2008, s. 107-108.
[177] Köprülü/Kaneti, s. 465-466.

Bu ilke gereği, rehnin tesisi gibi, devri ve sona ermesi de üçüncü kişiler tarafından herhangi bir tereddüt ve yanlış anlamaya meydan vermeyecek şekilde anlaşılabilmelidir.

Rehnin konusunun taşınır veya taşınmaz olmasına göre, rehnin aleniyetinin sağlanması şekli de değişmektedir.

Taşınırlar üzerindeki rehnin aleniyeti, kural olarak, vasıtasız zilyetliğin, diğer bir deyişle, eşya üzerindeki tam fiilî hâkimiyetin, rehin hakkı sahibine veya rehin veren ile rehin alan arasında kararlaştırılan üçüncü bir kişiye[178] devri ile sağlanmaktadır. Kamuya açıklık ilkesi, kanundaki yansımasını MK m. 939 (EMK m. 853)'da bulmuştur. MK m. 939 f. 1'deki "Kanunda öngörülen ayrık durumlar dışında taşınırlar, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilir."; MK m. 939 f. 3'deki "Taşınır, fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmaz." düzenlemelerine göre taşınır rehninin geçerli olarak kurulabilmesi için zilyetliğin rehinli alacaklıya devri gerçekleştirilmelidir. Bu genel kuralın istisnası ise, MK m. 940'da belirtilmektedir. Bu maddenin genel düzenlemesi tahtında, özel bir sicile tescil edilen çiftlik hayvanları, gemiler, uçaklar, ticaret siciline tescilli ticari işletmenin menkul işletme tesisatı, trafik siciline tescilli kara taşıtları[179] üzerinde rehinli alacaklıya teslimleri gerekmeksizin, sicile kayıtla rehin kurulabilmektedir. Bu durumda, aleniyet, zilyetliğin rehinli alacaklıya devri ile değil, rehnin kamuya açık olan sicillere tescili ile sağlanabilmektedir.

Alacak hakkı ve diğer hakların rehninde ise, sadece kıymetli evraka bağlı alacaklar bakımından, rehin alana zilyetliğin geçirilebilmesi sayesinde, kamuya

---

[178] Oğuzman/Seliçi, s. 760; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 785; Köprülü/Kaneti, s. 465-466.

[179] Serozan, s. 341'de trafik sicilinin aleni bir sicil olmadığına, tapu siciline benzer bir kamuya açıklık sağlamadığına ve bu nedenle, MK m. 940 f. 2'nin taşıt rehninde de uygulanmasının sakıncalı olduğuna, dikkat çekmektedir. Aynı görüşte: Tufan Öğüz, Motorlu Araçların Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, s. 693-725 İstanbul 2000, s. 720 vd; Hasan Seçkin Ozanoğlu, Türk Medeni Kanunu'nun 940. Maddesinin II.Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Haziran-Aralık 2001 Cilt:V, Sayı:1- 2, s. 22-38, s. 34.

açıklık ilkesi uygulanabilecektir. Kıymetli evraka bağlı olmayan alacak hakkı ve diğer haklar üzerindeki rehinde ise, kamuya açıklık ilkesinin kendisini gösterebileceği bir zilyetlik devri veya sicile tescil söz konusu olmadığından, kamuya açıklık ilkesinden bahsetmek de mümkün olmayacaktır.

5. Güvenin korunması (Umumî itimat) ilkesi

Kamuya açıklık ilkesinin doğal bir sonucu olan güvenin korunması ilkesi, diğer aynî haklarda olduğu gibi taşınır rehninde de kendisini göstermektedir[180]. Teslim şartlı taşınır rehninin kurulmasında, iltizamî sözleşmenin kurulmasından sonra tasarrufî işlem olan zilyetliğin rehin lehdarına geçirilmesi gelir. Rehin verenin, rehne konu taşınır üzerinde tasarruf yetkisinin olmamasına rağmen rehnin geçerli olarak kurulabilmesinin şartları MK m. 939 (EMK m. 853)'da sayılmıştır. Buna göre, ancak rehin lehdarının, rehin verenin tasarruf yetkisi olmadığını, rehnin tesisi anında bilmediği ve bilmesinin gerekmediği durumlarda rehin verenin tasarruf yetkisi olmasa da rehin geçerli olarak tesis edilmiş olmaktadır[181]. Diğer bir deyişle, bu ilkeyle, rehin lehdarının iyi niyeti korunmaktadır. Rehne konu edilen taşınırın mâliki, rehne katlanmak zorunda kalır, rehin lehdarı aleyhine istihkak ve zilyetlik davaları açamadığı gibi, rehinle temin edilen borç ödenmediği takdirde, rehnin paraya çevrilmesine de engel olamaz.

Bu kuralın istisnası MK m. 989 (EMK m. 902)'da yer almaktadır. Rehnedilen şeyin çalınmış, kaybedilmiş veya herhangi bir şekilde zilyedinin rızası hilafına elinden çıkmış olması halinde, rehin verilen bu durumu bilse de bilmese de, rehin hakkını iktisap edemeyecektir. Zilyet, taşınırın elinden çıkmasından itibaren 5 yıl içinde taşınırı elinde bulundurana karşı taşınır davası açabilecektir [182].

Kıymetli evraka bağlı olmayan alacak hakkı ve diğer hakların rehninde kamuya açıklık ilkesi söz konusu olamadığından, güvenin korunması ilkesinin

[180] Serozan, s. 63.
[181] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1094; Cansel, s. 23, Saymen/Elbir, s. 642-643.
[182] İyiniyetin korunmadığı hallerin istisnası için de Bkz. MK m. 990 (EMK m. 903).

uygulanmasından da bahsetmek mümkün olmayacaktır. Zira yukarıdaki başlık altında da belirtildiği gibi, alacak hakkı ve diğer hakların rehninde veya mülkiyetinin devrinde zilyetliğin devri veya bir sicile tescil ile üçüncü kişilerin güvenebilecekleri bir görünümden bahsedilemez. Dolayısıyla bu güvenin korunması da söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle, rehne konu alacak hakkı veya diğer hak üzerinde tasarruf yetkisi olmayan kimsenin yaptığı işlem sonucunda üçüncü kişinin iyi niyetle aynî hak iktisabı mümkün değildir[183].

6. Teminatın bölünmezliği ilkesi

Rehin hakkının, gerek rehne konu taşınır gerekse de teminat altına alınan alacak bakımından bir bütün[184] olduğunu belirten ilkedir. Bu ilke, MK m. 944 f. 2 (EMK m. 858 f. 2)'de "Alacaklı alacağını tamamen almadıkça rehinli taşınırı veya onun bir kısmını geri vermek zorunda değildir" cümlesi ile ifade edilmiştir. Buna göre, teminat altına alınan alacağın bir kısmı ifa edilmiş olsa ve bu ifa rehinli alacaklı tarafından kabul edilmiş olsa dahi, rehinli alacaklı, alacağın ifa edilen kısmı karşılığında rehin konusu taşınırı kısmen veya tamamen iade etmeye zorlanamayacaktır.

Aynı ilke gereği, rehin konusunun bir kısmı üzerinde rehin tesis edilmesi de kabul edilmemektedir. Ancak rehin konusu taşınırın bütünü üzerinde rehin hakkı tesis edilebilir[185]. Örneğin bir kitabın yalnızca ilk yüz sayfası üzerinde rehin tesis edilmesi veya bir arabanın sadece kapılarının rehne konu olması bu ilke uyarınca mümkün değildir. Alacağın teminatı olarak birden fazla taşınır üzerinde rehin tesis edilmiş olsa da, bu ilke geçerlidir. Rehin, alacak tamamen ifa edilene kadar rehinli taşınırların her birinin üzerinde etkisini sürdürecektir.

---

[183] Sirmen, s. 20-23.
[184] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1094-1095; Serozan s. 348; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir s. 789-791; Cansel, s. 163-164; Köprülü/Kaneti, s. 457; Saymen/Elbir, s. 645 vd; Akipek/Akıntürk, s. 840-841.
[185] Cansel, s. 57, s. 63; Serozan, s. 343.

Aynı şekilde yukarıda[186] da belirtildiği gibi, MK m. 946 f. 2 (EMK m. 860 f. 2)'ye göre, alacakta vuku bulan artışlar ve anaparaya eklenen fer'i alacaklar da rehin teminatından faydalanmaktadır[187].

7. Öncelik ilkesi

Taşınır veya taşınmaz üzerinde aynı anda birden fazla sınırlı aynî hak tesisi mümkün olduğundan, aynî hak sahipleri arasında ve bunların mâlikle ilişkilerinde hangi sıraya göre işlem yapılacağının belirlenmesi, alacaklılar, borçlu ve mâlik açısından önem arz etmektedir. Rehin konusu üzerinde kurulan rehin hakları arasında bir öncelik ilişkisi bulunması gerekliliği bu ilke ile ifade edilmektedir.

Kara Avrupası hukukunda geçerli olan "*Prior tempore potior iure*[188]" kuralına göre, aynı eşya, hak veya alacak üzerinde tesis edilen birden çok rehnin aralarında kuruluş sırasına göre sıralandıkları kabul edilmektedir[189]. Bu kural, hukukumuzdaki yansımasını, MK m. 948 (EMK m. 862)'in açık düzenlemesinde bulmaktadır. MK m. 948 (EMK m. 862) uyarınca, taşınırlar (dolayısıyla alacak hakkı ve diğer haklar) üzerinde tesis edilen rehinler arasındaki sıralama, kuruluş tarihlerine göre yapılmaktadır. Diğer bir deyişle, bir taşınır üzerinde önceki tarihte kurulan bir rehin, kendi kuruluş tarihinden sonraki tarihte kurulan rehinden daha önce gelmektedir. Bu kurala göre, rehnin konusu alacağın ödenmemesi durumunda, rehinli taşınırın paraya çevrilmesinden elde edilecek meblağdan öncelikle önceki tarihli rehnin alacaklısının alacağı karşılanmaktadır. Bu meblağdan artan kısım ile de sonraki tarihli rehnin alacaklısının alacağı tatmin edilmektedir.

---

[186] Bkz. 2. Belirlilik (Tahsis, Muayyeniyet) İlkesi başlığı altındaki açıklamalar.

[187] Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip başlığı altında İİK m. 151 f. 1'in yaptığı atıfla uygulanan İİK m. 138 uyarınca, rehin, paraya çevirme ve paylaştırma gibi, bütün alacaklıları ilgilendiren masrafları ve aynı maddede takip masrafı sayılan vekil aracılığı ile yapılan takiplerde vekalet ücreti de rehinle temin edilen alacağa dâhildir ve rehin bu masrafların da teminatı kabul edilmektedir.

[188] "Tarih itibariyle mukaddem olan tercih olunur." Bkz. Latince-Türkçe sözlük. http://www.turkhukukkurumu.org.tr/thl/metin/Z20080627LatTr.pdf

[189] Oğuzman/Seliçi, s. 766; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 791.

8. Nakdî değer ilkesi

Ancak ekonomik değeri olan, paraya çevrilebilen taşınırların rehin hakkına konu olabileceğini, değeri nakitle ölçülemeyen taşınırlar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesinin mümkün olmadığını ifade eden ilkedir. Rehinle hedeflenen, temin edilen alacağın ifa edilmemesi durumunda, rehin konusunun paraya çevrilerek, asıl alacağını elde edememiş alacaklının elde edilen tutardan tatmin edilmesi olduğundan, nakde çevrilemeyecek bir taşınırın rehne konu olması beklenemez.

F- Taşınırlar üzerinde rehin hakkının kurulması

Diğer aynî haklar gibi rehin hakkı da hukukî bir nedenle ortaya çıkmaktadır. Medeni Kanun'un alacak ve diğer haklar üzerinde kurulan rehin ile ilgili 955 f. 1 (EMK m. 869 f. 1); rehinli tahvil ile ilgili 970 (EMK m. 884); emre ve nama yazılı kıymetli evraka bağlanmış alacakların[190] üzerinde kurulan rehin ile ilgili 956 f. 2 (EMK m. 870) maddelerinde taşınır rehninin hukukî işlem ile kurulması örnekleri yer almaktadır. MK 955 f. 1 ve MK 970'inci maddelerinde bu hukukî işlem yazılı rehin sözleşmesi olarak gösterilmiştir.

Teslim şartlı taşınır rehninde rehin veren ile rehin alan arasında akdedilen ve iki tarafa da borç yükleyen[191] rehin sözleşmesi, Borçlar Kanunu'nun 81'inci maddesi anlamında bir rızaî sözleşmedir ve borçlanma sözleşmesi niteliğindedir. Rehnin kurulmasının iki aşaması bulunmaktadır. Bunlardan ilki rehin sözleşmesinin akdi olup, bağlayıcı (iltizamî) hukukî ilişkinin kuruluşu aşamasıdır. İkinci aşama ise, teslime bağlı taşınır rehninde rehin konusu taşınırın veya bunu tevsik eden belgelerin zilyetliğinin rehin lehdarına geçirilmesi veya teslimsiz

[190] Sirmen, s. 33.
[191] Cansel s. 47'de rehin sözleşmesi, nakıs iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak nitelendirilmiştir. 1984 tarihli Gürsoy/Eren/Cansel'de ise, iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak nitelendirildiği görülmektedir.

(sicilli) rehinde ilgili sicile tescil olan tasarrufî işlemdir[192]. Öğretide, MK m. 955 f. 1'de yer verilen sözleşmenin, rehin kurma borcu yükleyen sözleşme değil, bizatihi tasarruf işlemine ilişkin bir sözleşme olduğu, rehin kurma borcu yükleyen sözleşme ile ilgili bir düzenlemenin Medeni Kanun'da yer almadığı, rehin sözleşmesi imzalanmasının ve rehin konusu taşınırın rehin alana tesliminin, rehin kurma borcu yükleyen sözleşme ile doğan borcun yerine getirilmesini sağlayan tasarruf işlemleri olduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır[193].

Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehinde ise, MK m. 955 f. 1 (EMK m. 869 f. 1)'deki düzenleme uyarınca hak veya alacağın senede bağlı olup olmamasına göre bir ayırım yapmak gerekir. Senede bağlı alacaklar üzerinde rehin hakkı tesisinde rehin sözleşmesinin imzalanması ve senedin teslimi tasarrufî işlem niteliğinde iken, senede bağlanmamış alacaklarda ve diğer haklarda ise, rehin sözleşmesinin imzalanması tasarrufî işlemdir[194].

II. Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı

MK m. 954 (EMK m. 868)'e göre, başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin kurulabilir. Ortaklık payının kapsamında, ortaklık sıfatından kaynaklanan haklar da yer aldığından[195], ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı da, ortaklık payının kapsamındaki bu haklar üzerinde kurulmuş olacaktır.

A- Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının konusu

Limited şirket ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının konusu şirket ortaklık sıfatından kaynaklanan haklar olduğundan, Medeni Kanun'un Taşınır

---

[192] Köprülü/Kaneti, s. 538 vd. Kanun hükmü ve mahkeme kararı ile taşınır rehni tesisi konusundaki tartışmalar için bkz. Sirmen, s. 32-33; teslim şartlı rehnin kanun hükmü ve mahkeme kararı ile tesis edilemeyeceği konusunda Cansel, s. 41-42.
[193] Köprülü/Kaneti, s. 538 vd.
[194] Eskiocak, s. 71; Köprülü/Kaneti, s. 540.
[195] Bkz. yukarıda II.A-3. Ortaklık Payı.

Rehni başlıklı üçüncü bölümü altında ikinci ayrımda yer alan Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin düzenlemelerine tâbidir.

Şirket sözleşmesinde devir veya rehin yasaklanmamış olmak ve varsa devir veya rehin için şirket sözleşmesinde getirilen kurallara uyulmak şartıyla, ortaklık payının rehni hukuken mümkündür.

Yukarıda[196] da açıklandığı gibi, ortaklık payı, malvarlıksal haklar ve idarî haklar olmak üzere iki grup hakkı içermektedir.

Kâr payına katılma hakkı, tasfiye payına katılma hakkı, yeni pay hakkı gibi haklar, malvarlıksal haklar başlığı altında toplanan haklardandır. Oy hakkı, denetleme hakkı, genel kurula katılma hakkı, idare hakkı, iptal davası açabilme hakkı, çıkma hakkı, başka ortağın çıkarılmasını isteme hakkı, haklı nedenle ortaklıktan çıkma hakkı, haklı sebeple şirketin feshini isteme hakkı gibi haklar ise, ortaklık payından kaynaklanan idarî haklardır [197].

Rehin hakkı değere ilişkin bir sınırlı aynî hak olduğundan ve ancak paraya çevrilebilen, ekonomik değeri olan, sınırları belli, kişiye ilişkin olmayan, temliki mümkün, üzerinde hâkimiyet kurulabilen[198] kıymetler üzerinde rehin hakkı tesisi mümkün olduğundan[199], limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulacak rehin hakkının konusunu da ortaklık sıfatına bağlı malvarlıksal haklar teşkil etmektedir[200]. İdarî haklar, paraya çevrilebilir nitelikte olmadığından, rehin hakkının kapsamına girmemektedir. İdarî hakların ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının kapsamına girmediğinin bir göstergesi de rehinli payları

[196] Bkz II. A-3 Ortaklık Payı başlığı altında.
[197] Arslanlı/Domaniç, s. 215; Erdem/Göksoy, s. 571-572, s. 577; Çağa, s. 590; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, No. 1681-1691c.
[198] Cansel, s. 56; Erdem/Göksoy, s. 577.
[199] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 951; Köprülü/Kaneti, s. 251, 442, 456.
[200] Erdem/Göksoy, s. 577; TEKİNALP/Poroy/Çamoğlu, s. 660, No. 1122; Göksoy, s. 59.

şirket genel kurulunda temsil etme yetkisinin pay sahibine ait olduğunu hükme bağlayan MK m. 960 (EMK m. 874) düzenlemesidir[201].

B- Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının hukukî niteliği

Limited şirket ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının konusunu, ortaklık sıfatından kaynaklanan malvarlıksal haklar teşkil ettiğinden, bu rehin hakkı, haklar üzerinde kurulan rehin hakkı başlığı altında incelenmektedir[202].

Yukarıda[203] da belirtildiği gibi, taşınır rehninin konusu, yalnızca taşınır mallardan ibaret olmayıp, kanun koyucu tarafından taşınır rehni başlığı altında rehni düzenlenmiş olan hak ve alacaklar da taşınır rehninin konusu olarak kabul edilmiştir.

Kara Avrupası ülkelerinden, İsviçre, Fransa ve Belçika'da ortaklık payı üzerinde rehninin hukukî niteliğinin nasıl düzenlendiği aşağıda incelenecektir.

Anılan ülkelerin mevzuatına yapılan son değişikliklerle limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin tesisi kanunlarda düzenlenmiştir[204]. Bu ülke hukuklarında da

---

[201] Her ne kadar MK m. 960 (EMK m. 874) düzenlemesi, anonim şirket hisse senedi ile ilgili olsa da, alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin başlığı altında yer alması nedeniyle, genel olarak ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde dikkate alınması gerektiği düşünülmelidir. Ayrıca yine anonim şirketlerle ilgili benzer bir düzenleme için bkz. TTK m. 360.

[202] Arslanlı/Domaniç, s. 273; Erdem/Göksoy, s. 577.

[203] Bkz. İkinci Bölüm, I. D- 2. b) bb) Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin.

[204] Fransız Ticaret Kanunu'nun L223-15 numaralı maddesi.

Code de Commerce Français Article L223-15 "*Si la société a donné son consentement à un projet de nantissement de parts sociales dans les conditions prévues aux premier et deuxième alinéas de l'article L. 223-14, ce consentement emportera agrément du cessionnaire en cas de réalisation forcée des parts sociales nanties selon les dispositions du premier alinéa de l'article 2078 du code civil, à moins que la société ne préfère, après la cession, racheter sans délai les parts, en vue de réduire son capital.*"

Tercümesi: Şirket, L 223-14'üncü maddede sayılan (pay devri ile ilgili) şartlara tabi olmak üzere ortaklık paylarının rehnine onay verirse, bu onay, ortaklık paylarının Medeni Kanun'un 2078'inci

ortaklık payının rehninin konusunun ortağın şirkette sahip olduğu haklar olacağı konusunda mutabakat vardır[205].

İsviçre hukukunda limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi İBK'nın 789b maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, şirket sözleşmesinde ortaklık payının devri yasaklanmış ise, bu pay üzerinde rehin hakkı tesisi de mümkün değildir[206]. Böyle bir yasak olmadığı hallerde, şirket sözleşmesinde pay üzerinde rehin hakkı tesisinin, ortaklar genel kurulunun onayına tabi tutulması mümkündür.

---

maddesi birinci fıkrasına (lex commissoria yasağı ile ilgili düzenlemedir) uygun olarak cebri icra yoluyla satışı yoluyla ortaklık payını edinene de onay olarak kabul edilecektir. Şu kadar ki, şirket, devirden sonra, sermayesini azaltma amacıyla, gecikmeksizin, anılan ortaklık paylarını geri satın alabilir.

İsviçre Borçlar Kanunu'nun 789b maddesi

Art. 789b

1. Droit de gage (Rehin Hakkı) *Les statuts peuvent prévoir que la constitution d'un droit de gage sur une part sociale requiert l'approbation de l'assemblée des associés. Celle-ci ne peut refuser son approbation que pour de justes motifs.*

(Şirket sözleşmesi, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı tesisinin şirket genel kurulu onayını gerektirdiğini öngörebilir. Şirket genel kurulu ancak haklı sebeplerin varlığı halinde bu onayı vermekten kaçınabilir.)

[2] Lorsque les statuts excluent la cession de parts sociales, la constitution d'un droit de gage sur une part sociale est également exclue.

(Şirket sözleşmesinde esas sermaye payının devri yasaklanmış ise, bunun üzerinde rehin hakkı tesisi de mümkün değildir.)

[205]İsviçre Hukukunda Pasacal Montavon, Droit Suisse de la SARL, Lausanne 2008, s. 219'da ortaklık payı üzerindeki rehnin bu payı kullanma hakkını bahşetmediği, sadece ortaklık payının paraya çevrilmesinden elde edilecek tutardan teminat altına alınmış alacağını tahsil etme yetkisi olduğu belirtilmiştir. Aynı doğrultuda, Fransız hukukunda, bkz. Georges Ripert/René Roblot, Traité de Droit Commercial, Tome 1 16e Edition, L.G.D.J. 1996, No. 733- 734.

[206] Türk hukukunda olduğu gibi, İsviçre hukukunda da, bir hak üzerinde rehin tesisinin onun devri koşullarına tâbi olması ve devri mümkün olmayan değerin rehninin de mümkün olmaması kuralları geçerlidir.

Fransız hukukunda son değişikliklerden önce hak ve alacak rehni hükümlerine tabi olan pay rehni[207], mevzuatta yapılan son değişikliklerle[208] taşınır fizikî nesnelerin rehnine uygulanan düzenlemelere tabi kılınmıştır[209]. Teminat hukukunda yapılan son değişiklikten önce, rehnin tesisi için zorunlu olan zilyetliğin devri şartının, kıymetli evrak niteliğinde senede bağlanamayan limited şirket payları üzerinde rehin tesisinde güçlük yarattığı[210] fikri savunulmaktaydı. Hatta bu güçlüğü aşmak adına içtihatlar ve doktrin farklı çözüm yolları sunmaktaydı[211].

Belçika Ticaret Kanunu'nun 235'inci ve devamındaki maddelerine göre, limited şirket ortaklık payı şirkete karşı alacak hakkını temsil eder ve gayrimaddî hak niteliğindedir[212]. Pay sahipliği şirket pay defterine kayıtla kurulur. Şirket, ortağa,

---

[207] Francis Lemeunier, Société à Responsabilité Limitée SARL, Paris 2008, s. 168, no. 726.

[208] Bunlar, 23 Mart 2006 tarihli Kararname ile teminat hukukuna getirilen değişikliklerdir.

[209] Bkz. François Jacob, Suretés Mobılıères : Du Nouveau 161-7 Le nantissement de parts sociales, 07-2007 N°161 Dossier. 23 Mart 2006 tarihli Kararname ile yapılan reformdan önce, limited şirketlerin de arasında olduğu ticaret şirketlerinin ortaklık payları üzerinde rehin hakkı tesisi, alacak rehni düzenlemelerine uygun olarak gerçekleştirilmekteydi. Fransız eski Medenî Kanunu'nun 2075 sayılı maddesine göre, bu rehin hakkının tesisininde rehin sözleşmesi resmi şekilde veya tescil edilmek üzere adî yazılı şekilde yapılır, resmi şekilde şirkete bildirilir veya şirket tarafından kabul edilirdi. Yeni Fransız Medenî Kanun'un 2355'inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, alacaklar dışındaki taşınırlar üzerinde tesis edilen rehin, Fransız Medeni Kanunu'nun 2333-2350'inci maddeleri arasındaki taşınır eşya üzerinde rehin hakkı tesisi hükümlerine tabi olacaktır. Belirtmek gerekir ki, Fransız hukukunda yapılan son değişikliklerle zilyetliğin el değiştirmesi taşınır rehninin kuruluş koşullarından biri olmaktan çıkarılmıştır. Bu değişiklik ile rehnin varlığı için sadece yazılı bir sözleşme veya ilan yeterli hale gelmiştir. Üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için ilan edilmesi yeterli bulunmaktadır. Ancak söz konusu değişiklik, rehne konu taşınırın zilyetliğinin rehinli alacaklıya veya üçüncü bir kişiye bırakılması yoluyla rehin hakkı tesis edilmesini de aynı şekilde geçerli saymaktadır. Fransız hukukunda taşınır rehni ile ilgili yapılan bu değişiklik, Türk Medeni Kanunu'nun 940'ıncı maddesinin ikinci fıkrasında sicile tescili zorunlu taşınırlar üzerinde rehin hakkı tesisi için getirilen düzenleme ile benzerlik göstermektedir.

[210] Ripert/Roblot, s. 570-571, no. 733.

[211] Ripert/Roblot, s. 570-571, no. 733'e göre, 1967 tarihli bir mahkeme kararında şirket ana sözleşmesinin bir suretinin rehin alana devrinin zilyetliğin devri olarak kabul edilebileceği hükme bağlanmıştır. Bu çözüm yolu, ortağın elinde şirket ana sözleşmesinin birden çok sureti bulunabileceği, şirket ana sözleşmesinin ortağın hakkını temsil etmediği gerekçeleri ile eleştirilmiştir. Farklı tarihlerde alınan kararlarda ise, maddi olarak fiziken teslimin mümkün olmadığı pay rehninde, şirkete bildirimin zilyetlik devri olarak kabul edileceği hükme bağlanmıştır. Ticari olmayan şirketlerde pay rehni hakkında 4 Ocak 1978'de yapılan bir kanun değişikliğinin diğer şirketleri de kapsayacak şekilde yorumlanabileceği fikri savunulmuştur. Yapılan bu değişiklikte, rehnin ilanının da o dönemde yürürlükte olan Fransız Medeni Kanun'un 2076'ıncı maddesinde yer alan zilyetlik devri şartı yerine geçeceği hükmü getirilmişti. Sonraki gelişmeler için bkz. yukarıda dipnot 210.

[212] Malherbe/De Cordt/Lambrecht/Malherbe, s. 914, No. 1357.

pay defterine kaydı gösterir bir belge vermek zorundadır. Ancak söz konusu belge, kıymetli evrak niteliği taşımadığı gibi, üçüncü kişilere karşı değil sadece şirkete karşı ispat kabiliyetini haiz bir belgedir. Bu ülke hukukunda da, ortaklık payı fiziki bir taşınır olarak kabul edilmemekte, şirketin ortaklığı şirkete karşı kanıtlamak üzere verdiği belge de kıymetli evrak niteliği taşımamaktadır. Bu nitelikteki ortaklık payı üzerinde rehin tesisi de, haklar üzerinde rehin tesisi hükümlerine tâbi olarak gerçekleştirilmektedir. Haklar üzerindeki rehin tesisinde, Belçika Medeni Kanunu'na göre bu hakların devri için geçerli kurallara uyulması gerekmektedir. Limited şirkette ortaklık payının devrinin geçerliliği, şirketin kapalı niteliğine uygun olarak, sermayenin ¾'üne sahip ortakların yarısının olumlu oyu ile devrin onaylanmasına bağlıdır[213].

C- Limited şirket ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının kapsamı

1. Rehin hakkının teminatı olduğu alacak bakımından kapsamı

Yukarıda hak ve alacak rehni ile ilgili açıklamalarda[214] da belirtildiği gibi, üzerinde rehin hakkı tesis edilecek alacak veya hakkın başkasına devredilebilir, ferdîleştirilmiş, bağımsız ve parayla değerlendirilebilir olması gerekmektedir. Bu nitelikleri sağlayan ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının temin edilen alacağın hangi kalemlerinin teminatı olduğu ve ortaklık payının hangi bölümüne teminat niteliği gereği başvurulabileceğinin tespiti bu bölümde yapılacaktır.

a) Temin edilen alacağın teminat kapsamındaki kalemleri

Limited şirket ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının haklar üzerinde kurulan rehin olduğu yukarıda belirtilmişti[215]. Ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının kapsamı ile ilgili ayrı bir düzenleme bulunmadığından, haklar

---

[213] Malherbe/De Cordt/Lambrecht/Malherbe, s. 915-916, No. 1359.
[214] İkinci Bölüm I.D-2.b) bb) Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin.
[215] Bkz. İkinci Bölüm, II, B- Limited Şirket Ortaklık Payı Üzerinde Kurulan Rehin Hakkının Hukukî Niteliği.

üzerinde tesis edilen rehin hakkının kapsamı ile ilgili düzenlemeler bu rehin türü için de geçerlidir. Hak ve alacak üzerinde tesis edilen rehnin kapsamına hakkın veya alacağın hangi bölümlerinin girdiği, rehnin teminat değerinin tespitinde önem taşımaktadır. Bu nedenle alacağın hangi kalemlerinin kendiliğinden rehnin kapsamında olduğu, hangi kalemlerinin ayrıca belirtilmesinin gerektiği bilinmelidir.

Alacak ve haklar üzerinde tesis edilen rehin hakkı ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı MK m. 954-961 (EMK m. 868-875) arasında bu konu düzenlenmediğinden, alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehinde, aksine bir hüküm bulunmadıkça, bunların rehni hakkında da teslime bağlı rehin hükümlerinin uygulanacağını belirten MK m. 954 (EMK m. 868) düzenlemesi devreye girmektedir. Bu maddenin yaptığı atıfla teslime bağlı taşınır rehninde ilgili konuyu düzenleyen MK m. 946 (EMK m. 860)'nın incelenmesi gerekmektedir.

MK m. 946 f. 2 (EMK m. 860 f. 2)'ye göre, hak ve alacak üzerinde tesis edilen rehin, rehinli alacaklının asıl alacağı ile birlikte, sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme (temerrüt) faizlerinin güvencesini teşkil etmektedir. Bir alacağın teminatı olarak rehin hakkı tesis edildiğinde, alacağın kendisinin yanı sıra anılan maddede sayılan diğer kalemler de, ayrıca belirtilmesi gerekmeksizin kendiliğinden, rehnin kapsamına girer. Bunlardan başka kalemlerin rehnin teminatı kapsamına alınabilmesi için, rehin sözleşmesinde açıkça belirtilmesi gerekir. Üçüncü kişinin rehin verdiği durumlarda, teminat altına alınan kalemlerin artırılması, ancak rehin verenin rızası ile mümkün olabilmekte, bu rızanın alınmadığı durumlarda, rehin sadece MK m. 946 f. 2 (EMK m. 860 f. 2)'de sayılan kalemlerin teminatını teşkil edebilmektedir[216].

[216] Sirmen, s. 69; Cansel, s. 156; Çakırca, s. 45; Köprülü/Kaneti, s. 471-472.

aa) Ana alacak

Teminat altına alınan asıl alacağın miktarı alacağın kaynağı olan sözleşmede belirtilmiştir. Bir eda borcu olduğu için sözleşmede açıkça meblağı belirtilmeyen alacakların veya sözleşmeden kaynaklanmayan ve meblağı belli olmayan alacakların teminatı olan rehnin ne kadar meblağlı bir alacağın teminatı olduğunun da belirlenmesi gerekmektedir. Eda veya yapmama biçimindeki edim borçlarında rehinle temin edilen alacağın meblağı tespit edilirken, bu borçların yerine getirilmemesi halinde bunların yerine geçen tazminat alacağı dikkate alınmalıdır[217].

bb) Sözleşme faizleri

Rehin konusunun paraya çevrileceği tarihe kadar işlemiş ve ödenmemiş olan sözleşmesel faizler de rehinle teminat altına alınan alacaklar kapsamındadır. Diğer bir deyişle, rehin konusu paraya çevrildiğinde elde edilecek tutardan asıl alacağın yanı sıra o tarihe kadar işlemiş ancak ödenmemiş sözleşmesel faizler de ödenecektir. Hatta BK m. 84 f. 1'den kıyasla, rehnin paraya çevrilmesinden elde edilecek tutarla önce faizler, ardından ana para alacağı tahsil edilecektir. Asıl alacak zamanaşımına uğrasa dahi rehinli alacaklının teminatı paraya çevirme hakkının baki olduğunu belirten BK m. 138, faiz alacakları için de geçerlidir. Diğer bir deyişle, faiz alacakları zamanaşımına uğramış olsa dahi, rehin bunların teminatı olmaya devam edecektir. Rehnin tesisinden sonra sözleşme faizlerinin artırılması ise, ancak rehin veren üçüncü kişinin rızası ile mümkün olacaktır.

[217] Sirmen, s. 69.

cc) Gecikme (Temerrüt) faizi

Temin edilen alacağın taraflarınca bir gecikme faizi oranı kararlaştırılmamış ise, gecikme faizi BK m. 103 ve 3095 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun[218]'un düzenlemesine göre belirlenir.

dd) Takip giderleri

Rehnin cebri icra veya serbest pazarlık yoluyla paraya çevrilmesi nedeniyle doğan takip giderleri de rehin teminatı kapsamındadır. Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip başlığı altında İİK m. 151 f. 1'in yaptığı atıfla uygulanan İİK m. 138 uyarınca, rehin, paraya çevirme ve paylaştırma gibi, bütün alacaklıları ilgilendiren masrafları ve aynı maddede takip masrafı sayılan vekil aracılığı ile yapılan takiplerde vekâlet ücreti de rehinle temin edilen alacağa dâhildir ve rehin bu masrafların da teminatı kabul edilmektedir.

ee) Diğer

Ana alacak, sözleşme ve temerrüt faizleri ve takip giderleri dışındaki kalemler, sözleşmede açıkça belirtilmedikçe, teminat kapsamında sayılmayacaktır. Sözleşmede ayrıca belirtilerek rehin teminatı kapsamına alınabilecek kalemlere örnek olarak, sigorta primleri, cezai şart, ileride doğacak alacaklar gösterilebilir.

2. Rehin hakkının ortaklık payı bakımından kapsamı

Bir teminat türü olan rehinde amaç, temin edilen alacağın ödenmemesi halinde rehin konusunun paraya çevrilmesi ve bundan elde edilen tutardan alacağın karşılanması olduğu için, ortaklık payı üzerindeki rehnin, ortaklık payı kapsamındaki parayla ölçülebilen haklar üzerinde kurulabileceği tabiidir.

[218] 19 Aralık 1984 tarihli ve 18610 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3095 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun

a) Rehin hakkının ortaklık payının bahşettiği idarî haklar bakımından kapsamı

Ortağın şirket faaliyetlerini yönlendirmesine, şirket faaliyetlerine katılımına, kararlara katılmasına, kararları etkilemesine, şirket çıkarlarının korunmasına, şirketin denetlenmesine hizmet eden haklar, idarî haklar olarak adlandırılmaktadır[219]. TTK m. 537'de düzenlenen oy hakkı, TTK m. 548'de düzenlenen denetleme hakkı, TTK m. 536 ve m. 538'de düzenlenen ortaklar genel kurulun toplantılarına katılma hakkı, TTK m. 540'da düzenlenen idare hakkı, TTK m. 536'nın göndermesi ile TTK m. 381-384'te düzenlenen ortaklar genel kurulu kararlarına karşı iptal davası açabilme hakkı, TTK m. 551 f. 2'de düzenlenen çıkma hakkı, TTK m. 551 f. 3'de düzenlenen başka ortağın çıkarılmasını isteme hakkı, TTK m. 551 f. 2'de düzenlenen haklı sebeple şirketin feshini isteme hakkı, TTK m. 556'nın göndermesiyle TTK m. 336 ve devamındaki maddelerin uygulandığı müdürler aleyhine sorumluluk davası açma hakkı, TTK m. 538'de düzenlenen ortaklar genel kurulunu toplantıya çağırma hakkı, ortağın ortaklık payından kaynaklanan idarî haklarıdır. İdarî hakların ortak özelliği, malvarlıksal nitelik taşımamaları, parayla ölçülebilen, paraya çevrilebilen bir değer olmamalarıdır. Rehin hakkının ancak malvarlıksal değerler üzerinde kurulabilecek olması nedeniyle, ortaklık payından kaynaklanan idarî haklar, ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının kapsamında yer almamaktadır[220].

Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan alacaklının rehin hakkının değerini veya geçerliliğini etkileyebilecek kararlara müdahil olup olmayacağı dikkate değer bir sorudur. Kanaatimizce, rehin hakkının sona ermesine veya değerinin düşmesine neden olabilecek ve rehin konusu hak üzerinde tasarruf niteliği taşıyan

[219]Erdem/Göksoy, s. 610; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 937-939, No. 1686-1691d; Çevik, s. 270; Arslanlı/Domaniç, s. 175-176.
[220]Saymen/Elbir, s. 623; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1099; Cansel, s. 18, s. 73; Erdem/Göksoy, s. 610; Arslanlı/Domaniç, s. 275.

işlemlerde rehin hakkı sahibinin MK m. 961 (EMK m. 875) uyarınca rehin veren ortağı idarî haklarını belirli bir yönde kullanmaya davet etmesi mümkün olabilecektir[221].

Kaldı ki, MK m. 954 f. 2 (EMK m. 868 f. 2) düzenlemesine göre, aksine bir düzenlemenin bulunmadığı hallerde alacaklar ve diğer haklar üzerinde kurulan rehin hakkı için de teslime bağlı rehin hükümleri uygulanacaktır. Öğretide ise, teslime bağlı rehin hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, boşluğun taşınmaz rehnine dair hükümlerle doldurulabileceği görüşü hâkimdir[222]. Bu doğrultuda, rehin veren ortağın, rehin konusu ortaklık payının değerini düşürecek işlemlerinde MK m. 961 (EMK m. 875)'e ek olarak, rehinli alacaklının taşınmaz rehni başlığı altında yer alan MK m. 865-867 (EMK m. 780-782) düzenlemelerinden de faydalanabileceği kabul edilmelidir.

Uygulamada, anonim şirkette payın rehni sözleşmelerinde olduğu gibi, limited şirkette ortaklık payının rehni sözleşmelerinde de rehin verenin oy hakkını rehinli alacaklının çıkarlarını gözeterek kullanacağına dair taahhütlerine yer verildiği görülmektedir. Kimi sözleşmelerde bunun da ötesine geçilerek, oy hakkı konusunda rehinli alacaklıya temsil yetkisi verildiği görülmektedir. Rehinli alacaklı ile rehin veren arasında yapılan rehin sözleşmesinde, rehinle temin edilen alacak tahtında bir temerrüt hali söz konusu olana kadar oy hakkının rehin verende olacağı, temerrüt halinin vukuu üzerine rehin alanın oy kullanacağı konusunda düzenlemelere yer verilmektedir. Kanaatimizce bu durumda, oy hakkı konusunda bir temsil yetkisi verilmesinden ziyade, oy hakkının rehin alana bırakıldığı düşünülmelidir. Zira, rehin alan, rehinle temin edilen alacağı ile ilgili bir temerrüt durumu söz konusu olduğunda, rehin veren ortağın çıkarlarına ve talimatlarına göre değil, rehin hakkının teminat değerine göre oy kullanacaktır.

---

[221] Aksi yönde Erdem/Göksoy, s. 610.
[222] Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s. 454.

b) Rehin hakkının ortaklık payının bahşettiği malvarlıksal haklar bakımından kapsamı

Limited şirkette malvarlıksal haklar, kâra katılma hakkı, tasfiye bakiyesine katılma hakkı, sermaye payına ilişkin geri ödemeler, yeni pay alma hakkı, bedelsiz payları edinme hakkı olarak sıralanmaktadır[223]. Söz konusu hakların malvarlıksal değeri tespit edilebileceğinden, diğer bir deyişle paraya çevrilmeleri mümkün olduğundan, rehin hakkına konu olmaları da mümkündür. Ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının kapsamına da ortaklık hakkının malvarlıksal cephesini oluşturan bu haklar girmektedir.

aa) Kâra katılma hakkı

Şirkete ödedikleri esas sermaye payları ile bir yatırıma girişen ortakların, bu şirketin kârından faydalanmak istemesi de ticarî girişimin en doğal beklentilerindendir. TTK m. 533'e göre şirket sözleşmesinde aksine bir düzenleme yer almadıkça, ortaklar, ödedikleri esas sermaye payı oranında, şirketin, yıllık bilânçosuna göre tespit edilecek sâfi kârından pay alırlar. TTK m. 533 ve 534'e göre limited şirketlerde kâr, yıllık hesap devrelerine göre belirlenir. Yıllık bilânço müdürler tarafından hazırlandıktan ve kâr ve zarar hesaplandıktan sonra, TTK m. 539'un dördüncü bendi gereği, ortaklar genel kurulu tarafından onaylanarak kesinleşir. Şirketin esas sermayesi ile pasiflerini aşan değerler, kâr niteliğini taşır ve bu kısım ortaklara dağıtılabilir[224]. TTK m. 533'e göre ortaklar, yıllık bilânçoya göre belirlenen yıllık kârdan, fiilen ödemiş oldukları esas sermaye payı oranında[225], kâr payından pay alma hakkını haizdir. Ancak bu hakkın kullanılabilirliği, ortaklar genel kurulunun bilânçonun kesinleşmesine ve kâr

[223]Erdem/Göksoy, s. 592.
[224]Arslanlı/Domaniç, s. 463; Erdem/Göksoy, s. 592; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 934-935, No. 1681; Tekil, Limited, s. 58-60.
[225]Bu oranın şirket sözleşmesi ile değiştirilebileceği hakkında açıklama için bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 458.

dağıtımına dair karar alması şartına bağlıdır[226]. Ortaklar genel kurulu, o yıla ait şirket bilânçosunu ve kâr ve zarar hesabını onaylar ve o yıla ait şirketin sâfî kazancını belirler. Ortaklar genel kurulu ayrıca bu kârın nasıl kullanılacağına dair bir karar da vermelidir. TTK m. 534'ün göndermesi ile limited şirketlerde de uygulanacak olan TTK m. 469'a göre, ortaklar genel kurulu, şirketin yıllık sâfî kârının tamamını ortaklara dağıtmak zorunda değildir. Ortaklar, ancak ortaklar genel kurulunun kâr dağıtımı yönündeki kararı üzerine şirket sâfî kârı üzerinde talep hakkını kazanırlar[227].

Yukarıda da açıklandığı gibi[228], MK m. 959 (EMK m. 873)'daki düzenlemede dönemsel gelir niteliğinde sayılan alacaklardan birisi de kâr payı alacağıdır. Bu düzenlemeye göre, ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkı, rehin sözleşmesinde aksi öngörülmemiş ise, vadesi henüz gelmemiş olan kâr payı alacaklarını da kapsayacaktır.

bb) Tasfiye bakiyesine katılma hakkı

Türk Ticaret Kanunu'nda limited şirketin tasfiyesine özgü düzenlemeler yer almamaktadır. TTK m. 552'nin göndermesi ile anonim şirketlerin tasfiyesine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı TTK m. 441-450 hükümleri limited şirketlerin tasfiyesinde de uygulanır. Ayrıca TTK m. 450'deki düzenlemeden hareketle, anonim şirketlerin tasfiyesinde uygulanacak kolektif şirketlerin tasfiyesini düzenleyen maddeler, limited şirketlerin tasfiyesinde de geçerli olacaktır[229].

---

[226]TTK m. 533'ün farklı bir yorumunu içeren Yargıtay 11. Hukuk Dairesi kararı ve bunun eleştirisi için bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 934-935, No. 1681.

[227] Arslanlı/Domaniç, s. 463; Hamdi Yasaman, Limited Ortaklıkta Kâr Payı Hakkı, Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku ile İlgili Makaleler Mütalaalar Bilirkişi Raporları, İstanbul 2006, s. 231-237, s. 231, 236, 237.

[228] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I.D-2.c)Taşınır Rehninin Kapsamı bb) aaa) Alacakların ve hakların üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı.

[229] Karayalçın, Şirketler, s. 387; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 936, No. 1684; Pulaşlı, s. 491; Erdem/Göksoy, s. 598.

Limited şirketin sona erme sebebinin gerçekleşmesi ile şirket kendiliğinden ve kanun gereği tasfiye haline girer. Tasfiye haline girilmesi için ayrıca bir tescil ve ilan gerekli değildir[230]. Şirket ancak tasfiye sürecinin tamamlanmasından sonra[231] sona ermektedir.

Tasfiye bakiyesine katılma hakkı, ortağın, şirket malvarlığı üzerinde ekonomik mülkiyete sahip olmasından kaynaklanan bir haktır ve şirket faaliyetine devam ettiği sürece ileri sürülmesi mümkün değildir[232]. Şirketin tasfiye sürecine girmesi üzerine, ortağın şirket malvarlığı üzerindeki mülkiyet hakkı tasfiye bakiyesine katılma hakkı olarak nitelendirilmektedir. Tasfiye bakiyesine katılma hakkı ise, ancak şirket alacaklılarının alacaklarının tamamen ödenmesi üzerine son bilânçonun ortaklar kurulu tarafından tasdiki şartıyla şirkete karşı bir alacak hakkına dönüşecek, muacceliyet kazanacak, hak sahibi tarafından şirkete karşı ileri sürülebilecek hâle gelecektir[233]. Şirketin infisah etmesi, ortağın şirket malvarlığı üzerindeki hakkını ortadan kaldırmamakta, tasfiye bakiyesi üzerindeki hakka dönüştürmektedir.

TTK m. 552 ve 556'nın göndermesi ile tasfiye bakiyesine katılma hakkının ortakların müktesep haklarından olduğunu öngören TTK m. 385 düzenlemesi, limited şirketler için de geçerlidir[234]. Bu durumda limited şirket ortağı şirketin tasfiye bakiyesine, şirket sözleşmesinde aksi yönde bir düzenleme olmadıkça[235],

---

[230] Sami Karahan, Anonim Şirketlerde Tasfiye, Konya 1998, s. 14-15. Sona erme keyfiyetinin tescili, ihbarî niteliktedir.

[231] Diğer bir deyişle, ancak şirket borçları ödenip, alacakları tahsil edildikten ve varsa artı bakiye ortaklara tasfiye payı olarak dağıtıldıktan sonra şirket sona erebilir.

[232] Poroy/TEKİNALP/Çamoğlu, s. 552, No. 923; Göksoy, 241.

[233] Ortaklık payından kaynaklanan hakkın hangi aşamada tasfiye bakiyesi üzerinde bir alacak hakkına dönüştüğü hakkında TTK'da bir düzenleme olmadığından, konu öğretide tartışmalara neden olmaktadır. Konuyla ilgili olarak Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 557, No. 926; Ansay, s. 205 ve s. 254-255, s. 258; Oğuz İmregün, Anonim Ortaklıklar, İstanbul 1989, s. 303 ve s. 490-491; Karahan, s. 254-255; Göksoy, s. 243; Erdem/Göksoy, s. 600.

[234] Tekil, Limited, s. 81.

[235] Tasfiye bakiyesine katılma hakkının sınırlandırılabileceği ancak tamamen kaldırılmasının mümkün olmadığı hakkında, Arslanlı/Domaniç, s. 176, 177 ve aynı eserin C.2 s. 1520-1536. Göksoy, s. 241'de ise, TTK m. 455/I'deki düzenleme doğrultusunda, anonim şirkette tasfiye payı hakkının esas sözleşme ile sınırlandırılabileceği gibi tamamen ortakların elinden tamamen de alınabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bkz. Karahan, s. 224-228.

fiilen ödemiş olduğu esas sermaye payı oranında[236] katılır. Payına düşen kısım hesaplanırken, ortaklık ilişkisinden kaynaklanan borçları ve varsa yönetime katılmasından kaynaklanan tazminat borçları da dikkate alınır[237].

Limited şirketin infisahının tescili üzerine şirket tasfiye haline girmekte, ortaklık payının içerdiği hak, tasfiye payı hakkı niteliğine bürünmekte ve bu şekilde devam etmektedir.

Rehin hakkının, hakkın konusunun yerine kaim olan değer üzerinde devam edeceği görüşünden[238] hareketle, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da tasfiye payı hakkı üzerinde devam edecektir. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, şirketin infisahının tescili üzerine, tasfiye bakiyesine katılma hakkı üzerinde rehin hakkına dönüşmektedir. Son bilânçonun tasdiki üzerine de şirkete karşı ileri sürülebilecek, muaccel alacak üzerinde rehin hakkına dönüşmektedir. Tasfiye dağıtımının TTK m. 447/son'a uygun olarak nakit olarak yapılması durumunda, rehinden haberdar olan şirket, MK m. 961 f. 2 ve 3 (EMK m. 875) uyarınca,

---

[236]Poroy/TEKİNALP/Çamoğlu, s. 554-555, No. 925a; Pulaşlı, s. 451; İsmail Doğanay, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.II, Ankara 2004, s. 1494-1496, s.1503-1507; Arslanlı/Domaniç, s. 106, s. 217. Limited şirkete de kıyasen uygulanan TTK m. 455'te ortağın şirket tasfiye bakiyesine "payı nispetinde" katılacağı belirtilmiş iken, TTK m. 456'da tasfiye payının "ortağın şirkete yaptığı ödemlerle mütenasiben" hesaplanacağı hükme bağlanmıştır. Ortağın tasfiye payı hesaplanırken ödemiş olduğu esas sermaye payının esas sermayeye oranının mı, ödemiş olduğu esas sermaye payının taahhüt ettiği esas sermaye payına oranının mı yoksa, esas sermaye payının nominal değerinin mi esas alınması gerektiği öğretide tartışmalıdır. Zira TTK m. 447/I, TTK m. 455 ve TTK m. 456'nın anılan düzenlemeleri bu konuda karışıklık yaratmaktadır. Kanaatimizce ortağın ödemiş olduğu esas sermaye payının şirketin esas sermayesine oranının esas alınması işlemin niteliğine daha uygun bir çözüm olacaktır.
Anılan tereddüdün TTK Tasarısı'nda giderilmesi beklenirken Tasarı'nın anonim şirketlerde tasfiye payı hakkı ve bunun hesaplanması ile ilgili maddelerinde de aynı karışıklığın devam ettiği görülmektedir. Tasarı'nın konuyla ilgili 507 ve 508'inci madde metinlerine aşağıda yer verilmiştir. Tasarı'nın 507'nci maddesinin ilk fıkrasında pay sahibinin tasfiye sonucunda kalan tutara "payı oranında" katılacağı öngörülmüş iken, 508'inci maddesinde, tasfiye payının pay sahibinin "sermaye payı için şirkete yaptığı ödeme ile orantılı olarak" hesaplanacağı hükme bağlanmıştır. Tasarı'nın gerekçesinde de konuyla ilgili öğretideki tartışmalara atıf yapılmadığı, mevcut düzenlemenin korunmasının tercih edilmesinin gerekçelerinin belirtilmediği dikkat çekmektedir.

Tasarı'nın 643'üncü maddesi, mevcut kanundaki düzenlemeye paralel olarak, limited şirketlerin tasfiyesinde de anonim şirket tasfiyesine ilişkin düzenlemelerin uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla limited şirkette de tasfiye bakiyesine katılma hakkının nakdî değeri belirlenirken Tasarı'nın 507 ve 508'inci maddelerindeki düzenlemeler dikkate alınacaktır.

[237] Arslanlı/Domaniç, s. 309.

[238] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı

rehinli alacaklıya da rehin veren ortağa da diğerinin rızası olmadan ödeme yapmayacak, taraflar arasında mutabakat bulunmaması halinde, mahkemeden tevdi mahalli tayini isteyecektir. Tasfiye payı hakkından kaynaklanan tutarın kendi rızası dışında rehin verene ödenmesine engel olamayan rehinli alacaklı, MK m. 865-867 (EMK m. 780-782) arasındaki düzenlemelerde yer alan önlemlere de başvurabilecektir.

Tasfiye dağıtımının TTK m. 447/son uyarınca aynî olarak yapılması halinde ise, tasfiye payına karşılık ortağa taşınır mal veya kıymetli evrak verilmesi söz konusu ise, bunların zilyetliği rehinli alacaklıya devredilmelidir. Tasfiye payına karşılık ortağa taşınmaz veya taşınmaz üzerinde bir aynî hak devri söz konusu olduğunda ise, taşınmazlarda rehin hakkı tesisi için geçerli olan resmî şekil şartına uyulması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, rehinli alacaklı lehine söz konusu taşınmaz üzerinde tapuda resmi sözleşme yapılarak rehin hakkı tesis edilmelidir[239].

cc) Sermaye payına ilişkin geri ödemeler

Sermaye şirketlerinde genel kural, ortakların şirkete getirdiği esas sermaye paylarından oluşan şirketin esas sermayesinin, şirket alacaklıları açısından yüklendiği teminat işlevi gereği, ortaklara dağıtılamayan, şirkete bağlı bir malvarlığı değeri haline gelmesidir[240]. Şirket faaliyetini devam ettirdiği sürece, getirdikleri esas sermaye paylarının ortaklara dağıtılamaması kuralının istisnaları, şirketin tasfiyesinde, esas sermayesinin azaltılmasında ve ortağın şirketten çıkmasında veya çıkarılmasında kendini göstermektedir. Konuyla ilgili aşağıda yapılan açıklamalarda ortağa geri ödenen tutarların ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı ile ilişkisi incelenmiştir[241].

---

[239] Erdem/Göksoy, s. 600.
[240] Moroğlu, s. 2.
[241] Bkz. İkinci Bölüm V. D- 2. Limited şirket ortağının şirketten çıkmasının ve çıkarılmasının sonuçları ve 3. Esas sermayenin azaltılması başlıkları altındaki açıklamalar.

dd) Yeni pay alma hakkı

Ortaklık payının ortağa bahşettiği mâlî haklardan birisi de TTK m. 516 f. 2'de öngörülen ortağın esas sermaye artırımında sermaye artırımına katılma konusunda öncelik hakkıdır[242].

Şirket sözleşmesinde veya sermaye artırımı yönündeki ortaklar kurulu kararında aksine bir hüküm olmadıkça, her ortak esas sermaye payı oranında yeni pay alma konusunda öncelik hakkını haizdir[243]. Kanunun açık hükmünden de anlaşılacağı üzere, yeni pay alma hakkı yalnızca sermaye artırımı nedeniyle yeni ortaklık paylarının çıkarılması halinde söz konusu olmakta; ortaklık payının satış, devir, bağış, miras veya cebrî icra gibi iktisabı hallerinde bu hak kullanılamamaktadır. Bu hakkın kullanılması sayesinde, ortak, şirket bünyesindeki haklarını oransallık ilkesine[244] uygun olarak koruyabilir, mevcut ortaklık paylarının ve bundan kaynaklanan kâr payı, tasfiye bakiyesine katılma, oy hakkı[245] gibi haklarının etkisinin esas sermaye artırımı yüzünden azalması ve değer kaybetmesi tehlikesini bertaraf edebilir[246].

Söz konusu hak, ortaklık payından doğan ve ortak sıfatının kazanılması ile iktisap edilen, ortaklık payının köküne ait bir haktır[247]. Ancak hakkın kullanılabilmesi için ortaklar kurulunun esas sermayenin artırılması kararı alması gerekmektedir.

---

[242] Öğretide, yeni pay alma hakkı ile eş anlamlı olarak, "artırılan sermayeye öncelikle katılma hakkı", "rüçhan hakkı" , "önce alım hakkı", "opsiyon hakkı" terimleri de kullanılmaktadır. Bkz. Moroğlu, s. 97; Demirkapı, s. 423; Şükrü Yıldız, Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı, İstanbul 1996, s. 3; Çevik, s. 400.

[243] Bkz. Moroğlu, s. 97; Arslanlı/Domaniç, s. 194; Yıldız, Yeni Pay Alma Hakkı, s. 77; Ansay, s. 182-183; Tekil, Limited, s. 61; Fahiman Tekil, Anonim Şirketler, Şirketler Hukuku İkinci Cilt, İstanbul 1978, s. 450-453.

[244] Oransallık ilkesi, ortaklık haklarından yararlanma konusunda ortağın esas sermayeye katılma oranının esas alınmasını öngören ilkedir. Bkz. TEKİNALP (Poroy/Çamoğlı), s. 524, No. 878-879.

[245] Her ortak, şirket sözleşmesinde aksine bir düzenleme yer almadığı sürece, TTK m. 533'e göre kâra katılma hakkını ve TTK m. 552 ve 556'nın göndermesi ile TTK m. 385'e göre tasfiye bakiyesine katılma hakkı ödemiş olduğu esas sermaye payı nispetinde, TTK m. 537'ye göre ise taahhüt ettiği esas sermaye payı nispetinde oy hakkını haizdir.

[246] Sermaye artırımının esas sermayeyi sulandırma etkisi için bkz. aşağıda, İkinci Bölüm VII. D-4 Esas sermayenin artırılması TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), s.775, No. 1404.

[247] Moroğlu, s. 101.

Söz konusu hak, sermaye artırımı yönünde ortaklar kurulu kararı alınması ile şirkete karşı ileri sürülebilecek somut ve bağımsız bir alacak hakkı niteliği kazanır[248].

Anonim şirketlerde yeni pay alma hakkı ve bu hakka dayanılarak iktisap edilen hisseler, eski hissenin bir semeresi değildir[249]. Ayrıca yeni hisseler, eski hisselerin kaim değeri de değildir. Zira eski hisseler ortadan kaybolmamakta, yeni hisseler bunların değerinin yerini tutmak üzere çıkarılmamaktadır[250]. Yeni hisselerin, eski hisselerin semeresi veya kaim değeri olmaması nedeniyle, rehin sözleşmesinde aksi yönde bir düzenleme bulunmadığı sürece, MK m. 959 (EMK m. 853) kapsamında rehin veren ortağa ait olacak yeni hisselerin de rehne dâhil olduğu iddia edilemez[251].

Limited şirkette ise, durum biraz daha farklıdır[252]. Limited şirketlere özgü bir ortak=bir pay ilkesi nedeniyle sermaye artırımının sonuçları anonim şirkettekine göre farklılık arz etmektedir. Anılan ilkeye göre bir ortağın birden fazla ortaklık payı olamayacağına göre, sermaye artırımı sonunda mevcut ortaklarca yeni pay iktisabı söz konusu olmayacaktır. Sermaye artırımının etkisi, her ortağın esas sermaye payının itibari değerinin, bu ortağın sermaye artırımında taahhüt ettiği sermaye kadar artacak olmasıdır. Diğer bir deyişle, sermaye artırımına katılan ortakların yeni bir ortaklık payı edinmesi değil, mevcut ortaklık paylarının itibari değerinin artması söz konusu olacaktır. Rehinli ortaklık payının sermaye artırımı

---

[248] Ancak bu aşamadan sonra söz konusu alacak hakkının ortaklık payından bağımsız olarak satışı, bağışlanması, mirasçıya intikali söz konusu olabilecektir. Bkz. Moroğlu, s. 162; Yıldız,Yeni Pay Alma Hakkı, s. 134.

[249] Semere kavramı ve bu konuyla ilgisi için bkz. Moroğlu, s. 102-103, Göksoy, s. 251.

[250] Göksoy, s. 263.

[251] Erdem/Göksoy, s. 605; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 775, No. 1404; Demirkapı, s. 422-423. Ayrıca, Fritz von Steiger Anonim Şirkette Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senetleri Alma Hakkına İlişkin Sorunlar Çeviren: İrfan Yazman, BATİDER Haziran 1974, C.VII, Sayı:3, s. 687-697, s. 696'da İsviçre'de hâkim görüş olduğu belirtilen görüş de bu yöndedir. Öğretideki tartışmalar için bkz. Göksoy, s. 256-268; Erdem/Göksoy, s. 606-607; Moroğlu, s. 119-120.

[252] Bkz. aksi yönde Erdem/Göksoy, s. 605 ve s. 607-608.

sonrasında itibari değeri artacak, rehin artırım sonrasında da yeni itibari değerli ortaklık payı üzerinde varlığını sürdürecektir.

ee) Bedelsiz payları edinme hakkı

Yeni esas sermaye payı taahhüdü karşılığında yeni pay çıkarılması yerine, şirketin yedek akçe veya yeniden değerleme fonu gibi özkaynaklarının sermayeye çevrilmesi suretiyle sermaye artırımı da mümkündür. Bu durumda esas sermayenin artırılan kısmı yeni payları alan ortakların koyduğu nakit ile değil, şirketin kendi iç kaynakları ile karşılanmaktadır. Ortaklar, oransallık ilkesine[253] uygun olarak, esas sermayenin artırılan kısmına denk gelmek üzere çıkarılan ortaklık paylarını, bedelsiz olarak edinme hakkını haizdir. Bedelsiz payları edinme hakkı, şirket özvarlığından doğrudan yararlanma imkânı veren bir servet hakkıdır. Özvarlıktan yapılan sermaye artırımında, sermaye artırımı yönündeki ortaklar kurulu kararının verildiği tarihte, eski ortaklık payının yerine eski ortaklık payına yeni oluşan pay hakkının eklenmesi ile ortaya çıkan yeni ortaklık payı, derhal ve kendiliğinden geçer. Dolayısıyla, söz konusu hakkın, yeni pay edinme hakkından farklı olarak, şirket sözleşmesi veya ortaklar kurulu kararı ile kısıtlanması veya sonlandırılması mümkün değildir.

Bedelsiz payları edinme hakkı doğrudan ortaklık payı sahibine aittir. Bu hakkı rehinli alacaklının kullanması mümkün olmayacaktır. Şirket özvarlığındaki değerlerin kullanılması ile yapılan sermaye artırımı sonunda çıkarılan bedelsiz ortaklık payı, ekonomik anlamda bağımsız bir değer olmayıp, ortağın şirket malvarlığı üzerinde sahip olduğu mülkiyet hakkının ve ortaklık payının kapsamındadır. Nitekim ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı paraya çevrilirken, ortaklık payının itibarî değeri değil, şirketin özkaynakları (esas sermaye ve yedekler) dikkate alınarak hesaplanacak gerçek değeri[254] esas alınmaktadır.

[253] Oransallık ilkesi, ortaklık haklarından yararlanma konusunda ortağın esas sermayeye katılma oranının esas alınmasını öngören ilkedir. Bkz. TEKİNALP (Poroy/Çamoğlı), s.524, No. 878-879.
[254] Ortaklık payının gerçek değeri, (esas sermaye+yedekler+goodwill)/pay sayısı formülü ile hesaplanmaktadır.

Buradan da, şirket malvarlığından esas sermaye artırımı suretiyle esas sermayeye katılsa da katılmasa da, şirket özkaynaklarının rehnin paraya çevrilmesi sırasında dikkate alınacağı sonucuna varılmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle, ekonomik anlamda ortaklık payının bir uzantısı niteliğinde olan bedelsiz payların eski ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkının kapsamına otomatikman girdiği kabul edilmektedir[255].

III. Limited şirket ortaklık payı üzerinde rehnin kuruluşu

Türk Medeni Kanunu'nda ve Türk Ticaret Kanunu'nda limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle konu, genel olarak haklar üzerindeki rehin hakkı tesisine, özel olarak da limited şirkete özgü düzenlemeler dikkate alınarak incelenmelidir.

MK m. 954 f. 1 (EMK m. 868 f. 1)'e göre ancak devri mümkün olan haklar rehin konusu olabileceğinden, öncelikle, ortaklık payının bu anlamda rehne konu bir hak olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Ortaklık payının bu türden bir hak olduğunun tespitinin ardından, MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'deki düzenlemeye uygun olarak yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması gerektiği üzerinde durulacaktır. Son olarak aynı madde gereği, haklar üzerinde kurulacak rehnin ancak bu hakların devri için öngörülmüş şekle uyulması şartıyla geçerlilik kazanacağı kuralının ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisine uyarlanabilirliği incelenecektir[256].

A- Ortaklık payının rehin kabiliyeti

Haklar üzerinde rehin tesisini kabul eden Medeni Kanunumuz sisteminde ancak devredilebilen hakların rehne konu olabileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Rehnin teminat işlevini gerçekleştirebilmesi için paraya çevrilebilmesi

[255] Erdem/Göksoy, s. 609; konuyla ilgili farklı görüşler için bkz. Göksoy, s. 270 vd, Tekinalp/Poroy/Çamoğlu No.931.
[256] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I.F- Taşınırlar Üzerinde Rehin Hakkının Kurulması

gerekmektedir. Paraya çevirmede ise, ancak rehin konusunun mülkiyetinin devri mümkün ise satılması mümkün olacaktır. Zira, kimse kendi malvarlığına girmeyecek bir taşınırı satın almak istemeyecektir. MK m. 954 f. 1 (EMK m. 868 f. 1)'in açık düzenlemesi de bu gerçeğin bir yansımasıdır. Devri kâbil hakların rehne konu olabileceğini hükme bağlayan bu düzenleme karşısında ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için gereken aşağıdaki şartların incelenmesi yerinde olacaktır.

1. Ortaklık payının devrinin veya rehninin yasaklanmamış olması

Haklar üzerinde rehin hakkı niteliğinde olan ortaklık payı üzerinde rehin hakkı, bu niteliği gereği, MK m. 954-961 (EMK m. 868-875) arasındaki düzenlemelere tabidir. Ancak başkasına devredilebilen hakların rehne konu olabileceğinin öngörüldüğü MK m. 954 f. 1 (EMK m. 868 f. 1)'e göre bir hak üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesinin ilk koşulu, bu hakkın temlik edilebilen, devredilebilen bir hak olmasıdır. Devredilebilir olma niteliğinin tespitinde, rızai temliki kabil alacakların tespiti için BK m. 162 ile getirilen kriter uygulanmaktadır[257]. Buna göre, kanun veya sözleşme ile yasaklanmadıkça veya işin mahiyetinden kaynaklanan bir engel bulunmadıkça hakların devri ve dolayısıyla rehni hukuken mümkündür. Buradan hareketle, ortaklık payının devrinin veya rehninin kanunla veya şirket sözleşmesi ile yasaklanmış olduğu veya işin mahiyeti gereği mümkün olmadığı durumlarda ortaklık payının rehni mümkün olmayacaktır.

[257]Saymen/Elbir, s. 692-693; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 815; Köprülü/Kaneti, s. 536-537; Erdem/Göksoy, s. 580 dn. 46.

a) Kanundan kaynaklanan devir veya rehin yasağı

Limited şirket ortaklık payının devrini[258] TTK m. 520 f. 3 ve bazı hallerde ortaklık payının şirkete devrini veya rehnini yasaklayan TTK m. 526 düzenlemeleri bu başlık altında incelenecektir.

aa) TTK m. 520 f. 3 ile getirilen devir yasağı

Ortağın karşılığında nakdî sermaye getirdiği ortaklık payının devrine ve dolayısıyla üçüncü kişiye rehnine engel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Ancak TTK m. 520 f. 3'te karşılığı aynî sermaye olan ortaklık payının şirketin kuruluşunu takip eden üç yıl süresince devri yasaklanmıştır[259]. TTK m. 516'da sermaye artırımında sermayenin ayın olarak konduğu durumlarda da bu kurala zımnen atıf yapılmıştır. Diğer bir deyişle, ayın karşılığı ortaklık paylarının devri, kuruluşta kuruluşun ticaret siciline tescili ve sermaye artırımında artırımın ticaret siciline tescili tarihinden itibaren üç yıl süresince yasaktır. Bu yasağa rağmen yapılan devrin niteliği TTK m. 520'de belirtilmemiştir. Ancak öğretide, bu şekilde yapılan devrin geçersiz olacağı farklı gerekçelerle kabul edilmektedir. Gerekçelerden biri, TTK m. 520'deki devir yasağının âmir hüküm olduğu, BK m. 19 f. 2 gereği, kanunun emredici hükmüne aykırı sözleşmenin geçersiz olacağı yönündedir[260]. Diğer gerekçe ise, anonim şirketlerde aynı düzenlemeyi getiren TTK m. 404'ün bu yasağa rağmen yapılan devrin hükümsüz olduğunu belirten düzenlemesinin kıyasen limited şirkette de uygulanması gerektiği yönündedir[261]. Kanaatimizce, gerekçe herhangisi olursa olsun, ayın karşılığı çıkarılan ortaklık payının şirket kuruluşundan veya sermaye artırımı kararının tescilinden itibaren

---

[258] Ve dolayısıyla rehnini yasaklayan.
[259] Ayın karşılığı çıkarılmış ortaklık payının şirket kuruluşunu takip eden üç yıl süreyle devrini yasaklayan düzenlemenin amacı hakkında bkz. Arslanlı, TTK m. 520, s. 183; Arslanlı/Domaniç, s. 258-259.
[260] Öz, s. 379.
[261] Arslanlı, TTK m. 520, s. 183; Arslanlı/Domaniç, s. 257, 258.

üç yıllık süre içinde devri veya rehni işleminin geçersiz olacağı, bu işlemlerde üçüncü kişinin iyi niyetinin dahi korunmayacağı sonucuna varılmalıdır[262].

Ortaklık payının rehni konusunda kanundan kaynaklanan bir yasak bulunmamakla birlikte, ancak başkasına devredilebilen hakların rehne konu olabileceğinin öngörüldüğü MK m. 954 f. 1 (EMK m. 868 f. 1) düzenlemesi gereği, ayın karşılığı çıkarılmış ortaklık payı üzerinde, şirket kuruluşunun[263] veya sermaye artırımının tescilini[264] takip eden üç yıl süresince rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir. Söz konusu devir yasağına rağmen ayın karşılığı çıkarılmış ortaklık payı üzerinde anılan üç yıllık süre içinde rehin hakkı tesisi yönünde yapılan işlemler ve bu üç yıllık sürede imzalanan rehin sözleşmesi geçersiz olacaktır. Diğer bir deyişle rehin kurulmamış olacaktır. Yukarıda[265] açıklandığı gibi, hak ve alacaklar üzerinde rehin tesisine yönelik rehin sözleşmesi tasarruf işlemi niteliğindedir. Kanaatimizce, üç yıllık sürenin sona ermesi üzerine rehin sözleşmesindeki rehin taahhüdünün canlanması ve bu süre sonunda rehin hakkının kendiliğinden kurulmuş sayılması mümkün değildir. Rehin, ancak tekrar

---

[262] Arslanlı, TTK m. 520, s. 183; Arslanlı/Domaniç, s. 257, 258. Ancak bu eserlerde, anonim şirket ile limited şirket arasında bir ayırım gözetilmiştir. Anonim şirkette TTK m. 404'ün devralan başta olmak üzere üçüncü kişileri koruma amacı ve kamu menfaati düşüncesi ile uygulandığı ve bu nedenle de yasağa rağmen yapılan devrin herkese karşı hükümsüz olması gerektiği kabul edilmiştir. Limited şirkette ise, ortakların birbirini tanıması, ortaklık payının kıymetli evraka bağlı olmaması gibi nedenlerle devralanın değil ancak şirket alacaklılarının ve şirketin korunmasının yeterli olacağı iddia edilmiştir. Buna göre, limited şirkette yasağa rağmen yapılan devrin (veya kurulan rehnin) sadece şirket veya şirket alacaklılarının çıkarlarını ihlal ettiği nispette hükümsüz sayılması gerektiği kabul edilmiştir.

[263] TTK m. 512/I'e göre, şirket, ticaret siciline tescil ile, diğer bir deyişle, sicil defterine kaydın işlendiği tarihte tüzel kişilik kazanır. Kuruluş dönemi, tüzel kişiliğin kazanılması anında sona erer ve şirket bu andan itibaren haklarını kullanma ehliyetine sahip olur. Bkz. Çevik, s. 195-196. Metinde belirtilen üç yıllık süre de şirketin ticaret siciline tescil tarihinden itibaren işlemeye başlayacaktır.

[264] Esas sermayenin artırılmasına ilişkin düzenleme TTK m. 516'da Mukavelenin Değiştirilmesi başlığı altında yer almaktadır. Diğer bir deyişle, esas sermayenin artırılması şirket sözleşmesinde değişiklik olarak kabul edilmiş ve geçerlilik kazanması TTK m. 515'de düzenlenmiştir. Buna göre, sermaye artırımı yapıldığına dair şirket sözleşmesi değişikliği, üçüncü kişiler hakkında tescil ve ilan tarihinde hüküm kazanmaktadır. Rehin alan da şirket ve ortağına göre üçüncü kişi konunda olduğundan, sermaye artırımında aynî sermaye karşılığında çıkarılan ortaklık payı üzerinde rehin tesisi için söz konusu üç yıllık rehin yasağı süresinin sermaye artırımının tescil ve ilanı tarihinden itibaren başladığının kabul edilmesi gerekmektedir.

[265] Bkz. yukarıda İKİNCİ BÖLÜM I. Rehin F- Taşınırlar üzerinde rehin hakkının kurulması altında, alacaklar üzerinde rehin ile ilgili rehin sözleşmesi ile ilgili açıklamalar.

imzaları noter tarafından tasdikli bir rehin sözleşmesi imzalanması üzerine kurulabilecektir.

bb) TTK m. 526 ile getirilen devir ve rehin yasağı

Bir başka sınırlama da TTK m. 526'da yer almaktadır. Buna göre, taahhüt edilen esas sermaye payı tamamen ödenmedikçe[266], ilgili ortaklık payının şirket tarafından devralınması veya şirket tarafından rehnalınması işlemi geçerli değildir[267]. Bu yasakla kanun koyucu şirket esas sermayesinin karşılıksız kalması ihtimalini bertaraf etmek istemiştir. Gerçekten de bir ortaklık payının karşılığının tamamen ödenmediği durumda şirket, ödenmemiş kısım kadar alacaklıdır. Söz konusu ortaklık payının şirket tarafından devralınması durumunda da ortaklık payının karşılığı tutar kadar şirket borçlu olacaktır. Bu durumda ise, alacaklı ve borçlu sıfatlarının şirket bünyesinde birleşmesi ve dolayısıyla sermaye koyma borcunun, ödenmemiş kısmı kadar, sona ermesi söz konusu olacaktır. Sermaye koyma borcunun ödenmemiş kısmı kadar sona ermesi ise, şirket esas sermayesinin bu tutar kadar karşılıksız kalması anlamına gelmektedir[268].

Şirket sermayesinin korunması amacıyla TTK m. 526 ile öngörülmüş bu yasak gereği, ayın veya nakit olarak ödeneceği taahhüt edilmiş ve karşılığı tamamen ödenmemiş ortaklık payının şirket tarafından iktisap edilmesi veya rehnalınması geçersizdir[269].

---

[266] Şirket sözleşmesi ile öngörülmüş ikincil veya ek yükümlülükler gibi sermaye taahhüdü dışındaki borçların ödenmemiş olması TTK m. 526 anlamında bir devir engeli teşkil etmez. Bkz. Ömer Teoman, Limited Ortaklığın Sermaye Borcu Tümü ile Yerine Getirilmemiş Kendi Paylarını Edinmesi, Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim – Cilt I 1971-1982, Makale 10, s. 123-140, İstanbul 2000, s. 136; Demirkapı, s. 280.

[267] Bu konuda işlemin şekli hakkındaki tartışma için bkz. Yanlı.

[268] Arslanlı/Domaniç, s. 344; Demirkapı, s. 280-281; Pulaşlı s.1032, 1067.

[269] Söz konusu yasağın istisnası yine TTK m. 526'da yer almaktadır. Buna göre, sermaye taahhüdü kısmen veya tamamen yerine getirilmemiş ortaklık payları, ortağın sermaye koyma borcu dışındaki borçlarının ödenmesi amacıyla devralınabilir. Bu durumda, diğer ortaklar, yerine getirilmemiş sermaye taahhüdü oranında müteselsilen sorumlu olmaktadır.

TTK m. 526 ile getirilmiş ikinci devir engeli ise, şirketin devraldığı (kendi ihraç ettiği) ortaklık payı karşılığında şirket esas sermayesinden ödeme yapılması halinde devreye girmektedir. Kanun, bu ortaklık payı karşılığında ancak şirket malvarlığının esas sermayeyi aşan kısmından ödeme yapılması halinde devre geçerlilik tanımaktadır. Söz konusu payın karşılığının şirket sermayesinden ödenmesi durumunda ise, devir işlemi geçerli olmayacaktır.

b) Şirket sözleşmesinden kaynaklanan devir veya rehin yasağı

Ortaklık payının devrinin veya ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinin şirket sözleşmesinde yasaklanması veya kanunda belirlenenden daha ağır şartlara tabi tutulması söz konusu olabilir.

aa) Ortaklık payının devrinin veya rehninin şirket sözleşmesinde yasaklanması

TTK m. 520 f. 4'e göre, şirket sözleşmesinde ortaklık payının devri tamamen yasaklanabilir. Ancak devri kabil hakların rehne konu olabileceğini hükme bağlayan MK m. 954 f. 1 (EMK m. 868 f. 1)'teki düzenleme doğrultusunda, şirket sözleşmesinde ortaklık payının devrinin yasaklandığı hallerde, ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi de mümkün olmayacaktır[270].

Şirket sözleşmesinde ortaklık payının devri yasaklanmamış olsa da, ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi ile ilgili bir yasaklama öngörülmesi halinde de ortaklık payı üzerinde rehin hakkı kurulamayacağı sonucuna varılması gerekecektir[271]. Zira kanunda şirket sözleşmesinde ortaklık payının devrinin yasaklanması imkânı tanındığına göre, mülkiyetin devrinden daha dar kapsamlı bir işlem olan ortaklık

[270] Bkz. yukarıda İKİNCİ BÖLÜM I. D- 2. c) bb) aaa) Alacakların ve hakların üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı başlığı altında "Alacağın temlikinde temlik edilen alacağa bağlı fer'i hakların da alacak ile birlikte temlik alana geçeceği düzenlemesini getiren BK m. 168 f. 1 kuralı, alacak ve hakların rehninde de kıyasen uygulanmaktadır" şeklindeki açıklama. Ayrıca, bkz. Saymen/Elbir, s. 692; Köprülü/Kaneti, s. 457-458; Sirmen, s. 71, Çakırca, s. 45.
[271] Erdem/Göksoy, s. 581.

payı üzerinde sınırlı aynî hak tesisinin de şirket sözleşmesinde yasaklanmasına bir engel olmayacağı sonucuna varılabilir[272]. Öğretide, temel haklar kapsamındaki mülkiyet hakkının bir sözleşme maddesi ile bu kadar sınırlanabilmesinin MK m. 23 f. 2 anlamında ahlâka aykırı bir sınırlama olması nedeniyle hükümsüz sayılması ihtimali tartışılmıştır. Limited şirketten çıkma hakkının düzenlendiği TTK m. 551 f. 2 düzenlemesi sayesinde, mülkiyet hakkının bu şekilde sınırlandırılmasına karşı olan ortağın haklı sebebe dayanarak şirketten çıkma veya şirketin feshi talebiyle dava açma suretiyle kişisel özgürlüğünü koruyabileceği, bu imkân sayesinde temel hakların ahlâka aykırı şekilde sınırlandırılmasından bahsedilemeyeceği sonucuna varılmıştır[273].

bb) Ortaklık payının devrinin veya rehninin şirket sözleşmesinde ek şartlara tâbi tutulması

TTK m. 520 f. 4'te öngörülen diğer ihtimal ise, devrin anılan maddede öngörülen şartlardan daha ağır şartlara tabi tutulmasıdır. Bu durumda da devir için şirket sözleşmesinde öngörülen şartlar, ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde de geçerli olacaktır. Diğer bir deyişle, anılan şartlar yerine getirilmedikçe, ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkı geçerlilik kazanmayacaktır.

Aynı şekilde, şirket sözleşmesinde devir için TTK m. 520 f. 4'te yer verilen şartlar dışında ek şartlar öngörülmüş olmasa da, ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi için bu tür şartlar getirilmesi mümkündür. Bu durumda da şirket sözleşmesinde rehin hakkı tesisi için öngörülen şartlar yerine getirilmedikçe, ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının geçerlilik kazanmayacağı tabiidir.

---

[272]Şirket sözleşmesinde ortaklık payının devri veya rehni ile ilgili bir yasak öngörülmüş olsa dahi, ortaklar kurulu kararı tarafından kâr payı dağıtılmasına karar verilmekle, şirkete karşı bağımsız bir alacak niteliğini kazanmış olan kâr payı alacağının rehnedilebileceği öğretide kabul edilmektedir. Bkz. Erdem/Göksoy, s. 581.

[273] Arslanlı, TTK m. 520, s. 199; Arslanlı/Domaniç, s. 260; Demirkapı, s. 300.

B- Yazılı rehin sözleşmesi

MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'de haklar üzerinde rehin hakkı tesisinin koşullarından birisi de yazılı rehin sözleşmesi olarak gösterilmiştir. Yine aynı maddede rehne konu olacak hakkın devri için uyulması gereken şekle bu hak üzerinde rehin hakkı tesisinde de uygulanması gerektiği hükme bağlanmıştır.

C- Limited şirkete özgü koşullar

Bir hakkın devrinin tâbi olduğu şeklin, rehninde de geçerli olduğu yönünde düzenlemenin öngörüldüğü MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) gereği, TTK m. 520'de ortaklık payının devri için getirilen kuralların bu payın rehninde de tamamlanması gerekmektedir.

Ortaklık payının devri ve devir vaadi ile ilgili sözleşme için TTK m. 520 f. 5'te getirilen şekil şartının yanı sıra, devrin şirkete karşı hüküm ifade etmesi için gereken koşulların ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde uygulanabilirliğinin de ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

1. Noter tasdiki

TTK m. 520 f. 5'te payın devri veya devir vaadi hakkındaki sözleşmenin ancak yazılı olmak ve imzaları noter tarafından tasdik edilmek kaydıyla taraflar arasında bağlayıcı olacağı hükme bağlanmıştır. Diğer bir deyişle, imzaları noter tarafından tasdik edilmemiş bir ortaklık payının devri veya devir vaadi sözleşmesi hukuken geçerlilik kazanmayacaktır.

Haklar üzerinde rehin hakkı tesisinin geçerliliğini, rehnin bu hakkın devri için öngörülmüş şekilde yapılmış olmasına bağlayan MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) düzenlemesine uygun olarak, ortaklık payının rehni için, rehin alan ile rehin

veren arasında akdedilen sözleşmenin yazılı olması ve imzalarının noter tarafından tasdik edilmiş olması gerekmektedir.

Anılan şekil şartına uyulmaksızın imzalanan rehin sözleşmesi taraflar arasında dahi hüküm ifade etmeyecek, rehin hakkı en başından kurulmamış sayılacaktır.

2. Ortaklar kurulu kararı ve rehnin şirket pay defterine kaydı

Ortaklık payının devrinin şirket pay defterine kaydı, TTK m. 520 f. 1'inci fıkrasında devrin şirkete karşı ileri sürülebilmesinin koşulu olarak gösterilmiştir. Diğer bir deyişle, pay devri için TTK m. 520 f. 5'teki şekil şartına uygun olarak imzaları noterce tasdik olunmuş yazılı bir sözleşme akdedilmiş olsa dahi, devrin şirkete karşı iddia edilebilmesi için devrin şirket pay defterine kaydedilmesi gerekmektedir. Kanunun bu açık düzenlemesi karşısında şirketin devir işlemini başka yollardan öğrenmiş olması, devrin şirkete karşı ileri sürülebilmesi için yeterli değildir[274]. Aksi takdirde devir işlemi, devreden ve devralan arasında geçerli olsa dahi, şirkete karşı iddia edilmesi mümkün olmayacak ve devreden ortak, şirkete karşı ortak sıfatını taşımaya devam edecektir. Devir işlemi nedeniyle devralan, devredene karşı alacak haklarını haiz olacak ancak bunları şirkete karşı iddia edemeyecektir. Devreden ile devralan arasındaki ilişki dışındaki ilişkilerde devreden, ortak kalmaya devam edecektir[275].

Devrin pay defterine kaydı için ise, TTK m. 520 f. 2'de ikinci bir koşul daha öngörülmüştür. Buna göre, devrin şirket pay defterine kaydedilebilmesi için ortaklar kurulu üyelerinin en az ¾'ünün devre onay vermesi ve onay verenlerin sahip olduğu esas sermaye payı toplamının da şirket esas sermayesinin en az ¾'üne tekabül etmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, devrin şirkete karşı ileri

[274] Arslanlı, TTK m. 520, s. 169; Arslanlı/Domaniç, s. 238; Çağa, s. 596; Öz, s. 372; Doğanay, s. 91.

[275] Ortaklar kurulu kararında ortaklık payının devrine onay verilmemesinin, devrin şirket pay defterine kaydedilmemesinin sonuçları ile ilgili olarak bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 239-240, 242; Arslanlı, TTK m. 520, s. 167-168; Çağa, s. 599-601; Öz, s. 373-378; Doğanay, s. 93; Demirkapı, s.343-361.

sürülebilmesi iki dereceli bir çoğunluk ile alınacak ortaklar kurulu kararı üzerine devrin şirket pay defterine kaydı şartına bağlıdır.

Hak üzerinde rehin hakkı tesisinde bu hakkın devri için öngörülmüş şekle uyulması kuralını getiren MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) düzenlemesi karşısında ortaklık payının devri için getirilmiş olan TTK m. 520 f. 1 ve 2'deki şartlara, ortaklık payının rehninde de uyulması gerekip gerekmediği tartışılmaktadır.

a) Ortaklar kurulu kararının ve pay defterine kaydın rehin için de gerekli olduğunu savunan görüş

MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'te yer verilen "hakkın devri için öngörülen şekil" ifadesinin sadece işlemin şekliyle, diğer bir deyişle, yazılı olması, resmi şekilde yapılması veya bir sicile tescil edilmesi gibi bir şekil şartıyla, sınırlı olmadığını savunan görüştür[276].

Bu görüşün ilk dayanağı, maddenin gerekçesidir. MK m. 955'in gerekçesinde[277] alacaklar dışındaki diğer hakların rehninde, yazılı rehin sözleşmesi ve bu hakların devri için kanunda öngörülen "usule" uyulmasının zorunlu sayıldığı belirtilmiştir.

Gerekçede madde metninde yer alan "hakkın devri için öngörülen şekil" ifadesinin "hakkın devri için öngörülen usul" olarak yorumlandığı görülmektedir. Bu görüşe göre, hakkın devri için öngörülen usul, sadece işlemin yazılı veya

[276] Erdem/Göksoy, s. 585'de yazarlar, TTK m. 520'de öngörülen devir koşullarının, limited şirketteki şahıs unsuru nedeniyle, rehin söz konusu olduğunda da aynı uygulanması gerektiğini, ancak MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'ün mevcut lafzı karşısında bunun mümkün olmadığını belirtmektedir.

[277] Madde gerekçesinin tam metni: "Yürürlükteki kanunun 869'uncu maddesini karşılamaktadır. Madde kaynak kanunun 900'üncü maddesine uygun olarak üç fıkra halinde düzenlenmiştir. Maddeyle hak ve alacaklar üzerinde rehin kurulmasının kurucu unsurları düzenlenmektedir. Bunun için alacak haklarının rehninde, yazılı bir rehin sözleşmesi ile senede bağlı alacaklarda senedin alacaklıya teslimi şart kılınmıştır. Diğer hakların rehninde ise, yazılı rehin sözleşmesi ve bu hakların devri için kanunda öngörülen usule uyulması zorunlu sayılmıştır. Rehnin, rehnedilen alacağın borçlusuna ihbarı, bir geçerlilik unsuru değil, borçlunun rehinli alacaklının oluru bulunmadan borcu alacaklıya ödemesini önlemek içindir."

resmi şekilde yapılması ile ilgili bir husus olmayıp, hukukî işlemin geçerli bir şekilde kurulması için gereken merasimin tamamını kapsamalıdır.

İkinci dayanak ise, limited şirketin şahıs şirketi özelliklerini de bünyesinde barındıran bir şirket olmasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, limited şirkette, tamamen bir sermaye şirketi niteliğinde olan anonim şirkete nazaran ortakların kişisel özellikleri daha büyük önem taşımaktadır. Limited şirket türünü özellikle birbirini tanıyan, birlikte iş yapmak isteyen ve şirket ortaklık yapısının çok sık ve kolaylıkla değişmesine tahammül göstermek istemeyen girişimciler tercih etmektedir. Her ne kadar rehin, rehnin kurulması aşamasında ortaklık payını devir anlamına gelmese de, rehinle temin edilen alacak ifa edilmediğinde rehnin paraya çevrilmesi söz konusu olacaktır. Paraya çevirme ortaklık payının el değiştirmesi anlamına gelmektedir. Bu görüşe karşılık olarak, ortaklar kurulu kararının, ortak değişikliğinin henüz vuku bulmadığı rehnin tesisi aşamasında değil, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında alınması gerekeceği savunulmaktadır[278]. Ancak icra yoluyla satış halinde, ortaklar kurulu kararı ile ortaklık payının satın alınmasının engellenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, ortaklık payının rehni halinde, limited şirket ortaklarının, ilerideki bir paraya çevirme ihtimali karşısında ortaklık yapısını korumaları için ellerindeki yegâne imkân rehnin şirket pay defterine kaydı için TTK m. 520'de ortaklık payının devrinde öngörülen ortaklar kurulu kararının alınmasıdır.

Ortaklık payının rehninin, devir gibi, şirkete karşı ileri sürülebilmesi için ortaklar kurulu kararını gerektirdiği görüşünün bir diğer dayanağı da, ortakların veya şirketin temin edilen alacağı ödemek zorunda kalma ihtimalidir. Gerçekten de, rehinli alacaklı, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında TTK m. 522'ye uygun olarak, şirketin feshini ihbar edebilmektedir. Bu durumda, şirket veya diğer ortaklar, TTK m. 523'e uygun olarak şirketin infisahını engellemek için, takibatta

[278] Erdem/Göksoy, s.585 vd.

bulunan alacaklının alacağını[279] ödemek zorunda kalacaktır. Bu görüşü savunanlara göre, borçlusu olmadığı bir alacağı ödeme ihtimaline karşı, şirkete ve ortaklara rehnin tesisi aşamasında rehnin pay defterine kaydını kabul veya reddetme imkânı verilmesi adil bir çözüm olacaktır.

Bu görüşün son dayanağı ise, TTK m. 520 f. 4'deki düzenlemeye uygun olarak şirket sözleşmesinde devrin tamamen yasaklanması veya kanundakinden daha ağır koşullara tabi tutulması durumunda ortaklık payının rehninin de MK m. 954 (EMK m. 868) gereği mümkün olmayacağı sonucuna varılmasıdır. Şirket sözleşmesinde getirilen bir devir veya rehin yasağı veya sınırlaması rehnedilebilirliği etkileyebildiğine göre[280], kanunen getirilmiş devir koşullarının da ortaklık payının rehninde evleviyetle uygulanması gerekmektedir.

Bu gerekçelerle, limited şirket yapısında ortaklardan birinin ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının şirkete karşı ileri sürülebilmesi (pay defterine kaydedilebilmesi) için, rehnin, ortaklık payının devrinde olduğu gibi, ortakların ağırlaştırılmış çifte çoğunlukla[281] aldığı onay kararına tabi olması ve şirket pay defterine kaydedilmesi gerektiği savunulmaktadır.

b) Ortaklar kurulu kararının ve pay defterine kaydın rehnin şirkete karşı ileri sürülebilmesi için gerekli olmadığını savunan görüş

Bu görüşe göre, MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'te anılan "hakkın devri için öngörülen şekil" ifadesini dar yorumlayan görüşe[282] göre, şekil şartı, sadece

---

[279] Erdem/Göksoy, s. 585'de "rehin veren ortağın borcunun" ödeneceği belirtilmiştir. Oysa, ortaklık payı üzerinde rehin, ortağın kendi borcu için verilebileceği gibi, üçüncü bir kişinin borcu için de verilebilir. Nitekim TTK m. 523 b.1'de de "takibatta bulunan alacaklının haklarının ödenmesi" ifadesi kullanılmıştır.

[280] Arslanlı,TTK m. 520, s. 198; Arslanlı/Domaniç, s. 274.

[281] Tekinalp, Tescil, s. 17.

[282] Arslanlı/Domaniç, s. 274'de yer verilen İsviçre öğretisinde o dönemde hâkim kanaat, MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'te anılan "hakkın devri için öngörülen şekil" ifadesini dar yorumlamak gerektiği yönündedir. Ayrıca haklar üzerinde rehin hakkı tesisi ile ilgili olarak MK m. 955 f. 3 hakkında genel açıklama için bkz. Akipek/Akıntürk, s. 870; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1129-1130; Saymen/Elbir, s. 699; Köprülü/Kaneti, s. 541; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 817.

işlemin yazılı, resmi şekilde veya tescil edilerek yapılması gibi tamamen işlemin şekli ile ilgili olan şarttır. Dolayısıyla, TTK m. 520'de öngörülen devir sözleşmesinin resmi şekilde akdedilmesi şartı bir şekil şartı olduğu halde, ortaklar kurulu kararı ve pay defterine kayıt, birer şekil şartı niteliği taşımamaktadır.

Bu nedenle de, bu görüşe göre, ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının şirkete karşı ileri sürülebilmesi için ortaklar kurulu kararı alınması ve rehnin pay defterine kaydı gerekli değildir. Diğer bir deyişle, rehnin şirkete karşı ileri sürülebilmesi için rehin veren veya rehin alanın ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesis edildiğini şirkete bildirmesi yeterlidir[283]. Öğretide bildirimin varması gerekli tek taraflı bir irade beyanı olduğu ve yazılı veya sözlü olarak yapılabileceği[284] kabul edilmektedir. Rehne ilişkin bildirim şirkete henüz ulaşmadan şirketin rehinden haberdar olması durumunda, öğrenme anından itibaren rehin şirkete karşı ileri sürülebilecektir[285]. Bildirimin şekline ilişkin özel bir düzenleme bulunmuyor olsa da, şirkete bildirimin, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu[286] m. 288 gereği yazılı olarak -ispat kolaylığı açısından noter aracılığıyla veya iadeli taahhütlü posta ile- yapılması ve resmi şekilde imzalanmış rehin sözleşmesinin bir örneğinin de şirkete ibrazı yerinde olacaktır.

MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'teki "hakkın devri için öngörülen şekil" ifadesi ve TTK m. 520'nin mevcut düzenlemesi karşısında ortaklar kurulu kararının ve pay defterine kaydın ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi için bir şekil şartı olarak kabulünün mümkün olmayacağı öğretide savunulmaktadır[287].

---

[283] Şirket sözleşmesinde ortaklık payının devrinin yasaklanmamış olması koşuluyla.
[284] Sirmen, s. 92; Erdem/Göksoy, s. 589; Öz, s. 372; Arslanlı, TTK m. 520, s. 199.
[285] Devir ile ilgili olarak aksi görüş için bkz. Öz, s. 372. Yazar burada, devri üçüncü kişilerin bildirmesi ya da şirketin kendisinin öğrenmesini yeterli bulmamaktadır.
[286] 2, 3 ve 4 Temmuz 1927 tarihli ve 622, 623 ve 624 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu. Metinde kısaca "HUMK" olarak anılacaktır.
[287] Erdem/Göksoy, s. 584-585; Akipek/Akıntürk, s. 870; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1129-1130; Saymen/Elbir, s. 699; Köprülü/Kaneti, s. 541; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 817.

Kanaatimizce yukarıda[288] da belirtildiği gibi, MK m. 955 f. 3'ün gerekçesi ve limited şirketteki şahıs unsuru dikkate alındığında, TTK m. 520'de öngörülen devir koşullarına ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde de uyulması gerekmektedir. Kaldı ki MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) ile ilgili Yargıtay tarafından emsal teşkil edecek bir karar verilene ve hatta bir İçtihadı Birleştirme Kararı verilene kadar, ihtiyatı elden bırakmamakta ve TTK m. 520'de devir için öngörülen kurallara rehin için de uymakta yarar vardır. Nitekim uygulamada, devir için TTK m. 520'de getirilen koşulların ortaklık payının rehninde de tamamlanması istenmektedir. Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde rehin alan alacaklı, rehnin limited şirkete bildirilmesini, TTK m. 520'deki düzenlemeye uygun olarak ortaklar kurulu kararı alınmasını ve rehnin şirket pay defterine kaydettirilmesini ısrarla talep etmektedir. Öğretideki hâkim kanının aksine farklı bir yorumla TTK m. 520'de devir için sayılan koşulların tamamının MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'teki "hakkın devri için öngörülen şekil" anlamında gerçekleşmesi gereken koşullardan sayılması ve bunların tamamlanmaması nedeniyle rehnin geçersiz sayılması ihtimali bu şekilde bertaraf edilmek istenmektedir. Bu talebin bir diğer gerekçesi olarak da ortaklık payının serbest pazarlık yöntemiyle satılarak rehnin paraya çevrilmesi halinde ortaklık payının olduğundan daha düşük bir değere satılmak zorunda kalınması ihtimali gösterilmektedir. Bu yaklaşıma göre, ortaklık payının rehninde ortaklar kurulu kararı, payın satışı üzerine alınacak olduğunda, kararla ilgili belirsizlik payın değerini de düşürecektir. Gerçekten de talipler, payı satın aldıktan sonra ortaklar kurulunun payın devrine onay vermemesi riski ile karşı karşıyadır. Bu risk de, doğal olarak, taliplerin fiyat tekliflerini, bir diğer ifadeyle, rehnin teminat değerini düşürmektedir. Uygulamada rehin alanların, bu riski rehnin tesisi sırasında ortaklar kurulu kararı alarak bertaraf etmeye çalıştığı görülmektedir[289].

---

[288]Bkz. yukarıda İkinci Bölüm IV. C- 2. a) Ortaklar kurulu kararının ve pay defterine kaydın rehin için de gerekli olduğunu savunan görüş.

[289] Kanaatimizce, bu önlemin de sakınılan riski ortadan kaldırdığı söylenemez. Zira, payın devrinde aranan ortaklar kurulu kararı, sadece payın devrine değil aslında, limited şirkete yeni girecek ortağa verilen bir onaydır. Başlangıçta rehin tesisine verilen onay, ortakların rehinli alacaklının ortağa karşı haiz olduğu hak ile ilgili bir ödeme yapmaları ihtimali nedeniyle ortaklara verilmiş bir fırsattır. Gerçekten de, TTK m. 522 tahtında rehin veren ortak aleyhine takibe geçen

3. Pay senedi çıkarılmış olmasının rehnin kuruluşuna etkisi

TTK m. 518'in düzenlemesine göre limited şirket ortaklık payı hakkında pay senedi çıkarılabildiği ancak bu senetlerin kıymetli evrak niteliğinde olmadığı yukarıda açıklanmıştı[290].

Ortaklık payı üzerinde rehin, alacak rehni değil, hak rehni niteliğinde olduğundan[291], MK m. 955 f. 1 (EMK m. 869 f. 1) anlamında "senede bağlı alacak rehninden" bahsedilmesi mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla MK m. 955 f. 1 (EMK m. 869 f. 1)'de belirtilen senedi teslim prosedürü pay senedi çıkarılmış ortaklık payının rehninde söz konusu olmayacaktır.

Kıymetli evrak niteliğinde olmayıp yalnızca ispat vasıtası olarak kabul edilen söz konusu senetlerin, ortaklık payının devrinde veya ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde fiziken teslimi de anılan işlemlerin geçerlilik şartı değildir. Diğer bir deyişle, hakkında pay senedi çıkarılmış ortaklık payının devri veya rehni için pay senedinin teslimi gerekmemektedir.
Ancak şirket sözleşmesinde ortaklık payının devri veya rehni için TTK m. 520 f. 4 kapsamında pay senetlerinin tesliminin de ek şart olarak öngörülmesi halinde, bunların teslimi gerekecektir[292].

---

rehinli alacaklı, şirketin tasfiyesini isteyebilecektir. TTK m. 523'de yer verilen tasfiyenin engellenmesi yollarından ilki şirketin veya ortakların tasfiye talebinde bulunan alacaklıya ödeme yapılmasıdır. İleride böyle bir ihtimalle karşılaşmak istemeyen ortaklar, rehnin kurulmasına da onay vermeyeceklerdir. Rehnin serbest satış yöntemiyle paraya çevrilmesi halinde, şirkete yeni ortak katılması söz konusu olduğunda, TTK m. 520'ye göre ikinci bir ortaklar kurulu kararı alınması gerektiği iddia edilebilecektir. Zira bu kez, ortakların kim olduğunun etkili olduğu limited şirkete yeni bir ortağın katılması söz konusu olacaktır. Ancak cebrî icra yoluyla satışta, bu usulun bünyesinde barındırdığı kamu gücü zorlayıcılığı nedeniyle, ortaklık payını satın alan kişinin ortaklığa girmesi, ortaklar kurulu kararına tâbi olmayacaktır.

[290] Bkz. yukarıda II.A-3.d) Ortaklık payı hakkında pay senedi çıkarılması.

[291] Bkz yukarıda İkinci Bölüm II- Limited Şirket Ortaklık Payı Üzerinde Kurulan Rehin Hakkı.

[292] Aksi yönde Erdem/Göksoy, s. 587.

IV. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na göre esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı kurulması

A- Tasarı'da esas sermaye payının rehni ile ilgili düzenlemeler

Limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi konusunda TTK'da özel bir düzenleme bulunmadığı, konunun genel hükümler çerçevesinde ele alındığı yukarıda[293] belirtilmişti. Tasarı'da ise, dolaylı yorumlamayı gerektiren bu belirsizliğe bir son verilmiş ve İsviçre Borçlar Kanunu'nun 789b maddesi[294] düzenlemesine paralel bir düzenleme Tasarı'nın 600'üncü maddesi[295] ile getirilmiştir.

---

[293] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm III. Limited şirket ortaklık payı üzerinde rehnin kuruluşu

[294] İsviçre Borçlar Kanunu'nun 789b maddesi

Art. 789b

1. Droit de gage (Rehin Hakkı) *Les statuts peuvent prévoir que la constitution d'un droit de gage sur une part sociale requiert l'approbation de l'assemblée des associés. Celle-ci ne peut refuser son approbation que pour de justes motifs.*

(Şirket sözleşmesi, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı tesisinin şirket genel kurulu onayını gerektirdiğini öngörebilir. Şirket genel kurulu ancak haklı sebeplerin varlığı halinde bu onayı vermekten kaçınabilir.)

2 Lorsque les statuts excluent la cession de parts sociales, la constitution d'un droit de gage sur une part sociale est également exclue.

(Şirket sözleşmesinde esas sermaye payının devri yasaklanmış ise, bunun üzerinde rehin hakkı tesisi de mümkün değildir.)

[295]Tasarı'nın 600'üncü maddesi

İntifa ve rehin hakkı

MADDE 600 - (1) Bir esas sermaye payı üzerinde intifa hakkı kurulmasına, esas sermaye payının geçişine ilişkin hükümler uygulanır.

(2) Şirket sözleşmesiyle, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı kurulması genel kurulun onayına bağlanabilir. Bu hâlde geçişe ilişkin hükümler uygulanır. Genel kurul sadece haklı sebeplerin varlığında rehin hakkı kurulmasına onay vermekten kaçınabilir.

(3) Bir esas sermaye payı üzerinde intifa hakkı bulunması hâlinde, pay intifa hakkı sahibi tarafından temsil edilir; bu durumda intifa hakkını haiz kişi, esas sermaye payı sahibinin menfaatlerini, hakkaniyete uygun bir şekilde gözetmezse tazminat ile yükümlü olur.

Alacaklar ve diğer haklar üzerinde intifa hakkı ve rehin hakkının tesisi için bunların devrine bir engel olmaması kuralının getirildiği MK m. 795'in birinci fıkrası ile 954 ve devamındaki maddeleri Tasarı'nın 600'üncü maddesinin gerekçesinde de tekrarlanmıştır. Esas sermaye payı üzerinde rehin kurulabilmesinin ilk şartı, bu hakkın devrinin mümkün olmasıdır. Devredilemeyen ve paraya çevrilemeyen bir hak üzerinde rehin kurulması da söz konusu olamayacaktır. Tasarı'nın 600'üncü maddesinin gerekçesinde rehinle ilgili özel düzenlemelerin yanı sıra esas sermaye payının devri ile ilgili düzenlemelere de atıf yapıldığı görülmektedir.

Tasarı'nın 600'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, şirket sözleşmesinde esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı kurulmasının genel kurul onayına bağlanabileceği, bu durumda ise, esas sermaye payının geçişine ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür. Madde düzenlemesinden, esas sermaye payı üzerinde rehin tesisine kanunla getirilen bir engel bulunmadığı, ancak şirket sözleşmesi ile rehnin genel kurul onayına tabi tutulabileceği, diğer bir deyişle, kanundaki düzenlemeden daha ağır bir kural getirilebileceği anlaşılmaktadır.

B- Tasarı'nın eleştirisi

Kanaatimizce Tasarı'nın 600'üncü maddesi ile gerekçesi arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Tasarı'nın 600'üncü maddesinin gerekçesinin ilk fıkrasında, "İntifa ve rehin hakkının kurulmasında, esas sermaye paylarının devrine yapılan gönderme hem şekle ve hem onaya hem de miras, eşler arasındaki mal rejimleri ve cebri icraya ilişkin özel hükümleri kapsar." açıklaması yer almaktadır.

Tasarı'nın 595'inci maddesinde[296] esas sermaye payının devri, taraflar arasında, imzaları noterce onaylanacak şekilde, yazılı bir sözleşme yapılması ve ortaklar

[296] Tasarı'nın 595'inci maddesi:
III - Esas sermaye payının geçişi hâlleri

genel kurulunun onayı[297] şartlarına bağlanmıştır. Ayrıca, devirde ortaklar genel kurulunun sebep göstermeksizin onay vermeyebileceği belirtilmiştir.

Tasarı'nın 600'üncü maddesinin gerekçesine bakılırsa, esas sermaye payı üzerinde rehin tesisi de intifa tesisi gibi payın devri koşullarına tabidir. Ancak 600'üncü maddenin ikinci fıkrasında esas sermaye payı üzerinde rehin tesisinin şirket sözleşmesinde genel kurul onayına bağlanabileceği belirtilmiştir. Bir diğer ifadeyle, payın devrinde, şirket sözleşmesinde aksi öngörülmedikçe, kanunen aranan bir şart olan genel kurul onayı, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı tesisinde kanunen aranan bir şart değildir[298].

Şirket sözleşmesinde pay üzerinde rehin hakkı tesisi için genel kurul onayı şartı getirildiği ve dolayısıyla payın devri hükümlerinin geçerli olacağı durumda dahi, rehin için farklı bir düzenleme öngörüldüğü dikkat çekmektedir. Tasarı'nın 595'inci maddesine göre genel kurulun devre onay vermeyi sebep göstermeksizin reddedebildiği, 600'üncü maddesine göre ise, rehinde ancak haklı sebeplerin varlığı halinde genel kurulun onaydan kaçınabileceği görülmektedir.

---

1. Devir

MADDE 595 - (1) Esas sermaye payının devri ve devir borcunu doğuran işlemler yazılı şekilde yapılır ve tarafların imzaları noterce onanır. Ayrıca devir sözleşmesinde, ek ödeme ve yan edim yükümlülükleri; rekabet yasağı ağırlaştırılmış veya tüm ortakları kapsayacak biçimde genişletilmiş ise, bu husus, önerilmeye muhatap olma, önalım, geri alım ve alım hakları ile sözleşme cezasına ilişkin koşullara da belirtilir.

(2) Şirket sözleşmesinde aksi öngörülmemişse, esas sermaye payının devri için**,** ortaklar genel kurulunun onayı şarttır. Devir bu onayla geçerli olur.

(3) Şirket sözleşmesinde başka türlü düzenlenmemişse, ortaklar genel kurulu sebep göstermeksizin onayı reddedebilir.

(4) Şirket sözleşmesiyle sermaye payının devri yasaklanabilir.

(5) Şirket sözleşmesi devri yasaklamış veya genel kurul onay vermeyi reddetmişse, ortağın haklı sebeple şirketten çıkma hakkı saklı kalır.

(6) Şirket sözleşmesinde ek ödeme veya yan edim yükümlülükleri öngörüldüğü takdirde, devralanın ödeme gücü şüpheli görüldüğü için ondan istenen teminat verilmemişse, genel kurul şirket sözleşmesinde hüküm bulunmasa bile, onayı reddedebilir.

(7) Başvurudan itibaren üç ay içinde genel kurul reddetmediği takdirde onayı vermiş sayılır.

[297] Şirket sözleşmesinde aksi öngörülebilir.
[298] Şirket sözleşmesinde aksi öngörülebilir.

Kanaatimizce Tasarı'nın 600'üncü maddesinin ikinci fıkrasının daha açık bir ifadeyle kaleme alınması yerinde olacaktır. Zira, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı tesisinin şirket sözleşmesi ile genel kurul onayına bağlanabileceğini, bu hâlde esas sermaye payının devrine ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlemesi, doğal olarak akla, genel kurul onayına tabi tutulmadığı durumlarda rehnin nasıl kurulacağı sorusunu da getirmektedir. Esas sermaye payı üzerinde rehin tesisinin şirket sözleşmesinde genel kurul onayına tabi tutulmadığı durumda, Medeni Kanun'un hakların rehni ile ilgili düzenlemelerine uygun işlem yapılması gerekmektedir. MK m. 955'in üçüncü fıkrasına göre, yazılı rehin sözleşmesi akdedilmeli ve bu hakların devri için öngörülen şekle uyulmalıdır. Bu düzenleme de bizi tekrar, Tasarı'nın 595'inci maddesine göndermektedir. Burada sorulması gereken en önemli soru, şirket sözleşmesinde rehin için genel kurul onayının aranmaması halinde, rehin ile devrin aynı sıkı koşullara tabi olup olmayacağıdır. Diğer bir deyişle, şirket sözleşmesinde rehin için genel kurul onayı arandığında genel kurul ancak haklı sebeple rehni reddedebilecekken, şirket sözleşmesinde böyle bir onay şartı aranmadığında, genel kurulun sebep göstermeksizin red imkânı mı olacaktır? Tasarı'da bunun amaçlanmadığı, bu durumda rehin için taraflar arasında imzaları noterce onaylanacak bir rehin sözleşmesi yapılmasının ve şirkete bildirilmesinin yeterli olduğu sonucuna varmak yerinde olacaktır. Tasarı'nın esas sermaye payının rehnine ilişkin 600'üncü maddesinin ikinci fıkrasının tereddüde yer bırakmayacak bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Şirket sözleşmesinde esas sermaye payı üzerindeki rehnin genel kurul onayına tabi kılınması dışında rehin için ağırlaştırıcı bir düzenleme öngörülüp öngörülemeyeceği Tasarı'da açıkça belirtilmemiştir. Esas sermaye payı üzerinde rehin tesisinin şirket sözleşmesinde genel kurul onayına tabi tutulduğu durumda, Tasarı'nın 600'üncü maddesinin ikinci bendine göre, esas sermayenin devrine ilişkin hükümler uygulanır. Buna devirle ilgili 595'inci maddede şirket sözleşmesinde devrin yasaklanabileceği belirtilmiş olduğu halde, devir için kanundaki düzenlemeye göre daha ağır koşullar öngörülmesi ile ilgili açık bir

düzenlemeye yer verilmemiştir. 595'inci maddede şirket genel kurul onayı ile ilgili karar nisabının belirlenebilmesi için Karar Alma başlığı altında yer alan 620 ve 621'inci maddeler incelenmelidir. Devir ile ilgili genel kurul kararı, 621'inci maddede sayılan önemli kararlardan olmadığından ve bu karar bir şirket sözleşmesi değişikliğine neden olmadığından, 620'inci maddedeki olağan karar alma düzenlemesine tabi olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, kanunda veya şirket sözleşmesinde aksi yönde bir hüküm bulunmadıkça, toplantıda temsil edilen oyların salt çoğunluğu ile karar alınabilecektir. 620'inci maddede yer alan "şirket sözleşmesinde aksi öngörülmediği takdirde" ifadesinden hareketle, şirket sözleşmesinde, esas sermaye payının devrinin ve dolayısıyla rehninin onayı için veya sadece rehninin onayı için olağan nisaptan daha ağırlaştırılmış bir nisap öngörülmesi mümkündür[299].

V. Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının sona ermesi

Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının hak üzerinde rehin niteliğinde olduğu yukarıda açıklanmıştı[300]. Bu niteliğinin doğal bir sonucu olarak, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının sona erme nedenleri ve sona ermesinin sonuçları, haklar üzerindeki rehin hakkının sona erme nedenleri ve bunun sonuçları ile paralel olarak incelenecektir.

Medeni Kanun'da alacaklar ve diğer haklar üzerindeki rehin hakkının sona ermesi hakkında özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Medeni Kanun'un alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin başlığı altında yer alan MK m. 954 f. 2 (EMK m. 868 f. 2)'deki "Aksine bir hüküm bulunmadıkça, bunların rehni hakkında da teslime bağlı rehin hükümleri uygulanır" düzenlemesine uygun olarak, rehnin sona

[299]Şükrü Yıldız, Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku, İstanbul 2007, s. 227'de bu nisabın düşürülemeyeceğini belirtmiştir, ancak bununla ilgili dayanak göstermemiştir.
[300] Bkz yukarıda İkinci Bölüm II- Limited Şirket Ortaklık Payı Üzerinde Kurulan Rehin Hakkı

ermesinde de teslime bağlı rehne ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir[301].

A- Rehinle temin edilen asıl alacağın sona ermesi

1. Genel olarak

Rehin hakkı, teminatını teşkil ettiği asıl alacağın fer'isi olduğundan[302], BK m. 113 f. 1'de de açıkça ifade edildiği şekilde, asıl alacağın mukadderatına tâbidir. Diğer bir deyişle, asıl alacağı takip eden rehin hakkı, asıl alacağın sona ermesi üzerine, aşağıda incelenecek bazı istisnaî haller dışında, kendiliğinden sona ermektedir[303].

Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da, rehnin doğası gereği, teminatı olduğu alacakla birlikte sona ermektedir.

2. Rehinle temin edilen alacağın sona erme halleri ve rehne etkileri

BK m. 113'ün düzenlemesinde de açıkça belirtildiği üzere, borcun sona ermesi halinde, kefalet, rehin ve sona eren borçla ilgili alacağa bağlı diğer fer'i haklar da sona ermektedir. Kanun düzenlemesinde BK m. 113 ve devamında özel olarak borçların sona ermesi halleri düzenlenmiş, alacağın sona ermesine dair açıklayıcı bir düzenleme getirilmemiştir. Bununla birlikte, borcun sona ermesi, kendiliğinden, o borçla ilgili alacağı da sona erdirdiğinden, bu alacağın ve bu alacağa bağlı fer'ilerin de sona ereceği tabiidir. Kanun koyucu, alacak ile borç arasındaki organik bağı, BK m. 113 f. 1'de borcun sona ermesinin bununla ilgili alacağı da sona erdireceğini ayrıca belirtmeye ihtiyaç duymayacak derecede kabul

[301]Saymen/Elbir, s. 703; Köprülü/Kaneti, s. 548; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1132; Davran, s. 94; Tekinay, s. 146; Oğuzman/Seliçi, s. 791; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 819; Aydın Aybay/Hüseyin Hatemi, Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 300, No. 48; Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 362; Serozan, s. 355; Mehmet Ayan, Eşya Hukuku, cilt III, Sınırlı Aynî Haklar, Konya 2000, s. 258.

[302] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I.E-1.Fer'ilik ilkesi altındaki açıklamalar.

[303] Oğuzman/Öz, s. 409; Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 1076-1077; Eren, s. S. 501-502.

etmiş ve kefalet, rehin ve diğer fer'i haklar borcun değil, alacağın fer'ileri olduğu halde bunu vurgulama gereği duymamıştır.

a) İfa

BK m. 113 f. 1'de belirtildiği üzere, alacağın sona ermesi hallerinden ilki, borcun ifa edilmesidir. Rehin hakkı ile temin edilen alacağın, borçlusu tarafından ifa edilmekle sona ermesi de alacağın, dolayısıyla bunun fer'isi olan rehin hakkının sona erme hallerinden birini teşkil eder[304].

Ancak borç, borçludan başka bir üçüncü kişi tarafından ödenmiş ve BK m. 109'un ikinci bendindeki düzenlemeye uygun olarak, borcu ödeyen üçüncü kişinin alacaklıya halef olacağı borçlu tarafından alacaklıya bildirilmiş ise, alacak hakkı ve bunun fer'ileri borcu ödeyen üçüncü kişiye intikal eder. Bu durumda, alacak ve dolayısıyla fer'isi olan rehin hakkı sona ermez. BK. m. 496 ve m. 499 hükmü benzer düzenlemeyi kanunî halef olan kefil için de kabul etmektedir.

BK m. 109'un birinci bendindeki düzenlemeye uygun olarak üçüncü kişinin borcunun teminatı olarak kendi mülkiyetindeki[305] bir mal üzerinde rehin hakkı tesis eden kimse de, rehinle temin edilen borcu alacaklıya ödemekle, alacaklının haklarına halef olur. Ancak mâlikin kendi taşınırı üzerinde rehin hakkının bir hükmü olmadığından, rehin hakkı sona erer[306].

Hak üzerinde rehin hakkı niteliğinde olan limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da taşınır üzerindeki rehin hakkı olduğundan, kendi ortaklık payı üzerinde üçüncü kişinin borcunu teminen rehin hakkı tesis etmiş olan şirket

---

[304]Saymen/Elbir, s. 657; Cansel, s. 205; Sirmen, s. 110; Çakırca, s. 68;
[305] BK m. 109'un birinci bendinden naklen "veya üzerinde sınırlı bir aynî hakka sahip olduğu".
[306] Cansel, s. 75 ve istisnası için s. 204; Sirmen, s. 110; Çakırca, s. 68; Köprülü/Kaneti, s. 499; anılan kural ve istisnası için Oğuzman/Seliçi, s. 774; kural ve istisnası için Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 800; Akipek/Akıntürk, s. 627.

ortağı, üçüncü kişinin borcunu ifa etmekle, alacaklının halefi sıfatını kazansa da, rehin hakkı sona erecektir.

Ortağın kendi borcunun teminatı olarak ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesis ettiği durumda da, ilgili borcunu ifa etmesiyle alacağın ve dolayısıyla ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının sona ereceği tabiidir.

BK m. 109'daki koşulların sağlanması şartıyla, ortaklık payı üzerindeki rehinle temin edilmiş borcun borçlu veya rehin veren dışında bir üçüncü kişi tarafından ödenmesi halinde, borcu ödeyen, alacaklıya halef olacaktır. Anılan düzenlemeye uygun olarak, bu halde, alacak ve bunun fer'isi olan rehin hakkı sona ermeyecektir.

b) Zamanaşımı

Her ne kadar Borçlar Kanunu'nun 131'inci maddesinde asıl alacağın zamanaşımına uğraması halinde alacakla ilgili fer'i alacakların da zamanaşımına uğrayacağı hükme bağlanmışsa da, kanunun 138'inci maddesinde, rehinle ilgili farklı bir düzenleme getirmiştir. BK m. 138'in açık düzenlemesine göre bir alacağın rehinle temin edilmiş olması, bu alacak hakkında zamanaşımının işlemesine engel olmamaktadır. Ancak temin edilen asıl alacak için zamanaşımı süresi dolmuş da olsa, rehinli alacaklı, rehinli taşınırdan alacağını elde etme hakkını korumaktadır. Bu düzenlemenin dayanağı olarak, zamanaşımının borcu sona erdirmeyip eksik borç haline getirmesi gösterilmektedir[307]. Bir diğer dayanak da, BK m. 131'de açıkça zamanaşımına uğrayan alacakla ilgili bütün fer'i hakların değil, fer'i alacakların zamanaşımına uğrayacağının belirtilmiş olmasıdır. Bir alacak hakkı değil, aynî hak olan rehin hakkı da BK m. 131 düzenlemesine tâbi olmayacak, zamanaşımına uğramayacaktır[308].

[307] Zamanaşımı alacağı tam olarak sona erdirmediği halde Borçlar Kanunu'nun Borçların Sukutu babı altında zamanaşımının da yer alması kanun tekniği anlamında eleştirilebilir.
[308] Nitekim BK m. 113/I'de açıkça "kefalet, rehin ve sair fer'i haklar" ifadesi kullanıldığı halde, BK m. 131'de "faiz ve sair fer'i alacaklar" ifadesi kullanılarak, aynî hak ile alacak arasındaki

BK m. 138 ve anılan gerekçeler doğrultusunda, temin edilen alacak, zamanaşımına uğramış olsa da, rehin veren rehin konusunun iadesini isteyememektedir ve alacaklı, rehinli ortaklık payının paraya çevrilmesini sağlayabilmektedir[309]. Ancak rehnin paraya çevrilmesi üzerine elde edilen tutar, asıl alacağı karşılamaya yetmediğinde, geriye kalan kısım için alacaklı, borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürmesi halinde, borçluyu takip edemeyecektir[310].

c) İbra

Rehinli alacaklının alacak hakkından vazgeçmesi üzerine borçlu, borcu ifa etmeden, borcundan kurtulur ve BK m. 113'üncü madde uyarınca, asıl alacağın fer'isi olan rehin hakkı da asıl alacakla birlikte sona erer[311].

İbra, alacaklı ile borçlu arasında bir sözleşme ve tasarrufî bir işlem niteliğindedir ve alacak hakkı, aynî haklardan farklı olarak, alacaklının tek taraflı beyanı (feragat) ile sona ermemektedir[312]. Diğer bir deyişle, alacaklı, borçlunun onayını almadan alacağından vazgeçememektedir.

Ortaklık payının rehni ile teminat altına alınan alacağın alacaklısı ile borçlusu arasında ibra yönünde yapılan bir sözleşme[313] ile alacağın sona ermesi üzerine limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da kendiliğinden sona erer.

---

farkın gözetildiği sessizce vurgulanmıştır. Ayrıca, rehin hakkı ile ilgili olmasa da, BK m. 131'de fer'i alacakların sona ermesi değil, asıl alacak gibi, onların da zamanaşımına uğraması söz konusudur. Diğer bir deyişle, fer'i alacaklar da aslında sona ermemekte, borçlu tarafından zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi imkânı söz konusu olmaktadır. Bkz. Saymen, s. 621.

[309] Ayan, s. 240; Sirmen, s. 109; Köprülü/Kaneti, s. 498; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1111; Arsebük, s. 499; Saymen, s. 622; Serozan, s. 351; Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 359; Cansel, s. 202; Oğuzman/Seliçi, s. 759; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 784; Çakırca, s. 66; Ertaş, s. 566.

[310] Saymen, s. 622.

[311] Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 989; Oğuzman/Öz, s. 410.

[312] Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 989; Oğuzman/Öz, s. 412; von Tuhr, s. 646-649 ve bu eserlerde konuyla ilgili olarak yapılan atıflar.

[313] İbra sözleşmesinin şekli ile ilgili olarak bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 988-989; Oğuzman/Öz, s. 410-411.

d) Takas

Takasla ilgili genel düzenlemenin yer aldığı BK m. 118 uyarınca, rehinle temin edilen alacağın alacaklısının bu alacağının borçlusuna karşı bir başka borç ilişkisinde borçlu olması[314], anılan taraflar arasında takastan feragat yönünde önceden veya takas şartları oluştuktan sonra imzalanmış bir sözleşme olmaması[315], her iki borç ilişkisinin de edim borçlarının aynı cins olması[316] ve karşılıklı alacakların muaccel olması şartıyla, taraflardan birinin diğerine yapacağı bildirim üzerine karşılıklı alacaklar[317] daha az olanı miktarınca, sona erecektir[318].

Tek taraflı ve karşı tarafa ulaşması gereken ve bozucu yenilik doğuran[319] bir irade beyanı olan takas beyanı, BK m. 122 uyarınca, takas hakkının doğduğu andan itibaren etki doğuracak şekilde geriye etkilidir.

Limited şirket payı üzerindeki rehin hakkı da, temin ettiği alacağın, takas dermeyanı üzerine sona ermesiyle ortadan kalkacaktır. Diğer bir deyişle, rehin alan ile borçlusu arasında vuku bulan geçerli bir takas dermeyanı, temin edilen alacağı (asıl alacağı) sona erdirdiği gibi, bu alacağın fer'isi olan ortaklık payı üzerindeki rehin hakkını da sona erdirecektir. BK m. 122'deki geriye etkili olarak sona erme kuralı, rehnin takas şartlarının gerçekleşmesinden önce ve sonra kurulması hallerinin ayrı ayrı incelenmesini gerektirmektedir.

---

[314] Mütekabiliyet şartı.
[315]Fahrettin Aral, Türk Hukukunda Takas, Ankara 1994, s. 66 vd; Saymen, s. 594; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1026 ; Oğuzman/Öz, s. 436; Eren, s. 1230; Arsebük, s. 475 vd.; Haluk Nomer, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009, s. 195.
[316] Mümâselet şartı.
[317]Takası mümkün olmayan alacaklar için bkz. BK m. 123 ve BK m. 124.
[318]Saymen, s. 579vd; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1012-1030; Oğuzman/Öz, s. 430-441; Eren, s. 1225; Nomer, s. 195-196.
[319]Oğuzman/Öz, s. 437; Aral, s. 11, s. 125; Nomer, s. 195-196.

aa) Takas şartları gerçekleşmeden önce kurulmuş rehin

Takas şartları henüz gerçekleşmeden ilgili alacağın teminatı olarak tesis edilmiş rehin, takas şartlarının gerçekleşmesi ve takas dermeyanında bulunulması üzerine sona erecektir. Rehin de temin ettiği asıl alacak gibi, takas şartlarının gerçekleştiği tarihte sona erecektir.

Ortaklık payı üzerindeki rehin ile teminat altına alınmış alacak ile ilgili geçerli takas dermeyanı üzerine, temin edilen asıl alacak ve bunun teminatı olan ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, BK m. 122 gereği, takas beyanı karşı tarafa ulaştığı anda değil, takas şartlarının gerçekleştiği tarihte sona ermiş olacaktır.

bb) Takas şartları gerçekleştikten sonra ancak takas dermeyan edilmeden önce kurulmuş rehin

BK m. 122'deki düzenlemenin dikkate değer bir diğer sonucu da, takas şartları gerçekleştikten sonra ancak takas dermeyanından önce takasa konu alacağın teminatı olarak tesis edilmiş rehin hakkının, takas dermeyanı üzerine geçersiz hale gelmesidir. Zira bu durumda, asıl alacak (rehinle teminat altına alınmak istenen alacak), takas şartları gerçekleştiği tarihten itibaren sona ermiş sayılacaktır. Dolayısıyla, bu alacağın teminatı olarak takas şartları gerçekleştikten sonra fakat takas dermeyanından önce tesis edilen rehin hakkı da takas dermeyanı ile birlikte ortadan kalkacaktır.

Burada, takas şartları gerçekleştikten sonra ancak takas dermeyan edilmeden önce rehin kurulmuş olduğundan, rehnin geçerliliği ile ilgili iki ihtimal söz konusu olabilecektir.

Bu durumda rehnin hiç kurulmamış olduğu görüşüne karşılık rehnin geçerli olarak kurulduğu ancak ortadan kalktığı görüşü dermeyan edilebilecektir.

İlk görüşe göre, takas dermeyanının alacağı takas şartlarının gerçekleştiği tarihten itibaren geriye etkili olarak ortadan kaldırması nedeniyle, rehin kurulduğu tarihte, alacak ortadan kalkmış sayılacağından, asıl alacak olmaksızın bunun teminatının tesis edilmesi mümkün olmayacağı gerekçesiyle rehnin hiç kurulmamış sayılacağı iddia edilmektedir. Bu görüş kabul edildiğinde, takas beyanı geriye etkili olarak asıl alacağı ortadan kaldıracağı için, rehnin kurulduğu tarihte var olmayan bir alacağın teminatı olarak kurulmuş olduğu, dolayısıyla, aslında rehnin hiç kurulmadığı kabul edilecek ise, bu rehinden sonra kurulan rehinler en başından ilk sırada (veya duruma göre devamındaki sırada) kurulmuş olacak, aslında sıra değişikliğine uğramayacaklardır. Bu görüş kabul edildiğinde, rehin alanın rehin konusu ile ilgili olarak yapmış olduğu masrafları dayandıracağı geçerli bir rehin işlemi, geçerli bir hukukî sebep bulunmayacağından, masrafların sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep edilmesi[320] söz konusu olacaktır. Rehin alan, BK m. 66'ya göre, masrafları talep edebilme hakkını öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl içinde ve bu hakkın doğumundan itibaren 10 yıl içinde bu hakkını kullanabilecektir.

İkinci görüşe göre ise, rehnin, tesisi tarihinde geçerli olarak kurulduğunun, takas dermeyanı üzerine ise, takas tarihinde sona erdiğinin kabulü yönünde olacaktır.
Rehin geçerli olarak kurulmuş ancak sonradan takas dermeyanı üzerine asıl alacak ile birlikte ortadan kalkmış sayılacak ise, rehin konusu üzerinde bu rehinden sonra ancak henüz takas dermeyan edilmeden tesis edilen rehinler sonraki sıralarda kurulmuş kabul edilecek, takas üzerine asıl alacak ile birlikte sona eren rehnin derecesine yükselecektir. Bu görüş benimsendiğinde, rehin sözleşmesi geçerli olarak kurulmuş olduğundan, rehin alanın rehin konusu ile ilgili olarak yapmış olduğu masrafları bu hukukî sebebe dayanarak talep etmesi mümkün olacaktır. Rehin alan, BK m. 125'deki zamanaşımı süresi düzenlemesine uygun olarak, söz konusu masrafların talep edilebilir hâle gelmesinden itibaren 10 yıl içinde rehin verenden masrafları talep edebilecektir.

[320] Aral, s. 144; Eren Cilt:3 s. 481; Oğuzman/Öz, s. 439-440.

Kanaatimizce, rehin sözleşmesi asıl alacak henüz mevcut iken akdedildiğinden, rehnin öncelikle geçerli olarak kurulduğu ancak takas dermeyanı üzerine asıl alacak ile birlikte ortadan kalktığı görüşünü savunmak yerinde olacaktır.

Ortaklık payının rehni ile temin edilmiş bir alacağın takas dermeyanı ile sona ermesi üzerine, bu rehin de takas şartlarının gerçekleştiği tarihten itibaren sona ermiş olacaktır.

e) Kusursuz İmkânsızlık

BK m. 117 f. 1'inci maddede borçludan kaynaklanmayan haller nedeniyle borcun ifasının imkânsız hâle gelmesi durumunda borcun sona ereceği hükme bağlanmıştır. Borçlunun sorumlu tutulamayacağı kaza, mücbir sebep, sakatlık, ehliyetin kaybı, suçsuz tutukluluk, sonradan yürürlüğe giren bir hukuk kuralı [321] gibi nedenlerle borcun ifası imkânsız hale geldiğinde, alacak, zarar ve ziyan talebi hakkı doğumuna yer vermeksizin[322], sona ermektedir.

Ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkıyla temin edilen alacağın, kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi halinde, alacağın fer'isi olan rehin de sona ermektedir.

f) Rehinle temin edilen alacağın alacaklısının rehin konusuna mâlik olması

Üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş alacağın, rehin alanın mülkiyetine geçmesi durumunda rehin hakkı sona erecektir. Üzerinde rehin hakkı kurulmuş ortaklık payının temin edilen alacağın alacaklısı tarafından devralınması durumunda da rehin konusunun rehin alanın mülkiyetine geçmesi söz konusu olacak ve rehin hakkı sona erecektir[323].

---

[321] Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 999; Oğuzman/Öz, s. 420 vd.
[322] von Tuhr, s. 599-600.
[323] Köprülü/Kaneti, s. 499; Saymen/Elbir, s. 703.

g) Tecdit (Yenileme ile eski borcun kalkması ve yerine yeni borcun doğması)

Tecdit, eski bir borcun yeni bir borç meydana getirilerek sona ermesi olarak tanımlanmaktadır[324]. Alacaklı ve borçlunun borcun konusu, sebebi, tâbi olduğu hükümler veya taraflarının değişmesi yönünde anlaşmaları üzerine, mevcut borç sona ermekte, yeni bir borç yaratılmaktadır.

Borcun tecdit nedeniyle sona erebilmesi için, yeni borcun geçerli bir şekilde doğması gerekmektedir. Yeni borç, konusunun imkânsız olması, kanuna-ahlâka aykırı olması, yeni borç için geçerlilik şekil şartına uyulmaması, yenileme işleminin hata, hile, ikrah sebebiyle iptali halinde, yeni borç doğmamış olacağından, eski (mevcut) borç da sona ermemiş olur. Bir an için, yeni borcun geçerli olarak doğmuş ve eski borcun sona ermiş olduğu zannıyla eski borç ile ilgili olarak tesis edilmiş rehnin de sona erdiği zannına kapılan alacaklının rehin konusunu rehin verene iade ettiği düşünelim. Yeni borcun geçerli bir şekilde doğmamış olduğu anlaşıldığında, eski borcun da tecdit nedeniyle sona ermemiş olduğu sonucuna varılacaktır. Ancak eski borç ile ilgili olarak tesis edilmiş rehnin konusu rehin verene iade edilmiş olduğundan, rehin sona ermiş olacaktır. Eski borç sona ermemiş olsa dahi, bununla ilgili olarak kurulmuş rehin hakkı, rehin konusunun zilyetliğinin elden çıkarılmış olması nedeniyle MK m. 943 f. 1 (EMK m. 857 f. 1) gereği sona ermiş olacaktır. Ancak rehin, tecdit nedeniyle değil, rehin konusunun elden çıkarılmış olması nedeniyle sona ermiş olacaktır[325].

---

[324] Saymen, s. 565 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 989 vd; Oğuzman/Öz, s. 415 vd; Eren, s. 1214-1215.

[325] Ortaklık payının rehninde zilyetliğin devri söz konusu olmadığından, rehin alanın eski borcun sona erdiği yanılgısıyla zilyetliği iade etmesi söz konusu olmayacaktır. Ortaklık payı üzerindeki rehin ile teminat altına alınmış alacak yeni bir alacağın geçerli olarak tesis edilmemiş olması nedeniyle sona ermemiş ise, ortaklık payı üzerindeki rehin varlığını sürdürecektir. Ancak bu arada, şirkete rehin hakkının sona erdiğine dair bir bildirim yapılmış ve şirket pay defterindeki rehin kaydı silinmiş ise, kaydın silinmesinden sonra ortaklık payı üzerinde rehin hakkı kazanan üçüncü kişinin hakkı korunmalıdır. Zira, üçüncü kişi, şirket kayıtlarına güvenerek işlem yapmıştır. Kanattimizce, bu durumda, iyi niyetle taşınır iktisabına cevaz veren MK m. 988 kıyasen uygulanabilecektir.

Tecdit nedeniyle borcun sona ermesi üzerine, alacak ve dolayısıyla bunun teminatı olarak kurulmuş ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da sona ermiş olur[326]. Yeni borçtan kaynaklanan alacağın teminatı için rehin hakkının yeniden kurulması gerekmektedir.

Tecdit üzerine teminatların sona ereceği kuralının yegâne istisnasını cârî hesap sözleşmesinde kat işlemi teşkil etmektedir. Gerçekten de BK m. 115 f. 2'ye göre, cârî hesabın kesilip tasdik edilmesi bir tecdit hâli olarak öngörüldüğü halde, aynı maddenin üçüncü fıkrasında bu tecdidin, taraflar aksini kararlaştırmadıkça, teminatları sona erdirmeyeceği hükme bağlanmıştır[327].

h) Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi

BK m. 116'da alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, borcu sona erdiren hallerden biri olarak tanımlanmıştır. Rehin hakkı ile temin edilmiş alacağın borçlusu ile alacaklısından birinin diğerinin tek mirasçısı olması, iki tarafın da bir ticarî işletme olması durumunda birinin diğerini, BK m. 179 uyarınca, bütün aktif ve pasifleri ile birlikte devralması, alacaklı ve borçlu ticaret şirketlerinin, TTK m. 146 uyarınca, birleşmesi, rehinle temin edilmiş alacağın, borçlusuna temlik edilmesi gibi sebeplerle alacaklı sıfatıyla borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesi sonucu asıl alacak sona ermekte, bu alacağın teminatı olan rehin hakkı da ortadan kalmaktadır.

Limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin hakkı, teminatını teşkil ettiği alacak, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle sona erdiğinde ortadan kalkacaktır.

BK m. 116 f. 2'de yer alan düzenlemeye göre ise, borcu sona erdiren birleşmenin ortadan kalkması ile borç yeniden doğacaktır. Örneğin borçlunun alacaklının

[326] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1112; Cansel, s. 204; Çakırca, s. 66.
[327] Cansel, s. 204; Köprülü/Kaneti, s. 497 dn.37; Saymen/Elbir, s. 658; Sirmen, s. 109; Çakırca, s. 67.

mirasçısı olduğu ve alacaklının vefatı üzerine alacağının mirasçısı olan borçluya intikal ettiği durumda borç alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi üzerine sona ermektedir. Ancak mirasçı borçlu, mirası reddederse, birleşme ortadan kalkacağından, borç da tekrar doğmuş olacaktır. Taşınır rehniyle temin edilmiş bir alacağın sıfatların birleşmesi üzerine sona erdiği gerekçesiyle taşınırın mâlikine iade edilmiş olması halinde, borç BK m. 116 f. 2 gereği sonradan tekrar doğsa bile, rehin canlanmayacaktır. Zira rehin konusunun zilyetliğinin elden çıkarılmış olması nedeniyle, rehin MK m. 943 f. 1 (EMK m. 857 f. 1) gereği sona ermiş olacaktır.

Asıl soru, rehin konusunun zilyetliği henüz elden çıkarılmadan, borç BK m. 116 f. 2'ye göre yeniden doğarsa rehnin de tekrar kurulmuş sayılıp sayılmayacağıdır. Rehnin varlığı, asıl alacağın varlığına bağlı olduğuna göre, asıl alacağın sona erdiği dönemde rehin de sona ermekte ancak asıl alacak tekrar doğduğunda bunun teminatı da aynı şekilde tekrar doğmakta mıdır? Alacağın yeniden doğması üzerine alacağın fer'ilerinin ve dolayısıyla rehin konusunun zilyetliği henüz elden çıkarılmadıysa taşınır rehninin, yeniden doğacağı doktrinde hâkim görüştür[328]. Ancak alacağın sıfatların birleşmesi ile sona erdiği tarihle BK m. 116 f. 2'ye göre yeniden doğacağı tarih arasında söz konusu taşınır üzerinde başka bir rehin kurulmuş olursa, bu durumda eski rehnin BK m. 116 f. 2 tahtında yeniden doğması söz konusu olamayacaktır.

Haklar ve alacaklar üzerinde kurulan rehin söz konusu olduğunda ise, durum biraz daha karmaşıktır. Zira hak ve alacaklar üzerinde rehin hakkı tesisinde zilyetliğin devri söz konusu değildir. Bu durumda, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi nedeniyle sona eren bir alacak, birleşme nedeninin hükümsüz hale gelmesi üzerine tekrar doğmuş ise, bu alacağı teminen tesis edilmiş hak üzerinde tesis edilmiş rehnin de tekrar doğması beklenir. Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı ise, bir kere sona erdikten ve sona erdiği şirkete bildirildikten sonra

---

[328] Oğuzman/Öz, s. 419-420; von Tuhr s. 663; Kenan Tunçomağ, Borçlar Hukuku, C.1 Genel Hükümler, İstanbul 1976, s. 1201.

tekrar kendiliğinden hüküm kazanabilecek midir? Teminat altına alınan alacağın BK m. 116 f. 2 gereği yeniden doğması üzerine ortaklık payı üzerindeki rehnin taraflar arasında tekrar hüküm kazandığı ancak sona erme şirkete bildirildi ise, TTK m. 520'de sayılan bildirme, ortaklar kurulu kararı ve pay defterine kayıt şartları tekrar gerçekleştirilmeden rehnin şirkete karşı ileri sürülemeyeceği kabul edilmelidir. Aynı şekilde rehin alanın rehin kapsamındaki mâlî haklarla ilgili ödemeleri de ancak şirkete bildirimden sonra talep edebileceği sonucuna varılmalıdır.

3. Rehinle temin edilen asıl alacağın sona ermesinin etkileri

Rehinle temin edilen asıl alacağın sona ermesinin birincil etkisi, yukarıda da belirtildiği gibi, bu alacağı temin etmek için kurulmuş rehin hakkının sona ermesidir. Borçlar Kanunu'nda borcu sona erdiren haller olarak sayılmış hallerin asıl alacağa ve dolayısıyla bunu temin eden rehin hakkına etkileri yukarıda incelendi.

Bunlar dışında aşağıda, asıl alacak sona erdiğinde, BK m. 113 f. 2 kapsamına işlemiş faizlerle ilgili talebin rehin hakkı ile ilişkisi, rehinle temin edilmiş asıl alacağın kısmen sona ermesinin rehin hakkı üzerindeki etkisi, temin edilen asıl alacağın sona ermesi üzerine rehnin de sona erdiğinin limited şirkete bildirilmesi ve şirket kayıtlarının düzeltilmesi konuları ele alınacaktır.

a) İşlemiş faizleri talep hakkının rehin hakkına etkisi

BK m. 113 f. 2 düzenlemesine göre, alacak sona erdiği halde işlemiş faizleri talep hakkı saklı tutulmuşsa veya faiz borçlarının sona ermediği, halin özelliklerinden çıkarılabiliyorsa, işlemiş faizler istenebilmektedir. Rehin hakkının asıl alacak ile birlikte sözleşme faizleri, takip giderleri ve gecikme faizinin teminatını teşkil ettiğini öngören MK m. 946 (EMK m. 860) düzenlemesi karşısında BK m. 113 f. 2'nin yorumlanması gerekmektedir. Faiz talep hakkı saklı tutulduğunda, rehnin

asıl alacağa bağlı olarak sona ermesi kuralına rağmen, rehin hakkı saklı tutulan faiz talep hakkı için devam edebilecek midir? Doktrinde BK m. 113'ün emredici değil, düzenleyici bir hüküm olduğu yönünde görüşler yer almaktadır[329]. Bu görüşe göre, tarafların yalnızca faizin değil, sona eren alacağın diğer fer'ilerinin de sona ermeyeceğini kararlaştırması mümkündür. Dolayısıyla taraflar, alacak sona erse de o güne kadar tahakkuk etmiş faizleri talep hakkının devam edeceğini kararlaştırabildiği gibi, rehin hakkının da faizler tamamen ödenene kadar yürürlükte olacağı konusunda anlaşabilirler. Ancak taraflar arasında rehnin devamına dair böyle bir açık anlaşma olmadıysa, asıl alacağın sona ermesiyle rehin hakkı da sona erecektir. Zira, rehin hakkı, asıl alacağın fer'isidir ve kural olarak asıl alacakla birlikte sona ermektedir.

Bu çıkarım limited şirkette ortaklık payının rehnine uygulandığında, rehin hakkının temin ettiği alacak hakkı sona ermiş olsa bile, sona erme tarihine kadar işlemiş faizleri talep hakkının korunacağına dair bir anlaşma yapılmış ise, rehin alan ve rehin veren tarafından rehin hakkının da bu faizler ödenene kadar devam edeceğine karar verilmesi mümkündür. Taraflar bunu özellikle kararlaştırmamışsalar, alacak sona erdikten sonra faiz alacağının sona ermeyeceğine dair anlaşma kendiliğinden rehin hakkını da devam ettirmeyecektir. Aynı şekilde, rehin veren (borçlu veya üçüncü kişi) ile rehinli alacaklı arasında yapılacak rehin sözleşmesinde alacağın sona ermesi tarihine kadar işlemiş faiz alacaklarını talep hakkı devam ettiği sürece rehin hakkının yürürlükte kalacağına yönelik bir anlaşma yapılması gerekmektedir.

b) Rehinle temin edilen alacağın kısmen sona ermesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

Rehinle temin edilen alacağın kısmen sona ermesi ise, rehin hakkını kısmen sona erdirmemektedir. MK m. 944 f. 2 (EMK m. 858 f. 2)'nin açık düzenlemesine göre, alacaklı alacağının tamamını almadıkça, rehinli taşınırı veya onun bir

[329] Eren, s. 501-502. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop ve Oğuzman/Öz bu konuya değinmemiştir.

kısmını hak sahibine geri vermek zorunda değildir[330]. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının temin ettiği alacak kısmen sona erse de, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı kısmen sona ermeyecektir. Teminat altına alınan alacak tamamen sona erene kadar, rehin hakkı varlığını sürdürecektir.

B- Borcun nakli

BK m. 176'ya göre alacağın fer'ileri, borçlunun şahsına ilişkin olanlar dışında, bu alacakla ilgili borcun nakli işlemine rağmen geçerliliklerini korurlar. Ancak aynı düzenlemenin ikinci fıkrasında, söz konusu alacağın borçlusu dışında bir üçüncü kişi tarafından verilen rehnin veya kefaletin geçerliliği için bu üçüncü kişinin borcun nakline muvafakat etmesi gerektiği düzenlenmektedir. Buna göre, bir alacağın teminatı olarak rehin (veya kefalet) veren borçlu dışındaki üçüncü kişi, borcun nakline onay vermiyor ise, söz konusu rehin (veya kefalet) borcun nakli işlemi üzerine sona erecektir.

Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin de, ortak tarafından bir başkasının borcu için teminat olarak verilmiş ise aynı sonuca varılmalıdır. Başkasının borcu için ortaklık payı üzerinde rehin hakkı kurmuş ortak, temin edilen alacakla ilgili söz konusu borcun bir başkasına nakline onay vermediği takdirde, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı borcun nakli tarihi itibariyle sona ermiş olacaktır.

C- Rehin hakkı ile ilgili sona erme nedenleri

Rehnin paraya çevrilmesi ve rehin hakkının konusunun ortadan kalkması, rehni sona erdiren hallerdendir.

---

[330] Bkz yukarıda İkinci Bölüm I. E- 6. Rehin yükünün bölünmezliği (Teminatın taksim edilememesi) ilkesi altındaki açıklamalar.

1. Rehnin paraya çevrilmesi

MK m. 946 (EMK m. 860)'nın açık düzenlemesine göre, rehinli alacağın muaccel hale gelmesine rağmen ödenmemesi üzerine, rehinli alacaklı rehin konusunu paraya çevirerek alacağını satış bedelinden alabilmektedir. Hak ve alacaklar üzerindeki rehin hakkı da, rehinli alacaklının muaccel olduğu halde ödenmeyen alacağının rehnin paraya çevrilmesi sonucu elde edilen değerden karşılanması ile sona erer.

Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehnin paraya çevrilmesi yoluyla da bu rehin hakkı sona erecektir.

2. Rehin konusu alacağın veya diğer hakkın sona ermesi

Rehin konusu ortadan kalktığında rehin hakkının sona ermesi de tabiidir. Rehin konusu hak veya alacağın BK m. 113 ve devamında yer alan sona erme nedenleri ile sona ermesinin yanı sıra rehin hakkından feragat, rehin akdinin feshi, rehin konusunun zilyetliğinin kaybedilmesi, rehin hakkı kurulurken belirlenmiş olan bozucu şartın gerçekleşmesi nedenleriyle de rehin hakkı sona ermektedir. MK m. 961 (EMK m. 875)'de alacak veya hak üzerindeki rehin hakkının zayıflamasını engelleyecek kurallar yer almaktadır[331]. Ayrıca Medeni Kanun'un Taşınmaz Rehni başlığı altında yer alan MK m. 865-867 (EMK m. 780-782) ile rehinli alacaklıya tanınmış önlemlere başvurulması da mümkündür[332].

a) Rehin konusu alacağın ifa edilmesi

Kural olarak, rehin konusu alacağın borçlusu, alacaklısına borcunu ödemekle borcundan kurtulur ve alacak hakkı ifa ile sona erer. Ancak MK m. 961 f. 2 (EMK m. 875 f. 2)'ye göre, alacak üzerindeki rehin hakkı kendisine ihbar edilen borçlu

[331] von Tuhr, s. 218, s. 649, s. 880; Çakırca, s. 66.
[332] Taşınır rehninde kanunda düzenleme bulunmayan konularda taşınmaz rehninin ilgili düzenlemelerinin uygulanacağına dair, Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s. 454.

(rehne konu alacağın borçlusu), rehin alana veya rehin verene ödemede bulunmadan diğer tarafın onayını almakla mükelleftir. Diğer bir deyişle, rehin konusu alacağın borçlusu, alacağı rehin alana ödeyecek ise, rehin verenden; rehin verene ödeyecek ise, rehin alandan muvafakat almak zorundadır. Rehin alan ile rehin veren arasında söz konusu ödemenin kime yapılacağı konusunda bir anlaşmazlık yaşanması durumunda, rehne konu alacağın borçlusu, mahkemeden tevdi yeri belirlenmesini istemek ve ödemesini buraya yapmakla yükümlüdür. Tevdi yerine yatırılan tutar üzerinde rehin verenin mülkiyet, rehin alanın rehin hakkı devam edecektir[333].

Rehin hakkından haberdar olmayan borçlu[334] için ise, MK m. 961 (EMK m. 875)'de anılan yükümlülükler söz konusu olmayacaktır. Borçlu, borcunu ifa etmekle borcundan kurtulacaktır ve alacak, borcun ifası ile ortadan kalktığından, alacak üzerindeki rehin hakkı da sona erecektir. Rehin veren ve rehin alan, rehin konusu alacağın borçlusuna bildirim yapmamanın sonucuna katlanacaktır. Rehin alan, sebepsiz zenginleşme nedeniyle, rehin verene başvurabilir. Rehin sözleşmesinde ek teminat isteme konusunda özel bir düzenlemenin bulunmadığı hallerde rehinli alacaklının Medeni Kanun'un Taşınmaz Rehni başlığı altında yer alan MK m. 865-867 (EMK m. 780-782) düzenlemelerine müracaatla ek teminat isteyebileceği kanaatindeyiz[335]. Zira anılan düzenlemelerde, ek teminat istemenin bir şartı olan kusur unsuru bu halde mevcuttur. Rehin verenin, alacak üzerindeki rehne rağmen ifayı kabul etmekte kusuru vardır.

Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin, bir alacak değil daha geniş anlamda bir hak rehni olduğundan, şirketin ortağa yapacağı bir ödeme ile hakkın ortadan kalkması mümkün değildir. Ancak kâr payının ödenmesi gibi mâlî haklar, bir hak türü olan ortaklık payının içindeki limited şirkete karşı olan alacaklardan biridir.

---

[333] Köprülü/Kaneti, s. 461; Oğuzman/Seliçi, s. 791;

[334] Alacak ve Haklar üzerindeki rehin hakkının aynî niteliğinin tartışılması nedenlerinden birisi de üçüncü kişilerin aynî hakkın varlığını anlayabilecekleri şekilde kamuya açıklığın sağlanamıyor olmasıdır.

[335] Taşınır rehninde kanunda düzenleme bulunmayan konularda taşınmaz rehninin ilgili düzenlemelerinin uygulanacağına dair, Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s.454.

Rehin konusu hak üzerinde sona erdirici olmasa da hakkın içeriğini etkileyen ödemeler de MK m. 961 (EMK m. 875) anlamında bir tasarruf işlemi olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla, limited şirket, kendisine yapılan rehin bildiriminde bir açıklık olmadığı takdirde, ortaklık payının içeriğindeki mâlî yükümlülüklerinden kaynaklanan ödeme borcunu yerine getirmeden önce rehin alacaklısının ve ortağın rızasını almak zorundadır. Rehin alanın ve rehin verenin söz konusu ödemenin kime ve hangi koşullarda yapılacağı konusunda mutabakat sağlayamaması durumunda ise, limited şirketin tevdi mahalli tayini için mahkemeye müracaatı gerekecektir.

b) Rehin konusu alacağın zamanaşımına uğraması

Zamanaşımı, Borçlar Kanunu'nun Borçların Sukutu başlığı altında düzenlenmiş olduğu halde, borcu gerçek anlamda sona erdiren bir sebep değildir[336]. Rehin konusu alacakla ilgili 10 yıllık genel zamanaşımı veya kanunda özel olarak öngörülmüş zamanaşımı süresinin dolması halinde, alacaklı ancak borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürmemesi şartıyla alacağını dava yoluyla tahsil edebilecektir. Diğer bir deyişle, zamanaşımı alacak hakkına son vermemekte, alacak hakkını eksik bir borç haline getirmektedir.

Aynı şekilde alacak üzerinde rehin hakkı sahibi üçüncü kişi de rehne konu alacak ile ilgili zamanaşımı süresi geçtiğinde borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürmesi ihtimali ile karşı karşıya kalacaktır. Borçlu bu def'iyi ileri sürmez ise, rehin hakkından istifade edebilecektir. Ancak rehnin paraya çevrilmesi sırasında borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürmesi halinde, bu hakkını kullanamayacaktır[337].

---

[336] Saymen, s. 620-621; Eren, C.III, s. 482, Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1030.

[337] Zamanaşımının sadece alacak haklarında söz konusu olduğu, aynî haklar, kişilik hakları, fikrî haklar, üyelik hakları ve inşâî haklar zamanaşımına için zamanaşımının söz konusu olmadığı hakkında bkz. Eren C.III s. 484 ve Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop s. 1034. Konusu alacak veya diğer haklar olan rehin hakkında, rehin konusunun zamanaşımına uğraması, rehin konusunu ortadan kaldırmayıp, rehin konusunun talep edilebilirliğini etkilemektedir. Kanaatimizce bu

Zamanaşımı bir alacak ilişkisi için değil, bir alacak ilişkisindeki her bir borç için geçerli olacağından, hak üzerinde rehin niteliğindeki limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı için rehin konusu alacağın zamanaşımına uğraması halinden söz edilmesi mümkün olmamaktadır.

c) Rehin konusu alacağın ibrası

Hak veya alacak üzerindeki rehin hakkının zayıflatılmasını veya değerinin düşürülmesini engelleyecek düzenlemeler getiren MK m. 961 (EMK m. 875)'e göre, rehin verenin rehne konu hak veya alacağa olumsuz etkisi olacak ibra[338], yenileme, tecil, takas, müşterek borçlulardan birinin veya kefilin borçtan kurtarılması, faizlerin silinmesi, rehin konusu alacağın teminatı olan rehnin kaldırılması gibi tasarrufları[339], rehin alanın rızasını gerektirmektedir. Doktrindeki yorumlara göre, bu rızayı rehin veren aramalıdır. Ancak rehin kendisine bildirilmiş olan rehinli alacağın borçlusu üçüncü kişinin de MK m. 961 f. 2 (EMK m. 875 f. 2)'deki düzenleme gereği, rehinli alacakla ilgili ibrayı rehin alana bildirmesi gerektiği sonucuna varılmalıdır. Rehinli alacak ile ilgili ibra, ancak rehin verenin veya üçüncü kişi borçlunun, keyfiyeti rehinli alacaklıya bildirmesi ve rehinli alacaklının buna muvafakat vermesi ile hüküm doğuracaktır. Rehin konusu alacağın borçlusunun rehinden haberdar olduğu durumlarda, rehin veren, rehinli alacaklının rızasını almadan borçlusunu ibra etse dahi, bu ibra MK m. 961 uyarınca hüküm doğurmayacaktır. Diğer bir deyişle, bu durumda rehne konu alacak, ibraya rağmen, sona ermeyecektir.

Rehne konu alacak üzerinde rehin tesis edilmiş olduğu, borçlu üçüncü kişiye bildirilmemişse ve borçlu üçüncü kişinin bu rehni bilmesi gerekmiyorsa, rehin

---

durumda rehin hakkı sona ermeyecektir, ancak rehinli alacaklı rehni paraya çevirmek istediğinde, zamanaşımı def'i ile karşılaşabilecektir.

[338] Oğuzman/Öz, s. 435.

[339] Sirmen, s. 104; Köprülü/Kaneti, s. 461; Oğuzman/Seliçi, s. 791; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 818; Ayan, s. 258; Esener/Güven, s. 512; Ertaş, s. 571; von Tuhr, s. 218, s. 649, s. 880; Çakırca, s. 66.

veren alacaklısı tarafından ibra edilmesi üzerine, borçlu bu borcundan kurtulacaktır. Ancak rehin veren, doğruluk ve güven kuralları ve MK m. 961'deki açık düzenleme uyarınca, rehne konu alacak üzerinde teminatı tehlikeye düşürecek tasarruflardan kaçınma yükümlülüğüne aykırı bu işlemi nedeniyle rehin alanın uğradığı zararları tazminle yükümlüdür[340].

Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehnin konusu, ortaklık payından kaynaklanan maddi haklar olduğundan, şirketin ortak tarafından bu borçlarından ibra edilmesi mümkündür. Ancak bu durumda kendisine rehin bildirimi yapılmış olan şirket rehinden haberdar olmadığını iddia edemeyecektir. MK m.961'e aykırı olarak yapılan ibra beyanı ise, kanuna aykırılık nedeniyle hüküm doğurmayacak, dolayısıyla ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da ibradan etkilenmeyecektir.

Rehnin konusunun alacak hakkı olduğu durumlarda ise, bu alacağın ibrası, MK m. 961 (EMK m. 875)'deki düzenlemeden hareketle, rehin teminat konusu alacağın borçlusuna bildirilmiş olmak şartıyla, ancak rehin hakkı sahibinin rızası ile mümkün olabilir. Bu rıza olmaksızın yapılan ibra işlemi, rehin konusu alacağın alacaklısı için de, borçlusu için de bir hüküm ifade etmeyecektir ve rehni sona erdirmeyecektir.

d) Rehin konusu alacağın takası

Borçlar Kanunu'nda takas engelleri arasında alacak üzerindeki rehin sayılmamıştır. Ancak rehne konu alacağın sona ermesine neden olan hallerden birisi olan takas da rehne konu alacağı olumsuz etkileyecek tasarruflardandır. MK m. 961 (EMK m. 875) uyarınca, rehin verenin ve rehin alanın rehne konu hak veya alacak üzerinde rehnin değerini etkileyecek nitelikte olumsuz etkisi olan takas işleminde rehin alanın rızasını aramaları gerekmektedir. Rehin veren, rehne konu alacağın alacaklısı sıfatıyla, rehin alanın rızası bulunmaksızın takas beyanında bulunamaz. Rehin, üçüncü kişi borçluya bildirilmiş ise veya kendisi

[340] Sirmen, s. 104-105; Köprülü/Kaneti, s. 461.

tarafından bu rehnin bilinmesi gerekiyor ise, üçüncü kişi borçlunun da, rehin alanın rızası olmaksızın, takas dermeyanında bulunmaması gerekir[341]. Bulunsa da MK m. 961 (EMK m. 875)'in açık düzenlemesi karşısında, alacak, takas dermeyanı üzerine sona ermeyecektir.

Alacak üzerindeki rehnin borçluya bildirilmediği durumda ise, borçlunun geçerli takas dermeyanı borcu sona erdirecektir. Rehinli alacaklı, bu alacağın borçlusuna rehni bildirmemesinin sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaktır. Rehinden habersiz borçlunun takas dermeyanının alacağı sona erdirmesi için, ibradan farklı olarak, karşı tarafın kabulü dahi gerekmemektedir.

Limited şirket ortaklık payından kaynaklanan ve rehnin konusunu teşkil eden maddi hakları oluşturan alacak kalemlerinin, örneğin kâr payı alacağının, ortak ile şirket arasındaki takas işlemi nedeniyle sona ermesi mümkündür. Kanaatimizce, bu halde, takas işlemi ortaklık payı kapsamındaki alacaklardan bir bölümünü sona erdireceğinden ortaklık payını bütünüyle sona erdirmiyor olsa da, MK m. 961 (EMK m. 875) gereği, rehin lehdarının rızasının alınması gerekmektedir. Bu onay alınmadan takas dermeyanında bulunulması söz konusu alacağı sona erdirmeyecektir.

e) Rehin konusu alacağın kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi

Rehin konusu alacak, imkânsızlık nedeniyle sona erdiğinde, bu alacak üzerinde tesis edilen rehin de sona ermektedir.

Hakkın kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi, üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş hakkın tamamen ortadan kalkması nedeniyle veya bir kanun değişikliği ile söz konusu olabilir. Bu durumda da bu hak üzerinde tesis edilen rehin de hak ile birlikte sona erecektir.

---

[341] Oğuzman/Öz, s. 462, dn. 150.

Limited şirket ortaklık payının kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi ise mümkün olmayacaktır. Zira herhangi sebeple olursa olsun, limited şirket tasfiye edilecek ve ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı tasfiye payı üzerinde rehin hakkına dönüşecektir.

f) Rehin konusu alacağın tecdit nedeniyle sona ermesi

Üzerinde rehin hakkı tesis edilen alacağın BK m. 114-115 uyarınca yenileme ile sona ermesi üzerine, bu alacak üzerindeki rehin hakkı da sona erecektir. MK m. 961 (EMK m. 875) anlamında rehin hakkı konusu alacağı sona erdiren bir tasarruf işlemi niteliğinde[342] olan tecdit, rehinden haberdar olan borçlu ile rehin veren arasında, rehin alanın muvafakati olmaksızın sonuç doğurmayacaktır. Diğer bir deyişle, rehin konusu alacağın borçlusuna rehin konusunda bilgi verilmiş veya kendisi bunu bilebilecek durumda ise, bu kişi ile rehin veren alacaklısı arasındaki tecdit işlemi, rehin alanın muvafakati olmaksızın geçerlilik kazanmayacaktır.

Rehin konusu alacağın borçlusunun rehinden haberdar olmadığı durumlarda ise, tecdit nedeniyle rehin konusu alacak sona erecektir, ancak rehin veren rehin alanın bu işlem nedeniyle uğradığı zararını tazminle yükümlüdür.

Ortaklık payı bir alacak değil, hak olduğundan, tecdit ile sona ermesi söz konusu olmayacaktır. Ancak ortaklık payından kaynaklanan alacakların tecdit ile sona ermesi mümkündür. Bu da rehin konusunu ortadan kaldırmamakta, ancak rehin konusunun değerini etkilemektedir. Rehin konusu alacağın borçlusuna rehnin bildirilmiş olması şartıyla, rehin lehdarının rızası alınmaksızın gerçekleştirilen tecditin geçerliliği, MK m. 961 (EMK m. 875)'deki âmir hükme aykırılık nedeniyle, söz konusu olmayacaktır.

[342] Eren, s. 1218; İpek Yücer, Yenileme (Tecdit), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2007, s. 233-259, s. 237.

g) Rehin konusu alacağın alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi nedeniyle sona ermesi

Alacak üzerinde üçüncü kişi lehine bir intifa hakkı veya rehin tesis edilmiş ise, bu alacak, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sonucu sona erse dahi, üçüncü kişinin bu alacak üzerindeki intifa ve rehin hakkının sona ermeyeceği görüşü baskındır[343]. Bu durumda, rehnin fer'isini teşkil ettiği, bağlı olduğu asıl alacak değil, rehnin konusunu teşkil eden alacak ortadan kalkmıştır. Rehin bu alacağa göre bağımsız bir hak teşkil etmektedir ve bu alacağın sona ermesi rehin hakkını sona erdirmemektedir. Rehin hakkı, rehin verenin malvarlığında sona ermiş alacağa tekabül eden malvarlığı değeri üzerinde devam edecektir[344].

Limited şirket ortaklık payı ile ilgili alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi hali, ortak tüzel kişinin, limited şirketi devralması; limited şirketin ortağı tüzel kişiyi devralması veya ortak tüzel kişi ile asıl şirketin birleşmesi halinde söz konusu olabilir. Bu özel durumlar aşağıda incelenecektir[345].

Alacaklık ve borçlu sıfatının birleşmesi hallerinden birisi de bir alacağın borçlusu tarafından temlik alınmasıdır. Limited şirket, rehne konu ortaklık payından kaynaklanan maddi haklardan kaynaklanan alacak hakkını temlik aldığında, borçlusu olduğu alacağı temlik almış olacaktır. Temlike konu alacak, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi nedeniyle sona erecek olsa da, ortaklık payı salt temlik konusu alacak hakkından ibaret olmadığından, ortaklık payının sona ermesi söz konusu olmayacaktır.

---

[343] von Tuhr, s. 662; Arsebük, s. 473; Saymen, s. 373; Oğuzman/Öz, s. 419; Eren Borçlar Hukuku C.III, s. 467; Eren, s. 1220; Saymen/Elbir, s. 703.

[344] Kaim değerle ilgili bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı

[345] Bkz. İkinci Bölüm V. D-5. Birleşme ve Nev'i Değiştirme

3. Rehin hakkından vazgeçme-feragat

Rehin alanın rehin hakkından tek taraflı irade beyanı ile feragat etmesi rehin hakkını sona erdiren hallerden birisidir[346]. Alacak hakkından ibradan farklı olarak bir aynî hak olan rehin hakkından feragat etmek tek taraflı irade beyanı ile mümkündür[347]. Ancak rehne konu hak, senede bağlanmış ise, rehin hakkının sona ermesi için feragatin yanı sıra ilgili senedin de rehin verene iadesi gerekmektedir[348].

Bir diğer feragat hali de alacak temlikinde görülmektedir. Rehin ile temin edilen alacağın temlikinde temlik eden ve temlik alanın, asıl alacak ile birlikte rehin hakkının geçmeyeceği konusunda anlaşmaları halinde de, rehnin fer'iliği ilkesinin doğal bir sonucu olarak, rehin hakkı sona ermektedir[349]. Zira, temin ettiği asıl alacağın bir fer'isi olan rehin hakkı, ancak asıl alacağa bağlı olarak var olabilmekte, temin ettiği asıl alacaktan ayrılarak varlığını devam ettirmesi söz konusu olmamaktadır.

Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin hakkından feragat eden rehinli alacaklı, ortaklık payı senede bağlanmış ise, bunu da rehin verene iade edecektir. MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) gereği ortaklık payının rehninde de uygulanan TTK m. 520'deki devir sözleşmesine ilişkin şekil şartının, BK m. 12'deki şekle ilişkin düzenleme gereği, rehinden feragat işleminde de uygulanması gerektiği düşünülebilir. BK m. 12'de kanun gereği yazılı olması gereken sözleşmede değişiklik yapan sözleşmenin de yazılı olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu kural resmî şekle tâbi sözleşmeler için de uygulanmaktadır. TTK m. 520'den kıyasen, ortaklık payının rehni sözleşmesi imzaları noterce tasdik edilecek yazılı

---

[346] Asıl alacak, fer'isine tabi olmadığından, rehin hakkından feragat edilmesi asıl alacağı sona erdirmemektedir.
[347] Cansel, s. 202.
[348] Sirmen, s. 111; Çakırca, s. 71; Göksoy, s. 374; Serozan, s. 351.
Köprülü/Kaneti s. 498'de "Taşınır rehninde rehin alanın rehninden vazgeçtiğini rehin verene açıklaması yeterlidir" açıklaması yer almaktadır. Oysa sadece bunu açıklamak değil, aleniyet ilkesine uygun olarak, taşınırın zilyetliğini de rehin verene geçirmek gerektiği belirtilmelidir.
[349] Saymen/Elbir, s. 628.

bir sözleşme ile yapıldığından, bu rehinden vazgeçmeye ilişkin yazılı beyanın da rehinli alacaklının imzasının noter tarafından tasdik edilmesi suretiyle yapılması gerektiği düşünülebilir.[350] Kanaatimizce, söz konusu vazgeçme beyanının, ispat edilebilirlik açısından, yazılı olması gerekse de, rehin hakkı sahibinin kendi hakkından feragat ediyor olması nedeniyle, imzasının noter tasdikli olmasına gerek olmayacaktır.

4. Rehin akdinin feshi

Rehin alan ve rehin verenin karşılıklı olarak rehin sözleşmesini feshetmeleri sonucu rehin sözleşmesi ve dolayısıyla rehin hakkı sona erer. Rehin hakkının sona ermesi üzerine, mâlik, rehin konusu taşınırın veya rehinli alacağın varsa bağlı olduğu senedin kendisine iadesini isteyebilir.

Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkını tesis eden rehin sözleşmesi, rehin alan ve rehin veren tarafından feshedildiğinde, ortaklık payı senede bağlanmış ve şirket sözleşmesinde rehin veya devirde senedin de teslim edileceği hükme bağlanmış olduğu için rehin kurulurken senet rehin alana teslim edilmiş ise, rehin alan elindeki senedi rehin verene iade edecektir. Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin taraflarca feshedildiği tarihte sona erecektir. Ancak tarafların rehnin sona erdiği keyfiyetini şirkete bildirmeleri ve şirket kayıtlarını buna göre düzelttirmeleri gerekmektedir.

5. Bozucu şartın gerçekleşmesi veya belirlenen sürenin dolması

Rehin hakkı kurulurken, belirli bir bozucu şartın gerçekleşmesi üzerine veya belirli bir süre içinde paraya çevrilmesi istenmezse sona ereceği kararlaştırılmış olabilir. Bu durumda, bozucu şartın gerçekleşmesi veya paraya çevirme için

[350]Konuyla ilgili tartışmalar için bkz. Oğuzman/Öz, s. 118-119, s. 410-411; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 99 vd.; Eren, C.I, s. 355.

belirlenen süre içinde bu talebin gerçekleşmemesi üzerine rehin hakkı sona erer[351].

Rehin alan ile rehin veren, limited şirket ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının belirli bir şartın gerçekleşmesi üzerine sona ereceğini kararlaştırmış ise, bu şartın gerçekleşmesi üzerine rehin hakkı sona erecektir. Aynı şekilde belirli bir süre içinde paraya çevirmenin talep edilmemesi halinde rehin hakkının sona ereceği kararlaştırılmış ise, bu sürenin sonunda paraya çevirme talep edilmediğinde rehin hakkı sona erecektir.

Rehin konusu ortaklık payı senede bağlanmış ve şirket sözleşmesinde rehin veya devirde senedin de teslim edileceği hükme bağlanmış olduğu için rehin kurulurken senet rehin alana teslim edilmiş ise, rehin alan elindeki senedi rehin verene iade edecektir. Ayrıca rehin alan, rehin hakkının sona erdiğini limited şirkete bildirmelidir.

6. Rehin konusunun zilyetliğinin kaybedilmesi

Alacak ve diğer haklar üzerinde rehinde rehin konusunun zilyetliğinin kaybedilmesi ancak kıymetli evraka bağlı alacaklar üzerinde söz konusu olabilecek bir sona erme sebebidir.

Hakkında pay senedi çıkarılmış ortaklık payının rehin hakkına konu olduğu durumda, pay senedi rehin alanın elinden çıksa veya tamamen zayi olsa dahi ortaklık payı üzerindeki rehin sona ermeyecektir. Zira, TTK m. 518 uyarınca, bu senetler kıymetli evrak niteliğinde olmayıp sadece birer ispat vasıtası sayılırlar.

[351] Sirmen s. 37, s. 112; Çakırca, s. 69.

D- Limited şirketle ilgili özel durumların ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

Ortaklık payının şirketler hukuku düzenlemeleri çerçevesinde sona ermesi, konusu ortadan kalkan rehin hakkını da sona erdirmektedir. Aşağıda limited şirketlere özgü hangi hallerin ortaklık payı ve dolayısıyla bunun üzerindeki rehin hakkına etkileri incelenecektir.

1. Limited şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin sona ermesi

Şirket sözleşmesine konulması zorunlu olan kayıtların belirlendiği TTK 506'ncı maddenin beşinci bendinde şirketin süresi de sayılmıştır. Aynı kanunun 511'inci maddesinin üçüncü bendinde ise, şirketin süresi ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi gereken kalemler arasında sayılmıştır. Bu açık düzenlemeler karşısında, kanun koyucunun limited şirketlerin varlığını sürdürmesi açısından bir süre belirlenmesini istediği, limited şirketin belirsiz süre için veya süresiz olarak kurulmasına cevaz vermediği sonucuna varılmaktadır[352].

Şirket sözleşmesinde belirtilen sürenin sona ermesi üzerine şirketin infisah mı edeceği yoksa bu halin ortaklara feshi talep yetkisi mi verdiği tartışmalıdır. Doktrinde sürenin dolması üzerine şirketin infisah edeceği ve tasfiyeye gireceği görüşünü benimseyenler[353] olduğu gibi, şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin dolmasının şirket ortaklarına şirketin sona ermiş sayılmasını ve tasfiyenin başlatılmasını talep etme[354] hakkını verdiği görüşünde[355] olanlar da mevcuttur.

---

[352]Akar Öcal, Limited Şirkette Süre, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt I, s. 603-609, İstanbul 2003, s. 607; Arslanlı/Domaniç, s. 108; Çevik, s. 157.

[353]Çevik, s. 157, s. 501; Danıştay Üçüncü Dairesi'nin 29/12/1976 tarihli, 1976/191 (791) Esas ve 1976/808 (908) Karar sayılı kararı (Çevik, s. 501'den naklen); Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 971, No. 1741; Öcal, s. 608.

[354]Şirketin feshinin kimden veya hangi makamdan talep edileceğine dair bir açıklama bulunmamaktadır. Ortaklar, şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin dolduğu gerekçesiyle şirketin feshini şirketten veya mahkemeden talep edebilmelidir.

[355]Arslanlı/Domaniç, s. 726.

Şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin dolmasıyla şirketin infisah edeceğini ve tasfiye halinde gireceğini savunan görüşe göre, şirketin işletme konusunda faaliyette bulunulması mümkün değildir. Şirketin yegâne amacı tasfiye sürecinin tamamlanmasıdır. Bu görüş taraftarları[356], tasfiye sürecinde, tasfiye amacı dışındaki işlemlerin şirketi bağlamayacağını, şirketin süresinin ticaret sicilinde tescil ve ilan edilmesi ile üçüncü kişilerin süreden haberdar olmadığı iddiasının engelleneceğini, tasfiye sürecine giren şirketin bu tür işlemlere icazet vermesinin de mümkün olmadığını savunmaktadır.

Şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin dolmasının, şirket ortaklarına şirketin feshini talep etme yetkisi bahşettiğini savunan görüşe göre ise, sürenin dolması bir infisah değil, fesih sebebidir.

Şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin dolmasının bir infisah sebebi olduğu kabul edildiğinde şirket, infisahın tescili üzerine tasfiye haline girecek ve ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, tasfiye payı üzerindeki rehin hakkına dönüşecektir. Şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin dolmasının bir infisah veya fesih sebebi olması, sonunda şirket fesholursa limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehnin mukadderatı açısından sonucu değiştirmemektedir. Fesih veya infisah üzerine şirket tasfiye sürecine girmekte, şirketin malvarlığı paraya çevrilmekte, alacakları tahsil edilmekte, borçları ödenmekte ve bu işlemlerin sonunda kalan bakiye ortaklara dağıtılmaktadır. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da, tasfiye sürecinde, tasfiye bakiyesi üzerinde şirkete karşı alacak hakkı üzerinde rehin hakkı olarak varlığını devam ettirmektedir.

2. Limited şirket ortağının şirketten çıkmasının ve çıkarılmasının sonuçları

Şirket sözleşmesi ile uzun süreli bir hukukî ilişki başlatan ortakların ve şirketin bu hukukî ilişkiyi şirketin sona ermesinden veya ortakların vefatından önce haklı

[356]Öcal, s. 608.

nedenlerle sona erdirmek istemeleri kuvvetle muhtemeldir[357]. Özellikle ortakların kişiliğinin önem taşıdığı şirket türlerinden biri olan limited şirkette bu ihtimali dikkate alan kanun koyucu, TTK'nın farklı düzenlemelerinde ortağın şirketten çıkmasına veya çıkarılmasına imkân tanıyan düzenlemeler öngörmüştür.

Ortağın limited şirketten çıkması, çıkarılması ve bunların ortaklık payı üzerindeki etkileri aşağıda incelenecektir.

a) Ortağın şirketten çıkması

TTK m. 551'de şirket sözleşmesi ile ortaklara şirketten çıkma hakkı verilmesi imkânı getirilmiştir[358]. Şirket sözleşmesinde bu yönde bir düzenleme yer almasa da, aynı maddenin ikinci fıkrasındaki düzenlemeye göre, ortak, haklı sebeplere istinaden mahkemeden şirketten çıkarılmasına izin verilmesini veya şirketin feshini[359] talep edebilmektedir. Şirket sözleşmesinde çıkmaya ilişkin bir düzenlemenin yer almadığı ve çıkma için haklı sebebin bulunmadığı hallerde, ortakların aralarında anlaşarak çıkma hakkına cevaz verecek şekilde şirket sözleşmesinde değişiklik yapması ve şirketten çıkmak isteyen ortağın bu düzenlemeye uygun işlem yapmasının[360] veya ortağın çıkma talebini şirkete bildirmesi üzerine ortakların oy birliği ile çıkma talebini kabul etmesinin de TTK m. 551'de belirtilmemiş çıkma şekilleri olduğu öğretide kabul edilmektedir[361].

Şirketten çıkan ortağın şirketteki esas sermaye payı ve buna dayalı hakları, TTK m. 551 f. 4'te belirtilen şekilde verilmelidir. Şirketten çıkarılma halinde de uygulanacak bu düzenleme ile ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

---

[357] Öztürk Dirikkan, s. 13.
[358] TTK m. 551 f. 1'de şirket sözleşmesinde çıkma hakkının ancak belirli şartlarla kullanabileceğine dair düzenleme getirilmesine de cevaz verilmiştir.
[359] Haklı sebeplerle şirketin feshini ancak bu sebeplerin doğumunda kusuru bulunmayan ortak isteyebilir. Bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 769.
[360] Arslanlı/Domaniç, s. 767
[361] Öztürk Dirikkan, s. 28 ve dn.38s. 7.

b) Ortağın şirketten çıkarılması

Ortağın şirketten çıkarılmasında, çıkmadan farklı olarak, ortağın şirketten kendi iradesi dışında ayrılması söz konusudur. Ortağın limited şirketten çıkarılma halleri TTK'nın farklı maddelerinde düzenlenmiştir.

Bunlardan ilki, TTK m. 551 f. 3 uyarınca, ortağın haklı nedenlere[362] istinaden, ortaklar kurulu kararı[363] ve mahkeme kararı ile şirketten çıkarılmasıdır.

Bir diğer çıkarılma hali ise, TTK m. 523'ün dördüncü bendinde düzenlenmiş olan limited şirketin feshinin engellenmesi için ortağın çıkarılması halidir.

TTK m. 522'ye göre limited şirket, ortaklardan birinin şahsî alacaklısının[364] bu ortağın ortaklık payını haczettirmesi ve bu haczin kesinleşmesi halinde bu alacaklı veya ortaklarından birinin iflası halinde iflas idaresi doğrudan altı ay önceden ihbar etmek şartıyla, şirketin feshini isteyebilmektedir. TTK m. 523 ise, feshin ihbarından itibaren işleyecek altı aylık sürenin sonunda şirketin infisah ettiğinin tescil edilmesinden önce, (altı aylık süre içinde) feshin engellenmesi için başvurulabilecek yolları göstermektedir. TTK'nın 523'üncü maddesinin dördüncü bendinde düzenlenen ortağın çıkarılması da bu yollardan birisidir. Anılan düzenlemede, iflası istenen veya payı şahsî alacaklısı tarafından haczettirilen ortağın şirkete ödemiş olduğu esas sermaye payının hakiki bedelinin icra dairesine veya iflas idaresine ödenerek ortağın şirketten çıkarılması hali düzenlenmiştir. Bu şekilde çıkarılma için, şirket esas sermayesinin çoğunluğunu temsil eden şirket ortaklarının sayı itibariyle çoğunluğu tarafından karar alınması gerekmektedir.

---

[362] Haklı nedenin tespitinde TTK m. 187'de yararlanılır. Bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 929, No. 1678b.

[363] Söz konusu ortaklar kurulu kararının TTK m. 551 f. 3'e göre, şirket esas sermayesinin yarısından fazlasına sahip bulunan ortakların mutlak çoğunluğunun oyu ile alınması gerekmektedir. Kararın belirtilen çoğunlukla alınması ortaklıktan çıkarma davasının dinlenebilmesi şartıdır.

[364] Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan alacaklı da TTK m. 522 anlamında ortağın alacaklısının haiz olduğu hakkı haizdir.

Ancak bu karara iflas eden veya takibata uğrayan ortak katılmayacaktır[365]. TTK m. 551'de düzenlenmiş olan haklı sebeple şirketten çıkma veya çıkarılmada mahkemeye başvuru gerekirken, feshi önleme için ortağın çıkarılmasında ortaklar genel kurulunun belirtilen nisapla karar alması yeterli olmaktadır[366].

Şirket ortakları aleyhine şahsî alacaklıları tarafından takibe geçilmesi veya ortağın iflas etmesi, şirket sözleşmesinde ayrıca bir prosedür gerekmeksizin bir ortaklıktan çıkma hali olarak öngörülmüş ise, ayrıca bir ortaklar genel kurulu kararı veya mahkemeye başvuru gerekmeksizin ortak ihraç edilmiş sayılacaktır[367].

Ortağın limited şirketten çıkarılması nedenlerinden bir diğeri de TTK m. 529'da düzenlenmiş olan ortağın nakdî veya aynî[368] sermaye koyma borcunu ifada temerrüde düşmesi halidir[369]. Şirket sözleşmesinde ödeme tarihine ilişkin bir düzenlemenin olmadığı durumlarda, şirket ortaklar genel kurulu[370], ortakların koymayı taahhüt ettikleri esas sermaye payının ödenmemiş kısmının veya bunun belirli bir bölümünün ödenmesi için bir tarih belirler. Ödeme tarihinin belirlenmesi için alınacak ortaklar genel kurulu kararı, şirket sözleşmesinde farklı bir yöntem veya nisap öngörülmemiş ise, TTK m. 536'daki düzenlemeye uygun olarak, şirket sermayesinin yarısından fazlasını temsil eden ortakların oyuyla

---

[365] Arslanlı/Domaniç, s. 322; Üçışık, s. 195; Yanlı, s. 688.

[366] Arslanlı/Domaniç, s. 322-323; Üçışık, s. 195; Öztürk Dirikkan, s. 65; Yaşar Karayalçın, Anonim Şirkette Çıplak Payın Haczedilmesi ve Paraya Çevrilmesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XVI, s.149-197, Ankara 1999, s. 385-386; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 973, No. 1742; Eriş, s. 1509.

[367] Arslanlı/Domaniç, s. 322; Yanlı, s. 688, dn.106; Üçışık, s. 195.

[368] Arslanlı/Domaniç, s. 397; Üçışık, s. 196. Aksi yönde Öztürk Dirikkan, s. 56-57. Yazar TTK m. 529'a göre, temerrüt sebebiyle çıkarmanın nakit sermaye taahhüdünde söz konusu olduğu, ayın sermaye koyma taahhüdünde, kural olarak, temerrüt sebebiyle çıkarmanın mümkün olmadığı görüşündedir. TTK m. 509 f. 2'nin atıf yaptığı TTK m. 285 f. 2 gereği, ayın sermaye taahhüdü söz konusu olduğunda, şirketin tüzel kişilik kazanması üzerine, şirketin taahhüt edilen ayın üzerinde doğrudan mâlik sıfatını kazandığı, bu durumda aynî sermaye taahhüdünde bulunan ortağın temerrüde düşmesinin söz konusu olmayacağı belirtilmektedir.

[369] Sadece sermaye borcunun ödenmesinde temerrüt sebebiyle ortağın çıkarılması söz konusu olabilmektedir. Yoksa sermaye borcunu ifa etmiş ortağın cezai şart, faiz veya masraf ödemelerinde temerrüde düşmesi bir çıkarma nedeni sayılamamaktadır.

[370] M. Fadlullah Cerrahoğlu, Limited Ortaklıkta Ortağın Sermaye Borcunda Temerrüdü ve Temerrüdün Sonuçları, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 1976, s. 165'de ödeme tarihinin belirlenmesi konusunda şirket sözleşmesinde müdürlere yetki verilmesinin de mümkün olduğu belirtilmektedir.

alınmış olmalıdır[371]. Şirket sözleşmesinde veya sonradan şirket ortaklar genel kurulu kararı ile taahhüt edilen sermayenin ödenmesi için bir tarih belirlenmemiş ise, BK m. 74 uyarınca, ödeme borcu şirketin tescili anında muaccel hale gelir ve ortaklar genel kurulu tarafından her an talep edilebilir[372].

Taahhüt edilen sermayenin ödenmesi için şirket sözleşmesinde veya sonradan alınan ortaklar genel kurulu kararında belirlenen tarihte veya böyle bir tarih belirli değil ise, şirketin tescili anından itibaren talep üzerine esas sermaye payı taahhüdünü yerine getirmeyen (esas sermaye payını ödemeyen) ortak, ayrıca bir ihtar gerekmeksizin ve kusuru olup olmadığına bakılmaksızın[373], temerrüde düşmüş olur.

Mütemerrit ortağa, noter marifetiyle ve en az onbeş gün ara ile iki ihtarname gönderilerek, sermaye koyma taahhüdünü, temerrüt faizi ve varsa cezai şart ile birlikte ödemesi istenir ve sermaye koyma taahhüdünü yerine getirmemesi[374] halinde çıkarılacağı bildirilir. Bu ihtarlara rağmen borcunu ödenmemesi halinde şirketin önünde iki seçenek olacaktır. Şirket, ya ortağın sermaye borcu için ortağa karşı icra takibine geçecektir, ya da TTK m. 536'ya uygun olarak verilecek ortaklar kurulu kararı ile ortağı şirketten çıkararak ona ait payın paraya çevrilmesine karar verecektir[375]. Kararın ortağa tebliği üzerine ortaklık sıfatı düşer, bu sıfat nedeniyle sahip olduğu hak ve borçlar sona erer ve şirket, çıkarılan

---

[371] Arslanlı/Domaniç, s. 395; Üçışık, s. 196; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 951, No. 1712; Cerrahoğlu, Temerrüt, s. 165.
[372] Doğanay, Muaccel, s. 64.
[373] Arslanlı/Domaniç, s. 399; Üçışık, s. 196.
[374] İhtar üzerine ortak, sermaye koyma borcunu yerine getirir, ancak temerrüt faizini ve cezai şart tutarını ödemez ise, bu bir çıkarılma nedeni olamayacaktır. Zira TTK m. 529 f. 2'de açıkça sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen ortağın şirketten çıkarılacağı hükme bağlanmıştır.
[375] İki ihtara rağmen sermaye taahhüdünün yerine getirilmemesi üzerine ortağın çıkarılmasına karar vermek zorunda değildir. Çıkarma kararı verip vermemek konusunda ortaklar genel kurulunun bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Şirket ortaklar genel kurulu, çıkarmaya dair ihtar göndermiş olduğu halde, ortak aleyhinde icra yoluyla takibe geçebilecektir (Bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 399; Üçışık, s. 196). Çıkarılan ortağa ait ortaklık payı ya diğer bir ortak tarafından ya da açık artırma veya başka bir yolla üçüncü bir kişi tarafından karşılığı şirkete ödenerek iktisap edilecektir.

ortağın ortaklık payının sahibi olur[376]. Çıkarılan ortak, ortaklık sıfatıyla birlikte geleceğe yönelik yönetim, kâr payına katılma, tasfiye bakiyesine katılma, oy hakkı, denetleme hakkı gibi mâlî ve idarî haklarını da yitirir[377]. Ancak çıkarılma kararının tebliğine kadar şirkette birikmiş alacaklarını ve bu tarihe kadar dağıtılmasına karar verilmiş kâr paylarını talep hakkı devam eder. Ortak, çıkarılma kararının kendisine tebliğine kadar tahakkuk etmiş haklarını sermaye koyma borcu ve diğer borçları ile takas edebilecektir[378]. Temerrüt nedeniyle çıkarılan ortağın temerrüt konusu sermaye borcundan kaynaklanan sorumluluğu ise, çıkarma kararının tebliği ile sona ermeyecektir. Henüz talep edilmemiş sermaye borçları, çıkarılan ortağın payını devralacak yeni ortağa intikal edecek olmakla birlikte, devralan ortak bakiye sermaye borcunu ödemediğinde TTK m. 531 hükmü gereğince çıkarılan ortağa da selef sıfatıyla müracaat edilecektir[379].

Ortağın ortaklık payına haciz konulması durumunda ortağın şahsî alacaklısı veya ortağın iflası halinde iflas idaresi tarafından TTK m. 522 uyarınca şirketin feshinin istenmesi halinde şirket, feshi engellemek amacıyla, TTK m. 523'e

---

[376] Üçışık, 198. Arslanlı/Domaniç, s. 397-398'de Kararın tebliği ortak şirketten çıkarılmış olur ve ortaklık sıfatının kalktığını, pay defterine gereken açıklamanın yazılacağını, pay devredilene kadar ortağın adının, şirket pay defterinde kayıtlı kalacağını ifade etmektedir.
Arslanlı/Domaniç, s. 402'de çıkarılan ortağın ortaklık payının akıbeti ile ilgili olarak "Çıkarma kararının ortağa ulaşması üzerine ortağın ortaklık payı üzerindeki hakları ortadan kalkar, ancak limited şirket de ortaklık payı üzerinde mülkiyet iktisap etmez. Bu ortaklık payı en kısa zamanda TTK m. 530'da öngörülen usul ile ortaklardan birine veya üçüncü bir kişiye devredilmelidir. Şirket, bu ortaklık payı üzerinde mülkiyet hakkı değil, tasarruf yetkisi kazanmış olur. Devre kadar ortaklık mevkii açık kalır. Ortaklık payına bağlı bütün haklar donar, limited şirket bu süre içinde (bu ortaklık payından kaynaklanan) hiçbir hakkı kullanamaz, mesela, rey veremez, kâr alamaz. Payın bilânçonun aktifinde de gösterilmesine cevaz yoktur" görüşü yer almakta iken, Poroy/Tekinalp/Çamoğlu'nda aynı konu hakkında "Çıkarma kararının verilmesi ile limited ortaklık çıkarılan ortağın sermaye payının sahibi olur. Bu halde pay, ex lege (kanunen) kazanılmıştır. Limited ortaklığın ortaklık sıfatı geçicidir. Çıkarılan ortak (…) ortaksal haklarını yitirir. Fakat ortak, çıkarma kararına rağmen limited ortaklığa karşı alacaklarını talep edebilir. (…) Payın çıkarma kararı ile limited ortaklığa bağlanması geçici olduğu ve hakların donması anlamını taşıdığı için, paydan kaynaklanan haklar kullanılamaz. Kısaca ortaklık o paya ilişkin oyu kullanamaz, kâr alamaz." görüşüne yer vermiştir.
[377] Cerrahoğlu, Temerrüt, s. 182; Üçışık, s. 195.
[378] Cerrahoğlu, Temerrüt, s. 182; Öztürk Dirikkan, s. 60, s. 100.
[379] Cerrahoğlu, Temerrüt, s. 182'de çıkarma kararının ortağa tebliğine kadar talep edilmemiş sermaye borcunun ortaklıktan çıkarma ile sona erdiği görüşündedir.

uygun olarak, esas sermaye payının gerçek değeri, diğer bir deyişle ayrılma payı ödenmek suretiyle, ortağı çıkarabilmektedir[380].

TTK m. 551 f. 3'de ise, haklı sebeplerin varlığı halinde, şirket ortaklarının sayı ve sermaye itibariyle çoğunluğunun alacağı karar ile mahkemeden ortağın çıkarılmasına karar vermesi talebinde bulunabilme imkânı getirilmiştir.

c) Ortağın şirketten çıkmasının ve çıkarılmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı bakımından sonuçları

Sermaye koyma borcunda temerrüt nedeniyle çıkarılma dışındaki sebeplerle ortağın şirketten çıkması veya çıkarılması durumunda esas sermaye payı ve bundan kaynaklanan haklarla ilgili olarak şirket tarafından ortağa ödenmesi gereken değer, ayrılma payı olarak adlandırılmaktadır[381]. Şirketten çıkan veya çıkarılan ortağın ayrılma payını talep hakkı, çıkma veya çıkarılma gerçekleştiği anda doğan bir haktır. Bununla birlikte söz konusu talep, şirket tarafından ancak TTK m. 551 f. 4'e göre esas sermayenin azaltılmasının tamamlanması üzerine yerine getirilebilecektir[382].

TTK m. 551 f. 4'te yer alan düzenlemeye göre, bir ortağın şirketten çıkması veya çıkarılması kural olarak ancak esas sermayenin azaltılması kurallarına uyulması şartıyla geçerli olabilmektedir. Şirket, ayrılan ortağın talep edeceği ayrılma payını, esas sermayenin azaltılması yoluyla yaratılacak nakitle ödeyecektir. Esas sermayenin azaltılması üzerine, ilgili ortaklık payı da sona ermiş olacaktır. Çıkan veya çıkarılan ortağın ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkı, çıkma veya çıkarılma üzerine, ortağın şirkete karşı haiz olacağı ayrılma payı ile ilgili

[380] TTK m. 551'deki çıkarma kararından farklı olarak, TTK m. 523 b.4'te düzenlenen çıkarmada, ortaklar kurulu kararına ek olarak mahkeme kararı alınması gerekmemektedir. Bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 323.
[381] Öztürk Dirikkan s. 105; Erdem/Göksoy, s. 602.
[382] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 931, No. 1680.

alacak hakkı (ortaklık payının kaim değeri-surrogatı[383]) üzerinde rehin hakkı olarak varlığını sürdürmeye devam eder[384]. Diğer bir deyişle, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı alacak üzerindeki rehin hakkı olarak varlığını sürdürecektir. Alacaklar üzerindeki rehinde rehinden haberdar edilen borçlunun MK m. 961 (EMK m. 875)'deki düzenleme gereği, rehinli alacaklıya veya rehin verene diğerinin onayı olmaksızın ödeme yapmaması, bu taraflar arasında bir ihtilaf halinde, borçlunun mahkemeden tevdi mahalli tayini istemesi gerekmektedir.

TTK m. 551 f. 4'teki esas sermayenin azaltılması kuralının istisnaları yine aynı düzenlemede yer almaktadır. Burada sayılan istisnaî hallerde, esas sermaye azaltımına gidilmesi gerekmemektedir. Ancak bu hallerde de şirket dilerse esas sermaye azaltımı yoluna başvurabilecektir. Anılan düzenlemeye göre, çıkan veya çıkarılan ortağın ayrılma payı, şirket malvarlığının esas sermayeyi aşan kısmından ödenmesi halinde sermaye azaltılmasına gerek olmayacaktır. Yine aynı şekilde, ayrılan ortağın ortaklık payının bir diğer ortak[385] tarafından devralınması halinde, şirket esas sermayesinin azaltılması gerekmeksizin, ayrılan ortağa ayrılma payının ödenmesi mümkün olacaktır. Sermaye azaltılması gerekmeksizin ayrılma payının ödenebildiği son hal ise, ortağın sermaye koyma borcunu yerine getirmemesi nedeniyle ortaklık payının TTK m. 530 uyarınca paraya çevrilmesidir. Bu durumda da, paraya çevirmeden elde edilecek paradan çıkarılan ortağın esas sermaye payı borcu kesildikten sonra artan kısım çıkarılan ortağa ayrılma payı olarak ödenecektir. Bu üç halde, esas sermaye azaltımı söz konusu olmadığından,

[383]Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı. Erdem/Göksoy, s. 602.
[384] Erdem/Göksoy, s. 604.
[385]Madde metninde "başka bir ortak tarafından devralınma" ifadesi kullanıldığı halde, kanaatimizce, ayrılanın ortaklık payının bir üçüncü kişi tarafından devralınması hali de bu kapsamda kabul edilmelidir. Aynı yönde, bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 774. Erdem/Göksoy, s. 604'de bir açıklama yapılmamakla birlikte, kullanılan terimlerden bu görüşün benimsendiği anlaşılmaktadır.

ortaklık payı da sona ermemekte, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da varlığını sürdürmektedir[386].

Ortağın TTK m. 523'üncü maddesinin dördüncü bendindeki sebeple şirketten çıkarılması durumunda da ayrılma payı icra dairesine veya iflas idaresine ödenecektir. Ayrılma payının esas sermayenin azaltılması gerekmeksizin, şirket malvarlığının esas sermayeyi aşan kısmı ile ödendiği hallerde, ortaklık payı itfa olmayacak, ortaklık payı üzerindeki rehin varlığını sürdürecek ve ortaklık payı şirket tarafından bir üçüncü kişiye veya diğer ortağa devredilecektir. Şirket malvarlığının esas sermayeyi aşan kısmının ayrılma payını ödemeye yetmemesi durumunda, sermaye azaltımına gidilecek ve ortaklık payı itfa edilecektir. İtfa edilen ortaklık payının değeri de ayrılan çıkarılan ortağa ayrılma payı olarak ödenecektir. Bu durumda ortaklık payı itfa olduğundan, üzerindeki rehin hakkı da çıkarılan ortağın şirkete karşı sahip olduğu ve ayrılma payı ile ilgili alacak hakkı üzerinde devam edecektir. Bu durumda da şirket, ortağın ayrılma payını MK m. 961 (EMK m. 875)'deki düzenlemeye uygun olarak ödeyecek veya rehin alan ile rehin veren arasında ihtilaf olması durumunda mahkemeden tevdi mahalli tayini isteyecektir[387].

TTK m. 529'a göre, sermaye koyma borcunda temerrüt nedeniyle çıkarılma dışındaki sebeplerle ortağın şirketten çıkarılması durumunda ise, ortaklık payı ve dolayısıyla bunun üzerindeki rehin hakkı varlığını devam ettirmektedir. Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı veya ortaklık payının daha önce haczedilmiş olması, ortağın ortaklık sıfatının çıkarılma ile sona ermesini engellememektedir[388]. Çıkarılma ile ortaksız kalan pay şirkete dönmektedir. Söz konusu payın karşılığı tamamen ödenmemiş olduğu için, TTK m. 526 düzenlemesi gereği, payın şirket tarafından edinilmesi mümkün değildir. Pay geçici olarak, devredilene veya itfa

[386] Erdem/Göksoy, s. 602-604'te ortağın şirketten çıkması ile ilgili açıklamalarda TTK m. 551 f. 4'te öngörülen sermayenin azaltılmasının gerekmediği ve ortaklık payının varlığını koruduğu haller dikkate alınmamıştır. Oysa, anılan düzenleme hem ortağın çıkmasında hem de ortağın çıkarılmasında uygulanabilecektir.
[387] Arslanlı/Domaniç, s. 322-324.
[388] Arslanlı/Domaniç, s. 400; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 940, No. 1693.

edilene kadar şirket nezdinde tutulacak, ancak şirket, ortaklık payı ile ilgili hakları kullanamayacaktır. Ortağın şirketten çıkarılması, ortaklık payının itfası, sönmesi anlamına gelmediğinden ve ortaklık payının hukukî varlığı devam ettiğinden[389], ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da sona ermeyecektir. Şirket söz konusu payı ya başka bir ortağa veya üçüncü bir kişiye satacak veya payı itfa edecektir. Payın satılması durumunda, yeni mâlik rehinli ortaklık payını rehinle yükümlü olarak iktisap edecektir. Rehinli alacaklı, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkını ortaklık payının yeni mâlikine karşı ileri sürebilecektir. Ortaklık payının itfa edilmesi halinde ise, ortaklık payı ortadan kalkacağından, konusu ortadan kalkan rehin hakkı da sona erecektir. Rehin hakkının sona ermesine katlanmak istemeyen rehin lehdarı, ortaklık payının bir üçüncü kişiye satılmasını sağlayabilir. Ancak diğer ortakların bu devri kabule zorlanmasının mümkün olmadığını düşünüyoruz. Kanaatimizce rehin hakkı sahibi, haksız fiil hükümlerine dayanarak, sermaye ödeme borcunu yerine getirmeyen eski ortağa karşı rehin hakkının ortadan kalkması üzerine uğradığı zararın tazmini talebiyle rücû edebilecektir.

3. Esas sermayenin azaltılması

Sermaye şirketlerinde sermaye azaltılması imkânına duyulan ihtiyaç, kısmen sermaye şirketi özellikleri taşıyan limited şirkette de kendini göstermektedir. Limited şirkette esas sermayenin azaltılmasında TTK m. 517 düzenlemesi gereği, anonim şirketlerin sermayesinin azaltılmasına ilişkin TTK hükümleri uygulanmaktadır. Esas sermayenin azaltılması; esas sermayenin bir kısmının âtıl kalması, zararların kapatılması gerekliliği, vergi kanunlarındaki değişiklikler gibi sermaye şirketlerine özgü genel nedenlerle gerekebilmektedir. Limited şirketlere özgü nedenlerden biri ise, taahhüt ettiği esas sermaye payını ödemekte temerrüde düşen ortağın TTK m. 529 vd'daki düzenlemelere uygun olarak şirketten çıkarılması üzerine payının paraya çevrilmesine ve bunun da yetmemesi üzerine seleflerine müracaat edilmesine rağmen şirketin bu alacağını tahsil edememesi

[389] Arslanlı/Domaniç, s. 401; Cerrahoğlu, Temerrüt, s. 180.

durumunda TTK m. 551 f. 4 uyarınca açık kalan tutar kadar sermayenin azaltılması gereğidir.

Esas sermayenin azaltılmasının sonucu, azaltma nedeni her ne olursa olsun, ortaklık payının, azaltılan miktar ile orantılı olarak, ortadan kalkmasıdır[390]. Şirket sözleşmesinin değiştirilmesi yoluyla gerçekleşen esas sermayenin azaltılmasında şirket alacaklılarının korunmasını hedefleyen bir yöntem belirlenmiştir. Ancak ortakların şahsî alacaklılarının, özellikle de ortaklık payı üzerinde rehin hakkı bulunan alacaklının haklarının akıbeti asıl incelenmesi gereken konudur.

Esas sermayenin azaltılmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi azaltımın amacına göre değişmektedir. Zira yukarıda da belirtildiği gibi, esas sermayenin azaltılması, ortaklık payının kısmen de olsa ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Esas sermayenin indirilen kısmının akıbeti, ortaklık payının ve bunun ortadan kalkan kısmı yerine ortaya çıkan malvarlığı değerinin (kaim değerin-*surrogat*ın)[391] akıbetini belirleyecektir. Bunlar da doğrudan ortaklık payı üzerindeki rehin hakkını etkileyecektir. Esas sermaye, bir miktar sermayenin ortaklara iade veya başka bir gayeye tahsis edilmesi amacıyla ya da bilânço zararı nedeniyle sermayenin kaybedilen kısmının indirilmesi, bilânçonun temizlenmesi amacıyla azaltılabilmektedir.

a) Azaltılan esas sermaye tutarının ortaklara ödendiği sermaye azaltmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

Şirketteki işlem hacminin esas sermayenin tamamının kullanılmasını gerektirmeyecek kadar düşük olması, diğer bir deyişle, sermayenin bir kısmının âtıl kalması[392]; vergi kanunlarında sermaye azaltmayı cazip hale getiren

---

[390] Göksoy, s. 318.
[391] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı
[392] Arslanlı/Domaniç s. 201; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 969, No. 1738; Göksoy, s. 316-318; Pulaşlı, s. 537.

değişiklikler yapılması[393] gibi nedenlerle gerçekleşen sermaye azaltımlarında azaltılan miktar, ortaklık payları oranında ortaklara geri verilmektedir. Üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olan ortaklık payının sahibi ortağa da sermaye azaltımı nedeniyle payı oranında iade söz konusu olacaktır. Ortağın ortaklık payından kaynaklanan hakkı, ortaklar kurulu tarafından sermayenin indirilmesine ve indirilen tutarın paylarla orantılı olarak ortaklara dağıtılmasına karar verilmesi üzerine şirkete karşı bir alacak hakkına dönüşmektedir. Ortaklık payı, azaltılan miktar ile orantılı olarak, sona erdiğinden, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da bu oranda sona ermektedir. Sermaye azaltılması kararı nedeniyle rehinli alacaklının teminatının azalmasını kabule zorlamak yerine hukuken daha kabul edilebilir bir çözüm bulunması gerekmektedir. Azaltılan sermaye miktarının ortaklara iade edildiği sermaye azaltımı şeklinde, ortakların şirkete karşı (iadesine karar verilen tutar kadar) alacak hakkı, rehin hakkının yeni konusunu teşkil edebilecektir. Zira ortaklık payı, sermaye indirimi ile orantılı olarak sona eriyor olsa da, bu indirimle orantılı olarak ortaklara iade edilen tutar kadar bir alacak hakkı maddi varlığını sürdürüyor olacaktır. Ortaklık payının bir kısmı ortadan kalkarken buna paralel olarak bir miktar para da ortaklara iade edilmektedir. Rehin hakkı, ortaklık payı üzerinde kısmen sona ererken, payın sahibi ortağın şirkete karşı olan alacak hakkı üzerinde varlığını devam ettirecektir. Diğer bir deyişle, rehin hakkı ortaklık payı üzerinde sona ererken, ortaklık payından kaynaklanan hakkın kaim değeri (*surrogat*'ı) olan alacak hakkı üzerinde kendiliğinden devam etmektedir[394]. Alacak hakkı üzerindeki rehin hakkı ile ilgili olarak, MK m. 961 f. 2 (EMK m. 875 f. 2) gereği, şirket, sermaye indirimi üzerine iadesine karar verilen tutarı rehin alana veya rehin veren ortağa ancak diğerinin rızası ile ödeyebilecektir. Bu rızanın alınamaması durumunda ise, aynı maddenin üçüncü fıkrasına uygun olarak, limited şirket başvuracağı mahkemenin tayin edeceği tevdi mahalline ilgili tutarı tevdi edecektir. Aksine işlem halinde, yapılan ödeme geçersiz olacak ve şirket ortağa tekrar ödeme yapmak zorunda kalabilecektir.

---

[393] Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 969, No. 1738.

[394] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı; Göksoy, s. 319.

b) Zararın kapatılması için yapılan esas sermaye azaltmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

Bilânço zararının, zararı karşılayan miktarda payın itfası suretiyle giderilmesi amacıyla yapılan azaltmadır. Zararlar ortakların ortaklık paylarını yitirmelerine neden olduğundan, bu azaltma türünde, ortaklara herhangi bir bedel ödenmemektedir. Ortakların ortaklık paylarının itibari değerinin düşürülmesinde mutlak eşitlik ilkesi gözetilir[395]. Ortaklık payının kısmen itfası üzerine ortaklara ödenecek bir değer bulunmadığından, ortaklık payının kaim değerinin varlığından da bahsedilemeyecektir. Diğer bir deyişle, rehin konusu ortaklık payının ortadan kalktığı oranda bu pay üzerindeki rehin hakkı da konusuz kalacak ve sona erecektir. Rehin hakkı rehin veren ortağın kusuru ile sona ermiş olmadığından, rehinli alacaklının zarar görmemesi adına taşınmazlar için geçerli olan MK m. 865-867 (EMK m. 780-782) arasındaki düzenlemelerin uygulanması mümkün olamayacaktır[396]. Rehin sözleşmesinde rehin konusunun ortadan kalkması veya rehinle sağlanan teminatın değerinin düşmesi halinde, ancak rehin sözleşmesinde bu yönde bir düzenleme bulunması şartıyla, rehin verenin ek teminat vermesi beklenebilecektir. Belirtilen düzenlemeye dair rehin veren ile rehin alan arasında yazılı bir anlaşma bulunmadıkça ve sermaye azaltılmasında rehin verenin doğrudan bir sorumluluğu bulunduğu sabit olmadıkça, rehin lehdarının rehin vereni ek teminat vermeye veya uğradığı zararını tazmine zorlaması mümkün olmayacaktır[397].

---

[395] TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), s. 791-793, No. 1441-1447; Göksoy, s. 320.

[396] MK m. 954 f. 2 (EMK m. 868 f. 2) düzenlemesine göre, aksine bir düzenlemenin bulunmadığı hallerde alacaklar ve diğer haklar üzerinde kurulan rehin hakkı için de teslime bağlı rehin hükümleri uygulanmalıdır. Öğretide ise, teslime bağlı rehin hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, boşluğun taşınmaz rehnine dair hükümlerle doldurulabileceği görüşü hâkimdir. Bkz. Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s. 454; Göksoy, s. 265.

[397] Uygulamada hisse rehin sözleşmelerinde bu yönde düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. MK m. 2 ve hak ve nesafet kuralları gereği rehin verenin her halükârda ek teminat vermeye zorlanabileceği görüşü için bkz. Göksoy, s. 320.

c) Azaltılan sermayenin aynı zamanda artırılmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

TTK m. 517'nin göndermesi ile limited şirketlerde de uygulanan TTK m. 396 f. 1'in ilk cümlesine göre, şirketin esas sermayesi azaltılıyor ve azaltılan miktar kadar, bedelleri tamamen ödenmiş yeni paylar çıkarılarak aynı zamanda sermaye artırılıyorsa, bu işlem Ticaret Kanunu anlamında bir sermaye azaltma işlemi olarak kabul edilmemekte, şirket sözleşmesinde de değişiklik yapılması gerekmemektedir[398]. Azaltma ile artırmanın aynı miktarda olduğu durumda, azaltma ile ortadan kalkan ortaklık paylarının yerine kaim değer (*surrogat*) olarak artırım sonucu çıkarılan yeni paylar geleceğinden, ortadan kalkan ortaklık payları üzerindeki rehin hakkı, kendiliğinden, itfa eden paylara kaim olan ortaklık payı kısmı üzerinde kendiliğinden devam etmektedir[399].

Sermayenin artırımı tutarının sermaye azaltımı tutarından fazla olduğu hallerde, eski ortaklık payının azaltılan kısmına denk gelen yeni pay üzerinde rehin hakkı devam edecek, artan kısım ise rehnin kapsamına girmeyecektir.

Sermaye artırımı tutarının sermaye azaltımı tutarından daha düşük kaldığı durumda ise, itfa eden eski ortaklık payının yeni ortaklık payı ile karşılanan kısmı üzerinde rehin hakkı devam edecek, karşılanamayan kısmı üzerinde ise, konusu sona eren rehin hakkı da (sona eren ve yeni payla karşılanamayan eski pay oranında) sona erecektir. Rehin veren ortak, rehin sözleşmesinde bu yönde bir hüküm bulunmamak veya sermaye azaltımına kusuru ile sebebiyet verdiği kanıtlanmamış olmak kaydıyla, ek teminat sağlamaya zorlanamayacaktır[400].

---

[398] TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), s. 792, No. 1444.

[399] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı; Ayrıca bkz. Göksoy, s. 320.

[400] Bkz. yukarıda b) Zararın kapatılması için yapılan esas sermaye azaltmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi altındaki açıklamalar.

4. Esas sermayenin artırılması

Ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak, işletmenin genişletilmesi, bir başka işletmenin devralınması veya diğer bir teşebbüse katılma kararı, yedeklerin yeniden değerleme fonunun sermayeye dönüştürülmesi, şirket sözleşmesinde yer alan ve henüz gerçekleştirilmemiş işletme konusunun faaliyete geçirilmesi, yeni ortağın yeni sermaye ile şirkete katılması, yeni yatırım alanlarına girilmesi, vadesi gelen borçların ödenmesi gibi nedenlerle şirket sermayesinin artırılmasına ihtiyaç duyulabilir. Bunun yanı sıra şirketin mâlî durumunun düzeltilmesi, borçlarının ödenmesi gibi nedenler de sermaye artırımını gerektiren olumsuz sebeplerdir[401]. Nakde ihtiyaç duyulan bu durumlarda piyasa ve kredi şartları nedeniyle kredi kullanılmasının tercih edilmediği durumlarda, esas sermayenin artırılması yoluyla çıkarılan yeni ortaklık paylarının mevcut veya yeni ortaklara satılması suretiyle gerekli nakit sağlanabilmektedir[402].

Limited şirketin sermaye şirketi özelliklerinin bir yansıması da, şirket esas sermayesinde yapılacak değişikliklerin ortakları doğrudan etkiliyor olmasıdır. Şirket esas sermayesi, ortakların esas sermaye paylarının toplamı olduğundan, sermayenin artması, ortakların esas sermayeye katılımını da etkilemektedir[403].

Yeni çıkarılan ortaklık paylarının ihraç değerlerinin, mevcut ortaklık paylarının piyasa değerinin altında olduğu durumlarda, şirket esas sermayesinin artırılması, rehinli (mevcut) ortaklık paylarının değerini (dolayısıyla rehnin de teminat değerini) düşürmektedir. Bu durum, öğretide, "sermaye artırımının sermayeyi

---

[401] Arslanlı/Domaniç, s. 191; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 966; No. 1732; Pulaşlı, s. 535; Moroğlu, s. 4.
[402] Moroğlu, s. 4.
[403] Limited şirketlerle ilgili TTK düzenlemelerinde, sermaye artırımı için şirketin mevcut esas sermayesinin tamamının ödenmiş olması şartı öngörülmemiştir. Bununla birlikte, öğretide Poroy/Tekinalp/Çamoğlu (s. 967, No. 1733a), Pulaşlı (s. 535), Çevik (s. 399) anonim şirketler için TTK m. 391 ile getirilen bu ilkenin, limited şirketler için de geçerli olduğu kanaatindedir. Arslanlı/Domaniç ise (s. 192), limited şirketler için bu ilkeye kanunda yer verilmemiş olması nedeniyle, limited şirketlerde esas sermaye tamamen ödenmeden de esas sermaye artırımına gidilebileceği yönünde görüşün hâkim olduğu İsviçre öğretisine atıf yapmaktadır.

sulandırma etkisi" olarak tanımlanmaktadır[404]. Ortaklık payının gerçek değeri, basit olarak, özkaynağın[405] pay sayısına bölünmesi ile bulunmaktadır[406]. Eski ortaklık paylarının gerçek değeri, itibarî değerinden fazla olduğundan, aradaki fark, hissenin artı değeri niteliğindedir. Oysa yeni çıkarılan ortaklık paylarının itibarî değeri eski ortaklık payları ile aynı olsa dahi, piyasa değeri bunlarınkinden düşük olacaktır. Dolayısıyla bu paylar için piyasa değeri ile itibarî değer arasındaki fark olmayacağından, bu payların çıkarılması pay sayısını artırdığı halde, yedek akçelerini artmayacaktır. Ortaklık paylarının gerçek değerinin hesaplanması formülüne döndüğümüzde formülün paydasında yer alan pay sayısı arttığı halde, formülün payında yer alan esas sermaye ve yedek akçeler toplamı aynı oranda artmayacaktır. Buradan da ortaklık payının gerçek değerinin sermaye artırımı öncesine göre daha düşük çıkacağı anlaşılmaktadır.

Esas sermaye artırımının esas sermayeyi sulandırma etkisi ve mevcut ortaklık payları üzerindeki rehnin teminat değerinin düşmesi tehlikesine karşı rehin lehdarının nasıl korunacağı akla gelecek ilk soru olacaktır. Öncelikle mevcut ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş rehin hakkının, rehin sözleşmesinde aksi yönde bir düzenleme yer almadığı sürece, rehin veren ortağın yeni pay alma hakkını kullanarak iktisap ettiği yeni ortaklık payları üzerine yayılmasının kabul edilmediği yukarıda açıklanmıştı[407]. Taşınmaz rehni ile ilgili olarak[408] rehin konusunun değerinin rehin verenin kusuru ile düşmesi durumunda rehin verenden tazminat veya ek teminat istenebilmesine ilişkin düzenlemeler getiren MK m. 865-866 (EMK m. 780-781) hükümleri, bu durumda uygulanamayacaktır. Zira anılan düzenlemeler, tazminat veya ek teminat istenebilmesi için teminat

[404] Göksoy, s. 255-256; Erdem/Göksoy, s. 606.
[405] Özkaynak = esas sermaye + yedek akçeler. Bkz. Erdem/Göksoy, s. 606.
[406] Payın gerçek değerinin hesaplanmasında (Esas Sermaye+açık ve gizli yedekler+Goodwill)/Pay Sayısı formülü uygulanmaktadır. Bkz. Göksoy, s. 256 ve dn. 752; Erdem/Göksoy, s. 606, dn. 139.
[407] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm III. B-2.b)Yeni pay alma hakkı altındaki açıklamalar. Ayrıca öğretideki tartışmalar için bkz. Göksoy, s. 256-268; Erdem/Göksoy, s. 606-607; Moroğlu, s. 119-120.
[408] MK m. 954 f. 2 (EMK m. 868 f. 2) düzenlemesine göre, aksine bir düzenlemenin bulunmadığı hallerde alacaklar ve diğer haklar üzerinde kurulan rehin hakkı için de teslime bağlı rehin hükümleri uygulanmalıdır. Öğretide ise, teslime bağlı rehin hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, boşluğun taşınmaz rehnine dair hükümlerle doldurulabileceği görüşü hâkimdir. Bkz. Cansel, s. 18; Köprülü/Kaneti, s. 454; Göksoy, s. 265.

konusunun değerinin rehin verenin kusuru ile düşmüş olması şartını aramaktadır. Şirketin esas sermaye artırımına gitmesinde rehin verenin tek başına kusurlu işlemi ile etkili olması söz konusu olamayacağından, bu düzenlemeye göre rehin veren ortaktan tazminat istenmesi mümkün olmayacaktır.

5. Birleşme ve nev'i değiştirme

a) Birleşme

Anonim şirketler dışındaki ticaret şirketlerinin Türk Ticaret Kanunu'na göre[409] birleşmesinde TTK'nın 146-151'inci maddeleri arasındaki düzenlemeler esas alınmaktadır. Birleşme, devralma veya yeni şirket kurulması yoluyla gerçekleştirilebilmektedir.

Devralma yoluyla birleşmede, bir şirket, bir veya birden çok şirketi malvarlığı veya işletmesinin bütün aktif ve pasifleri ile devralmakta, devralınan şirket, tasfiyesiz olarak infisah etmekte, devralınan şirketin veya şirketlerin ortakları da devralan şirkete ortak olarak katılmaktadır.

Yeni şirket kurulması yoluyla birleşmede ise, en az iki şirket, yeni kurulan bir şirkete malvarlığı veya işletmelerini aktif ve pasifleri ile birlikte bir bütün olarak devrederek tasfiyesiz şekilde infisah etmektedir. Bu şirketlerin ortakları da yeni kurulan şirkete devrolmaktadır.

---

[409] Borçlar Kanunu'na göre yapılan malvarlığı veya işletmenin aktif ve pasifi ile devri, BK m. 179'a, bir işletmenin bir diğer işletme ile birleşmesi ve şeklini değiştirmesi ise BK m. 180'e tâbidir. Bu düzenlemelere tâbi devir veya birleşmeler işletme ile sınırlı kalmakta, TTK düzenlemelerine tâbi birleşmelerden farklı olarak, işletmedeki şahıs unsurunda değişiklik yaratmamaktadır. Ayrıca Borçlar Kanunu'na göre yapılan devir ve birleşmelerde cüz'i halefiyet ilkesi geçerli iken, TTK düzenlemelerine tâbi birleşme ve devirlerde küllî halefiyet ilkesi geçerlidir. (Bkz. Reha Poroy/Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku, 2007, s. 41, No. 65; Sabih Arkan, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2009, s. 41-46. Ayrıca BK m. 179'da düzenlenen bir malvarlığı veya ticari işletmenin devri için bkz. Kevork Acemoğlu Borçlar Kanunu'nun 179. maddesine göre Malvarlığı veya Ticari İşletmenin Devri, İstabul 1971; malvarlığı ve ticari işletme kavramları için bkz. Acemoğlu s. 9 vd.)

Külli halefiyet[410] başlıklı TTK m. 151'in açık düzenlemesine göre, birleşmenin gerçekleşmesi üzerine, devralan veya yeni kurulan şirket, ortadan kalkan şirketlerin yerine geçmekte, bunların bütün hak ve borçları da devralan veya yeni kurulan şirkete intikal etmektedir. Anılan düzenlemeden hareketle, ticaret şirketlerinin birleşmesinin kanun tarafından külli halefiyet ilkesine tâbi kılındığı sonucuna varılmaktadır.

Limited şirketin kendisinin bir limited şirket ile birleşmesi, limited şirketin ortağı olan ticaret şirketinin bir başka ticaret şirketi ile birleşmesi, limited şirketin kendi ortağı olan limited şirketi devralması, limited şirketin ortağı olan limited şirket tarafından devralınması ve ortaklık payı üzerinde rehin hakkı kurulmuş olan şirketin bir başka ticaret şirketi ile birleşmesi söz konusu olduğunda ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının bundan nasıl etkilendiği aşağıda incelenmiştir.

aa) Limited şirketin bir başka limited şirket ile birleşmesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

Ancak kolektif şirketlerle komandit şirketlerin ve anonim şirketlerle de sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin birleşmesine cevaz veren[411] TTK m. 147'deki düzenlemenin yorumundan bir limited şirketin, TTK'daki birleşme yapısına uygun olarak, ancak bir başka limited şirket ile birleşebileceği sonucuna varılmaktadır[412].

---

[410] Külli halefiyet ilkesinin geçerli olduğu nakil ve devir işlemlerinde, bir malvarlığı, kısmen değil, içerdiği bütün hak ve borçları ile birlikte, tek bir olay veya işlemle, malvarlığının içerdiği her bir hakkın devri için öngörülmüş merasime uyulması gerekmeksizin, kendiliğinden, bir diğer hukuk kişisine devrolur. Ancak kanunun açıkça öngördüğü hallerde söz konusu olabilmesi de küllî halefiyetin bir diğer özelliğidir. Hikmet Sami Türk, Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Ankara 1986, s. 152; Hamdi Yasaman, Anonim Ortaklıkların Birleşmesi, Ankara 1987, s. 22, Necip Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, İstanbul 1987, s. 41; Oğuzman/Barlas, s. 201.

[411] TTK m. 147'de aynı nev'iden şirketlerin birleşmesi kuralının kabul edilmesinin doğal sonucu, kolektif şirketlerle kolektif şirketlerin, komandit şirketlerle komandit şirketlerin, anonim şirketlerle anonim şirketlerin ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin de kendi aralarında birleşebilmesidir.

[412] Hikmet Sami Türk, Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinde "Nevilerin Aynı Olması" Koşulu, Ankara 1986, s. 275; TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), No. 150, s. 116; Hayri Domaniç, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt:1, İstanbul 1988, s. 479; Karayalçın, Şirketler, s. 222. Limited şirket dışındaki bir şirket ile birleşme söz konusu olduğunda ya limited şirket nevi değiştirip birleşmek

Limited şirketlerin birleşmesinin ortaklık payı üzerindeki rehni etkileyen bölümü, sona eren şirketin ortaklarının devralan veya yeni kurulan şirket bünyesindeki ortaklık payını edinmesi safhasıdır[413].

Gerek devralma yoluyla birleşmede, gerekse de yeni şirket kurma yoluyla birleşmede geçerli olan külli halefiyet ilkesi gereği, devralan veya yeni kurulan şirket, sona eren şirketin veya şirketlerin tüm hak ve borçlarını kanun gereği (*ipso iure*) iktisap etmektedir. Diğer bir deyişle devir konusu malvarlığı veya işletmenin ihtiva ettiği bütün hak ve borçların sahibi olan bir hukuk öznesinin yerini devralan

---

istediği ticaret şirketi ile TTK m. 147 anlamında aynı neviden bir şirket halinde gelecek, ya da diğer şirket nevi değiştirip bir limited şirket haline gelecektir. Birleşmenin nev'i değiştirmeksizin gerçekleştirilmesi ise, ancak BK m. 180 tahtında mümkün olacaktır. (Bkz. Poroy/Yasaman, s. 43, No. 66.) Aktif veya pasifin sadece bir kısmının devrinde de BK m. 179'un uygulanması gerekecektir (Bkz. Yasaman, s. 17). Cüz'î halefiyet ilkesinin geçerli olduğu BK m. 179 ve 180 tahtındaki devir ve birleşmeler, işletme düzeyinde kaldığından ve işletmedeki şahıs unsuruna sirayet etmediğinden, ortaklık payı ve bu pay üzerindeki rehin hakkına bir etkisi olmamaktadır. Bu nedenle de bu çalışmaya dahil edilmemiştir.

[413] Anonim şirketler dışındaki diğer şirketler gibi limited şirketlerin devralma suretiyle birleşmesinde, birleşecek şirketlerin birleşme yönünde karşılıklı olarak anlaşmalarının ardından, devralacak şirketin devralınacak malvarlığı karşılığında yapması gereken sermaye artırımının miktarı ve bilirkişi yardımıyla şirketlerin malvarlığı değerleri ve ortaklık paylarının değiştirme ölçüsü tespit edilir. Bu işlemleri birleşmeye taraf şirketler arasında birleşme sözleşmesinin imzalanması takip eder. Birleşme sözleşmesinde birleşme iradesi açıkça zikredilmeli, şirketlerin esas sermayeleri, her ortaklık payının itibari değeri, ortakların adları-ünvanları, ortaklık payı tutarları, pay değiş-tokuş oranını gösterir değiştirme ölçüsü, esas sermaye artırım oranı, birleşme şartları, tarafların borç ve yükümlülükleri belirtilmelidir. Bunun ardından, devralacak şirket, birleşme sözleşmesinde belirtilen hesaplama yöntemini esas alarak, sermaye artırımına gider. Bu sayede, devrolunacak şirketin ortaklarının devrolunacak şirkete getirmiş oldukları esas sermaye payları karşılığında devralan şirket bünyesinde külli halefiyet ilkesi çerçevesinde ortaklık payı iktisap etmesi mümkün olabilecektir. Sermaye artırımının akabinde birleşmeye taraf şirketlerin ortaklar kurulları, birleşme sözleşmesini onayladıkları birer karar alırlar ve bu kararlar tescil ve ilan edilir. TTK m. 150'ye göre, birleşme kararlarının ilân gününden itibaren alacaklıların birleşmeye itiraz edebilmesi için öngörülmüş üç aylık sürenin itirazsız geçmesi üzerine birleşme hüküm kazanacak, devrolan şirketin malvarlığı, külli halefiyet ilkelerine göre devralan şirkete intikal edecek ve devrolan şirket bu tarihte infisah etmiş olacaktır. Bkz. TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), s. 116-122, No. 151-159b.

Yeni şirket kurma yoluyla birleşme halinde ise, birleşecek şirketlerin malvarlıklarının değeri tespit edilir, yeni şirketin kuruluş hazırlıkları yapılır, birleşen şirketlerin malvarlığının aynî sermaye olarak konulduğunu ve yeni şirket bünyesinden, birleşen şirketlerin ortaklarına değiştirme ölçüsüne göre hesaplanacak ortaklık paylarının tahsis edildiğini gösterir şirket sözleşmesi imzalanır, birleşme sözleşmesi imzalanır ve birleşecek şirketlerin ortaklar kurulları tarafından onaylanır, şirketlerin birleşme kararlarının ve yeni şirketin kuruluşunun ve şirket sözleşmesinin aynı günde tescil ve ilân edildiği tarihten itibaren, alacaklıların birleşmeye itiraz edebilmesi için öngörülmüş üç aylık sürenin geçmesi üzerine, birleşmeye taraf şirketler infisah eder yeni şirket varlık kazanmış olur. İnfisah etmiş şirketlerin ortakları, külli halefiyet ilkesi uyarınca, yeni şirket bünyesinde değiştirme ölçüsüne göre hesaplanmış ortaklık paylarını iktisap etmiş olacaktır.

veya yeni kurulan yeni hukuk öznesi almaktadır[414]. Aynı ilkenin doğal bir sonucu olarak, eski şirketteki ortaklık payları ile yeni şirketteki ortaklık paylarının belirli bir orana göre değişimi, malvarlığının geçişi[415] ile aynı anda ve kanun gereği (*ipso iure*) gerçekleşmektedir[416]. Malvarlığının geçişi ise, birleşmeye taraf limited şirketlerin ortaklar kurullarının birleşmeyi kabul kararının[417] tescil ve ilanından itibaren üç ay sonra vuku bulmaktadır[418]. Malvarlığının geçişi ile devredilen şirketin infisahı gerçekleşmekte, sona eren şirketin ortaklarına yeni şirketin bünyesinden belirli bir değiştirme ölçüsüne[419] göre hesaplanacak paylar, külli halefiyet ilkesi gereği, ayrıca bir işlem gerekmeksizin intikal etmektedir[420].

---

[414] Hikmet Sami Türk, KİT'lerin Bölünmesi, Ticaret Hukuk ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XIII, 1996, s. 77 vd , s. 85; Türk, s. 150-151, 160, 164.

[415] Malvarlığının geçişi, birleşmeye taraf şirketlerin birleşme yönündeki kararlarının ilanından itibaren üç ay geçmesi üzerine vuku bulur. TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), No. 159a'da"devredilen ortaklığın malvarlığı, birleşme kararının ilânından üç ay sonra, külli halefiyet ilkelerine göre devralan ortaklığa geçecektir", No. 159b'de "(Anonim ortaklıklar dışındaki) diğer ortaklıklarda ise infisah birleşmenin hüküm ifade etmesi ile gerçekleşir. (…) İnfisahın tescili bildirici niteliktedir" denmekte, yine No. 159d'de "Devredilen ortaklığın feshinin ticaret siciline tescili ile bu ortaklığın ortakları, devralan ortaklığın ya da yeni ortaklığın ortakları olurlar. Tescil ile devredilen ortaklığın sadece malvarlığı değil, aynı zamanda paysahipliği (ortaklık) ilişkileri de devralan ortaklığa geçer" ifadesine yer verilmektedir. Buradan hareketle, iltihak eden şirketin malvarlığı ve ortaklık ilişkileri birleşmeye taraf şirketlerin birleşme kararlarının ilânından itibaren üç ay sonra devralan veya yeni kurulan şirkete intikal edecektir. Devrolan veya katılan şirketler, anılan tarihte infisah etmiş olurlar. Bunların infisahının tescil ve ilanı kurucu değil, bildirici niteliktedir.

[416] TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), No. 151, s. 116, No. 159d, s. 123.

[417] TTK m. 148'de birleşme kararının şirket ana sözleşmesini değiştirmek için gereken nisapla alınması gerektiği hükme bağlanmıştır. TTK m. 513'de şirket sözleşmesinde daha yüksek bir nisap öngörülmemiş olması şartıyla, limited şirket için şirket sözleşmesinin sermayenin 2/3'ünü temsil eden ortakların kararı ile değiştirilebileceği düzenlemesi yer almaktadır.

[418] Üç aylık süre, birleşen şirketlerin alacaklılarının birleşmeye itiraz edebilmeleri için TTK m. 150 ile getirilmiştir. Birleşen şirketlerin, birleşme kararının ilanından önce borçlarını ödemiş olmaları, borç tutarını tevdi etmiş olmaları veya alacaklıların birleşmeyi kabul etmeleri halinde birleşme ve dolayısıyla malvarlığının geçişi birleşme kararının ilan edildiği tarihte hüküm ifade edecektir. Bu durumda üç aylık bir bekleme süresi söz konusu olmayacaktır. Şirketlerin borçlarını ödemeden veya tevdi etmeden beklemeyi tercih etmesi ve bunları alacaklılarının ilandan itibaren üç aylık süre içinde itiraz etmeleri halinde, alacaklıların itiraz haklarından vazgeçmesi, mahkemece itirazın reddine dair verilecek kararın kesinleşmesi veya mahkemece hükmedilen teminatın borçlu şirket tarafından verilmesi tarihine kadar birleşme hüküm ifade etmeyecektir.

[419] Öğretide, aynı kavram için "değiştirme ölçüsü" (Bkz. TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu)) teriminin yanı sıra, "değiştirme birimi" (Bkz. Yasaman), "değiş-tokuş ölçüsü" (Bkz. Göksoy) terimleri de kullanılmaktadır. TTK'da anılan ölçünün hesaplanmasında kullanılacak bir formül veya yönteme ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Ayrıca bkz. KVK m. 36-39 ve SPK'nın I/31 sayılı Birleşme İşlemlerine İlişkin Esaslar Tebliği

[420] TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), No. 146, s. 113; Arkan, s. 45; Göksoy, s. 324; Poroy/Yasaman, s. 43, No. 66.

Devredilen şirketin infisahı ile bu şirketteki ortaklık payları sona ermektedir. Ancak devralan şirkete katılan veya yeni şirket bünyesine katılan şirketin ortaklarına, katılan şirketin malvarlığındaki paylarının karşılığı olarak, TTK düzenlemeleri gereği, yeni şirket bünyesinde ortaklık payı verilmektedir. Külli halefiyet ilkesinin doğal bir sonucu olan bu kural, "pay sahipliğinin devamı" kuralı olarak anılmaktadır[421]. Ancak devralan veya yeni kurulan şirketin, infisah eden şirketin ortaklarına ortaklık payı verebilmesi için sermaye artırımına gitmesi ve artan sermaye karşılığında oluşan ortaklık paylarını infisah eden şirketin ortaklarına tahsis etmesi gerekir[422]. Bu kural uyarınca, devrolan şirketin ortaklarının pay sahipliği statüsü sona ermemekle birlikte, üzerinde rehin tesis edilmiş olan infisah eden şirket bünyesindeki ortaklık payları ortadan kalkmaktadır. Bununla birlikte, rehin hakkı, rehin konusunun kaim değeri (*surrogatı*) olan yeni şirket bünyesindeki ortaklık payı üzerinde devam etmektedir. Diğer bir deyişle, eski ortaklık payına denk gelen yeni şirketteki ortaklık payı, eski ortaklık payının kaim değeri olarak kabul edilmekte, eski ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, eski ortaklık payının yerine geçen yeni ortaklık payı üzerinde devam etmektedir[423].

Sonuç olarak, ticaret şirketlerinin birleşmesinde geçerli olan külli halefiyet ilkesi gereği, rehin hakkı da *ipso iure* yeni ortaklık payı üzerinde devam edecek, bunun için yeni bir rehin sözleşmesi imzalanması gerekmeyecektir. Ancak yeni şirketin kayıtlarına rehin hakkının işlenmesi uygun olacaktır[424].

---

[421]TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), No. 144'te "üyeliğin (ortaklığın) devam etmesi ilkesi" terimi kullanılmaktadır. Ayrıca bkz. Yasaman, s. 32; Türk, s. 80 vd; Şengül Al Kılıç, Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşmesi, İstanbul 2009, s. 150.

[422] TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), s. 110, No. 145, s. 119, No. 157.

[423] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı; Göksoy, s. 325.

[424] Kanaatimizce, rehnin devralan veya yeni kurulan şirketin pay defterine kaydedilmesi, şirkete karşı ileri sürülebilme amacıyla değil, ortaklık payını sonradan devralacak veya ortaklık payı üzerinde rehin tesis edecek üçüncü kişilerin bilgilendirilmesi amacıyla söz konusu olacaktır. Zira, külli halefiyet ilkesi gereği, eski şirkete karşı ileri sürülebilme niteliğini kazanmış olan rehin hakkı, devralan veya yeni kurulan şirkete karşı da bu niteliğini koruyacaktır.

bb) Limited şirketin ortağı olan ticaret şirketinin bir başka ticaret şirketi ile birleşmesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

Bu durumda, limited şirketin ortağı olan ticaret şirketi bir başka şirket ile birleştiğinde, bu şirket ortadan kalkan şirket ise, bunun limited şirketteki ortaklık payı, külli halefiyet yoluyla kendiliğinden yeni şirkete devrolacaktır. Külli halefiyet ilkesi gereği, ortaklık payının yeni şirkete devri için TTK m. 520'deki şartların gerçekleşmesi de aranmayacaktır[425]. Bu ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da aynı şekilde devam edecektir. Ancak burada limited şirketin ortaklara ilişkin kayıtlarının düzeltilebilmesi için keyfiyetin limited şirkete bildirilmesi gerekmektedir.

Limited şirketin ortağı olan ve ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesis etmiş olan şirket bir başka şirketi devralmış ise, diğer bir deyişle birleşmeden sonra varlığını devam ettirmekte ise, bu durumda da bir başka şirketi devralmış olan ortak şirketin limited şirketteki ortaklık payı etkilenmeyecektir. Bu ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da varlığını devam ettirecektir.

cc) Limited şirketin kendi ortağı olan limited şirketi devralması

Limited şirket, kendi ortağı olan limited şirketi devraldığında, TTK m. 146-151 arasında öngörülen düzenlemeler uyarınca, ortak şirketin malvarlığı, külli halefiyet yoluyla ve aynî sermaye olarak devralan şirkete intikal edecek, ortak şirket tasfiyesiz olarak infisah edecek ve ortak şirketin ortakları, devralan limited şirketin ortağı olacaktır. Devrolan şirketin devralan şirketteki ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş rehin hakkının birleşmeden nasıl etkilendiği aşağıda incelenecektir. Bunun için öncelikle bu şekilde bir birleşmenin rehnin konusu olan ortaklık payı üzerindeki etkisi tespit edilmelidir.

[425] Arslanlı/Domaniç, s. 237; Arslanlı, TTK m. 520.

Ortak şirketin, devralan şirkete intikal eden malvarlığının bir kalemi de, devralan şirketteki ortaklık payıdır. Diğer bir deyişle, devralan şirketin ihraç etmiş olduğu ortaklık payı, birleşme ile tekrar kendisine dönmektedir. Söz konusu hal, TTK'nın "Payların şirket tarafından iktisabı ve rehin olarak kabulü" başlıklı 526'ncı maddesinde düzenlenmiştir.

Limited şirketin kendi ortağı olan şirketi devralması hali de, TTK m. 526'da düzenlenmiş şirketin kendi ihraç ettiği payı iktisap etmesi hallerinden birisidir. TTK m. 526'ya göre, şirketin kendi ihraç etmiş olduğu ortaklık payını iktisap edebilmesinin ilk şartı, ortağın (burada devrolan şirketin) esas sermaye taahhüdünü yerine getirmiş olmasıdır[426]. Devir yoluyla birleşme halinde, ortağın sermaye taahhüdü dışındaki bir borcunun ifasını teminen ortaklık payını devretmesi söz konusu olmayacağından, TTK m. 526 f. 1'deki istisna burada uygulanamayacak ve diğer ortakların müteselsil sorumluluğu ile devam edilmesi mümkün olamayacaktır. Kısacası, sermayenin korunması ilkesi[427] gereği, birleşmeden önce devralınan ortak şirketin devralacak şirkete karşı sermaye

[426] TTK m. 526'ya göre, karşılığı tamamen ödenmemiş ortaklık paylarının şirket tarafından iktisap edilmesi veya rehnalınması geçerli değildir. Karşılığı tamamen ödenmemiş ortaklık payının şirket tarafından iktisabı halinde, sermaye koyma borçlusu ile sermaye alacaklısı sıfatları devralan şirkette birleşmiş ve sermaye koyma borcu alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sonucu sona ermiş olacaktır. Ticaret şirketlerinde kabul edilen sermayenin korunması ilkesi gereği, esas sermayenin karşılığının azalmasına neden olacak bu iktisap hâli TTK'nın 526'ncı maddesi ile yasaklanmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, şirket, ortaklık payı bedelini ancak malvarlığının esas sermayesini aşan kısmı ile ödeyebilmektedir. Bu kuralın istisnası, aynı maddenin birinci fıkrasında getirilmiştir. Genel kurala istisna getiren bu düzenlemeye göre, sermaye taahhüdü tam olarak yerine getirilmemiş ortaklık payı, ortağın sermaye koyma borcundan kaynaklanmayan bir şirket alacağının ödenmesi amacıyla şirket tarafından devralınabilir. Bu durumda ortağın ortaklık sıfatı sona ermekte, diğer ortaklar ise, TTK m. 532 uyarınca ödenmemiş esas sermaye payı tutarı kadar müteselsil olarak sorumlu hâle gelmektedir. Bkz. Teoman, Ödenmemiş, s. 124.

[427] Ortakların şirket alacaklılarına karşı sadece şirkete taahhüt ettikleri sermaye ile sorumlu oldukları ve şirketin de alacaklılarına karşı kendi malvarlığı ile sorumlu olduğu sermaye şirketlerinde, şirket alacaklılarının yegâne teminatı olan şirket sermayesinin (malvarlığının) korunmasına ilişkin ilkedir. Sermayenin (şirket malvarlığının) korunması ilkesi doğrultusunda, şirket sermayesinin alacaklılarca bilinen değerini düşürecek işlemler sınırlanmakta veya yasaklanmaktadır. Limited şirketlerde örnek olarak şirketin kendi ortaklık payını iktisabı veya rehnalması ile ilgili düzenlemeler öngören TTK m. 526, ortağın şirketten çıkma veya çıkarılmasında esas sermayenin azaltılması hükümlerine uygun işlem yapılmasını emreden TTK m. 551 f. 4; TTK m. 526 f. 1 ile birlikte değerlendirilmesi gereken, ortakların sermaye açığını kapama yükümlülüğünü öngören, TTK m. 532 f. 3 düzenlemeleri gösterilebilir. Bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 258, No. 467; Tekil, A.Ş., s. 84-85.

taahhüdünü tamamen ifa etmesi gerekmektedir. Zira TTK m. 526, karşılığı tamamen ödenmemiş ortaklık payının bunu ihraç eden şirket tarafından iktisabını ve rehin alınmasını geçersiz saymaktadır[428].

Şirketin iktisap ettiği ortaklık payı üzerinde hangi haklara sahip olduğu ve bu payı ne şekilde kullanacağı hakkında kanunda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Anonim şirketlerde şirketin kendi payını iktisabı halinde bu payla ilişkili olarak şirket genel kurulunda temsil edilmesine cevaz vermeyen TTK m. 329 f. 3 c. 2'deki düzenlemeden kıyasla kendi payını edinen limited şirketin de bu paydan kaynaklanan ortaklık haklarını kullanamayacağı sonucuna varılmaktadır[429]. Ortak şirketi ve dolayısıyla kendi ihraç etmiş olduğu ortaklık payını devralan şirket, söz konusu ortaklık payını ya ileride üçüncü bir kişiye devretmek üzere muhafaza edecek[430] ya da ortaklar kurulu kararı ile itfa edecektir[431].

Ortaklık payının, üçüncü bir kişiye veya bir ortağa devredilmesi halinde, ortaklık payı sona ermeyecektir. Bu şekilde, rehin konusu ortaklık payı sona ermediğinden, üzerindeki rehin hakkı da aynı şekilde devam edecektir. Rehin

---

[428]Kanaatimizce, ortak şirket esas sermaye taahhüdünü yerine getirmeden birleşme işlemlerine başvurulmamalıdır. TTK m. 532'nin son fıkrasındaki diğer ortakların ödenmemiş esas sermaye payından müteselsil sorumluluğunu öngören düzenleme, TTK m. 526'da tanınmış istisnai hale özgü bir düzenlemedir. Diğer bir deyişle, ancak ortağın şirkete karşı sermaye taahhüdü dışındaki bir borcunun ifasını teminen karşılığı tamamen ödenmemiş ortaklık payını şirkete devretmesi veya rehnetmesi halinde uygulanabilecektir.

[429] Arslanlı/Domaniç, s. 351 vd; Ömer Teoman, Limited Ortaklığın Edindiği Kendi Paylarından Doğan Hak ve Borçlar ve Edinmenin Diğer Bazı Sonuçları, Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim – Cilt I 1971-1982, Makale 11, s. 150-161, İstanbul 2000, s. 150-151.

[430] Bkz. Karayalçın, s. 354; Arslanlı/Domaniç, s. 351-352; Teoman, Sonuçlar, s. 161; M. Fadlullah Cerrahoğlu, Türk Ticaret Kanunu'na ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Limited Ortaklıklar Hukuku Limited, (Yayımlanmamış DoktoraTezi), İstanbul, 1974, s. 102-103. Ortaklık payının şirket tarafından devralınması halinde, bu paydan doğan şahsî ve mâli haklar ortaklık payının başkasına devrine kadar donmuş sayılır ve devralan şirket tarafından kullanılamaz. Kanaatimizce, TTK m. 526 f. 2 gereği, muhafaza edilen ortaklık payının karşılığı şirket malvarlığının esas sermayeyi aşan kısmından gösterilmelidir.

[431] Devralınan şirket infisah ettiğinden, itfa konusu ortaklık payının karşılığı ödenmiş olan esas sermaye payı şirkete kalmış olacaktır. Şirket bu tutarı mevcut ortaklarına kâr payı olarak dağıtabileceği gibi, yedek akçe olarak da ayırabilir. Bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 356-357.

lehdarının muhatabı bu kez, eski şirket yerine ortaklık payını devralan yeni gerçek veya tüzel kişi olacaktır[432].

Devralan şirket tarafından iktisap edilen ortaklık payının itfası ise, ortaklık payını sona erdiren bir işlem olduğundan, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da sona erecektir[433].

Kanaatimizce, bu yollardan hangisinin tercih edileceği konusunda, devralan veya devrolan şirketin veya bunların ortaklarının tek başlarına karar verme yetkisi bulunmamaktadır. TTK m. 150'de yer alan alacaklıların itiraz hakkına ilişkin düzenleme uyarınca, birleşme kararının ilânı tarihinden itibaren üç ay içinde birleşen şirketlerin alacaklılarının birleşmeye itiraz etme hakkı mahfuzdur[434]. Birleşmeden ve daha da önemlisi rehin konusu ortaklık payının ortadan kalkmasından bire bir etkilenecek olan rehin lehdarının[435] birleşmeye itiraz etmesinin engellenebilmesi için, onun rehin hakkını tehlikeye atmayacak seçeneğin tercih edilmesi ve bunun birleşme sözleşmesinde belirlenerek ilan edilmesi yoluna gidilecektir. Hatta bu sayede, TTK m. 150 f. 1'deki düzenleme uyarınca diğer alacaklılarla birlikte rehinli alacaklının birleşmeye rızasının önceden alınması ve üç aylık süre beklenmeksizin birleşmenin gerçekleştirilmesi de mümkün olacaktır.

---

[432] Ortaklık payının bu şekilde devrinde de TTK m. 520 düzenlemesine uygun işlem yapılması gerekmektedir. Aynı yorum için bkz. Demirkapı, s. 181; Ömer Teoman, Limited Ortaklığın Sermaye Borcu Tümü ile Yerine Getirilmiş Kendi Paylarını Edinmesi, Otuz Yıl Ticaret Hukuku – Tüm Makalelerim – Cilt I 1971-1982, Makale 11, s. 140-149, İstanbul 2000, s. 144; Arslanlı/Domaniç, s. 349; Yanlı, s. 683 ve dn.68.

[433] İtfa için her koşulda sermaye azaltımına gitmek gerekmediği yönünde bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 356-357.

[434] TTK m. 150'de itiraz hakkı bahşedilen alacaklılar kavramının sınırı kanunda çizilmemiştir. Kanaatimizce, itiraz hakkı veren alacaklılık hakkını sadece sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmende kaynaklanan bir alacak hakkıyla sınırlamamak ve birleşmeden etkilenecek aynî hak sahiplerini de alacaklılar kapsamında kabul etmek gerekir. Birleşmeden etkilenecek aynî hak sahiplerinden birisi de devredilen ortak şirketin devralan şirketteki ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan rehin lehdarıdır.

[435] Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan rehin lehdarı kastedilmektedir.

dd)Limited şirketin ortağı olan limited şirket tarafından devralınması

Bir limited şirketin ortağı olan limited şirket tarafından devralınması halinde, birleşmenin devralan şirketin devrolan şirket bünyesindeki ortaklık payı ve bunun üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkı üzerindeki etkileri aşağıda incelenecektir.

Ortak şirket, ortağı olduğu şirketi devraldığında, ortağı olduğu şirketin bütün malvarlığı, külli halefiyet ilkesi uyarınca, ortak şirkete intikal edecek, devrolan şirketin diğer ortakları da devralanın yeni ortakları olacaktır. Devralan ortak şirket, devrolan şirketin ortaklarına ortaklık payı verebilmek için sermaye artırımına gidecektir. Devralan şirket, sermaye artırımı üzerine, devir nedeniyle intikal eden malvarlığı (aynî sermaye) karşılığında devrolan şirketin ortaklarına (kendi yeni ortaklarına) değiştirme ölçüsüne göre hesaplanacak değerde ortaklık payı tahsis edecektir. Sermaye artırımında karşılık teşkil eden malvarlığının bir kalemi de devralanın devrolandaki ortaklık payıdır.

Devrolan şirketin malvarlığının (devralan şirketin ortaklık payının karşılığı olan esas sermaye payı da dâhil olmak üzere) devralan şirkete aynî sermaye olarak gelmesi karşılığında sermaye artırımı yapılır. Devralan şirket, yeni ortaklarına ortaklık payı tahsis ettiği gibi, eski şirketteki ortaklık sıfatı nedeniyle kendisine de ortaklık payı tahsis edebilecektir. Kanaatimizce, bu iktisap şekli, TTK m. 526'da düzenlenmiş olan şirketin kendi bünyesinde ortaklık payı iktisap etmesi hâllerinden birisi olarak kabul edilebilir. Şirket kendi bünyesindeki ortaklık payını iktisap ettiğinde, bu paydan doğan şahsî ve mâlî hakları kullanamayacağından[436], söz konusu payı devretmesi beklenen sonuç olacaktır[437]. Devralan şirketin eski

[436] TTK m. 526, şirketin kendi ihraç ettiği ortaklık payını devralması hâlinde, ortaklık payının mukadderatı hakkında bir düzenleme getirmemiştir. Öğretide, anonim şirketlerdeki paralel düzenleme olan TTK m. 329'un burada da uygulanması gerektiği savunulmaktadır. Buna göre, şirket edindiği kendi ortaklık payını ilk fırsatta elden çıkaracak, diğer bir deyişle bir ortağa veya üçüncü kişiye devredecektir. Bkz. Teoman, Sonuçlar, s. 160-161. Devirden elde edilecek karşılık kâr olarak ortaklara dağıtılabileceği gibi, şirketin yedek akçelerine de eklenebilecektir.

[437] Şirket kendi ihraç ettiği ortaklık payını iktisap ettiğinde, payı başkasına devredilene kadar donmuş sayılır ve devralan şirket bu paydan kaynaklanan hakları kullanamaz. Bkz. Karayalçın, s. 354; Arslanlı/Domaniç, s. 351-352; Teoman, Sonuçlar, s. 161; Cerrahoğlu, Limited, s. 102-103.

şirket bünyesindeki ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, iktisap ettiği ve bu nedenle donmuş olan kendi ortaklık payı üzerinde de devam edecek ve ortaklık payı devredildiğinde de varlığını sürdürecektir.

Bu birleşme şeklinde bir diğer ihtimal de, devralanın devrolan şirketteki ortaklık payının diğer eski ortaklara dağıtılmasıdır. Bu hâlde, devralan şirketin ortaklık payı sona erecektir. Sona eren ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkı, yeni ortaklara tahsis edilen yeni ortaklık payları içinde varlığını sürdüren eski ortaklık payı değerine denk gelen değer (kaim değer-surrogat) üzerinde devam edecektir. Rehin hakkı, teminatın bölünmezliği ilkesi gereği, eski (rehinli) ortaklık payının dağılarak karıştığı her bir yeni ortaklık payının bütününe sirayet edecektir. Zira anılan ilke uyarınca, yeni ortaklık payı üzerinde rehnin sadece eski ortaklık payının denk geldiği değeri üzerinde devam etmesi mümkün değildir. Bu durumda, aynı alacak için birden çok hak üzerinde rehnin varlığından bahsedilecektir. Rehin konusu ortaklık paylarının değerinin, teminat altına alınan alacağın değerinden fazla olduğu hallerde dahi, teminatın bölünmezliği ilkesi gereği, rehin hakkının değer fazlası oranında iptali istenemeyecektir. Yeni ortaklık payları üzerindeki rehin ancak, temin edilen alacağın tamamen ödenmesi üzerine fek edilecektir. Rehnin paraya çevrilmesi halinde ise, rehinli alacaklıya temin edilen asıl alacak tutarından daha fazlasının ödenmesi söz konusu olmayacaktır.

ee) Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı bulunan ticaret şirketinin bir başka ticaret şirketi ile birleşmesinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkisi

Bu durumda, yeni kurulan veya bünyesinde birleşilen şirket, rehin hakkının yeni lehdarı olacaktır. Rehin hakkı sahibi şirketin birleşmeye taraf olması, bu şirketin rehin hakkına halel getirmemekte, en fazla bu şirket ortadan kalkan şirket ise, rehin hakkı lehdarı değişmektedir. Ancak rehin hakkının özünde bir değişiklik olmamaktadır.

b) Nev'i değiştirme

TTK m. 152'deki düzenlemeye göre, bir ticaret şirketinin nev'inin bir diğer ticaret şirketi nev'ine çevrilmesi halinde, yeni şirket eskisinin devamıdır. Limited şirketin kendisinin nev'i değiştirmesi, limited şirketin ortağı olan ticaret şirketinin nev'i değiştirmesi ve ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan şirketin nev'i değiştirmesi söz konusu olduğunda ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının bundan nasıl etkilendiği aşağıda incelenmiştir.

aa) Limited şirketin kendisinin nev'i değiştirmesi

Limited şirketin kendisinin nev'i değiştirmesi sonucu, yeni şirket eskisinin devamı olacağından, ortaklık paylarında, nev'i değişikliğinin gerektirdikleri dışında, herhangi bir değişiklik söz konusu olmayacaktır. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da, nev'i değiştirmeden etkilenmeksizin, devam edecektir. Ancak limited şirketin dönüştüğü yeni şirkette, payın rehni için aranan ek koşullar, rehnin geçerliliği için değilse de, üçüncü kişilerin haberdar olabilmesi açısından, yerine getirilmelidir.

bb) Limited şirketin ortağı olan ticaret şirketinin nev'i değiştirmesi

Limited şirketin bir ticaret şirketi olan tüzel kişi ortağının nev'i değiştirmesi durumunda ise, aynı şekilde, yeni şirket eskisinin devamı olacağından, ortaklık payı ve dolayısıyla bu pay üzerindeki rehin hakkı da bir değişikliğe uğramayacaktır. Ancak bu durumda, şirket kayıtlarının düzeltilebilmesi için keyfiyetin limited şirkete bildirilmesi gerekmektedir[438].

[438] Demirkapı, s. 200.

cc) Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan şirketin nev'i değiştirmesi

Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahibi olan şirketin nev'i değiştirmesi durumunda, TTK m. 152'deki düzenlemeye uygun olarak, yeni şirket eskisinin devamı niteliğinde olduğundan, rehin hakkının özünde bir değişiklik olmayacak, rehin hakkı sahibinin unvanı değişmiş olacaktır. Anılan değişikliğin limited şirket kayıtlarına işlenebilmesi için limited şirkete bildirilmesi gerektiği tabiidir.

6. Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı bulunan ortağın ölümü

Limited şirketin şahıs şirketi ve sermaye şirketi özelliklerini bir arada bünyesinde barındırdığı yukarıda açıklanmıştı[439]. Şahıs şirketi özellikleri nedeniyle ortaklardan birinin ölümünün şirketi veya ortaklık payını nasıl etkileyeceği, ortaklık payını ve dolayısıyla pay üzerinde kurulmuş rehin hakkını sona erdirip erdirmeyeceği soruları akla gelebilir.

Bir şahıs şirketi olan kolektif şirkette, ortağın ölümü, şirketin infisahını gerektirdiği halde, limited şirkette, bu bir infisah sebebi sayılmamakta, ölen ortağın payı kanunî haleflerine intikal etmektedir. Ortağın ölümü, limited şirkette şahıs şirketi özelliğinin değil, sermaye şirketi özelliğinin baskın geldiği konulardan birisidir. TTK m. 520'de ortaklık payının devri için ortakların onayı da dâhil olmak üzere, özel koşullar öngörüldüğü halde, TTK m. 521'deki özel düzenlemeye göre, ortaklık payının miras yoluyla iktisabı için ortakların onayı gerekmemektedir. Ancak şirket sözleşmesinde miras yoluyla intikal için de ortakların onayı şartı getirilmiş ise, ortaklar ancak ortaklık payını gerçek değeri üzerinden satın alacak bir üçüncü kişiyi alıcı olarak göstermedikçe, ölen ortağın ortaklık payının mirasçılarına intikalini engelleyemez. Anılan maddenin son fıkrasına göre, şirket sözleşmesinde belirlenen özel onayın alınması için ilgililerin

[439] Bkz. yukarıda I.D-2.b) aa) Şahıs şirketi özellikleri ve bb) Sermaye şirketi özellikleri altındaki açıklamalar.

şirkete müracaatının üzerinden bir ay geçmiş olmasına rağmen üçüncü kişi alıcı olarak gösterilmemiş ise, mirasçılara intikale engel olunması mümkün değildir.
TTK m. 521'in bu düzenlemesinden de anlaşılacağı gibi, limited şirkette ortağın ölümü, ortaklık payını sona erdiren bir sebep olmadığından, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da ilgili ortaklık payının sahibi ortağın ölümünden etkilenmeyecektir. Yeni ortak, müteveffa ortağın ortaklık payını üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkı ile birlikte iktisap edecektir.

7. Limited şirketin sona ermesi ve tasfiye süreci

Fesih veya infisah hallerinden birinin gerçekleşmesi üzerine başlayan tasfiye sürecinde[440] limited şirketin malvarlığı paraya çevrilmekte, şirketin alacakları tahsil edilip, borçları ödenmektedir. Bu işlemlerden sonra kalan nakit[441] her bir ortağa, şirket sözleşmesinde farklı bir düzenleme olmaması şartıyla, sermayedeki payı oranında ödenmektedir[442]. Ortakların tasfiye bakiyesine katılma konusunda güçsüz nisbi bir müktesep hakkı vardır[443].

Tasfiye işlemleri sonuçlanana kadar dağıtım yasağı yürürlükte olduğundan, ortaklara veya ortaklık payı üzerinde rehin hakkı sahiplerine kâr payı dağıtılamaz ve kâr payına mahsuben avans verilemez.

İnfisah veya fesih üzerine, pay sahibinin ortaklık payı üzerindeki hakkı tasfiye bakiyesi üzerinde şirkete karşı ileri sürülebilecek bir alacak hakkına dönüşmektedir. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da ortaklık payının fesih veya infisah ile sona ermesi üzerine ortaklık payı üzerinde sona ermekte ancak

---

[440]Fesih veya infisah üzerine şirket hak ve fiil ehliyetini derhal kaybetmez. Şirket tasfiye sürecine girer ve ticaret sicilinden kaydı silininceye kadar, ancak tasfiye amacı ile sınırlı olarak tüzel kişiliği devam eder.
[441]Nadiren de olsa, şirket sözleşmesinde veya tasfiye bakiyesinin dağıtımı için alınan ortaklar kurulu kararında bazı ortaklara dağıtımın bazı ayınların tahsisi suretiyle yapılması hükme bağlanmış ise, ilgili ortaklara nakit yerine ayın ile ödeme yapılması da mümkündür. Ayrıca bkz. aşağıda dn. 460.
[442]TTK m. 552'nin göndermesi ile TTK m. 455. Bkz. Göksoy, s. 241; Poroy/TEKİNALP/Çamoğlu, s. 552 vd, No. 923 vd. Bkz. yukarıda dn. 236.
[443]Poroy/TEKİNALP/Çamoğlu, s. 552, No. 924; Göksoy, s. 241.

tasfiye payı üzerinde devam etmektedir[444]. İnfisah veya fesih üzerine, hak üzerindeki rehin hakkının, alacak üzerinde rehin hakkına dönüştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer bir deyişle, ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olan ortak, infisah veya fesih üzerine tasfiye payına da rehin hakkı ile tahdit edilmiş olarak hak kazanmaktadır. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, ortaklık payının kaim değeri (surrogatı)[445] olan tasfiye payı üzerinde devam etmektedir.

Ortaklık payı senede bağlanmış olsa da olmasa da, ortaklık payı üzerindeki rehinden haberdar olan (tasfiye halindeki) şirket[446], MK m. 961 f. 2 (EMK m. 875 f. 2) gereği, tasfiye payını rehin alana veya rehin verene ancak diğerinin rızası ile ödeyebilecektir. Bu rızanın alınamaması durumunda ise, aynı maddenin üçüncü fıkrasına uygun olarak, (tasfiye halindeki) şirket tarafından tasfiye payının tevdi edilebilmesi için mahkemeden tevdi mahalli tayini istenmesi gerekmektedir.

Tasfiye halindeki şirketin, tasfiye payı üzerindeki rehin hakkına rağmen MK m. 961 (EMK m. 875) düzenlemesine uymaksızın ortağa ödemede bulunması, kanunun âmir düzenlemesine aykırılık nedeniyle geçersiz olacaktır. Şirket ikinci kez ödeme yapmak zorunda kalabilecektir.

Ortaklık payı, fesih veya infisah üzerine tasfiye payı üzerinde alacak hakkına dönüştüğünden, alacak hakkını sona erdiren sebepler, tasfiye payı üzerindeki alacak hakkını da sona erdirecektir. Dolayısıyla konusu sona eren tasfiye payı üzerindeki rehin hakkı da sona ermiş olacaktır.

---

[444]Poroy/TEKİNALP/Çamoğlu, s. 874, No. 1602b.

[445] Göksoy, s. 243-244. Bkz. yukarıda İkinci Bölüm I. D- 2. c) aa) aaa) Taşınır nesneler üzerindeki rehin hakkının rehnin konusu yönünden kapsamı.

[446] Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı ancak TTK m. 520'deki düzenlemelere uygun olarak kurulmuş olmak şartıyla geçerli olacağından, limited şirkette ortaklık payının rehninin şirketin bilgisi dışında yapılması mümkün değildir.

8. Limited şirketin ortağı olan tüzel kişinin tasfiyesi

Limited şirketin ortağı olan tüzel kişinin tasfiyesi halinde, bu tüzel kişinin limited şirketteki ortaklık payının da paraya çevrilmesi gerekmektedir[447]. Buradaki paraya çevirme, TTK m. 145'teki genel ve TTK m. 522 ve 523'deki özel hükümlerde düzenlenen ortağın kişisel alacaklısının ortağın şirketteki payını haczettirmesi sonucu başvurulan paraya çevirmeden farklıdır. Burada ortağın kendi ortaklık payını devretmesi ve karşılığında da ortaklık payının o günkünü değerine tekabül eden tutarı ve varsa şirketten alacaklarını tahsil etmesi söz konusu olacaktır. Diğer bir deyişle, tüzel kişi ortağın ortaklık payı tasfiye memurları tarafından devredilecektir. Söz konusu devir işlemi de TTK m. 520'de öngörülen şekil ve şartlara uygun olarak gerçekleştirilebilecektir[448]. Dolayısıyla, bu devirde de, devralan ile devreden (tasfiye halindeki tüzel kişi ortak) arasında yazılı ve imzaları noter tarafından tasdik edilen bir devir sözleşmesi yapılması gerekecek, limited şirkete karşı ileri sürülebilmesi için de, devir limited şirkete bildirilecektir. Devrin pay defterine kaydedilebilmesi için ise, limited şirket ortaklar kurulunun TTK m. 520'de yer verilen özel çoğunlukla karar alması gerekecektir.

Devredilen ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş rehin hakkı da, devir işleminden etkilenmeksizin, varlığını sürdürecek, ortaklık payının yeni mâlikine karşı ileri sürülebilecektir.

E- Rehin hakkının sona erdiğinin limited şirkete bildirilmesi

Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının sona ermesi üzerine şirket kayıtlarının da buna göre düzeltilmesi gerekmektedir. Bunun için eski rehin hakkı sahibinden tek başına veya rehin veren ortak ile birlikte rehin hakkının sona erdiğini teyit eden

---

[447] Ortağın tasfiyesinin, limited şirket için ortağın haklı sebeple şirketten çıkarılması sebebi olduğu kanaatindeyiz. Ortağı tasfiye haline giren limited şirket, bu haklı sebeple, ortağı tasfiye halindeki şirketin ortaklıktan çıkarılması usulüne de başvurabilecektir.

[448] Arslanlı/Domaniç, s. 237; Arslanlı, TTK m. 520, s. 166; Demirkapı, s. 185-186.

beyan alınması gerekmektedir. Rehin hakkının kurulduğuna dair şirkete yapılan bildirim için bir geçerlilik şekil şartı söz konusu olmadığından[449], rehin hakkının sona erdiğine dair bildirim de bir şekil şartına tabi değildir. Ancak HUMK m. 288 gereği, şirkete bildirim yapıldığının ispat edilebilmesi için bildirimin yazılı olması gereklidir. Rehin hakkının sona erdiğine dair irade beyanı şirkete ulaştığı anda hüküm doğurmaktadır. Diğer bir deyişle, bu bildirim üzerine şirket ortaklık payı ile ilgili ödemeleri ortağa yapabilecektir.

F- Ortaklık payının tasfiye payına dönüşmesi ve tasfiye payı üzerindeki rehin hakkının sona ermesi

Limited şirket, Türk Ticaret Kanunu'nda veya şirket sözleşmesinde öngörülen hallerin vukuu üzerine veya ortaklar kurulu kararı ile infisah etmekte veya fesholunmaktadır. Ancak şirketin feshi veya infisahı[450] halinde şirket doğrudan sona ermemekte, tasfiye işlemleri sonuçlanıncaya ve akabinde şirket kaydı ticaret sicilinden silininceye kadar şirket tüzel kişiliği, konusu ve amacı tasfiye işleri ile sınırlı olmak üzere, varlığını devam ettirmektedir[451].

Türk Ticaret Kanunu'nun 549'uncu maddesinde limited şirketin hangi hallerde infisah edeceği hükme bağlanmıştır. Buna göre, limited şirket, şirket sözleşmesinde yazılı nedenlerle, şirket sözleşmesinde aksine bir düzenleme olmadıkça, şirket esas sermayesinin ¾'üne sahip olan ortakların ¾'ünü teşkil eden bir çoğunluk tarafından verilecek kararla, şirketin iflasına karar verilmesiyle[452], ortaklardan birinin talebi üzerine ve haklı sebepten[453] dolayı mahkeme kararıyla ve kanunda yazılı diğer hallerde[454] infisah edecektir[455].

---

[449] Erdem/Göksoy, s. 589; Sirmen, s. 92.
[450] Fesih, bir hukukî işlemin iradî olarak ortadan kaldırılması iken; infisah ise, bir hukukî işlemin kendiliğinden ortadan kalkması, hükümsüz kalmasıdır.
[451] Baştuğ, s. 271; Çevik, s. 487.
[452] İflas kararının limited şirketi sona erdirebilmesi için kesinleşmiş olması gerekmektedir. Bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 733.
[453] Haklı sebeplerle ilgili olarak bkz. Arslanlı/Domaniç, s. 735 vd.
[454] Bkz. TTK m. 522, m. 523 ve 551'de sayılan fesih halleri.

Şirketin feshi veya infisahı, şirket ortaklarının ve alacaklılarının şirkete karşı olan alacaklarına ve şirketin üçüncü kişilerden olan alacaklarına halel getirmemektedir. Kazanç sağlamak ve bu kazancı paylaşmak amacıyla şirket kuran veya bu şirkete sonradan katılan ortakların bu amaçla koyduğu sermayeden ve ortaklık sıfatından kaynaklanan alacaklarını geri almaları gerekecektir. Ayrıca, tüzel kişi sıfatıyla hukuki işlemlere taraf olan şirketin alacakları ve borçlarının da, fesih veya infisaha rağmen, kendiliğinden ortadan kalkmayacağı tabiidir. Sona eren şirketin malvarlığı ile ilgili nihai işlemlerin gerçekleştirildiği süreç, tasfiye süreci olarak tanımlanmaktadır. TTK m. 552'nin göndermesi ile TTK m. 439'a göre, birleşme, nev'i değiştirme, bir kamu tüzel kişiliği tarafından devralınma halleri dışında bir sona erme sebebinin gerçekleşmesi üzerine, şirket tasfiye haline girmektedir. Tasfiye, fesih veya infisah üzerine amacı ve konusu değişen şirketin malvarlığının paraya çevrilmesi, alacaklarının tahsil edilmesi ve borçlarının ödenmesinden sonra artan kısmın ortaklar arasında paylaşılması[456] için kanun tarafından öngörülmüş ve tasfiye memurları tarafından gerçekleştirilen işlemlerin bütünüdür[457].

---

[455] Madde hükmünde öngörülen bütün sebeplerin sonucu için "infisah" ifadesi kullanılmış olmakla birlikte, kanaatimizce, şirket sözleşmesinde yazılı hallerin gerçekleşmesi ve şirketin iflasına karar verilmesi hallerinde "şirketin infisahı", ortaklar kurulu kararı veya mahkeme kararı ile sona erme halleri için de "şirketin feshi" terimlerinin tercih edilmesi yerinde olurdu.

[456] Şirketin alacakları tahsil edildikten ve borçları ödendikten sonra kalan mevcudun ortaklara dağıtımında tasfiye payına konu olacak bakiye konusunda kanunda bir açıklık yoktur. Öğretide, tasfiyenin bu aşamasında iki farklı yöntemden birinin benimsenebileceği belirtilmektedir. Bu yöntemlerden ilki, ortaklara öncelikle ödemiş oldukları esas sermaye paylarının iade edilmesi ve bundan sonra kalan tutarın tasfiye payı olarak dağıtılması yöntemidir. İkinci yöntem ise, ödenmiş esas sermaye paylarının iadesi söz konusu olmaksızın dağıtımın tüm kalan mevcut üzerinden yapılmasıdır. Genel kabul, şirket sözleşmesinde aksi öngörülmemiş ise, ödenmiş esas sermaye payları ortaklara iade edildikten sonra kalan tutarın tasfiye bakiyesi olarak dağıtılmasının esas sermaye paylarını tamamen ödemiş ortaklar açısından daha âdilâne bir çözüm olduğu yönündedir. Bkz. TEKİNALP/Poroy/Çamoğlu, s. 553, No. 925; Karahan, s. 228-229; Türk, s. 133.

[457] Hukuk Lûgatı, s. 171; Ergüney, s. 444; Baştuğ, s. 390.

Tasfiye halinin başlangıç tarihi, sona erme sebebinin gerçekleştiği tarihtir[458]. TTK m. 552'nin göndermesi ile TTK m. 439 f. 2'ye göre, kuruluştan tasfiyeye girme tarihine kadar kâr elde etmek olan şirket gayesi, tasfiye haline girme anından itibaren tasfiye gayesine dönüşmektedir. Bu gayeye uygun olarak öncelikle şirketin malvarlığı paraya çevrilecek, üçüncü kişilerden olan alacakları tahsil edilecek ve üçüncü kişilere karşı olan borçları ödenecektir. Bu işlemlerden sonra bir bakiye kalması halinde ise, şirket malvarlığı ortaklar arasında paylaşılacaktır. Ortağın tasfiye bakiyesine katılma hakkı, yukarıda da belirtildiği gibi[459], ortaklık sıfatından kaynaklanan mâlî haklardan biridir.

1. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın ifa nedeniyle sona ermesi

Tasfiye payının tasfiye halindeki şirket tarafından eski ortağa ödenmesi üzerine, eski ortak ile şirket arasındaki alacak ilişkisi sona erer. Ancak rehinli alacaklının rehin hakkının sona ermesi söz konusu olmayacaktır. Rehin hakkı eski ortağa ödenen tutar üzerinde geçerli olmaya devam edecektir. Diğer bir deyişle, bu durumda ifa, alacağı sona erdirecektir ancak ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, ortaklık payının surrogatı olan tasfiye payına katılma hakkından kaynaklanan alacak hakkı üzerinde nasıl devam ediyorsa, söz konusu alacak hakkı üzerindeki rehin hakkı da söz konusu alacak hakkının kaim değeri (*surrogat*'ı) durumundaki eski ortağın malvarlığının buna denk gelen kısmı üzerinde aynı şekilde devam edecektir. Rehinli alacaklının rehin hakkının ortaklık payının kaim değeri (*surrogat*'ı) üzerinde devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca MK m. 961 (EMK m. 875) düzenlemesi uyarınca, rehinli alacaklının rehin hakkına halel getirecek şekilde, eski ortağa ödeme yapılması halinde, söz konusu ödeme,

[458] TTK m. 550'ye göre, şirketin iflas dışında bir sebeple sona ermesi halinde, şirket müdürleri, tasfiye haline girildiğini, tescil ve ilan edilmek üzere, ticaret siciline bildirecektir. Söz konusu tescil kurucu değil, bildirici niteliktedir. Tasfiye hali, sona erme sebebinin gerçekleşmesi ile yasanın düzenlemesi gereği, kendiliğinden gerçekleşir. Bkz. Karahan, s. 13-14. İflas nedeniyle sona erme halinde ise, ticaret siciline bildirim ve ilan, İİK m. 166 f. 2 düzenlemesi gereği, iflas dairesi tarafından yapılacaktır.

[459] Bkz. yukarıda İkinci Bölüm III.B-2.b)Tasfiye bakiyesine katılma hakkı.

kanunun âmir düzenlemesine aykırılık nedeniyle geçersiz olacaktır. Tasfiye halindeki şirket ikinci kez ödeme yapmak zorunda kalabilecektir.

2. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın zamanaşımına uğraması

Tasfiye payından kaynaklanan alacak hakkı, dağıtım tarihinden itibaren[460] on yıllık zamanaşımına tabidir. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, tasfiye üzerine, tasfiye payından kaynaklanan alacak hakkı üzerinde rehin hakkına dönüştüğünden, tasfiye payından kaynaklanan alacak hakkının on yıllık zamanaşımı süresinin ardından sona ermesi hâlinde, tasfiye payı üzerindeki rehin hakkı da sona erecektir. Tasfiye payı hakkının sahibi eski ortak veya rehinli alacaklı, tasfiye payının zamanaşımına uğraması üzerine uğradıkları zararın tazmini talebiyle birbirlerine kusurları oranında başvurabilecektir.

3. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın ibra edilmesi

Burada, tasfiye payı hakkı sahibi eski ortağın tasfiye halindeki şirketi tasfiye payından kaynaklanan alacağı ile ilgili olarak ibra etmesi söz konusudur. MK m.

[460]TTK m. 552'nin göndermesi ile TTK m. 447 f. 2'deki "Esas mukavele ve umumî heyet kararında aksine hüküm bulunmadıkça dağıtma para olarak yapılır." hükmünde genel kurul kararına yer verilmiş olması nedeniyle, tasfiye payı üzerindeki hakkın muacceliyeti için bir genel kurul kararının gerekip gerekmediği tartışılmıştır. Türk hukuk öğretisinde hâkim görüş, son bilânçonun tasdiki ile tasfiye payı üzerindeki hakkının muaccel olduğu, bu hakkın muacceliyeti için genel kurul kararının gerekmediği yönündedir. Gerçekten de TTK m. 447/I'de dağıtma için "esas mukavelede aksine bir hüküm bulunmadıkça" denmiş, ayrıca genel kurul kararından bahsedilmemiştir. TTK m. 447 f. 3'de ayrıca genel kurul kararına atıf yapılmış olması, tasfiye sonrası dağıtımın nakit yerine ayın olarak da yapılmasının öngörüldüğü hallerle ilgili bir düzenlemedir. Diğer bir deyişle, tasfiye sonrasında nakdî dağıtımın yanı sıra veya nakdî dağıtım yerine aynî dağıtım da yapılabilmesi için şirket sözleşmesinde buna dair hüküm bulunması veya bununla ilgili bir genel kurul kararı (limited şirkette ortaklar kurulu kararı) bulunması gerekmektedir. Tasfiye payı hakkının muacceliyeti için genel kurul kararı (limited şirkette ortaklar kurulu kararı) tarihinin esas alınması da dağıtımın aynî olarak yapılması ve bunun için genel kurul kararı alınmış olması durumunda söz konusu olacaktır. (Bkz. Göksoy, s. 242-243)

961 (EMK m. 875) düzenlemesi, rehne konu alacak ve hak üzerindeki her türlü tasarruf işlemi için uygulanabileceğinden, rehin konusunu sona erdiren bir tasarruf işlemi olan ibra için de geçerli olacaktır. İbra işlemi, tek taraflı irade beyanına değil, karşı tarafın kabulüne de bağlı olduğundan, eski ortak (tasfiye halindeki) şirketi, tasfiye payını ödeme borcundan ibra etse dahi, rehinden haberdar olan şirketin, rehinli alacaklının rızasını almadan, bu ibra işlemini kabul etmemesi gerekmektedir.

Aksi yönde işlem, kanunun âmir düzenlemesine aykırılık nedeniyle geçersiz olacaktır.

Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkının geçerli olarak kurulabilmesi için, şirketin rehinden haberdar edilmiş olması gerektiğinden, şirketin rehinden haberdar olmadığı durumun incelenmesine gerek yoktur[461].

4. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın takas edilmesi

Tasfiye payı hakkı sahibi eski ortağın tasfiye halindeki şirkete karşı olan bir borcu ile tasfiye payı hakkından kaynaklanan alacak hakkını takas etmesi mümkün değildir. Zira tasfiye bakiyesinin oluşabilmesi için şirketin bütün alacaklarının tahsil edilmiş ve bütün borçlarının da ifa edilmiş olması gerekmektedir. Tasfiye bakiyesi ancak şirketin borçları ifa edildikten ve alacakları tahsil edildikten sonra ortaya çıkmaktadır. Tasfiye bakiyesi oluştuktan ve dağıtım aşamasına geçildikten sonra tasfiye hâlindeki şirketin ortağa karşı örneğin haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan bir borcunun doğması durumunda da MK m. 961 (EMK m. 875)'in uygulanması gerekecektir. Ortaklık payı üzerinde rehin hakkı

[461] von Tuhr s. 218'de rehin konusu alacağın borçlusunun rehinden haberdar olmadığı durumu incelemeksizin, rehinli alacaklının rızası olmadıkça tasarruf muamelesi ile borcundan kurtulamayacağı sonucuna varmıştır. Kanaatimizce, limited şirkette ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi gibi rehin konusu alacağın borçlusunun rehin hakkı tesisinden haberdar edilmesinin rehnin kuruluş şartı olduğu hak ve alacak rehinleri dışındaki hak ve alacak rehinlerinde rehin konusu hak veya alacağın borçlusunun rehinden haberdar edilmediği durumlarda, MK m. 961 (EMK m. 875)'in uygulanamayacaktır.

tesis edilirken limited şirket bilgilendirilmiş olacağından, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkını şirketin bilmemesinden söz edilemeyecektir. Bu durumda da, rehinli alacaklının rızası olmadan, tasfiye payı üzerinde tasarruf işlemi niteliği taşıyan takas dermeyanında bulunması söz konusu olmayacaktır. Bu düzenlemeye rağmen takas dermeyanında bulunulması halinde tasfiye halindeki şirket, tasfiye payı ödeme yükümlülüğünden kurtulmayacak ve tasfiye payı üzerindeki rehin hakkı sona ermeyecektir.

5. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi

Tasfiye hâlindeki şirketin ortağına karşı tasfiye payını ödeme borcunu sona erdirecek bir kusursuz imkânsızlık hâli söz konusu değildir.

6. Tasfiye payı sahibi eski ortak ile tasfiye halindeki şirketin birleşmesi (Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle alacağın sona ermesi)

TTK m. 552'nin [462] göndermesiyle limited şirketlerin tasfiyesinde de uygulanan TTK m. 439'a göre tasfiye hâline giren şirketin iştigal konusu ve ehliyeti tasfiye gayesi ile sınırlı olduğundan, tasfiye hâlindeki şirketin eski ortağı olan şirketle birleşmesi veya bu şirketi devir alması veya bu şirket tarafından devralınması mümkün olmayacaktır.

7. Tasfiye payından kaynaklanan alacağın tecdit nedeniyle sona ermesi

Rehin konusu alacağın sona ermesine neden olacak tasarruf işlemlerinden bir diğeri olan tecdit işleminin tasfiye halindeki şirket tarafından veya tasfiye payı hakkı sahibi eski ortak tarafından gerçekleştirilmesi, MK m. 961 (EMK m. 875)'in açık düzenlemesi karşısında tasfiye payı alacağını sona erdirmeyecektir.

---

[462] Karahan, s. 22-31.

SONUÇ

Ticarî ilişkilerin gelişmesi ve çeşitlenmesine paralel olarak ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda, diğer teminatların yanı sıra, limited şirket ortaklık payının üzerinde rehin tesisi son yıllarda daha sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu teminat türü, gerek limited şirketin yapısı, gerekse ortaklık payının bir taşınır olarak özellikleri nedeniyle hukukun farklı dallarını ilgilendirecek soruları bünyesinde taşımaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'na göre limited şirketlerin sermaye şirketi özelliklerinin yanı sıra, şahıs şirketi özelliklerini de taşıması, limited şirket ortaklık payı üzerinde rehnin tesisi ve hükümleri bakımından özel düzenlemeler getirilmesini gerektirmiştir.

Şirket payının devrini özel koşullara tabi kılan ve şirket sözleşmesi ile devrin yasaklanabileceğini veya kısıtlanabileceğini hükme bağlayan TTK m. 520, ortaklardan birinin iflası veya payının haczettirilmesi durumunda, şirketin feshinin istenebileceğini hükme bağlayan TTK m. 522, sermaye koyma borcunu ödemede temerrüde düştüğü için şirketten çıkarılan ortağın seleflerinin ikinci derece sorumluluğunu öngören TTK m. 531 gibi düzenlemeler ile limited şirketin şahıs şirketi özellikleri, şirket ortaklarının şirkete karşı sorumluluğunu, taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı tutan TTK m. 503 f. 1 ve TTK 532 f. 1, ortağın oy hakkının ve kâr payının, kural olarak, esas sermaye payı ile orantılı olarak

hesaplanacağını hükme bağlayan TTK m. 537 f. 1 ve ortakların sermaye koyma borçlarını yerine getirmeleri nispetinde, yıllık bilânçoya göre şirketin elde etmiş olduğu sâfi kârdan pay alacağını hükme bağlayan TTK m. 533 f. 1, şahıs şirketlerinden farklı olarak şirket sözleşmesinin değiştirilmesi, payın devri, şirketin feshi gibi konularda, kural olarak, oy birliği yerine oy çoğunluğu şartını yeterli bulan ve yalnız kişi sayısını değil kişilerin temsil ettiği sermaye oranını da dikkate alan TTK m. 513, 520 ve 549 gibi düzenlemeler ile sermaye şirketi özellikleri vurgulanmış olmaktadır.

Limited şirketle ilgili yasal düzenlemelerde, ortağın şirkete getirdiği sermaye değeri, esas sermaye payı olarak nitelendirilirken, ortağın şirkete karşı hak ve yükümlülüklerinin toplamını gösteren hukukî birim, ortaklık payı olarak adlandırılmaktadır. Bu ayırımın neden olduğu karışıklıkların giderilmesi amacıyla Türk Ticaret Kanunu Tasarısında her iki kavramı karşılamak üzere, esas sermaye payı terimi kullanılmıştır.

Limited şirket ortaklık payı, ortaklık sıfatından kaynaklanan malvarlıksal ve idarî hak ve yükümlülükleri içermektedir. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı ise, rehin hakkının, iktisadî değere ilişkin bir hak olması nedeniyle, ortaklık payının idarî cephesini değil, malvarlıksal cephesini etkilemektedir.

Konusu hak olan bu rehin türü, Medeni Kanun'un Taşınır Rehni başlıklı üçüncü bölümü altında ikinci ayrımda yer alan 954-961'inci maddeleri arasındaki Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin hükümlerine tabidir.

Şirket sözleşmesinde devir veya rehin yasaklanmamış olmak ve varsa devir veya rehin için şirket sözleşmesinde getirilen kurallara uyulmak şartıyla, ortaklık payının rehni hukuken mümkündür.

Bir teminat türü olan rehinde amaç, temin edilen alacağın ödenmemesi halinde rehin konusunun paraya çevrilmesi ve bundan elde edilen tutardan alacağın

karşılanması olduğundan, ortaklık payı üzerindeki rehnin, ortaklık payı kapsamındaki parayla ölçülebilen haklar üzerinde kurulabileceği tabiidir.

Buna göre, ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkının kapsamında, ortaklık hakkının malvarlıksal cephesini oluşturan; kâra katılma hakkı, tasfiye bakiyesine katılma hakkı, sermaye payına ilişkin geri ödemeler, yeni pay alma hakkı ve bedelsiz payları edinme hakkı yer almaktadır.

Oy hakkı, denetleme hakkı, genel kurula katılma hakkı, idare hakkı, iptal davası açabilme hakkı, çıkma hakkı, başka ortağın çıkarılmasını isteme hakkı, haklı nedenle ortaklıktan çıkma hakkı, haklı sebeple şirketin feshini isteme hakkı gibi haklar ise, ortaklık payından kaynaklanan idarî haklardır. Bu haklar, paraya çevrilebilir nitelikte olmadığından, rehin hakkının kapsamına girmemektedir. İdarî hakların ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının kapsamına girmediğinin bir göstergesi de rehinli payları şirket genel kurulunda temsil etme yetkisinin pay sahibine ait olduğunu hükme bağlayan MK m. 960 (EMK m. 874) düzenlemesidir.

MK m. 946 f. 2 (EMK m. 860 f. 2)'ye göre, hak ve alacak üzerinde tesis edilen rehin, rehinli alacaklının asıl alacağı ile birlikte, sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme (temerrüt) faizlerinin güvencesini teşkil etmektedir. Bir alacağın teminatı olarak rehin hakkı tesis edildiğinde, alacağın kendisinin yanı sıra anılan maddede sayılan diğer kalemler de, ayrıca belirtilmesi gerekmeksizin kendiliğinden, rehnin kapsamına girer. Bunlardan başka kalemlerin rehnin teminatı kapsamına alınabilmesi için, rehin sözleşmesinde açıkça belirtilmesi gerekir. Üçüncü kişinin rehin verdiği durumlarda, teminat altına alınan kalemlerin artırılması, ancak rehin verenin rızası ile mümkün olabilmekte, bu rızanın alınmadığı durumlarda, rehin sadece MK m. 946 f. 2 (EMK m. 860 f. 2)'de sayılan kalemlerin teminatını teşkil edebilmektedir.

MK m. 954 f. 1 (EMK m. 868 f. 1)'e göre ancak devri mümkün olan haklar üzerinde rehin kurulabilmektedir. Bu kural uyarınca, limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin hakkı kurulabilmesinin ilk şartı, kanunda veya şirket sözleşmesinde payın devrine veya rehnine engel bir düzenleme bulunmamasıdır. Bu çerçevede, limited şirket ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde genel olarak haklar üzerindeki rehin hakkı tesisine, özel olarak da limited şirkette ortaklık payının devrine özgü düzenlemeler uygulanmaktadır. Ortaklık payı üzerinde rehin tesisinde genel düzenleme, haklar üzerinde rehni düzenleyen MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) hükmüdür. Buna göre yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanmalıdır. Konuyla ilgili özel düzenleme ise, aynı maddede hakkın devri için uyulması gereken şekle rehninde de uyulacağını belirten atıf gereği, ortaklık payının devrini düzenleyen TTK m. 520'de yer almaktadır. TTK m. 520'de ortaklık payının imzası noterce tasdikli yazılı bir sözleşme ile devredilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Devrin şirkete karşı hüküm ifade etmesi için ise, ortakların aynı maddede anılan çoğunluk ile devre onay vermesi ve devrin şirket pay defterine işlenmesi gerekmektedir. Hakkın devri için gerekli şartların hakkın rehninde de tamamlanmasını âmir MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) uyarınca, ortaklık payının rehninde de TTK m. 520'de yer verilen şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Şirket sözleşmesinde payın devri veya rehni için ek koşullar öngörüldüğünde TTK m. 520'deki koşulların yanı sıra, payın rehni için, şirket sözleşmesindeki koşulların da tamamlanması gerekmektedir. Öğretide, kimi yazarlar tarafından, MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3)'de "hakların devri için öngörülen şekil" ifadesiyle sadece işlemin yazılı veya noter tasdikli olması gibi şekle ilişkin şartların kastedildiği savunulmaktadır. Ancak kanaatimizce, MK m. 955 f. 3'ün gerekçesi ve limited şirkette şahıs unsurunun önemi dikkate alındığında, TTK m. 520'de öngörülen devir koşullarına ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisinde de uyulması gerekmektedir. Kaldı ki MK m. 955 f. 3 (EMK m. 869 f. 3) hakkında Yargıtay tarafından İçtihadı Birleştirme Kararı verilinceye kadar, ihtiyatı elden bırakmamakta ve TTK m. 520'de devir için öngörülen kurallara rehin için de uymakta yarar vardır.

Mevcut düzenlemede ortaklık payının rehni ile ilgili açık bir hükmün bulunmamasının neden olduğu farklı yorumlar, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile giderilmeye çalışılmıştır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda limited şirket ortaklık payı üzerinde rehinle ilgili düzenlemeye yer verilmiştir. Tasarı'nın ifadesiyle "esas sermaye payı" üzerinde rehin kurulabilmesinin ilk şartı, bu hakkın devrinin mümkün olmasıdır. Hakların rehnindeki temel ilke burada da tekrarlanmıştır: Devredilemeyen ve paraya çevrilemeyen bir hak üzerinde rehin kurulması da söz konusu olamayacaktır. Tasarı'nın 600'üncü maddesinin gerekçesinde rehinle ilgili özel düzenlemelerin yanı sıra esas sermaye payının devri ile ilgili düzenlemelere de atıf yapıldığı görülmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı kurulmasının şirket sözleşmesinde genel kurul onayına bağlanabileceği, bu durumda ise, esas sermaye payının geçişine ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür. Kanaatimizce Tasarı'nın 600'üncü maddesi ile gerekçesi arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Zira Tasarı'nın 600'üncü maddesinin gerekçesinde "İntifa ve rehin hakkının kurulmasında, esas sermaye paylarının devrine yapılan gönderme hem şekle ve hem onaya hem de miras, eşler arasındaki mal rejimleri ve cebri icraya ilişkin özel hükümleri kapsar." açıklaması yer almaktadır. Tasarı'nın 595'inci maddesinde ise, esas sermaye payının devri, taraflar arasında, imzaları noterce onaylanacak şekilde, yazılı bir sözleşme yapılması ve ortaklar genel kurulunun onayı şartlarına bağlanmıştır. Ayrıca, devirde ortaklar genel kurulunun sebep göstermeksizin onay vermeyebileceği belirtilmiştir. Tasarı'nın 600'üncü maddesinin gerekçesine bakılırsa, esas sermaye payı üzerinde rehin tesisi de intifa tesisi gibi payın devri için öngörülen hükümlere tabidir. Ancak 600'üncü maddenin ikinci fıkrasında esas sermaye payı üzerinde rehin tesisinin şirket sözleşmesinde genel kurul onayına bağlanabileceği belirtilmiştir. Bir diğer ifadeyle, madde ve gerekçesinin ifadesinden, payın devrinde, şirket sözleşmesinde aksi öngörülmedikçe, kanunen aranan bir şart olan genel kurul onayının, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı tesisinde kanunen aranan bir şart olmadığı sonucuna varılmaktadır. Şirket sözleşmesinde pay üzerinde rehin hakkı tesisi için genel kurul onayı şartı getirildiği ve dolayısıyla payın devri hükümlerinin geçerli olacağı durumda dahi,

rehin için farklı bir düzenleme öngörüldüğü dikkat çekmektedir. Tasarı'nın 595'inci maddesine göre genel kurulun devre onay vermeyi sebep göstermeksizin reddedebildiği, 600'üncü maddesine göre ise, rehinde ancak haklı sebeplerin varlığı halinde genel kurulun onaydan kaçınabileceği görülmektedir. Kanaatimizce, Tasarı'nın 600'üncü maddesinin ikinci fıkrasının daha açık bir ifadeyle kaleme alınması yerinde olacaktır.

Alacağını güvence altına almak için teminat kurumuna başvuran alacaklı için, rehnin geçerli olarak kurulması ne kadar önemliyse, rehnin hangi hallerde sona erdiğini bilmek de o kadar önemlidir. Ortaklık payı üzerinde rehin tesisi için özel bir düzenleme bulunmadığı gibi, bu rehnin sona ermesi ile ilgili özel bir düzenleme de bulunmamaktadır. Dolayısıyla, rehnin sona erme hallerinin ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına uyarlanması gerekmektedir.

Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da, diğer rehin türleri gibi, öncelikle, teminatı ve dolayısıyla fer'isi olduğu asıl alacağın sona ermesi ile sona ermektedir.

Borçlar Kanunu'nda Borçların Sukutu başlığı altında yer alan ve teminat altına alınmış asıl alacağı sona erdiren veya eksik borç haline getiren her bir halin bu alacağı temin eden rehin hakkını nasıl etkilediği ayrı ayrı incelenmiş ve ortaklık payı üzerindeki rehinle ilgili değerlendirme yapılmıştır.

Alacağın sona ermesi halleri için Borçlar Kanunu'nda Borçların Sukutu başlığı altındaki düzenlemeler esas alınmaktadır. Buna göre, ilk sona erme hâli, borcun ifasıdır. Asıl alacak ifa ile sona erdiğinde teminatı olan rehin de sona erecektir.

Borçların Sukutu başlığı altında yer alıyor olsa da zamanaşımı, borcu (ve dolayısıyla bununla ilgili alacağı) tamamen sona erdirmeyip, eksik borç hâline getirmektedir. Bu kurala uygun olarak, BK m. 138'de asıl alacak için zamanaşımı süresi dolmuş olsa dahi, rehinli alacaklının alacağını rehinli taşınırdan elde

edebileceği hükme bağlanmıştır. Diğer bir deyişle, asıl alacağın zamanaşımına uğramış olması, bunun teminatı olan rehni sona erdirmemektedir.

Borçlar Kanunu'nda borcun sona erme halleri arasında sayılmamış olmakla birlikte, ibra da, alacağı sona erdirmektedir. Asıl alacağın alacaklısının borçluyu ibra etmesi hâlinde, asıl alacak ve dolayısıyla bunun teminatı olarak kurulmuş rehin hakkı da sona ermektedir.

Rehinle temin edilmiş alacağın alacaklısı ile borçlusu, karşılıklı alacaklarını BK m. 118-124 hükümlerine uygun olarak takas ettiklerinde, karşılıklı alacakları ve bunların fer'ileri de sona erecektir. Ancak BK m. 122'de, takas kurumunda, alacak, takas dermeyanı üzerine değil, takas dermeyan edilmesi üzerine takas şartlarının oluştuğu tarihe kadar geriye etkili olarak sona ermektedir. Bu durumda da rehin hakkının takas şartları oluştuktan sonra ancak, takas dermeyan edilmeden önce tesis edildiği durumda, rehnin geçerli olarak doğup doğmadığı konusu sorgulanacaktır. Kanaatimizce, rehnin geçerli olarak kurulduğu ancak takas dermeyanı üzerine, dermeyan tarihinde sona erdiğinin kabul edilmesi yerinde olacaktır.

Rehinle temin edilmiş alacağın borçludan kaynaklanmayan kusursuz imkânsızlık nedeniyle sona ermesi hâlinde, alacağın teminatı olan rehin hakkı da sona ermektedir.

Rehinle temin olunan asıl alacağın, alacaklısının rehin konusu ortaklık payına mâlik olması hâlinde, hukukumuzda geçerli olan mâlikin kendi taşınırı üzerinde kendi lehine rehin hakkı iktisap edememesi kuralı gereği, rehin hakkı sona ermektedir.

Alacaklı ve borçlunun, borcun konusunu, sebebini, tâbi olduğu hükümleri, taraflarını değiştirmesi üzerine, mevcut borç (ve dolayısıyla alacak), BK m. 114-115 uyarınca tecdit (yenileme) nedeniyle sona ermektedir. Teminatların da tecdit

üzerine asıl alacak ile birlikte sona ereceği kuralının tek istisnası, BK m. 115'e göre, cârî hesap sözleşmesinden kaynaklanan alacak hakkının güvencesi olarak kurulan teminatlardır. Cârî hesabın kat'ı kanunen tecdit olarak kabul edildiği halde, BK m. 115 uyarınca, cârî hesap sözleşmesinden kaynaklanan alacak hakkının güvencesini teşkil eden pay rehni sona ermeyecektir.

BK m. 116'da düzenlenen alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi nedeniyle teminat altına alınan alacağın sona ermesi üzerine, bu alacağın teminatını teşkil eden pay rehni de sona erecektir.

Rehinle temin edilen alacak sona erdiğinde, bu alacağın fer'isi olan rehin hakkı da sona erecektir. Ortaklık payı üzerindeki rehnin sona erdiğinin limited şirkete bildirilmesi, ortaklık payı ile ilgili ödeme yapılması veya sonradan pay üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda yaşanacak karışıklıkları engelleyecektir. Temin edilen alacağın kısmen sona erdiği durumda ise, rehin hukukuna hâkim olan, teminatın bölünmezliği ilkesi gereği, rehin hakkı da bununla orantılı olarak sona ermez. Rehinle ilgili diğer sona erme hallerinden birisi söz konusu olmadıkça, asıl alacak tamamen sona erene kadar, bu alacağın teminatı olan rehin hakkı da sona ermeyecektir.

BK m. 176'ya göre alacağın fer'ileri, bu alacakla ilgili borcun nakli işlemine rağmen geçerliliklerini korurlar. Ancak aynı düzenlemenin ikinci fıkrasında, söz konusu alacağın borçlusu dışında bir üçüncü kişi tarafından verilen rehnin veya kefaletin geçerliliği için bu üçüncü kişinin borcun nakline muvafakat etmesi gerekmektedir. Onay aranmaksızın borcun nakledilmesi veya rehin verenin onay vermemesi hâlinde, ilgili rehin (veya kefalet) borcun nakli işlemi üzerine sona erecektir. Limited şirket ortağı tarafından payı üzerinde bir başkasının borcu için rehin verildiğinde de aynı kural geçerli olacaktır.

Rehinle temin edilmiş alacak muaccel hâle geldiği halde, borçlunun borcunu ifa etmemesi durumunda rehinli alacaklı, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla rehinli

taşınırı sattırıp bundan elde edilecek tutardan alacağını tahsil edebilir. Rehnin paraya çevrilmesi üzerine rehin hakkı da sona ermektedir.

Rehin hakkının sona erme sebeplerinden birisi de, üzerinde rehin tesis edilen rehin konusunun ortadan kalkmasıdır. Alacaklar ve diğer haklar üzerindeki rehin hakkı, rehin konusu alacağın sona ermesi üzerine sona erecektir. Çalışmamızda rehin konusu alacağın sona ermesi halleri tek tek incelenmiş, bu hallerin ortaklık payı üzerindeki rehne uygulanabilirliği irdelenmiştir. Rehin hakkının sona ermesi ile ilgili olarak özellikle MK m. 961 f. 2 (EMK m. 875 f. 2)'deki düzenleme doğrultusunda, rehin konusu alacağın alacaklısı ve rehinden haberdar edilmiş borçlusunun, rehin lehdarının onayı olmaksızın rehin konusu alacak üzerinde alacağı sona erdiren veya değerini azaltan tasarruflarını engelleyen işlemleri gerçekleştiremeyeceği belirtilmelidir. Limited şirket ortaklık payı üzerindeki rehin, bir alacak değil daha geniş anlamda bir hak rehni olduğundan, şirketin ortağa yapacağı bir ödeme ile hakkın ortadan kalkması mümkün değildir. Bununla birlikte, rehnin teminat değerini düşürebilecek ve ortaklık payından kaynaklanan mâlî hakları azaltıcı nitelikteki işlemler ile ilgili olarak da MK m. 961 f. 2 (EMK m. 875 f. 2)'deki düzenleme dikkate alınmalıdır.

Limited şirket sözleşmesinde belirlenen sürenin sona ermesi, limited şirket ortağının şirketten çıkması ve çıkarılması, esas sermayenin azaltılması, esas sermayenin artırılması, limited şirketin birleşme işlemine taraf olması ve nev'i değiştirmesi, ortaklık payı üzerinde rehin hakkı bulunan ortağın ölümü, limited şirketin sona ermesi ve tasfiye süreci, limited şirketin ortağı olan tüzel kişinin tasfiyesi gibi limited şirketlere özgü vakıaların her birinin ortaklık payı üzerinde ve dolayısıyla pay üzerindeki rehin hakkı üzerinde kendisine özgü bir etkisi vardır.

TTK 506'ncı maddenin beşinci bendindeki düzenlemeye göre, şirketin süresi, şirket sözleşmesine konulması zorunlu kayıtlardandır. Söz konusu süre, sona erdiğinde, şirketin feshi ve tasfiyesi söz konusu olmaktadır. Tasfiye sürecinde,

şirketin malvarlığı paraya çevrilmekte, alacakları tahsil edilmekte, borçları ödenmekte ve bu işlemlerin sonunda kalan bakiye ortaklara dağıtılmaktadır. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da, tasfiye sürecinde, tasfiye bakiyesi üzerinde şirkete karşı alacak hakkı üzerinde rehin hakkı olarak varlığını devam ettirmektedir.

Limited şirket ortağı, şirket sözleşmesinde verilen hakka veya kanundaki haklı sebeple çıkma hakkına istinaden şirketten çıkabilir. Buna karşılık şirket de ortağı, TTK m. 551 f. 3 uyarınca, haklı nedenlere istinaden, şirketin tasfiyesini engellemek için TTK m. 523'ün dördüncü bendine göre veya sermaye ödeme borcunda temerrüde düşmesi halinde TTK m. 529'a göre çıkarabilir. Sermaye koyma borcunda temerrüt nedeniyle çıkarılma dışındaki sebeplerle ortağın şirketten ayrılması durumunda esas sermaye payı ve bundan kaynaklanan haklarla ilgili olarak şirket tarafından ortağa ayrılma payı ödenmektedir. TTK m. 551 f. 4'te yer alan düzenlemeye uygun olarak, şirket, ayrılan ortağın ayrılma payını, esas sermayenin azaltılması yoluyla yaratılan nakitle ödeyecektir. Esas sermayenin azaltılması üzerine, ilgili ortaklık payı da sona ermiş olacaktır. Çıkan veya çıkarılan ortağın ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkı, çıkma veya çıkarılma üzerine, ortağın şirkete karşı haiz olacağı ayrılma payı ile ilgili alacak hakkı (ortaklık payının kaim değeri-surrogatı) üzerinde rehin hakkı olarak varlığını sürdürmeye devam eder. Bununla birlikte, TTK m. 551 f. 4'teki çıkan veya çıkarılan ortağın ayrılma payının, şirket malvarlığının esas sermayeyi aşan kısmından ödenmesi halinde, ayrılan ortağın ortaklık payının bir diğer ortak tarafından devralınması halinde ve ortağın sermaye koyma borcunu yerine getirmemesi nedeniyle ortaklık payının TTK m. 530 uyarınca paraya çevrilmesi halinde şirket esas sermayesinin azaltılması gerekmemektedir. Ortağın borçları düşüldükten sonra bu işlemlerden elde edilen nakitle ayrılan ortağa ayrılma payının ödenmesi mümkün olacaktır. Bu üç halde, esas sermaye azaltımı söz konusu olmadığından, ortaklık payı da sona ermemekte, rehin hakkı mevcut ortaklık payı üzerinde varlığını sürdürmektedir.

Esas sermayenin azaltılmasının ortaklık payı üzerindeki rehne etkisi, azaltmanın amacına göre değişmektedir. Azaltılan esas sermaye tutarının ortaklara ödendiği azaltımda, rehinli ortaklık payının azaltımla ortadan kalkan kısmı üzerindeki rehin, ortağa şirket tarafından geri ödenecek tutar üzerinde devam edecektir. Rehinli payın varsa azaltımdan etkilenmeyen ve varlığını sürdüren kısmı üzerindeki rehin de varlığını devam ettirecektir.

Bilânço zararının kapatılması amacıyla, zararı karşılayan miktarda payın itfası suretiyle yapılan azaltmada ise, zararlar ortakların ortaklık paylarını yitirmelerine neden olduğundan, bu azaltma türünde, ortaklara herhangi bir bedel ödenmemektedir. Ortaklık payının kısmen itfası üzerine ortaklara ödenecek bir değer bulunmadığından, ortaklık payının kaim değerinin varlığından da bahsedilemeyecektir. Diğer bir deyişle, rehin konusu ortaklık payının ortadan kalktığı oranda bu pay üzerindeki rehin hakkı da konusuz kalacak ve sona erecektir.

Azaltılan sermayenin aynı zamanda artırılması halinde ise, azaltma ile artırma tutarı eşit olduğunda, azalan sermayenin karşılığı ortadan kalkan ortaklık payı yerine artan sermaye karşılığı çıkarılan yeni ortaklık payı geldiğinden, diğer bir deyişle ortadan kalkan payın kaim değeri yeni ortaklık payı olduğundan, rehin yeni ortaklık payı üzerinde devam edecektir. Azaltılan sermayenin tutarı, artırılandan fazla olduğunda ise, ortadan kalkan ortaklık paylarının bir bölümünün yerine yeni ortaklık payı çıkarılamayacaktır. Kaim değer olarak yeni ortaklık payı ile yeri doldurulmayan ortaklık payı, ortadan kalktığında, varsa üzerindeki rehin hakkı da sona erecektir. Artırılan sermaye tutarı azaltılan sermaye tutarından fazla olduğunda ise, ortadan kalkan payın yerine kaim değer olarak yeni payların bir kısmı geçecektir ve eski pay üzerindeki rehin bunun yerine kaim ortaklık payı üzerinde varlığını sürdürecektir.

Sermayenin artırılması halinde ise, yeni çıkarılan ortaklık paylarının ihraç değerlerinin, mevcut ortaklık paylarının piyasa değerinin altında olduğu durumda,

şirket esas sermayesinin artırılması, rehinli (mevcut) ortaklık paylarının değerini (dolayısıyla rehnin de teminat değerini) düşürdüğünden, "sermaye artırımının sermayeyi sulandırma etkisi" ve rehinli ortaklık paylarının esas sermayedeki oranının düşmesi söz konusu olmaktadır. Uygulamada, rehinli alacaklı, artırılan sermaye karşılığında çıkarılan paylar üzerinde de rehin almayı tercih etmektedir.

Anonim şirketler dışındaki diğer şirketler gibi, limited şirketlerin birleşmesinde de, TTK'nın 146-151'inci maddeleri arasındaki düzenlemeler esas alınmaktadır. İki şirketin devir veya yeni kurulacak şirket bünyesinde birleşmesi suretiyle birleşmesinde devrolan şirket veya şirketler tasfiyesiz şekilde infisah edecek, devrolan şirketlerin bütün hak ve yükümlülükleri bir kül halinde devralan veya yeni kurulan şirkete intikal edecektir. Devrolan şirketin malvarlığı, devralan veya yeni kurulan şirkete aynî sermaye olarak katılacaktır. Devralan şirket, söz konusu aynî sermaye karşılığında sermaye artırımına gidecektir. İnfisah eden şirketin ortakları da, devrolan şirketteki ortaklık paylarının sermayeye oranı esas alınarak hesaplanacak yeniden değerleme oranına göre devralan şirkette ortaklık payı sahibi olacaktır. Devrolan şirketin infisahı üzerine ortadan kalkan eski ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da, yeniden değerleme oranına göre hesaplanarak dağıtılan ve payın karşılığı olan (diğer bir deyişle kaim değeri olan) ortaklık payının üzerinde devam edecektir. Birleşmenin özel halleri olarak, limited şirketin ortağı olan ticaret şirketinin bir başka ticaret şirketi ile birleşmesinin, şirketin kendi ortağı olan şirketi devralmasının, şirketin kendi ortağı olan şirket tarafından devralınmasının ortaklık payı üzerindeki rehin hakkına etkileri de incelenmiştir.

Limited şirketin ortağı olan ticaret şirketi bir başka şirket ile birleştiğinde, ortak şirket birleşmede ortadan kalkan şirket ise, bunun limited şirketteki ortaklık payı, külli halefiyet yoluyla kendiliğinden yeni şirkete devrolacaktır. Külli halefiyet ilkesi gereği, ortaklık payının yeni şirkete devri için TTK m. 520'deki şartların gerçekleşmesi de aranmayacaktır. Bu ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da aynı şekilde devam edecektir. Ortaklara ilişkin kayıtlarının düzeltilebilmesi için keyfiyetin limited şirkete bildirilmesi gerektiği tabiidir.

Limited şirketin ortağı olan ve ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesis etmiş olan şirket bir başka şirketi devralmış ise, diğer bir deyişle birleşmeden sonra varlığını devam ettiren şirket ise, bu durumda da bir başka şirketi devralmış olan ortak şirketin limited şirketteki ortaklık payı etkilenmeyecektir. Bu ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da varlığını devam ettirecektir.

Limited şirketin kendi ortağı olan limited şirketi devralması ve limited şirketin kendi ortağı tarafından devralınması halinde, ortak şirketin ortaklık payının ve bunun üzerinde önceden tesis edilmiş rehin hakkının akıbeti de tespit edilmelidir.

Limited şirket, kendi ortağı olan limited şirketi devraldığında, TTK m. 146-151 uyarınca, ortağının malvarlığını, külli halefiyet yoluyla iktisap edecektir. Ortak şirket, birleşme nedeniyle, tasfiyesiz olarak infisah edecek ve ortak şirketin ortakları, devralan limited şirketin ortağı olacaktır. Ortak şirketin, devralan şirkete intikal eden malvarlığının bir kalemi de, devralan şirketteki ortaklık payıdır. Diğer bir deyişle, devralan şirketin ihraç etmiş olduğu ortaklık payı, devir ile tekrar kendisine dönmektedir. Şirketin kendi payını edinmesi olarak tanımlanması gereken bu hal, TTK'nın "Payların şirket tarafından iktisabı ve rehin olarak kabulü" başlıklı 526'ncı maddesine tâbi olacaktır. TTK m. 526'ya göre, şirketin kendi ihraç etmiş olduğu ortaklık payını iktisap edebilmesinin ilk şartı, ortağın (burada devrolan şirketin) esas sermaye taahhüdünü yerine getirmiş olmasıdır. (Karşılığı tamamen ödenmemiş ortaklık payı ile ilgili TTK m. 526'da getirilen istisnanın, devir yoluyla birleşmede uygulanması mümkün olmayacaktır.) Şirketin, iktisap ettiği bu ortaklık payı üzerinde hangi haklara sahip olduğu ve bu payı ne şekilde kullanacağı hakkında kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Anonim şirketlerde şirketin kendi payını iktisabı halinde bu payla ilişkili olarak şirket genel kurulunda temsil edilmesine cevaz vermeyen TTK m. 329 f. 3 c. 2'deki düzenlemeden kıyasla kendi payını edinen limited şirketin de bu paydan kaynaklanan ortaklık haklarını kullanamayacağı sonucuna varılmaktadır. Kendi ortağı olan şirketi ve dolayısıyla kendi ihraç etmiş olduğu

ortaklık payını devralan şirket, söz konusu ortaklık payını ileride üçüncü bir kişiye devretmek üzere muhafaza edecek veya ortaklar kurulu kararı ile itfa edecektir. Ortaklık payının, üçüncü bir kişiye veya bir ortağa devredilmesi halinde, ortaklık payı sona ermeyecektir. Rehin konusu ortaklık payı sona ermediğinden, üzerindeki rehin hakkı da aynı şekilde devam edecektir. Rehin lehdarının muhatabı bu kez, eski şirket yerine ortaklık payını devralan yeni gerçek veya tüzel kişi olacaktır. Devralan şirket tarafından iktisap edilen ortaklık payının itfası ise, ortaklık payını sona erdiren bir işlem olduğundan, ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da sona erecektir. Kanaatimizce, bu konuda, rehin lehdarının haberi olmaksızın, devralan veya devrolan şirketin veya bunların ortaklarının tek başlarına karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Birleşmede alacaklıların itiraz hakkını düzenleyen TTK m. 150 uyarınca, birleşme kararının ilânı tarihinden itibaren üç ay içinde birleşen şirketlerin alacaklılarının birleşmeye itiraz etme hakkı mahfuzdur. Birleşmeden ve daha da önemlisi rehin konusu ortaklık payının ortadan kalkmasından birebir etkilenecek olan rehin lehdarının birleşmeye itiraz etmesi ancak onun da mutabık kalacağı yöntemin seçilmesi ile engellenebilecektir. Bu sayede, TTK m. 150 f. 1 uyarınca diğer alacaklılarla birlikte rehinli alacaklının birleşmeye rızasının önceden alınması ve üç aylık süre beklenmeksizin birleşmenin gerçekleştirilmesi de mümkün olacaktır.

Limited şirketin, ortağı olan şirket tarafından devralınması halinde limited şirketin bütün malvarlığı, külli halefiyet ilkesi uyarınca, ortak şirkete intikal edecek, devrolan şirketin diğer ortakları da devralanın yeni ortakları olacaktır. Devralan ortak şirket, devrolan şirketin ortaklarına ortaklık payı verebilmek için kendisine aynî sermaye olarak katılan devrolan şirketin malvarlığı karşılığında sermaye artırımına gidecektir. Sermaye artırımı üzerine, devrolan şirketin ortaklarına (kendi yeni ortaklarına) tespit edilmiş değiştirme ölçüsüne göre hesaplanacak değerde ortaklık payı tahsis edecektir. Sermaye artırımında karşılık teşkil eden malvarlığının bir kalemi de devralanın devrolandaki ortaklık payının karşılığıdır. Devralan şirket, yeni ortaklarına yeniden değerleme oranına göre hesaplanacak ortaklık payları tahsis ettiği gibi, eski şirketteki ortaklık sıfatı nedeniyle kendisine

de ortaklık payı tahsis edebilecektir. Devralan şirketin devraldığı şirketteki ortaklık payı sona ermekte ancak bunu yerine kendisine tahsis ettiği yeni ortaklık payı kaim değer olarak geçmektedir. Kanaatimizce, bu iktisap şekli, TTK m. 526'da düzenlenmiş olan şirketin kendi bünyesinde ortaklık payı iktisap etmesi hâllerinden birisi olarak kabul edilebilir. Şirket kendi bünyesindeki ortaklık payını iktisap ettiğinde, bu paydan doğan şahsî ve mâlî hakları kullanamayacağından, söz konusu payı devretmesi gerekir. Devralan şirketin eski şirket bünyesindeki ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı, iktisap ettiği ve bu nedenle donmuş olan kendi ortaklık payı üzerinde de devam edecek ve ortaklık payı devredildiğinde de devam edecektir.

Limited şirketin ortağı olan limited şirket tarafından devralınması halinde, bir diğer ihtimal de, devralanın devrolan şirketteki ortaklık payının diğer eski ortaklara dağıtılmasıdır. Bu hâlde de, devralan şirketin ortaklık payı sona erecektir. Sona eren ortaklık payı üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkı, yeni ortaklara tahsis edilen yeni ortaklık payları içinde varlığını sürdüren eski ortaklık payı değerine denk gelen değer (kaim değer-surrogat) üzerinde devam edecektir. Rehin hakkı, teminatın bölünmezliği ilkesi gereği, eski (rehinli) ortaklık payının dağılarak karıştığı her bir yeni ortaklık payının bütününe sirayet edecektir. Zira anılan ilke uyarınca, yeni ortaklık payı üzerinde rehnin sadece eski ortaklık payının denk geldiği değeri üzerinde devam etmesi mümkün değildir. (Ancak rehnin paraya çevrilmesinde, rehinli alacaklıya temin edilen asıl alacak tutarından daha fazlasının ödenmesi söz konusu olmayacaktır.) Bu durumda, aynı alacak için birden çok hak üzerinde rehnin varlığından bahsedilecektir. Rehin konusu ortaklık paylarının değerinin, teminat altına alınan alacağın değerinden fazla olduğu hallerde dahi, teminatın bölünmezliği ilkesi gereği, rehin hakkının değer fazlası oranında iptali istenemeyecektir. Yeni ortaklık payları üzerindeki rehin ancak, temin edilen alacağın tamamen ödenmesi üzerine fek edilecektir.

Limited şirket, Türk Ticaret Kanunu'nda veya şirket sözleşmesinde öngörülen hallerin vukuu üzerine veya ortaklar kurulu kararı ile infisah etmesi veya

fesholması üzerine şirket doğrudan sona ermemekte, tasfiye işlemleri sonuçlanıncaya ve akabinde şirket kaydı ticaret sicilinden silininceye kadar şirket tüzel kişiliği, konusu ve amacı tasfiye işleri ile sınırlı olmak üzere, varlığını devam ettirmektedir. Şirketin feshi veya infisahı, şirket ortaklarının ve alacaklılarının şirkete karşı olan alacaklarına ve şirketin üçüncü kişilerden olan alacaklarına halel getirmemektedir. Kazanç sağlamak ve bu kazancı paylaşmak amacıyla şirket kuran veya bu şirkete sonradan katılan ortakların bu amaçla koyduğu sermayeden ve ortaklık sıfatından kaynaklanan alacaklarını geri almaları gerekecektir. Ayrıca, tüzel kişi sıfatıyla hukuki işlemlere taraf olan şirketin alacakları ve borçlarının da, fesih veya infisaha rağmen, kendiliğinden ortadan kalkmayacağı tabiidir. Tasfiye sürecinde, fesih veya infisah üzerine amacı ve konusu değişen şirketin malvarlığı paraya çevrilmekte, alacakları tahsil edilmekte ve borçlarının ödenmesinden sonra artan tutar ortaklar arasında paylaştırılmaktadır. Ortağın şirkete karşı tasfiye bakiyesindeki payını talep konusunda bir talep hakkı söz konusu olmaktadır. Ortaklık payı üzerindeki rehin hakkı da, ortaklık payının sona ermesi üzerine, tasfiye bakiyesi ile ilgili alacak hakkı üzerinde (diğer bir deyişle ortaklık payının kaim değeri üzerinde) rehin hakkına dönüşmektedir. Söz konusu rehin hakkı, tasfiye payı ile ilgili alacak hakkının, alacağın sona ermesi sebepleri ile ortadan kalkması üzerine sona erebilecektir. Ortağa tasfiye payının ödenmesi halinde ise, alacak hakkı üzerindeki rehin hakkı tasfiye payı tutarı üzerinde rehin hakkına dönüşecektir.

ÖZGEÇMİŞ

Orta öğrenimini Özel Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nde, lisans eğitimini Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlayan Ayça Ögel, İstanbul Barosu avukatlarındandır. Bir yıllık avukatlık stajının ardından çalışma hayatına İş Bankası Genel Müdürlük Hukuk Müşavirliği'nde avukat olarak başlamıştır. Anılan kurumda beş yıl hizmet verdikten sonra bir hukuk bürosunda bir yıl kadar proje finansmanı ve banka hukuku ağırlıklı olarak çalışmıştır. Bu tecrübenin ardından Garanti Bankası Genel Müdürlük Hukuk Müdürlüğü Danışmanlık biriminde çalışmaya başlayan Ayça Ögel, bankanın Proje Finansmanı biriminde hukuki danışmanlık ihtiyaçlarını karşılamakta ve görevine Proje Finansmanından sorumlu Hukuk Müşavir Yardımcısı olarak devam etmektedir.

İstanbul Barosu Bankacılık ve Finansal Kurumlar Komisyonu üyesidir.